

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
МАХПИРАТ НОМИДАГИ ЎРТА ОСИЁ ХАЛҚЛАРИ
ТАРИХИ ИНСТИТУТИ
ЭРОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДАГИ
ЭЛЧИХОНАСИ МАДАНИЯТ ВАКОЛАТХОНАСИ

МАВЛОНО ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ

МАСНАВИЙИ МАЪНАВИЙ

УЧИНЧИ КИТОБ

Форсийдан
Ўзбекистон халқ шоири
ЖАМОЛ КАМОЛ
таржимаси

Ўзбекистон Рес-
публикаси Фанлар
академияси «Фан»
нашриёти

Эрон Ислом Рес-
публикаси «Ал-
Худо» халқаро
нашриёти

Тошкент-2003-Техрон

Жаҳон мумтоз адабиётининг энг буюк сиймоларидан, башарият шоири деб шуҳрат қозонган забардаст аллома Мавлоно Жалолиддин Румийнинг энг ёрқин дурдонаси бўлмиш «Маснавийи маънавий» асари ўзбек тилида биринчи марта нашр этилмоқда.

Қарийб саккиз асрдан бери Жалолиддин Румийнинг номи тиллардан тушмайди, румиёна сатрлар эллардан элларга ўтиб, жаҳон кезади.

Китоб кенг оммага мўлжалланган.

Масъул муҳаррир: Жаъфар Муҳаммад (Ўзбекистон)

М 4702620102-з-731 Рез. 2003

М 355(04)-2003

ISBN 5-648-02957-8

(С) Ўзбекистон Республикаси
ФА «Фан» нашриёти,
«Ал-Ҳудо» халқаро нашриёти,
Эрон Ислом Республикаси-
нинг Ўзбекистондаги элчихо-
наси Маданият ваколатхонаси,
Махпират номидаги Ўрта
Осиё халқлари тарихи инсти-
тути, 2003 йил.

МАСЪУЛ МУҲАРРИР ИЗОҲИ

Ушбу таржима «Маснавий»нинг энг мукаммал нусхаларидан бири - эронлик машхур мавлавийшунос олим, филология фанлари доктори Муҳаммад Истеъломий томонидан 7 жилдда тайёрланиб, 2000 йилда Техронда нашр этилган нусхаси асосида амалга оширилди.

«Маснавий»нинг Муҳаммад Истеъломий томонидан тайёрланган матни асарнинг тўрт қадимги қўлёзма нусхалари - Қуниёнинг 668 ва 677 рақамли қўлёзма нусхалари, Қуниёнинг иккинчи нусхаси, Эрон Миллий Кутубхонасида 715 рақами остида сақланаётган қўлёзма нусха ва машхур инглиз мавлавийшунос олими Р.Никелсон ҳозирлаган нашрга асосланади.

Мазкур нашрда «Маснавий»нинг 6 китоби, ҳар бир китобда мукаммал изохлар, 7-жилдда эса «Кашф-ул-абёт», яъни асардаги барча байтларнинг мундарижаси берилган. Ушбу таржима ана шундай бир муътабар нашр асосида амалга оширилганлиги билан ҳам эътиборга моликдир.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲҲОНИР РАҲИЙМ !

Илму ҳикматлар-Аллоҳ лашкаридир. Тангри таоло улар воситаси ила муридлар жонига қувват бағишлар, билимларини билимсизлик, адолатларини зулм губоридан тозалар, жумардликларини риёкорлик, ҳилмларини ақлсизлик балосидан форие, мусаффо айлар... Охиратни англашда улардан йироқлашган нуқталарни изоҳлаб берар, муридларнинг чекаётган риёзатларини озайтар, саъй-ҳаракатларига йўл очар.

Ҳикматлар - Пайгамбарнинг очиқ-равшан сўзлари, далилларидир. Улар фақат орифларгагина аён бўлган Аллоҳ сирларидан, унинг қудратидан сўйлар, тутундан яралмиш шу думалоқ кўк гумбазига амр этувчи нурлардан, Раҳиму Раҳмон яратмиш инжу каби порлоқ фалакнинг тинимсиз айланишу эврилашларидан хабардор этар. Ақл тупроқдин бунёд бўлмиш шу шаклларга уларнинг зоҳирий ва ботиний туйғулари орқали нечук амру фармон этса, у жонга мансуб фалакнинг эврилишида шу думалоқ, шу тутундан яралмиш самога, порлоқ шуғлали учар юлдузларга, нурафшон қандилларга, хуш уфорли елларга, ястанмиш ерларга, шарқираб оққан сувларга шундоқ амру фармон айлар.

Аллоҳ бандаларни бу ҳикматлардан баҳраманд айласин, уларни англаб етишларига ўзи мададкор бўлсин! Ҳар ўқиган кимса ақли етганича англар, ҳар хизмат этгувчи кимса кучи етганича хизмат этар. Муфтий илми, тушунчаси доирасида фатво юритур. Садақа бергувчи қурби, имконига яраша садақа бергай. Жўмард борлиги қадар ҳиммат-саховат қилгай. Ҳиммат кўргувчи, ҳиммат қилгувчи, ҳиммати қадар ҳиммат кўргай... Чўлда чанқаб суе излаган кимса дарё

борлигини билар-да, сув излашдан тўхтамас... Бу оби ҳаётни излаган киши дунёда яшаркан, шу тилак изидан қувиб чарчамаслиги, сабаблар ила эҳтиёжлар ипини маҳкам тутмоғи керак. Нафсига банда бўлган, ҳузур-ҳаловатиңи ўйлаган, ҳориб-чарчаган, умргузаронлик кўйига тушганлар бу билимга ноил бўлолмас. Бу билимга ёлеиз Аллоҳга сиегиниб, динини дунёсидан устун қўйганлар етишур ва ҳикмат хазинасидан мунаввар ёғдулар, ноёб инжулар, дурру жавоҳирлар олур, улкан мулк, чексиз далаларга соҳиб ўлур. Аллоҳнинг берганига шукр этиб, қисматини юксак, насибасини буюк деб билур. Дунё роҳати-га эмас, Аллоҳга сиеинган, ўзининг оз хизматини кўп, бошқаларнинг кўп хизматини оз кўрмайдиган, Ҳақ буюрмаган нарсалардин ўзини тия олгувчи кимсалар етишур бу билимга.

Сўнгра, билим бергувчи билим олгувчига билганини ўргатмоғи, зеҳни заиф бўлганларга юмшоқлик кўрсатмоғи, идроки сустларнинг тўмтоқлигини кўриб, мағрурланмаслиги, зеҳни, идроки ўткирларга қўрслик қилмаслиги даркор. Сиз ҳам аввал шундоқ эдингиз, Аллоҳ лутф этди сизга... Уни пок ва юксак тутайлик, мулҳидларнинг сўзларидан, муширларнинг ширкларидан, қусурлиларнинг айбу қусур топиларидан, ўхшатувчиларнинг ўхшатишларидан, тушунганларнинг ваҳималаридан, ваҳимга тушганларнинг ниятларию сифатларию кирдикорларидан... Унга ҳамду санолар бўлгай, мутлақ олий, мутлақ буюк - Аллоҳдир ёлеиз!...

Аллоҳ марҳамати ила Аллоҳга мансуб Маснавий йиғилиб тизилди, тизилиб тузилди... Омад берган ҳам ўзидир, баракот берган ҳам ўзи. Саховат этган ҳам ўзидир, неъмат насиба айлаган ҳам ўзи... Ул ориф бандаларини «Оғизлари, нафаслари ила Аллоҳнинг нурини ўчирмоқчи бўлурлар. Аллоҳ эса, гарчи кофирлар истамаса-

лар-да, ўз нуруни тўла ёйгувчидир»¹ амри ила устувор этар, музаффар айлар, уларга неъмат-саховат бағишлар.

«Албатта бу эслатмани (яъни Қуръонни) биз ўзимиз нозил этдик ва шубҳасиз, ўзимиз уни сақлагувчимиз».²

«Ким уни эшитгандан кейин ўзгартирса, гуноҳи фақат ўзгартувчининг бўйнидадир. Албатта Аллоҳ эшитгувчи, билгувчидир».³

Оламлар Парвардигорига ҳамду санолар, сарваримиз Муҳаммадга, унинг хонадони, покиза ёрлари ва саҳобаларига дурудлар бўлсин, меҳрибонларнинг меҳрибони уларни раҳмат айласин.

¹ Қуръони карим. Саф сураси, 8-оятга ишорат.

² Қуръони карим. Ҳижр сураси, 9-оят.

³ Қуръони карим. Бақара сураси, 181-оят.

ДЕБОЧА

Эй Зиёвулҳақ Хусомиддин, кетур,
Ул учинчи жилдни, уч - суннат эрур.

Оч ўшал ганжинайи асрорни,
Қўй ҳама узрингни, айт ахборни.

Қувватинг ул қуввати Ҳақ бирла, бас,
Танни тўлдирган ҳароратдин эмас.

Ул чароғи Шамским, равшан эрур,
Дема, боис пилтаю равган¹ эрур.

- 5 Осмон бош узрадирким доимо,
Ип ва устун бирла қойим ул, дема.

Қуввати Жабрил - таомдин эрмас ул,
Қуввати дийдори Субҳондин келур.

Қуввати абдоли Ҳақ ҳам Ҳақ била,
Бўлмас ул ҳаргиз емак, ичмак ила.

Бас, уларни нурдин бор этдилар,
Ул сабаб руҳу малакдин ўтдилар.

Сенга ҳам етмиш ул авсофи жалил,
Барча амроз² ўтидин ўт чун халил.

- 10 Сенга ҳам оташ бўлур барду салом³,
Эй аносир ул мижозингга гулом!

Ул аносир ҳар мижозга моядир,
Лек мижозинг ул - баланд бир поядир.

¹ Равган - мой.

² Амроз - касалликлар.

³ Барду салом - яъни: Намруд олови совиб, Иброҳим Ҳалилуллоҳни саломат тутгани каби, касаллик оташи совиб, сени ҳам соғ-саломат тутгай.

Кўз солур шу мунбасит оламга ул,
Ери ваҳдат васфини тергай нуқул.

Эй дариго, англамайдир сўзни халқ,
Мунча торким, йўқ магарким унда ҳалқ¹.

Эй Зиёвулҳақ, на хуш ройинг сенинг,
Хуш келур тошларга ҳалвойинг сенинг.

15 Тушди Тур тоғига Ҳақдин нуру тоб,
Очди ҳалқум унда, ул ичди шароб.

Сора даккан минҳуван шаққал жабал,
Ҳал раайтум мин жабал рақс ал-жамал².

Луқма бахш этгай кишига ҳар киши,
Бўғзу ҳалқум бахш этиш - Яздон иши.

Ҳалқ бағишлар жисмингу руҳингга ул,
Ҳалқ бағишлар айру ҳар узвингга ул.

Бахш этур ул гар баланд, ижлол эсанг,
Пок эсанг, тамкин ила сўйлор эсанг.

20 Шоҳ сиррини бировга сўйлама,
Пашшага шаккар тўкишни ўйлама.

Ул кишиким ичгай асрори жалол,
Юз забони бор ва лекин гунгу лол.

Ҳалқ бағишлар ерга ул лутфи Худо,
Сув ичиб, ердан кўкаргай юз гиёҳ.

Жумла хокийларга бергай ҳалқу лаб,
То гиёҳларни егайлар майдалаб.

¹ Ҳалқ - ҳалқум, бўғиз.

² Ерилди, зарра-зарра бўлди, тоғнинг тева каби рақсга тушганини кўрганмисиз?

Ул гиёҳларники ҳайвон ер давом,
Ўзи сўнг инсонга бўлгайдир таом.

- 25 Сўнг емиш бўлгай шу тупроққа башар,
Жисмини тарк айлагай руҳу басар*

Зарралар кўрдимки, ейман, дейди чун,
Сўзласам, не ейди, сўз бўлгай узун.

Барглар барги - унинг инъомидир,
Дояларга доялик - илҳомидир.

Ризқларга ризқ бергай эрта-кеч,
Беўғит бурдой униб, ўсгайму ҳеч?

Бул сухан шарҳига йўқдир интиҳо,
Сўйладим бир ҳисса, басдир мутлақо.

- 30 Жумла олам оқилу маъқул¹ эмиш,
Қолгани ул - муқбилу мақбул эмиш.

Бул жаҳон аҳли ҳамиша мунташир²,
Ул жаҳон аҳли ҳамиша мустамир³.

Бул жаҳон, ошиқлари ҳам мунқатеъ⁴,
Аҳли ул олам - мухаллад⁵, мужтамеъ.

Бас, карим улдирки, ичгайдир фақат -
Оби ҳайвон, токи қолгум деб абад.

Кимки солиҳ эрса ҳар дам, ул - карим,
Гарчи кечмиш неча бир офат, ваҳим.

¹ Оқилу маъқул - егувчи ва емиш

² Мунташир - тарқоқ, пароканда.

³ Мустамир - доимий, устувор.

⁴ Мунқатеъ - бир-биридан айрилган, узилган.

⁵ Мухаллад - доимий, абадий.

- 35 Гарчи мингдир, бир кишидин беш эмас,
Чун хаёлот ул ададандеш¹ эмас.
- Оқилу маъқулни ҳалқу нойи бор.
Голибу мағлубни ақлу ройи бор.
- Ул - асоий адл эди, очди оғиз,
Бўлди сўнг чандин асога ялмоғиз.
- Бўлмади афзун чу еб-ютди расо,
Чунки ҳайвон эрмас эрди ул асо.
- Эътимодга ҳам оғиз бахш айлади,
Ҳар неким эрди хаёлий, ямлади.
- 40 Бўлди ҳалқум ул маонийга раво,
Розиқи ҳалқуми маъно ҳам - Худо.
- Шул муқаррар еру осмон ичра, бас,
Ҳар не мавжуддир, у ҳалқумсиз эмас.
- Ҳалқи жон тан фикридин холи бўлур,
Ризқи рўзи унга ижлоли бўлур.
- Яхшидир тубан мижоз ўзгарса гар,
Шум мижоздандир - ёмонларга ажал.
- Гар мижоз тупроққа ўчдир, ташнадир,
Одамийни айлар ул хору заҳил.
- 45 Гар мижоз ўзгарса, битгай ул завол,
Юзлари бўлгай мунаввар шаммисол.
- Доя аввал сут эмишни ўргатар,
Сўнг гўдак оғзига неъматлар тутар.

¹ Ададандеш - ҳисобни ўйлайдиган.

Боғланар эрса ўшал пистон¹ йўли,
Сўнгра очилгай неча бўстон йўли.

Чунки барча нозу неъматдин жудо,
Этди гўдакни шу кўкрак аввало.

Сутни тарк этсанг, яшаш этгай давом,
Андак-андак жаҳд қил, таммул калом.

50 Она қорнида башарга қон гизо,
Мўмин ул, топгай нажасдин ҳам сафо.

Қонни қўйди, сут эмишга тушди ул,
Сутни ҳам тарк этди, бўлди луқмагир.

Луқмадан воз кечса гар, Луқмон бўлур,
Сўнг муқаррар толиби жонон бўлур.

Она қорни гарчи шафқатга тўлиқ,
Ташқари чиққанда - дунё бор улур.

Унда ер бор, ҳурраму ойдин кенгиш,
Унда юз бир нозу неъматдир емиш.

55 Тоғлару денгизлару чўллар неча,
Боғу бўстонлар, экинзорларгача.

Осмони кўп баланддир, пурзиё,
Ой, қуёш бор унда, юлдуз бор, Суҳо².

Еллар эсгай ҳар тарафдин дам-бадам,
Боғу гулшанлар келинчакдек ясан.

Не ажойибларга тўлмиш ул жаҳон,
Сенга зулмат ичра бундай имтиҳон.

¹ Пистон - эмчак.

² Суҳо - Шимолий Қутбдаги Биноти Наъш деб аталган етти юлдузнинг энг кичиги, юксаклик, олийлик тимсоли.

Қон ичарсен бунда чормихда, деса,
Бунда умринг банди андуҳда, деса.

- 60 Ҳолига мункир бўларди шубҳасиз,
Юз буриб, кофир бўларди шубҳасиз.

Дерди: бул уйдирма, алдов, ҳийладур,
Ки тасаввур ҳам этолмас ваҳми кўр.

Бул деганни кўрмамиш умрида ул,
Шул сабаб идроки ҳам этмас қабул.

Шунга ўхшашдир магар аҳли жаҳон,
Ул жаҳонни этса гар абдал баён.

Деса, бул кўрган жаҳонинг тору танг,
Ўзга олам бор ажаб, бебўйу ранг.

- 65 Кирмагай бул сўз қулоққа, чун тамаъ,
Парда бўлмиш, шул сабаб ул хомтамаъ.

Чун тамаъ бундоқ уни кар айламиш,
Сўнг ғараз келмиш, уни кўр айламиш.

Она қорнида гўдақдек ҳаммавақт,
Қон тамаъ айлар, таоми қон фақат.

Ул жаҳон сўзини айтсанг, ёқмас ул,
Қондин ўзга бир емишга боқмас ул.

НАСИҲАТЧИНИНГ НАСИҲАТИГА ҚУЛОҚ ОСМАЙ, ОЧЛИҚДАН ФИЛ БОЛАСИНИ ЕГАНЛАР ҚИССАСИ

Мулки Ҳиндистонда юз бермишди бу,
Кўрди бир доно, келарди бир гуруҳ.

- 70 Оч қолиб, бас, сусту сўлгин эрдилар,
Йўл босиб, ҳоргину йўргин эрдилар.
- Меҳри жўш урди унинг кўргунчадек,
Хуш салом берди, очилди гунчадек.
- Дедиким, вой, дарди очликдир - бало,
Ранжихотир айламиш чун Карбало.
- Лекин изларкан емишга ўлжани,
Асрасин Аллоҳ, еманг филбаччани.
- Дуч келарсиз йўлда неча филга сиз,
Ёнида филбаччалар бор, тегмангиз.
- 75 Ул тарафларга тушаркан роҳингиз,
Овламоқ бўлгай магар дилхоҳингиз.
- Филчалар семизу юмшоқ қўзидек,
Онаси ёнида посбондир валеқ.
- Филчаси деб йўлга тушганда атай,
Неча юз фарсанг босар ул, қайтмагай.
- Оҳ чекиб, ўтлар сочур хартумидин,
Алҳазар ул филчаси, маъсумидин.
- Авлиё-атфоли Ҳақдир¹, эй жигар,
Ҳозир у гойибда бирдек бохабар.
- 80 Эрсалар гойиб, эмас нуқсонлари,
Тангри ардогида ҳар дам жонлари.
- Деди Ҳақ: атфол менга - авлиё,
Эрсалар фарду ғариб - кори киё².

¹ Атфоли Ҳақ - Ҳақ болалари.

² Кори киё - Худонинг иши.

Имтиҳон этмоқ учун хору ятим,
Лек ҳамиша менга чин ёру надим.

Чун улардир юлдузим, ойим менинг,
Узв-узвим, баски, ажзойим менинг.

Хирқапўшлар - хайли Ҳақдирлар, ана,
Неча юз минг ичра мингдир, бир тана.

85 Йўқса, Мусо бир асо чекса магар,
Фиръавн бўлгаймиди зеру забар?

Йўқса, Нуҳ сўздин сабақ айлармиди,
Ғарбу Шарқни сувга ғарқ айлармиди?

Лут этаркан Ҳақ Таолога хитоб,
Неча шаҳристон чўкиб, бўлди хароб.

Не шаҳарлар эрди жаннатдек сулув,
Дажлага ботди, уларни ювди сув.

Мулки Шомда бул нишону бул хабар,
Кўр ўзинг, Қуддус сари ўтсанг агар.

90 Боис ўлди анбиёйи ҳақпараст,
Ҳар асрда келди бундоқ шева, бас.

Сўйласам бир-бир, сўзим афзун бўлур,
Бир жигармас, балки тоғлар хун бўлур.

Хун бўлур тоғлар, яна қўйгай уни,
Сенки кўрдирсен, кўролмассен буни.

Турфа кўрлар бор, очиқ кўз инчунин,
Тевага боқиб, кўрурлар пўсту жун.

Ҳирс ила ҳар нени билгайлар аниқ,
Рақс этурларким, кўриб, дейсан, айиқ.

95 Рақс этким, рақс синдирсин сени,
Юл ўшал шаҳват ярангдин пахтани.

Баъзилар майдон аро жавлон қилур,
Рақсини хун ичра ул мардон қилур.

Ўзидин топгач халос ул, қарс этар,
Нуқсидин бўлгач мусаффо, рақс этар.

Мутриби кўнгилда дойра - даф чалур,
Жўшқини андоққи, денгиз чайқалур.

Сен кўролмассен, уларни хушларак,
Жумла япроқлар нуқул чалгай чапак.

100 Жумла япроқлар чапак чалганда, ҳай,
Тан эмас ул, жон қулоғи тинглагай.

Тут қулоғинг сен-да ёлғондин фориғ,
Шаҳри жонинг шунда кўргайсен ёруғ.

Чун Муҳаммад тинглади сўз ҳар куни,
Кўз-қулоқ, деб тавсиф этди Ҳақ уни¹.

Сарбасар кўзу қулоқдир ул Набий,
Биз-гўдақлармиз, сут эмгувчи, сабий.

Бул сухан поёнсиз эрмиш, ортга қайт,
Бошладинг фил қиссасин, не бўлди, айт.

ЙЎЛДА ФИЛ БОЛАЛАРИГА УЧРАГАНЛАР ҚИССАСИНИНГ ДАВОМИ

105 Фил келиб, ҳар бир огизни ҳидлагай,
Ҳидлабон, ул ҳидни таҳқиқ айлагай.

¹ Қуръони карим. Тавба сураси, 61-оятга ишорат.

Ким кабоб этмиш унинг филбаччасин,
Ул аён этгай-да, кўрсатгай кучин.

Сен-да ерсан бандаларнинг гўштини,
Гийбат айларсен уларни ҳар куни.

Ҳидлагувчи ҳар куни Холиқ эрур,
Ул халос топгайки, гар содиқ эрур.

Вой сенинг ҳолингаким, гўр ичра ул,
Ҳидласа оғзингни Мункар ё Накир.

110 Хушнафас этмоққа имкон бўлмагай,
Фурсати тадбиру дармон бўлмагай.

Бир ниқоб йўқ унда юз беркитгали,
Ақлу ҳуш йўқ ҳийла, найранг этгали.

Дамба-дам бошингга тушгай гурзиси,
Ўлган эрдинтку, яна ўлдиргуси.

Демаким, бошимда Азроил қани?
Гарчи кўрмассен, туярсен зарбини.

Гоҳ-гоҳида кўрингай кўзга ул,
Бул жиҳатни хаста бўлганлар билур.

115 Эй ёронлар, дер у, бундоқ сир надир?
Бошим узра ялтироқ шамшир надир?

Кўрмаяпмиз, қайда ул, балки хаёл,
Не хаёл бўлсин у вақти иртиҳол?¹

Не хаёл бўлсинки, ул чархи нигун
Бир хаёлга айланиб қолмиш бутун.

¹ Иртиҳол - кўчиш, рихлат, вафот.

Гурзилар, тиглар-ла жон айлар талош,
Бас, эгар бемор улар олдида бош.

Ул кўрарким, қасдига шайдир улар,
На уларни дўсту на душман кўрар.¹

120 Ҳирси дунё кетди, лекин қолди кўз,
Қонли ёшлар тўкди, ярқ очилди кўз.

Кибр этарди, қаҳр этарди ҳар маҳал,
Бемаҳал бир қушга айланди магар.

Бошини кесмоқ уни вожиб эрур,
Бемаҳал элни оёққа турғизур.

Ҳар замон бергай у жузви жонини,
Жон берар чоғида кўр иймонини.

Умринг ул олтинли ҳамёнди магар,
Кеча-кундуз битталаб олтин санар.

125 Сўнгра сочгайлар уларни бевуқуф,
Оқибат ойингга етгайдир хусуф¹.

Ўрнига қайтармайин, олсанг уни,
Тоғдаги кон ҳам тугангай бур куни.

Баски, ҳар гал ўрнига қайтар эваз,
Сенга «В-асжуд вақтариб»² бергай гараз.

Ҳамма ишга қўл уриб, аҳд айлама,
Диндан ўзга ишга кўп жаҳд айлама.

Оқибат бир кун кетарсан нотамом,
Ёпган ул нонинг қолур тандирда хом.

¹ Хусуф - завол, ой тутилиши.

² «Сажда қил ва яқинлаш» ояти сени мақсадга етаклайди.

- 130 Гар бино айлар эсанг гўру лаҳад,
На ёғоч даркор, на бир тошу наMAT.
- Тоза, пок бир ерни танла, сайлагил,
Сўнг ўзингни унда кўм, дафн айлагил.
- Ул қабрининг хоки бўл, мадфун гами,
Ул мададкор, сен-да бўлгил ҳамдами.
- Мақбара, гумбаз ва нақшу кунгира,
Маъни асҳобига ҳожатмас сира.
- Энди ул олифта, атласпўшни кўр,
Энди ул безовта ақлу ҳушни кўр.

- 135 Турланур Мункар, Накир кўз ўнгида,
Беомон гамлар, аламлар кўнглида.

Зоҳири зийнатлидир, нақшу нигор,
Ботини айлаб фиғонлар, зор-зор.

Ул бировким, хирқада эрмиш ўзи,
Ўйлари болдир, ширин-шаккар сўзи.

ФИЛ ҚИССАСИГА ҚАЙТИШ

Ул насиҳатчи дедиким, тинглангиз,
Гам-машаққатларга жонни қўймангиз.

Майса, япроқ енг, қаноат яхшидир,
Айламанг филбаччаларга ҳеч дахл.

- 140 Мен сўзим айтдим, насиҳат айладим,
Эй, насиҳатдин ёмонлик кўрди ким?

Элчидирмен сизга, ёт деб ўйламанг,
Сўнгида афсус-надомат айламанг.

Топса очкўзлик магар кўнгилга йўл,
Илдизингиздин қўпоргай сизни ул.

Хайр-хуш, деб йўлга сўнг бўлди равон,
Ул гуруҳни бўғди очлик беомон.

Олди очлик забтига, бардош қани?
Кўрдилар йўл узра бир филбаччани.

145 Устига оч бўридек ташландилар,
Бир нафасда тилка-пора қилдилар.

Биттаси тийди ўзин, қўл урмади,
Кўнглига панду насиҳат ёр эди.

Боқмади жизза кабобга ул алим,
Бахтини бахш айлади ақли салим.

Еб-ичиб ул жумла ётди, юмди кўз,
Ул эса оч эрди, бедор, уйқусиз.

Кўрдиким, қўрқинч, баҳайбат фил келур,
Уйқусизнинг боши узра келди ул.

150 Оғзини уч карра такрор ҳидлади,
Оғзидин лекин ёмон ҳид келмади.

Неча карра айланиб атрофидан,
Бир зиён етказмади фил дафъатан.

Сўнгра борди ухлаганлар қошига,
Чўзди хартум ҳар бирининг бошига

Ҳидлади бир-бир уларни, хулласи,
Фил кабобидин емишди барчаси.

Фил уларни топтади, этди хароб,
Ҳар бирининг жонига етди азоб.

155 Даст кўтарди кўкка, ерга урди ул,
 Битта-битта бурдалаб, ўлдирди ул.

Эйки, озиқ сенга шул халқнинг хуни,
Халқ хуни бир кун баса тутгай сени.

Молини сен қони деб бил бир йўла,
Чунки топгай молини заҳмат ила.

Она фил бир кун муқаррар ўч олур,
Ул неча филбаччахўрни ўлдирур.

Сен неча филбачча ерсан, порахўр,
Она филни бир куни қаршингда кўр.

160 Бўйи расво айлагай маккорни,
 Она фил билгай сиру асрорни.

Бўйи Ҳақниким Ямандин топди, бас,
Ул нечук бўйимни таҳқиқ айламас?

Мустафо билгай йироқдин бўй, сучук,
Оғзимиз бўйини билмас ул нечук?

Йўқ, билар ул, айламас лек ошкор,
Кўкка учгай ҳар неким бўю губор.

Сен ётарсен уйқуда, бўйи ҳаром,
Бурқираб, осмонга бош ургай давом.

165 Шум нафасларга етиб, ҳамроҳ бўлур,
 Гумбази гардунга ўрлаб, айланур.

Бўйи кибру бўйи ҳирсу бўйи оз,¹
Бурқираб келгай оғиздин, чун пиёз.

¹ Бўйи оз - тамаҳ ҳиди.

Онт ичиб, десанг магар шул ондаёқ:
Мен пиёз бирла саримсоқдин йироқ.

Ул қасам шул ондаёқ гаммоз этар,
Бўйи барча даврадошларга етар.

Бас, дуолар ҳам бузилгай ул замон,
Тилга келгай ул давосиз дил ҳамон.

170 «Ихсаъу» бўлгай жавоби ул дуо,
Бор масал, маккорга калтакдир раво.

Ўзи қийшиқ, маъниси рост бўлса ул,
Бўйла сўз Тангрига мақбул, хуш эрур.

МУҲИБЛАР ХАТОСИ МАҲБУБ НАЗДИДА БЕГОНАЛАР САВОБИДАН АФЗАЛДИР

Ул Билоли сидқ уриб бонги намоз,
«Ҳаййа!» эрмас, «Ҳеййа!» дер айлаб ниёз.

Дедиларким, эй Расул, зеҳн айла то,
Ки бино оғозида бундоқ хато.

Эй Расули Холиқу Парвардигор,
Бир муаззин танла ўзга, беғубор.

175 Айб бўлгай аввали дину салоҳ
Янглиш ўлса «Ҳаййа алал-фалоҳ!»

Жаҳли чиқди, ушбун тинглаб Расул,
Неча бир сирру синоат очди ул.

Деди: Ҳаққа хуш эрур ҳаййи Билол,
Не эмиш ул ҳаййу хаййу қийлу қол.

Гапни чўзмангким, очармен розингиз,
Айтадурмен охиру оғозингиз.

Хуш даминг йўқ эрса айларкан дуо,
Бор, дуо бергай ул Ихвони Сафо.

**ҲАҚ ТАОЛО МУСО АЛАЙҲИССАЛОМГА, МЕНГА
ГУНОҲСИЗ ОҒИЗ ИЛА ИЛТИЖО АЙЛА, ДЕБ
АМР ЭТГАНИ**

180 Деди Ҳаққим, эй Мусо, эт илтижо,
Ул оғиз бирланки, бўлсин бегуноҳ.

Деди: менда ул оғиз йўқ, эй Худо,
Деди: бошқа бир оғиздин эт адо.

Бошқалар оғзи-ла этмассен гуноҳ,
Бошқа оғиздин дегилким, эй Илоҳ.

Унча қилким, бошқалар шаънингга то,
Кеча-кундуз ёлвориб, этсин дуо.

Бас, гуноҳсиздир, гуноҳ этмайдир ул,
Бошқалар оғзики, сўргайдир узр.

185 Ё ўзинг оғзинг, даҳонинг пок қил,
Ўз руҳингни чобуку чолок қил.

Зикри Ҳақ покдирки, ул келгач, тамом,
Даф бўлур ҳар неки ифлослик, ҳаром.

Зид қочур, зиддин ҳамиша, инчунин,
Тун қочур, зулмат қочур келганда кун.

Номи пок кирса оғизга, бил у дам,
На қолур ифлослигу на дарду ғам.

**НИЁЗМАНДНИНГ «АЛЛОҲ!» ДЕМИШИ
ҲАҚНИНГ «ЛАББАЙК!» ДЕМИШНИНГ АЙНИ
ЎЗИДИР**

Бир киши «Аллоҳ» демишди тун бўйи,
Лаблари ширин эмишди шул кўйи.

- 190 Деди Шайтон: сенки «Аллоҳ» деб нуқул,
Лек сенга «Лаббайк» демас бир карра ул.

Ул жавоб бермас сенга, арш узра жим,
Сен эсанг «Аллоҳ» дегайсен бетиним.

Кўнгли синди, бўлди андуҳга асир,
Ухлади уйқусида келди Хизр.

Деди: сўйла, зикри Ҳақ айларда сен,
Нега жим қолдинг, пушаймондирми сен?

Деди: келмас менга «Лаббайк» деб жавоб,
Қўрқамен, бўлгум муқаррар радди боб¹.

- 195 Деди: «Аллоҳинг» сенинг - Лаббайкимиз,
Ул ниёзу дарду сўзинг - пайкимиз².

Чора изларсен, келиб мушкулга дуч,
Жазбимиздир берган ул пойингга куч.

Ваҳму ишқинг - лутфимиздандир каманд,
Бор сенга «Лаббайк», қачон «Ё Раб» десанг.

Жони жоҳил бул шарофатдин йироқ,
Ки унинг «Ё Раб» демоққа кўнгли йўқ.

Ҳам тилию ҳам дили қулфлогу банд,
Оҳ чекиб, ё Раб, демас босганда ғам.

¹ Радди боб - эшикдан ҳайдалиш.

² Пайк - хабарчи.

200 Берди Фиръавнга Тангри мулку мол,
Деди: мендирман ўшал Иззу Жалол.

Билмади недир бошоғриқ, дардисар,
Тангрига оқ чекмади бир бадғуҳар.

Унга Ҳақ бермишди мулк - ганжи жаҳон,
Бермамишди дарду ғам, оҳу фиғон.

Дард афзал, не эмиш мулки жаҳон,
Дард ила ҳар ғал, Худо, дерсан ниҳон.

Дардли эрсанг, ҳар дуо - дил парчаси,
Дардсиз эрсанг, пуч дуойинг барчаси.

205 Лаб очиб, бир лаҳза оғоз айлагил,
Аввалу охирни овоз айлагил.

Ёлвориб Парвардигорингга ҳазин,
Эй Худо, эй Раббано, де, эй Муин!¹

Итки чекса нола, бир ғамга дучор,
Қайда толиб эрса, йўл тўсғувчи бор.

Каҳф ити қўйди ҳаром, тарк этди лош,
Сўнг шаҳаншоҳларга бўлди даврадош.

То қиёматга қадар ўз майлида,
Оби раҳмат ичгай ул ғор олдида.

210 Эй басо сағпўстлар² бор, номсиз,
Парда остида эмаслар жомсиз.

Жомга сен жонингни бергил, эй жигар,
Этмасанг сабру жиҳод, борму зафар?

¹ Муин - мададкор.

² Сағпўстлар - ит терисида юрганлар.

Лек сабрга боис эрмасдир ҳараж¹,
Сабр² қил, ас-сабру мифтоҳ-ул-фараж.

Сабр қилким, сабр келтиргай нажот,
Сабр-сергакликка чун қўлу қанот. *

Ўзни тийким, кўп заҳарли ул сиёҳ,
Ўзни тиймоқликда нури анбиё.

215 Ел уфурса, кўкка учгайдир хазон,
Ел эсиб, тоғни қўпоргайдир қачон?

Ҳар нафас шайтон эрур қаршингда шай,
Эй биродар, қочма мандан, кел, дегай.

Эл бўлурмен сенга, бўлгаймен рафиқ,
Йўл очармен сенга равшан ҳам дақиқ.

Бўйла дер ул макру ҳийла зўридин,
Юсуфо, қочгил одамхўр бўридин.

Сен ҳазире эҳтиёт бўл, хулласи,
Чун фириб айлар сенга ҳар луқмаси.

220 Аслида бир луқмадан ҳам маҳрум ул,
Сеҳр ўқир-да, сўнг қулоққа пуфлаюр.

Кел, азиз меҳмон, дегай, дил равшаним,
Хонумоним сенга бўлсин, сен маним.

Эҳтиёт бўл, айтки қийнайди меъда,
Ё дегилким, хастамен шу лаҳзада.

Хастамен, оғритма шул бошим, дегил,
Ёки чорлар бир қариндошим, дегил.

¹ Ҳараж - тўсиқ, қийинчилик, машаққат.

² Сабр - саодат калитидир.

Шарбатидин ҳўпласанг бир, ҳой, қара,
Жисму зоринг қоплаб олгайдир яра.

- 225 Берса олтин, олма, дарҳол таркин эт,
Сен-балиқдирсен, илар қармоққа эт.

Берди дейлик сенга, ҳўш, қайдан берар?
Мағзи пуч ёнгоқ эрур ул ҳийлагар.

Шовқини ақлингни айлайдир хароб,
Минг ақлни бирча этмайдир ҳисоб.

Дўсту ёринг чўнтагингдир, ўйла сен,
Ромин эрсанг, ул Висони ўйла сен¹.

Ул Висо-маъшуқ, сенга ҳамзот эрур,
Бошқасин қўй, бошқаси офот эрур.

- 230 Эҳтиёт улдирки, даъват этсалар,
Демаким, кўп ташнаву илҳақ улар.

Даъвати ёлғон, чу бўлгайсен зада,
Ўлтурур сайёд пўсиб бир чеккада.

Олдига қўймиш ўлик бир қушни ул,
Ўзи сайраб, дейдиким, сайрайди шул.

Қушчалар келгай саломлаб дўстини,
Овчи сўнг шилгай уларнинг пўстини.

Ҳақ агар берган эса бир айру ҳўш,
Донаву домга қиё боқмайди қуш.

- 235 Эҳтиётсизлик пушаймон келтирур,
Ки унинг шарҳи, мисоли бул турур.

¹ Фахриддин Гургонийнинг «Висо ва Ромин» достонига ишорат.

БИР ҚИШЛОҚИ ШАҲАРЛИКНИ МЕҲМОНГА ЧАҚИРИБ, АЛДАГАНИ

Бул нақл кечмишга молик сўз эди,
Шаҳрию қишлоқи ошно, дўст эди.

Келса қишлоқи шаҳарлик сўйига,
Ҳар сафар чодир тикарди кўйига.

Икки-уч ой унга меҳмон эрди ул,
Ки, шаҳарликка қадрдон эрди ул.

Ул шаҳарлик эрди дардига даво,
Ҳожати бор эрса, айларди раво.

240 Бир куни қишлоқи деди: эй хўжам,
Бир бориб, қишлоқни сайр этмасмисан?

Аллоҳ-аллоҳ, неча фарзандингки бор,
Ол-да кел қишлоққа мавсуми баҳор.

Ёзда келсанг ҳам - на хуш фасли самар,
Хизматингга баски бойлармен камар.

Кел баса қавму қариндошлар била,
То кутай мен иззату ошлар била.

Эй Хўжам, қишлоқ баҳори хуш бўлур,
Лоладин боғу чаман дилкаш бўлур.

245 Ваъда айларди шаҳарлик, не десин?
Ўтди саккиз йил ародин шул йўсин.

Дерди қишлоқи: қачон, айтгил, ана,
Қиш келиб қолди, боролмассен яна.

Лек шаҳарликка баҳона эрди шул:
Банд эдим, меҳмонга сероб бўлди йил.

Ишларим бир-бир адо айлаб, кейин,
Келгуси айёмда боргаймен тайин.

Дўсти дерди: аҳли байтим кўз тутар,
Кўз тутиб, аҳли аёлингни кутар..

250 Ҳар йили лайлаксимон келгайди ул,
Ва шаҳарлик томига қўнгайди ул.

Хўжа эрди боз анга меҳмоннавоз,
Неча лутфу марҳамат айларди боз.

Сўнгги бор уч ойча меҳмон айлади,
Илтифот кўрсатди андоқ, сийлади.

Деди қишлоқи: карам билгаймусен?
Ваъдалар қилдинг, вафо қилгаймусен?

Деди Хўжа: мен тилаб васлинг фақат,
Билмасак лек не тилар Субҳони Ҳақ?

255 Одами - бир кемадир, бор елкани,
Ел суриб, манзилга ҳайдайдир ани.

Боз қасам ичтирди унга, эй карим,
Кел, ўзинг кўргил менинг ҳам ҳимматим.

Илкини уч карра олди шул тарийқ,
Дедиким, Аллоҳ учун кел, эй рафиқ.

Кечди ўн йил голибо, ҳар йил чунин,
Ваъдалар кечди арода шаккарин.

Хўжанинг фарзандлари дер: эй падар,
Ой, булут ҳам, соя ҳам этгай сафар.

260 Баски, унга шунча хизмат айладинг,
Хизмат айлаб, мунча ҳиммат айладинг.

Ул-да истар сен-да бўлсанг меҳмон,
Қарзини узмоқчи хизмат айлабон.

Отангизни кўндиригинг, деб ул одам,
Неча бор ёлворди пинҳон бизга ҳам.

Ота дер: ҳақдир сўзинг, эй Себивайх¹,
Иттаҳи шарра ман аҳсанта алайх².

Дўстлик ул, сўнгги нафаснинг тутқуни,
Қўрқамен лекин, бузилгай бир куни.

265 Сўз кечар шамшир каби кескир расо,
Қаҳратон қишдек тирикликка юхо.

Сўз кечар ораста мисли гулбаҳор,
Гул очиб кўнгилда, сочгайдир уфор.

Эҳтиёт улдирки, шубҳа тушса, боқ,
Қочгил ундан, бўл ёмонликдин йироқ.

«Ҳазму суъулзанн»³ демишлар Расул,
Ҳар қадамда бир тузоқ бор, эй фузул.

Гарчи саҳро сирти сип-силлиқ ҳавор,
Ўйламай от сурма, ўр-ўпқони бор.

270 Дом сари чопгай магар тоғ эчкиси,
Бўғзидан домга гирифтор бўлгуси.

Қайда ул дому тузоқ, дерсан, қани?
Даштни кўрдинг, кўрмадинг пистирмани.

Бир балоси йўқса, мундоқ ўйла сен,
Теп-текис шудгорда қуйруқ найласин?

¹ Себивайх - бу ерда, ишончли одам, маъносида.

² Сен яхшилик қилган одамнинг сенга ёмонлик қилишидан Аллоҳ ўзи асрасин.

³ «Шубҳа тугилганда эҳтиёт бўлмоқ даркор».

Улки, келмишлар жаҳонга кўру кар,
Устухону каллаларга сол назар.

Сўр уларнинг ҳолини, эй Муртазо,
Устухонлардин у қабристон аро.

275 Ул бари кибру ҳавога учдилар,
Ул бари чоҳи гурурга тушдилар.

Кўзларинг кўрганда юрма кўрнамо,
Кўр эсанг, олгил кўлингга бир асо.

Гар асойинг йўқса, ахтарма уни,
Бор-да тут бир раҳнамонинг дастини.

Раҳнамо ҳам йўқса сенга аслида,
Турмагил беҳуда бир йўл устида.

Кўр кишидек йўлга туш, қўйгил қадам,
Чоҳдану итдан халос бўлгил бу дам.

280 Кўр киши жисмида ваҳму қалтироқ,
Эҳтиёт-ла йўлга босгайдир оёқ.

Эй қочиб, оташ балога учраган,
Луқма излаб, аждаҳога учраган.

САБО АҲЛИ ҚИССАСИ, УЛАРНИНГ НЕЪМАТГА НОШУКҮРЛИК ҚИЛИБ, ИСЁН ЭТИШГАНИ ВА ШУКРУ ВАФО ФАЗИЛАТИНИНГ БАЁНИ

Тингладингму қиссайи аҳли Сабо,
Сенга ул ёлғиз магар сўзу садо.

Ул садодин тоғ ўзи огоҳ эмас,
Тоққа ул маъни сўйига роҳ эмас.

Тоғ деган акси садо бергай нуқул,
Сен жимиб қолганда жимжит қолгай ул.

285 Берди ул аҳли Сабога Ҳақ фароғ,
Неча минглаб қасру айвон, боғу роғ.

Лек лаинлар ношукурлик қилдилар,
Итдан ҳам олчоғу баттар эрдилар.

Эшигингда итга берсанг бурда нон,
Хизматингга ит камар бойлар ҳамон.

Эшигинг олдида пойлоқчи бўлур,
Кўрса ҳам жабру жафолар, кетмаюр.

Хизматинг этмоққа этмишдир қарор,
Ўзга бир даргоҳни этмас ихтиёр.

290 Келса бир бегона кўпшак тентираб,
Барча итлар унга бергайлар адаб.

Бор, дегайлар, нон еган жойингга бор,
Нону туз ҳаққин баланд тут, этма хор.

Бор ўйингга, оқлагил туз ҳаққини,
Бирлашиб, манзилга ҳайдарлар уни.

Аҳли кўнгил илкидин оби ҳаёт -
Неча бор ичдинг, магар топдинг нажот.

Бас, уларнинг илкидин единг газо,
Важду беҳудликка ҳам бўлдинг сазо.

295 Сўнгра кетдинг ҳирс ила бир ёна сен,
Ҳар дўкон атрофида парвонасан.

Суйканурсен ҳар эшикка пашшадак,
Ёгли нон бергайму, деб жонинг ҳалак.

Жон семиргай, балки топгайдир ҳузур,
Ноумиднинг кори бунда ўнгломур.

ҲАР ЭРТАЛАБ БЕМОРЛАР ШИФО ТИЛАБ, ИСО АЛАЙҲИССАЛОМ ИБОДАТХОНАСИ ЭШИГИГА БОРИШГАНИ

Не эди аслида Исо савмаъси?¹
Эрди ул-аҳли кўнгиллар суфраси.

Ҳар тарафдин тўпланиб келгайди халқ,
Кўру оқсоғу беланги, аҳли далқ.

300 Ул эшикка бош урарди ҳар сабо,
Хасталикни ҳайда, бергил деб шифо.

Тушгача тоат эди кори нуқул,
Туш маҳал эшикка чиққай эрди ул.

Ул эшикка чиққай эрди туш маҳал,
Солгай эрди мубталоларга назар.

Дерди: эй асҳоби ҳожатлар, Худо,
Барчангизга айлади ҳожат раво.

Ҳақ назар солди гариблар кўнглига,
Бас, юринг энди Худойим йўлига.

305 Ҳар бири эрди тушовли тева чун,
Лек Исо бир-бир ечар эрди тугун.

Жон топиб зикру дуосидин ҳамон,
Қайтишарди ўйга барча шодумон.

Сен-да ул подшо назарлар лутфидин,
Неча бор топдинг сиҳат, орому тин.

¹ Савмаъ - ибодатхона.

Неча бор пойинг бўлиб абгорсиз,
Неча бор жонинг бўлиб озорсиз.

То йўқотмай деб ўзингни, эй лаванд,
Сен солибдурсен магар пойингга банд.

310 Ношукурдирсен, фаромуш эрта-кеч,
Эсламайсен ул асал нўшингни ҳеч.

Ложарам, йўл энди сенга бастадир,
Аҳли диллар кўнгли сендин хастадир.

Топ уларни, тавба изҳор айлагил,
Йиғлагил сен, нолаю зор айлагил.

Гуллари балки очилгай сенга деб,
Мевалар балки сочилгай сенга деб.

Ит каби ургил ўшал эшикка бош,
Каҳф итидек посбон бўл, хўжатош.

315 Илк ўйингдин узма кўнгил, эсда тут,
Деб берур итларга итлар ҳам ўгит.

Бас, емишдинг ул эшикда устухон,
Сен буни ёдингда тутгил ҳар қачон.

Ҳайдабон, дерларки уйга борсин ул,
Ул эшикда майли бошни ёрсин ул.

Тишлабон, дерларки, боргил, ўлмагил,
Ул валийнеъматга душман бўлмагил.

Сен эшикка ҳалқа янглиғ баста бўл,
Посбони чобуку баржаста бўл.

320 Бевафога ўзни йўлдош айлама,
Бевафолик расмини фош айлама.

Баски, итларга вафо эрмиш шиор,
Айлама итларни бундоқ шармисор.

Бевафолик итга номусдир, аё,
Бас, нетиб номусни кўргайсен раво?

Ифтихордир Ҳаққа чин сидқу вафо,
Деди: ман авфи биъаҳдин ғайруно.¹

Бевафоликдир вафойинг, радди Ҳақ,²
Ҳаққи Ҳақдир аввало, олгил сабақ.

325 Сўнгра онанг ҳаққи келгай, ул Карим,
Онани этмиш сенга мунис надим.

Онанинг қорнида суврат бермиш у,
Куч-сабот бермиш, яна орому хў.

Она жисми парчаси этди сени,
Сўнгра тадбир этди, ажратди сени.

Ҳақ неча минг санъату фан айлади,
Онани мунису мушфиқ сайлади.

Ҳаққи Ҳақдир аввало, бешак эрур,
Кимки билмасдир буни, эшшак эрур.

330 Онаи зорни яратди, сутни ҳам,
Отани эш этди, қилди муҳтарам.

Эй Хўжам, чексиздир эҳсонинг сенинг,
Неки билдим, билмадим, бори сенинг.

Сен буюрдингким, мени ёд айла, бас,
Ҳеч қачон оламда ҳаққим эскимас.

¹ Биздан бошқа аҳдга вафо қилгувчи яна ким бор?

² Радди Ҳақ - бу ерда, Ҳақни рад этувчи, маъносида.

Эсга ол лутфимни, этдим ул сабуҳ,
Азми тўфон қўйнида сузганда Нуҳ.

Асрадим боболарингни ул замон,
Сақладим даҳшатли тошқиндин омон.

335 Ер-заминда сув тўлиб тошган эди,
Мавжи тоғлар бошидин ошган эди.

Офат ичра этмадим мен раддингиз,
Асрадим то жадди жадди жаддингиз,¹

Бош яралмас поймол этмоқ учун,
Ўз ишимни зое айлармен нечун?

Бас, нечун сакраб гумонлар сўйига,
Талпинурсен бевафолар кўйига?

Бевафолардин йироқмен, яхши бил,
Бадгумонинг ташла, даргоҳимга кел.

340 Бадгумонинг элт у каслар ёнига,
Ҳар куни қаддинг букарсен пойига.

Неча бирларким сени дўст этдилар,
Қайда, деб сўрсам, дегайсен: кетдилар.

Яхши дўстинг кетди ул кўк бағрига,
Бошқаси кирди қаро ер қаърига.

Сен эсанг, йўл узра ёлғиз чўрсимон,
Милтирайсен-катта карвондин нишон.

Яхши эрмас бўйла турмоғинг сенинг,
Тут этогин пок, мусаффо кимсанинг.

¹ Жадди жадди жаддингиз - энг улуг бобонгиз.

- 345 Ул Исодек ўзни кўкка урмагай,
 Ёки Қорундек заминга кирмагай.
- Сен-ла қолгай ул макону бемакон,
 Майли қолсанг бесарову бедўкон.
- Бас, кудуратлардин олгай ул сафо,
 Ҳам топар жабру жафойингдин вафо.
- Сен жафо этганда айлар гўшмол,
 То қўйиб нуқсонни, топгайсен камол.
- Сен дуо таркини этдинг, бул равиш,
 Солди қалбинг ичра ранжу ўртаниш.
- 350 Бул демак: вирду дуони узмагил,
 Бул демакким, эски аҳдни бузмагил.
- Бул азиятларки бир занжирсимон,
 Солмагай деб кўнглингу пойингга банд.
- Ранж келгай-да, ўзини фош қилур,
 Уйлаким, сенга ишорат эрмиш ул.
- Ул машаққатларки, дилгир бўлдилар,
 Бас, ажалдин сўнгра занжир бўлдилар.
- Нуъти ман аъраз ҳуноъан зикрино,
 Айшатан заик нажзи билъамо.¹
- 355 Ўғри кирса гар бировнинг уйига,
 Бир ёмон гашлик қадалгай кўнглига.
- Эй ажаб дер ўғри, бу гашлик надир?
 Ул - ўшал мазлум юракда гирядир.

¹ Бизни эсламоқни унутганларга аччиқ қисмат бор, уларнинг кўзларини кўр қилурмиз... Қуръони карим. Тоҳа сураси, 124- оятга ишорат.

Ўғри этмас эътиборе, ухлагай,
Боди исрор лек оловни пуфлагай.

Ғашлик ул забтига олгай дамба-дам,
Ҳам кўнгил дунёсида тиккай алам. *

Ғуссалар зиндон аро чормих бўлур,
Шох ёйиб, сўйи ҳавога талпинур.

360 Илдизи пинҳонди, бўлди ошкор,
Ғашлигу хушликмидир - илдизи бор.

Ғар ёмон илдиз эса, юл дафъатан,
Ўсмагай токи чаман ичра тикан.

Ғашлик эрса дилда, кўргил чорасин,
Бўй чўзиб, шохлар отиб, барг ёзмасин.

Хушлик эрса, сув тараб, ўстир, қараш,
Мевасин сўнг дўсту ёрларга улаш..

САБО АҲЛИ ҚИССАСИНИНГ ДАВОМИ

Ул Сабо аҳли ҳавойи эрди, хом,
Ишлари куфрони неъматди тамом.

365 Бўлгуси куфрони неъматга мисол,
Аҳли икром бирла ул жангу жидол.

Сен дегайсен: тинч қўйинг, тортинг илик,
Менга ҳожатмас сира бу яхшилик.

Манглаймни, майлига, шўр айлангиз,
Кўзларимни, майлига, кўр айлангиз.

Дерди ул аҳли Сабо ҳам: байнано,
Шайнуно хайру лана хуз зайнано.¹

Бизга ҳожатмас гўзал айвону боғ,
На сулув қизлар ва на амну фароғ.

- 370 Бул шаҳарларким тигиз бир-бирга, гуж,
Аслида дашту биёбон бизга хуш.

Батлубул-инсану фис-сайфиш-шато,
Фоизо жоашшато анкара зо.

Фаҳва ла ярзо биҳалин ибдано
Ло бизайкин ла баайши рагдано.

Қутлил ил-инсану ма акфараҳу,
Куллама нала ҳудан анкараҳу.²

Хилма-хилдир нафс ул, нафси бало,
Нафсингизни ўлдиринг, дейди Худо.

- 375 Нафс ул - ўткир тикандир, тигдайн,
Санчилур қаттиқ, қутулмоғинг қийин.

Ёқ тиканни, сен уни оташга бер,
Қўлни бир дўсти анис, дилкашга бер.

Дедилар ул бетийиқ аҳли Сабо;
Тонг елидан бизга афзалдир вабо.

Неча донолар насиҳат қилдилар,
Куфру пасткашликка моне бўлдилар.

¹ Шаҳарларимизни йироқлаштир, орамизни оч, ёмонлигимиз ўзимизга яхши.

² Инсон ёзда қишни қумсар, қиш келса, бу истагидан воз кечар, қишни истамас. Инсон ҳеч қачон рози бўлмас, на борлиққа тоби бор унинг, на кенгликка, на хушликка. Рози бўлмаган инсон Раббий ҳузурида ҳамиша кофирдир.

Қасди жон қилди у саркашлар вале,
Жаҳд этиб фисқу фужурни ёйғали.

380 Гар қазо келса, торайгадир жаҳон,
Балки ҳалво ҳам бўлур ранжи даҳон.

Деди: изо жоъ ал-қазо зоқал-фазо,
Тухжибул абсар изо жоъ ал-қазо.¹

Кўз деган кўрмас бўлур вақти қазо,
Кўрмас ҳатто қайдадир дору-даво.

Ул суворий кўзгатур чангу губор,
Сен эса бечорадурсен, хастаҳол.

Борма ул чангу губорга, қўй ани,
Ул суворий топтаб ўтгадир сени.

385 Ҳақ сўрарким, қўй узоқдин чанг кўриб,
Нега бир қичқирмади, фарёд уриб?

Бўри чанги эрканин билмасди чун,
Билмаса, яйловга чиқди не учун?

Бўри келса, бўйидин қўйлар билар,
Ҳар тарафга тирқираб қочгай улар.

Шер ҳиди етганда ногоҳ бул тараф,
Жумла ҳайвон ҳам емаслар ўт-алаф.

Шер ҳиди етганда, кўзни ёшлагил,
Тангрига арзи ниёзни бошлагил.

390 Ул гуруҳ чангни назарга илмади,
Келди бўри, босди бир-бир, ямлади.

¹ Қазо келса, майдон торайиб, кўз хира торгар.

Бўрига ем бўлдилар чун неча бор,
Этдилар чўпонни бундоқ хору зор.

Айтди чўпон, қанчалар оҳ урмади,
Лек бири чўпон сўзига юрмади.

Дедилар ул, бизга чўпон не керак,
Бор, йўлингдин қолма, бўлма жонҳалак.

Биз - емишдирмиз муқаррар бўрига,
Биз - ўтиндирмиз оловнинг зўрига.

395 Жоҳилиятда эди фикру думоғ,
Маскан этди юртларин ул қарға-зор.

Неча мазлумга улар чоҳ қаздилар,
Ўзлари бирлан вале тўлғиздилар.

Неча бир Юсуфни итдек қопдилар,
Қилдилар ҳар неки, бир-бир топдилар.

Ким эмиш Юсуф - дили ҳақжўйинг ул,
Сенга тутқундир, асири кўйинг ул.

Жабраилни чандиб устунга ажаб,
Парру болини юлибсен битталаб.

400 Гоҳи бергайсен анга бирёну нон,
Гоҳида олдига солгайсен сомон.

Е, дегайсен, бизга неъмат шул эмиш,
Жабраилга Ҳақ лиқосидир емиш.

Ул машақат ичра қолгай, найлагай,
Тангрига сендин шикоят айлагай.

Эй Худо, дер, бунга сен жабр айлагил,
Тангри дер: фурсат келур, сабр айлагил.

Додини олгай магар ҳар беҳабар,
Додини бергай Худойи додгар.

405 Битди сабрим, дейдир ул, топди фано,
Нур висолинг ҳажрида, ё Раббано. *

Мен - Расул, қуршовга олмишдир яҳуд,
Мен - Набий, зиндонга солмишдир Самуд.

Эй саодатбахши жони анбиё,
Ёки ўлдир, ё чақиргил, қўлла ё.

Бўлмагай кофирда унда сабру тоб,
Ул дегай: ё лайтана кунту туроб.¹

Бўйла эрса ул замон кофир иши,
Қолса сенсиз, унда не бўлгай киши?

410 Ҳақ дегайким, бул сўзинг-жон нақшидир,
Сабр қил, сабру таҳаммул яхшидир.

Тонг яқиндир, мунча куйма, мўминим,
Сен учун мен ишдадирмен, ол тиним.

ҚИШЛОҚИНИНГ ДАЪВАТИ ИЛИ ҚИШЛОҚҚА БОРГАН ХЎЖА ҚИССАСИНИНГ ДАВОМИ

Отни бургил энди қишлоқ сўйига,
Хўжани қишлоқи злтиди уйига.

Қиссаи аҳли Сабодин ортга қайт,
Хўжа қишлоққа нечун йўл олди, айт.

Мунча ялтоқланди қишлоқи ўша,
Ихтиёрин берди илкидин Хўжа.

¹ Кошки тупроқ бўлсайдим.

- 415 Чорлади қишлоқи, қистаб бот-бот,
Гангиди Хўжа, унутди эҳтиёт.
- Сайр этиб, ўйнаб келурмиз, эй отам,
Деб уни қистар эди фарзандлар ҳам.
- Сайр этиб, ўйнаб келурмиз деб магар,
Оғалар Юсуфни элтган эрдилар.
- Ул ўйинмас, жонга савдо эрди ул,
Найранг эрди, макру ҳийло эрди ул.
- Ҳар неким, ёрингдин ажратгай ҳамон,
Тинглама, жонингга келтиргай зиён.
- 420 Юзда юз наф бўлса ҳамки, учмагил,
Зарни деб ганжи фақирдин кечмагил.
- Солди, боқ, иссиқ-совуққа неча бор
Ул Набий асҳобини Парвардигор.
- Янграгач карвон садоси, неттилар,
Турдилар асҳоб, намоз тарк этдилар.
- Дедилар: наф бошқаларга қолмасин,
Бошқалар бугдойни арзон олмасин.
- Баски, Пайгамбар этар эрди намоз,
Ёнида уч-тўрт фақир қолди, холос.
- 425 Ҳақ деди: савдо, тижорат, эй сучук,
Сизни Раббонийдин ажратгай нечук?
- Қад фазазтум наҳва камҳин ҳоиман.
Сумма халлайтум набийян ҳоиман.¹

¹ Ҳовлиқиб бугдойга югурдингиз, Пайгамбарни ёлғиз қолдирдингиз.

Галла истаб, сиз муқаррар куйдингиз,
Ул Расули Ҳақни ёлгиз қўйдингиз.

Суҳбатидин донни афзал тутдингиз,
Кўз очингким, кимни сиз тарк этдингиз.

Нафсингиз сизга демасму бўйлаким,
Ки манам Раззоқу хайрул розиқин.

430 Сенга улким ризқу рўзи берди, бас,
Не учун Пайгамбарингни қўлламас?

Кўрган эрди сенга ул буғдойни эп,
Ундан айрилдинг магар буғдойни деб.

ЛОЧИННИНГ ЎРДАКЛАРНИ САҲРОГА ЧАҚИРГАНИ

Лочин айтур: сувни сен тарк айлагил,
Ўрдагим, кел, шаккарин маъвога кел.

Ўрдак айтур: сен ўшал маъвода тур,
Бизга сув - қасри омонликдир, сурур.

Деву шайтон ҳам дегайким, сувни қўй,
Учма бул қутқуга, сувдир сенга - уй.

435 Сен ўшал лочинга айт: эй турфа зот,
Мен тарафга сунма кўз, илкингни торт.

Чорлама кўп, не эмиш чорлов ўзи,
Бизга ҳожат эрмас ул кофир сўзи.

Шаккаристон сенга бўлсин, бизга сув,
Ҳадея, эҳсонинг ўзингга, эй адув.

Бўлса жон, жонга насиба ҳам бўлур,
Элда лашкар бўлса, байроқ топилур.

Хўжа унга кўп узрлар сўйлади,
Неча бир боис - баҳона айлади.

- 440 Дедиким, эй, ишларим кўпдир, муҳим,
Тарк этиб, қишлоққа бормогим қийин.

Менга бир ишни буюрмиш подшо,
Интизордир ул - қачон этгум адо.

Амри подшодин бўйин бургум нечук?
Ўзни шул тупроққа мен ургум нечук?

Ҳар кун келгай менга шоҳ одами,
Эт саранжом ишни, деб қистар мени.

Сен эсанг, қишлоққа юр, дейсан нуқул,
Минса шоҳ қаҳру ғазабга, не бўлур?

- 445 Унда ўзни ўтгаму ургайму мен?
Ё тириклай ергаму киргайму мен?

Бўйла ул юз бир баҳона сўйлади,
Айтгани Ҳақ ҳукмига эш бўлмади.

Даҳр аро жам бўлса заррот¹ қанчаси,
Кўк агар амр этса, пучдир барчаси.

Ер шу осмондин қутулгайдир қачон?
Ўзни кўкдин ул нечук этгай ниҳон?

Ҳар неким келгай фалақдин эрта-кеч,
Моне йўқ унга, топилмас чора ҳеч.

- 450 Гар қуёшдин ерга ўт ёғса, нетар,
Ер ўшал оташ, оловга юз тутар.

¹ Заррот - зарралар.

Егса ёмгир, тошса, тўфон айласа,
Шаҳру кўйни бузса, вайрон айласа.

Ер бўлиб таслим анга Айюбвор,
Бас, дегай, бас, мен сенга тутқуну зор.

Сен-да Ернинг жузвидирсен, ўйла сен,
Ҳақ агар амр этса, саркаш бўлма сен.

Сизни тупроқдин яратдим, дейди ул,
Энди тупроқ бўлмогингни амр этур.

455 Дерки, экдим донайи покингни мен,
Ҳам совурдим неча бор хокингни мен.

Дерки, тупроқ бўл, қаро ерга асир,
Сўнгра этгаймен амирларга амир.

Сув келур тоғдин, далога йўл олур,
Сўнгра ул ердин ҳавога юксалур.

Тутди бугдой ҳам қаро ер остини,
Сўнг кўтарди бори қадду бастини.

Ерга жо бўлгай данаклар сарбасар,
Сўнг кўкаргайлар ва бергайлар самар.

460 Тушди кўклардин ва маскан этди хок,
Нозу неъматлар - ризойи жони пок.

Авжи кўкдин ерга ингайдир кўнгил,
Оқибатда жузви одам бўлгай ул.

Жонсиз эрмиш гарчи одамга сифот,
Арш сари парвоз этур масруру шод.

Ҳам дегайлар: авжи кўкдир аслимиз,
Талпиниб келдик яна кўкларга биз.

Жумла жузв ҳам дер баче айлаб ўйин:
Нотиқон инно илайҳи рожеъун.¹

465 Жузв-жузвлар зикр айтурлар ниҳон,
Фулгула қўйнида қолгай осмон.

Бас, қазо оҳанг бунёд айлади,
Ул шаҳарлик Хўжани мот айлади.

Хўжа охир этди таклифни қабул,
Тушди йўлга - маъризу офотга ул.

Найласин ул, урди қисмат тўлқини,
Бир сомон чўпдек оқизди сел уни.

Бош чиқазса гар қазо чархдин агар,
Жумла оқил ҳам бўлурлар кўру кар.

470 Ўзни дарёдин нари отгай балиқ,
Кўкдаги қуш тўрга тушгайдир аниқ.

Жин, пари, шиша идишга киргуси,
Чоҳи Бобилга тушур Ҳорут ўзи.

Гар қазо даргоҳига қочса киши,
Ўзни қутқаргай, нажот бўлгай иши.

Гар қазодин қочса кимса, кетмагай,
Ҳийлаву тадбир анга кор этмагай.

ЗАРВОН АҲЛИ ҚИССАСИ, УЛАРНИНГ ҲИЙЛА БИЛАН ДАРВЕШЛАРГА ТЕКИНГА МЕВА ТЕРДИРИШГАНИ

Сен билурсен қиссайи Зарвонни чун,
Баски шундоқ, ҳийла изларсен нечун?

¹ Биз чиндан ҳам унга қайтамыз . . . Қуръони карим. Бақара сураси, 156-оятга ишорат.

475 Шайланиб юлмоққа дарвеш ризқини,
Ул неча ёймишди доми фисқини.

Кечалар ул неча айларди макр,
Тўпланиб бир неча ул Амру Бакр.

Хуфя сўйлар эрдилар ҳар сўзни то,
Билмагай деб бул синоатни Худо...

Қўл агар лой қорса, кўксинг ичра дил,
Беҳабар қолгайму сендин, ўйлагил.

Деди: ало яълам ҳавока ман халақ,
Инна фи нажвока сидқан ам малақ?

480 Кайфа яғфул ан заъийнин қад гадо,
Ман юъоин айна масваҳу гада?

Айнамо қад ҳабито ав саъидо,
Қад таваллоҳу ва аҳсоъададо.¹

Ол қулоқдин эмди гафлат пахтасин,
Тингла бул гамгин кўнгилнинг ноласин.

Тинглагил достонини ҳам англа бот,
Гамли бир кўнгилга бергайсен закот.

Тингла, ул дилхаста не дер ёлвориб,
Оби гилга талпинур жони шариф.

485 Хонани кўргил, тутун босмиш ани,
Сен эса боргил-да, очгил дарчани.

Бир нафас очгил қулоғинг дарчасин,
Хонадин аччиқ тутунлар тарқасин.

¹ Сени яратган Ҳақ яширин сўзинг чинми ёки ёлғон эканлигини билмасми? Саҳар чоғи йўлга чиққан кимсани ўз кўзи билан кўрган зот эртаси куни унинг қайга етиб боришини билмасми? Йўловчининг юзини йўлга буриб, қадамини санаган зот унинг қайга етиб боришини ҳам албатта билади.

Ғамғусор бұл биз ғариблар жонига,
Чун борурсен Рабби аъло ёнига.

Ул этайму, бул, дея юрсанг давом,
Бул тараддуд ҳибсу зиндондин ёмон.

Ул у ёққа, бул буёққа тортқилар,
Ҳар бири ўз йўлини тўғри билар.

490 Бул тараддуд зидди роҳи Ҳақ эрур,
Бахтлидир ул, пойи гар мутлақ эрур.

Бетараддуд йўл босар ул, роҳи рост,
Билмагайсен йўлни, эргаш, олға бос.

Оҳу солган изга ўзни пайрав эт,
Бос ўшал изларнию оҳуга ет.

Бул юриш-ла авжи анварга етиш,
Эй биродар, ўту озарга етиш.

Қўрқмагил дарёданам, тўлқинданам,
Қўрқмагил, деб сенга амр этмиш Эгам.

495 Лотахаф¹, деди, магар хавф сунди Ҳақ,
Нонни бергай ул, магар берди табақ.

Хавф чеккай улки, унга хавф эмас,
Русса чеккай улки, бунда тавф² эмас.

ХҲЖАНИНГ ҚИШЛОҚҚА ТОМОН ЙЎЛ ОЛГАНИ

Хўжа чун берди қарор, азм айлади,
Йўлга тушмоқликка ҳам жазм айлади.

¹ Лотахаф - қўрқма.

² Тавф - айланиб юрмоқ.

Аҳли байт ҳам йўл танобин тортдилар,
Юкларин бойлаб, уловга ортдилар.

Шоду шодмон бўлдилар йўлга равон,
Бир бориб қишлоққа, яйраймиз, дебой.

500 Айласак сайри чаманлар, хуш эрур,
Дўстимиз бор унда, ул дилкаш эрур.

Кўзларини йўлимизга тикмиш ул,
Боғаро ҳиммат дарахтин экмиш ул.

Ул каримдирким, магар айлар карам -
Неча бир қишлик озиқ-овқатни ҳам.

Боғини ҳам балки ул эҳсон қилур,
Жон уйида бизни чун меҳмон қилур.

Ажжалу асҳобано кай тарбаҳу,
Ақл ичдан дердиким, ло тафраҳу.

505 Мин рибоҳиллоҳи куну робиҳин,
Инна рабби ло юҳиббул-фориҳин.

Ифраҳу ҳавнан бимо отоқуму,
Куллу отин мушғулин алҳоқуму.¹

Шод бўлсанг, шод бўл Ҳақдин фақат,
Ул-баҳордир, бошқаси қишдир, қаҳат.

Ундан ўзга барчаси сенга завол,
Тожу тахтинг гарчи мулкингдир, ҳалол.

¹ Биродарлар, тезроқ бўлинг, фойдаланиб қолайлик, дейишарди... Аммо барча нарсадан огоҳ ақл ичкаридан: бундоқ қила кўрманг, дерди. Тангри амрига қулоқ тутинг... Чиндан ҳам Раббим дунёпараст ҳовлиқма кишиларни севмас. Сабрли бўлинг, унинг берганига қаноат қилинг.

Шод бўл гамданки, гамдандир бақо,
Йўл уза бор неча пасту иртиқо.¹

510 Гам сенга ганждир магар, ранж эрса-кон,
Лек буни билмас гўдаклар ҳеч қачон.

Ул тарафда бир ўйин бор, деса, бас,
Ўзни ургайлар у ёққа шул нафас.

Эй сўқир эшшак у ёқда дом бор,
Хавф-хатар бор, неча хуношом бор.

Ўқлар учгай унда, пинҳондир камон,
Кексалик ўқи қадалгай беомон.

Сен кўнгил бўстониға қўйгил қадам,
Бошқа жойда сенга юз очгай ситам.

515 Эминободдир кўнгил, эй яхшилар,
Унда гуллар бор, чечаклар, чашмалар.

Уж илал қалби ва сир ёсория,
Фиҳи ашжору ва айну жория.²

Борма қишлоққа, сени ахмоқ қилур,
Эс-ҳушингни пасту беравноқ қилур.

Қавли Пайгамбар эшит, эй мужтабо,
Ақлу ҳуш қишлоқда бўлгайдир адо.

Гар эсанг қишлоқда бир кунча тугал,
Ақлу ҳуш бир ойча ноқисдир, ўсал.

520 Сенга бир ой шу сифат ҳамроҳ бўлур,
Ўт-алафдин ўзга не пайдо бўлур?

¹ Иртиқо - баландлик.

² Йўловчи, тезроқ қадам бос, кўнгил бўстониға ет, у ерда
огочлар, оқар сувлар бор.

Гар юрарсен унда бир ойча расо,
Бунда сен бир йилча жоҳилсан, амо.¹

Не эмиш қишлоқ? Шайхи ношуда,
Турмуши тақлиду жони уйқуда.

Ақли Кулл олдида бул ҳислар бāри-
Кўзлари боғлиқ тегирмон эшшаги.

Қўй буни, ол суврати афсонани,
Донни танла, қўй ўшал дурдонани.

525 Инжуга қўл чўзма, бугдой ол ҳамон,
Ул тарафмас, бул тарафга бўл равон.

Қинғиру қийшиқ эса зоҳирда ул,
Зоҳир очгай оқибат ботинга йўл.

Аввало одамга келгай суврати,
Сўнгра жон келгай, жамоли сийрати.

Мевага пўст - шакли анвоси анинг,
Сўнгра келгай тоти - маъноси анинг.

Аввало боғ ичра чодир тикланур,
Сўнгра ул чодирда турк меҳмон бўлур.

530 Сувратинг - чодир чу, маънинг -турк эрур,
Маъни - маллоҳ эрса, суврат - кемадир.

Ҳақ учун қўйгил буларни бир нафас,
Хўжа карвони жаранглатсин жарас.

¹ Амо - кўр.

ХҲЖАНИНГ БОЛА-ЧАҚАСИ ИЛА ҚИШЛОҚҚА БОРГАНИ

Хўжаву аҳли тадорик кўрдилар,
Отланиб, қишлоқ сорига юрдилар.

Тушдилар йўлга, кўнгилни шод этиб,
«Софиру кай тағнаму»ни ёд этиб.¹

Йўл юриб, Ой кўкда Кайхисрав бўлур,
Юрмаса йўл, ул қачон Хусрав бўлур?

535 Йўл босиб, бўлди яёв - фарзинзод,
Йўл босиб, Юсуфга юзланди мурод.

Ул гуруҳ юрди қуёшда кундузи,
Тунда йўл кўрсатди Зухро юлдузи.

Кўзларига шул хунук йўл ҳам сулув,
Эрди қишлоқ шавқи бирла жаннат ул.

Тийра сўз - ширин дудоқдин хуш эмиш,
Ул тикан ҳам боғ аро далкаш эмиш.

Берса маъшуқ гар қовоқ, хурмо бўлур,
Хона ҳам ҳамхонадин маъво бўлур.

540 Нозанинлар борки, бир гулюзни деб,
Кўрдилар ўзларга хоркашликни² эп.

Нечаким, маҳвашни деб дол бўлдилар,
Елкаси озурда ҳаммол бўлдилар.

Юзига суркар темирчи мойни ул,
Тунда ўпгум дер тўлишган ойни ул.

¹ «Саёҳат қилинг, сиҳҳат топасиз» (Ҳадис).

² Хоркаш - тикан ташувчи.

Савдогар дўконда тикка уззу кун,
Кўнглида сарву санобар бор учун.

Ул югургай гоҳи дарё, гоҳи кўй,
Ул сабабким, меҳри ичра моҳрўй.

- 545 Мурда бирлан кимни бир савдоси бор,
Кўнгли ичра бир тирик сиймоси бор.

Уста ҳам боққай ёғочга термулиб,
Бир умид ой юзлидин етгайму, деб.

Сен кўнгил бер унгаким, ул ўлмагай,
Зинда бўлгай, тошу тупроқ бўлмагай.

Сен ўзинга тутма мунис хасни ҳам,
Бўйла мунисликка ҳам етгай адам.

Ҳақдин ўзга кимсадин кутма вафо,
Ота-онангдин не қолди даҳр аро?

- 550 Дўст эди тоға, амаклар қанчаси?
Энди кўргил, қайга кетди барчаси?

Сут била кўкракка тобинг қолмади,
Дарсу мактабга итобинг қолмади.

Нур каби деворда чун акс этдилар,
Ялт этиб, сўнгра қуёшга кетдилар.

Қайси бир ашёга тушса ул шуоъ
Унга сен ошиқ эрурсан, эй шижоъ.¹

Сен севарсен ҳар неким мавжуд эрур,
Тангридин зебову заролуд эрур.

¹ Шижоъ - йигит.

- 555 Зар кетиб аслига, мис қолган куни,
 Табъ тўяр унга, талоқ айлар уни.
- Кеч у заролуд сифатдин, кес тамаъ,
 Сохтадир ул, билмагайсен, хуш, дема.
- Хушлиги - алдоқчи бир зийнат эрур,
 Остида ул жисми безийнат эрур.
- Зар кетар аслига бир кун, кон тараф.
 Сен-да боргил аслинг ўлмиш жон тараф.
- Нур кетар, боқ, офтобга боргай ул,
 Сен-да боргил-да, қуёшингга қўшил.
- 560 Кўрмадинг том узра тарновдин вафо,
 Энди кўз тут кўкка, сув бергай санго.
- Думбага кон эрмас ул доми ситам,
 Хўжа бўри конни билсин қайданам?
- Зар тугулган деб тугунда ул гуруҳ,
 Йўл босар эрди шитоб, мағрурруҳ.
- Талпиниб, қишлоқ томонга термулиб,
 Рақс этиб шодону хандон, чарх уриб.
- Учса қуш қишлоқ томонга ҳар маҳал,
 Қалблари қиндин чиқар эрди магар,
- 565 Учраса қишлоқи кимса ул дама,
 Юзларидин бўса олгайди ҳама.
- Дердиларким, дўстимиз кўргон ўзинг,
 Ул сабабдин жисмимизга жон ўзинг.

МАЖНУН ЛАЙЛИ КЎЙИДА ЮРГАН ИТНИ ЎПИБ, ЭРКАЛАГАНИ

Мажнуни ошуфта бир итни силаб,
Дам қучарди, дам ўпарди эркалаб.

Ўргилиб, ҳар лаҳза айларди тавоф,
Оғзига ҳар зумда тутгайди гулоб.

Бил-фузул дедики, эй Мажнуни хом,
Бу не шайдоликки, этгайсен давом?

570 Ит - ҳаромхўр, ўпма ирkit бетини,
Лаблари бирлан ялайдир кетини.

Сўйлади ул неча нуқсу айбдин,
Айббилгич гофил эрди гайбдин.

Деди Мажнун унга: гофилсен, аё,
Сен кўзим бирлан анга боқ бир қиё.

Тангрининг бир тилсими пинҳони ул,
Чунки Лайли эшигин посбони ул.

Ҳимматин кўр не ҳунарга банд эмиш,
Боқки, ул не кўйни маскан айламиш.

575 Кўкси узра ҳар нафас бошим менинг,
Чунки ҳамдардим у, сирдошим менинг.

Маскан этмиш сарвинозим кўйини,
Шеру йўлбарсларга бермам мўйини.

Итларига эйки арслони гулом,
Сўзки ожиз эрса, жим бўл, вассалом.

Тарк этинг сувратни, дўстлар, шунда ул,
Жаннатул ризвон ўзи маскан бўлур.

Сувратинг, шаклингни синдирдингми, бас,
Суврати Кулл ҳам баче топгай шикаст.

580 Сўнгра синдиргунг уларнинг ҳаммасин,
Ҳайдар узгандек чу Ҳайбар қопқасин.

Во дариг, сувратга учди Хўжа ул,
Сўзга учди, бўлди озим, олди йўл.

Ул тузоққа талпинарди шодумон,
Донга талпинган анойи қушсимон.

Дом аро дон - унга эҳсонун карам,
Билмагайки, унда эҳсонмас, адам.

Қушчалар дом ичра дон айлаб тамаъ,
Дому тўр сўйига учгайлар ҳама.

585 Хўжанинг завқу сурурин айтсам ул,
Гап чўзилгай, балки кундуз кеч бўлур.

Оқибат қишлоқ кўринди, қисқаси,
Орзули қишлоқ эмас, йўқ, бошқаси.

Кечди ой, қишлоқма-қишлоқ юрдилар,
Чунки йўлни яхши билмас эрдилар.

Раҳномосиз йўл босар бўлса киши,
Бўйла бўлгай, чаппа кетгайдир иши.

Каъба сорига юрарсен бедалил,
Оқибат саргаштасен, хору залил.

590 Урма қул санъатга устоз кўрмайин,
Барча элга кулгу бўлмоғинг тайин.

Мағрибу Машриқда чун сайронасиз,
Ким туғилмиш унда ота-онасиз?

Ганж топар эрса киши, сарф айлагай,
Ким уни тупроққа қайта жойлагай?

Қайдадир ул Мустафоким, жон эмиш,
Улки «Раҳмон илми-ул Қуръон» демиш.¹

Ўргатиб ул аҳли танга бил-қалам,²
Восита этди уни, айлаб карам.

595 Ким ҳарисдир - маҳрум эрмиш, эй ўғил,
Ҳовлиқиб кетма, ҳарисдек³ бўлмагил.

Хўжа аҳли чекди заҳмат боб-боб,
Ер қуши сув ичра чеккандек азоб.

Не ситам эрса, барин туймишдилар,
Қишлоғу қишлоқидин тўймишдилар.

ХЎЖА ВА АҲЛИНИНГ ҚИШЛОҚҚА ЕТИБ КЕЛИШГАНИ, ҚИШЛОҚИ УЛАРНИ КЎРИБ, ЎЗИНИ ТАНИМАГАНГА ОЛГАНИ

Шул йўсин бир ойча тинмай йўл юриб,
Етдилар қишлоққа озиқсиз, ҳориб.

Кўрди мезбон, ўзни ҳар ён ташлади,
Гулдираб: ул - бул демоққа бошлади.

600 Юзни ул кўрсатмади кундуз магар,
Боғидин то тотмагайлар бир самар,

Юзки, ул наҳсу залолатдир ҳамон,
Яхшидир эрса мусулмондин ниҳон.

¹ «Раҳмон Қуръонни ўргатади...» Қуръони карим. Алақ сура-
си, 1-5-оятларга ишорат.

² Бил-қалам - қалам билан.

³ Ҳарис - очкўз, таъмагир.

Бўйла юзлар борки, шайтони лаин,
Чун уларнинг боши узра қурмиш ин.

Бўйла юзлар дуч келаркан, кўрмагил,
Гар кўрарсен, боқма шодон, кулмагил.

Бўйла бир юздир, хабисат осия,
Деди Яздон: насфаъан бин-носия.¹

605 Ўзни кўп андишаларга қордилар,
Сўнгра мезбон эшигига бордилар.

Аҳли байти зуд эшикни қулфлади,
Хўжа чун девона бўлди, уфлади.

Лек ғазаб ҳангоми эрмасди магар,
Чоҳга тушдингму, ғазабдин не самар?

Турдилар беш кун эшикда оҳ уриб,
Жўнжикиб тунларда, кундуз қоврилиб.

Боиси гафлат эмасди, феъли кож,
Боис ул-ҳорғинлик эрди, эҳтиёж.

610 Яхши дуч келгай ёмонга шўридин,
Шер ўлакса ейди очлик зўридин.

Хўжа ҳар гал унга бергайди салом,
Эй биродар, дерди, дўстингмен, фалон.

Дерди мезбони: сени қайдан билай?
Балки поксен, балки нопок, не қилай.

Хўжанинг оҳи ошарди бошидин,
Дердиким, қардош кечар қардошидин.

¹ Тангри бўйла хунук юзлар ҳақида «Уларнинг пешона сочи-дан тутармиз-да, жаҳаннамга отармиз» демиш, ..Қуръони карим. Алақ сураси, 14-18-оятларига ишорат.

Мен-фалон, деб сўзда айларди давом,
Еб эдинг кўп карра суфрамдин таом.

- 615 Ҳадыя этдим неча бор молу матоҳ,
Куллу сирран жоваз ал-иснайни шоъ.¹

Элга шоён бўлди сидқу меҳримиз,
Юз уялмасму оғиз тотганда туз?

Дедрди мезбони: тугат сафсаттани,
Кўрмаганмен, баски, билмасмен сени.

Тутди осмонни булут бешинчи тун,
Қуйди ёмғир, эрди меҳмонлар юпун.

Чун пичоқ етди суякка ул замон,
Ҳалқа урди Хўжа чорлаб, эй фалон!

- 620 Кутдириб мезбони келди бир маҳал,
Сўрди: не истарсен, эй жони падар?

Хўжа деди: эсга олмам хизматим,
Кечдим ундан, зарра йўқдир миннатим.

Мен чекиб беш кунда беш йил ранжини,
Ёнди жоним ҳам йўқотди ганжини.

Бир жафо этса агар хешу табор,
Душманинг юз минг жафо этганча бор.

Чунки айларкан ўшал жабру жафо,
Дил инонмас бунга, кутгайдир вафо.

- 625 Ҳар не мардумга бало, офат ўлур,
Яхши билким, тарки одатдин келур.

¹ Икки киши билган сирни ҳамма билади...

Дедиким боз: эйки меҳрингда завол,
Тўк менинг қонимни, сенга ул ҳалол.

Бизга шул ёмғирли тунда бер паноҳ,
Фойдаси қайтгай қиёматда санго.

Деди мезбон: бир кавак бор, боғбон,-
Бўри пойлаб, унда тургай посбон.

Қўлида ўқ-ёйи бирлан тургай ул,
Келса бир қашқир, ҳамоно ургаи ул.

630 Хизмат этсанг, сенга бўлсин ул канор,
Ёқмаса манзил, ўзингда ихтиёр.

Деди: юз хизматга шаймен, жой бер,
Менга сен ўқу камон бер, рой бер.

Ухламасмен, бас, қўриқлармен узум,
Бўри келса, бошидин отгум ўзим.

Тангри ҳаққи, бул кеча, эй икки дил,
Бизни бул ёмғирлар ичра қўймагил.

Холи бўлди гўша, ул аҳли аёл,-
Бирла жойлашди, чўзилди бемажол.

635 Ётдилар гор ичра ёмғирдин қочиб,
Чун чигиртка, бир-бирига мингашиб.

Тун бўйи дер эрдиларким, эй Худо,
Бул жазога биз сазодирмиз, сазо.

Бул сазойи улки, хасга ёр ўлур,
Ёки бир нокаста ошнолик қилур.

Бул сазойи ул, тамаҳлар айлабон,
Тарк этар чун хизмати аҳли киром.

Кечма покларнинг дару деворидин,
Яхшидир ул гушнанинг гулзоридин.

- 640 Марду равшандилга дилдан банда бўл,
Подшога тож бўлишдин яхши ул.

Барча подшоларки, тупроқ узра, бас,
Топгани бонги довулдир, бошқамас.

Шаҳрилар ул - жонга жон бергувчидир,
Лек бу қишлоқи-жафо қилгувчидир.

Бул сазойи ул, суянмай ақлига,
Лаққа тушди, учди шайтон нақлига.

Ул пушаймонликда бўлди дилхароб,
Фойда бермас лек ўкинчу изтироб..

- 645 Ўқу ёйни қўлида тутган кўйи,
Бўри кутди мижжа қоқмай тун бўйи.

Бўри ташланмишди унга чун шарар,¹
Бўри излар эрди лек ул беҳабар.

Пашша, бурга, жумла қон сўргувчи ёв,
Бўридек қонлар сўрарди беаёв.

Пашшани ҳайдашга йўқди фурсати,
Бўрига эрди сафарбар диққати.

Дерди: бўри этмагай захму зиён,
Йўқса, қишлоқи менга бермас омон.

- 650 Тун ярим бўлгунча шундоқ йўл қараб,
Жони чун ҳалқумда, турди дилдираб.

¹ Шарар - олов.

Ногаҳон бўрига ўхшаш бир қора,
Бош кўтарди дўнг томондин шул ора.

Хўжа тортди ёйни қаттиқ чийратиб,
Узди ўқ, ҳайвон йиқилди гуре этиб.

Кетидин ел учди андоқ-дардарак,
Чиқди мезбон шунда чалганча чапак.

Деди: эй нокас, хўтикка уздинг ўқ,
Деди Хўжа: бўридир ул, шубҳа йўқ.

655 Бўри янглиғ ул кўринди менга, бас,
Ҳайбати чун бўридирким, бошқамас.

Деди қишлоқи: хўтик ул бегумон,
Кетидин ел чиққани этди аён.

Хўтигимни бунда ўлдирдинг тайин,
Бир ҳаловат энди кўрмоғинг қийин.

Хўжа дедиким, қоронғу тун эрур,
Тун қаро эрса, киши қандоқ кўрур?

Тунда боқсанг, кўз адашгайдир баса,
Тун аро равшан кўролмас ҳар касе.

560 Тун қоронғу, кўк булут, ёмғир фақат,
Уч қоронғу ичра этгайсен галат.¹

Деди қишлоқи: бу равшан менгаким,
Эшшагимдир ул йиқилган, эшшагим.

Мен таниб олгаймен ўнлаб ел аро,
Эшшагим елини, этмасмен хато.

¹ Уч қоронғу... Қуръони карим. Зумар сурасининг 6-оятига ишорат.

Бўйла деркан мезбон, тинглаб бунн,
Хўжа шарт олди яқосидин уни.

Деди: эй маккор, мунофиқ, ҳийлагар,
Банг чекиб, кўкнори ичмишсен магар.

665 Тун аро эшшак елини, эй кучук,
Билганинга мени билмассен нечук?

Тун аро билгунг бузоқни ажратиб,
Ўз қадронингни билмассен нетиб?

Волаю ориф санайдирсен ўзинг,
Кўр этурсен лек мурувватнинг кўзин.

Деб нуқул: йўқ ўздин огоҳим менинг,
Кўнглим ичра ёлғиз оллоҳим менинг.

Не едим кеча, кўнгилда ёд эмас,
Дил таҳайюрдин бўлакка шод эмас.

670 Оқилу мажнуни Ҳақмен, ўйлагил,
Гоҳида саргашта эрсам, кулмагил.

Бир киши хурмо шароби ичса гар,
Маст бўлса, шаръ¹ уни маъзур тутар

Масту бангига талоқу байъ йўқ,
Ул гўдақдир, унга ҳою ҳай йўқ.²

Шоҳи фардин маст бўлмоқ - ўзга юк,
Мастлиги юз хум мусалласдин буюк.

Ул кишига таклиф ўлгайму раво,
От йиқилмиш, қолмиш ул бедасту по.³

¹ Шаръ - шарият.

² Маст ёки бангининг хотин қўйгани, савдо-сотиқ қилгани инобатга ўтмайди.

³ Бедасту по - қўлсиз-оёқсиз.

675 Юкни ким юклар хўтикка - куррага,¹
Ким берур форсий сабоқ Бу Муррага.²

От агар оқсоқланарса, ол аراج,³
Ҳақ демиш: лайса алал аъмо ҳараж.⁴

Мен ўзимга кўрману Ҳаққа кушод,
Авф этилмиш менга буткул кам-зиёд.

Лоф урурсен бўйла чун ўздин кетиб,
Масти Ҳақдирмен, дебон, ҳой-ҳуй этиб.

Қайда, дерсан, еру қайда осмон?
Ҳақ вале бошингга солмиш имтиҳон.

680 Ел чиқарди эшшагинг, хор айлади,
Кимлигингни элга ошкор айлади.

Ҳақ разилни бўйла расво айлагай,
Чап бериб қочганни бундоқ овлагай.

Мен эшикка соқчидерман, деса ул,
Унга юз минг имтиҳон бор, эй ўғил.

Элга ошкор эрмаса ул имтиҳон,
Йўлчилар ундан сўрарлар бир нишон.

Мен - тикувчимен, деб айтса ул хасе,
Шоҳ унинг олдига қўйгай атласе.

685 Дерки, ғалтоқ тик, кўрайлик биз ҳамон,
Икки шохи кўзга ташлангай аён.

¹ Курра - хўтик.

² Бу Мурра, Абу Мурра - Шайтонга берилган лақаб.

³ Аراج - юк.

⁴ Кўрда гуноҳ йўқ.

Имтиҳон гар бўлмасайди - кам эди,
Ҳар муханнас жангда чун Рустам эди.

Ул муханнас ҳам совут кийгувчидир,
Лат еса, душманга қул бўлгувчидир.

Масти Ҳақни уйғотолмайди довул,
Сури Исрофилгача ошуфта ул.

Ҳақ шароби ростдир, ёлғон эмас,
Ичганинг айрон, шароби жон эмас.

690 Гоҳ Жунайд дерсан ўзинг, гоҳ Боязид,
Билмадим, ойболта не, қулфу калит?

Сенда борким мунча иллат, ҳирсу оз,¹
Сир тутарсен не этиб, эй лўттибоз?

Турланиб, Мансури Ҳалложсен ҳали,
Дўстларингни ўтга отгайсен вале.

Ким Умар, дерсан, Лаҳаб ул ким эмиш?
Ел чиқарса эшшагинг-сенга таниш.

Не эшшаклик бу, ишонгайдир эшак,
Кўру кар айлаб ўзин бешубҳа-шак.

695 Йўлчидирмен, деб ўзингни ўйлама,
Улфатинг ул йўлтўсарлардир ҳама.

Сен қанот ёз ҳийладин, ақлингни сот,
Кўкка учгайму магар ёлғон қанот?

Тусланурсен Ҳаққа ошиқ кимсадек,
Бир қаро шайтонга ўйнашсен вале.

¹ Оз - очкўзлик.

Ошиғу маъшуқни боғлаб, жуфт қилиб,
Сўйи Маҳшаргоҳга элтарлар суриб.

Сен узум қонин ичарсен, муттаҳам,
Устига устак, менинг қонимни ҳам.

700 Тур, дединг, мендин йироқ, мен -Ҳақ қули,
Орифи беҳуди қишлоқ Баҳлули.¹

Англай олдингму, не эрмиш қурби Ҳақ?²
Боқ, табақдин айру тушгайму табақ?

Англадингму, улки қурби авлиё,
Юз каромат кўрсатур, кору киё?

Гар темир Довуд қўлида мум эрур,
Мум сенинг илкингда бўлгайдир темир.

Қурби Ҳаққа ризқ берилмишдир давом,
Қурби Ҳаййу ишққа - айру эҳтиром.

705 Қурб деган анво эмишдир, эй падар,
Тоғ ила олтинга офтоб нур тарар.

Лек унинг олтинга айру қурби бор,
Бундан ҳеч огоҳ эмас, билмайди тол.

Нур тарар ҳўлу қуруққа офтоб,
Ул қуруқ, бу ҳўл, дея тутмас ҳижоб.

Лек қуёшга юз тутиб ҳўл новдалар,
Яшнагайлар бори, бергайлар самар.

Лек қуруқ шохларга урса талъатин,
Қовжираб, қургаб баса, бўлгай ўтин.

¹ Баҳлул - Ҳорун-ар-Рашиднинг биродари, халқ орасида «Баҳлули доно», «Баҳлули девона» сифати ила машҳур.

² Қурби Ҳақ - Ҳаққа яқинлик.

710 Ончунон маст бұлмагил, эй бехирад,
Оқибат бұлгай пушаймонлик фақат.

Бўйла маст бўлким, у сармаст кимсалар
Ўз жаҳонбин ақлидин андуҳ чекар.

Эй мушукдек солма сичқонга човут,
Шер бўлибсан май ичиб, арслонни тут.

Эй хаёл жомингда май йўқ эрди ҳеч,
Маст каби чайқалма бундоқ, ҳечдан-ҳеч.

Чайқалурсен ҳар томонга маствор,
Ул тарафмас, бул тарафга эт гузор.

715 Ул тарафга йўл топибсен, йўлга юр,
Гоҳ у ёққа, гоҳ бу ён бошингни бур.

Ул тарафдансен, бу ёқдин урма лоф,
Жон талашма, келмайин вақти ҳисоб.

Ул Хизр жонким, ажалдин қўрқмаюр,
Билмагай ҳаргиз ўшал махлуқни ул.

Чун ваҳмлар ичрадир ақлу ҳушинг,
Дамба-дам пуфлаб, шиширгайсен мешинг.

Битта игна сангса, бўлгайдир адо,
Бул йўсин асло семирма, оқило.

720 Сен нуқул қордин ясарсен кўзалар,
Сувга бергайму магар бардош улар?

**БИР ШАҚАЛ БЎЁҚЧИНИНГ ХУМИГА ТУШИБ,
БЎЯЛГАНИ ВА ШАҚАЛЛАР ОРАСИДА
ТОВУСЛИК ДАЪВО ҚИЛГАНИ**

Бир шақал тушди бўёқчи хумига,
Чапланиб ранг бошидин то думига.

Чиқди сўнгра, териси рангин бўлиб,
Ўйлаким, товуси иллийин бўлиб.

Жунлари рангину анво, эрди, бас,
Товланурди офтобда ҳар нафас.

Ўзни кўрди қирмизу сориг, яшил,
Борди сўнг қондошлари олдига ул.

725 Эй шақалча, дедилар, ҳолинг нечук?
Турланибсен мунча, аҳволинг нечук?

Ўзни биздан четга тортдинг, бедаво,
Қайданам етди сенга кибру ҳаво.

Бир шақал қошига келди: эй фалон,
Найранг этгайсен, боқиб хушнудсимон.

Найранг этдинг, то чиқиб минбарга сен,
Халқни солгайсен надоматларга сен.

Кўп тиришдинг, ёнмадинг, эй парча муз,
Сўнгра тутдинг макру безбетликк юз.

730 Ўт - насиби авлиёву анбиё,
Ўзни безбетликка ургайдир дағо.

Биз-да хушмиз, деб магар нохуш улар,
Муддао: мардумни бир жалб этсалар.

**БИР ЛОФЧИ ҲАР ЭРТАЛАР МҮЙЛОВИГА
ПЎСТДУМБА СУРИБ, УЛФАТЛАРИ ОЛДИДА
УНИ ЕДИМ, БУНИ ЕДИМ, ДЕБ МАҚТАНГАНИ**

Пўсти думба топди бир хору ҳақир,
Мўйлабига ҳар сабоҳ сургайди бир.

Сўнгра улфатларга учраб беҳадик,
Дер эди: ёғлиқ таомлар кўп едик.

Мўйлабин сийпаб қўярди ҳар замон,
Мўйлабимни токи кўрсинлар, дебон.

735 Айтганимга, дерди, шул мўйлаб гувоҳ,
Ки еганмен неча бир нуқлу наво.

Қорни дерди қулдираб ҳар дам сайин;
Ки Абодаллоҳу кайдал-козибийн.¹

Бизни куйдирмоқму ёлғиз матлабинг?
Эй юлинсин, ё тўкилсин мўйлабинг.

Бўлмасайди бўйла лофинг, эй гадо,
Бўлмас эрдик бунчалар зору адо.

Дардини ул жилла ошкор этсаким,
Дардига дармон этарди бир ҳаким.

740 Ҳақ демиш: эй, тўғри бўл, ўйнатма дум,
Янфаанна с-содиқина сидқуҳум.²

Тўғри ётгил, эгри ётма, муҳталиим,³
Ҳар неким борингни кўрсат, фастақим.⁴

¹ Тангри ёлғончиларнинг жазосини берсин...

² Тўғриликда тўғрилар учун манфаат бор.

³ Муҳталиим - ўзгарувчан.

⁴ Фастақим - тўғри йўлда бўлинг... Қуръони карим. Ҳуд сура-
си, 112-оятга ишорат.

Айтмасанг айбинг, гапирма, тилни тий,
Макр ила кибру ҳаводин дилни тий.

Нақд топсанг, ют дамингни, юм даҳон,
Йўлда тошлар бор, тўсиқ бор, имтиҳон.

Йўлда юз турлик синов бор, урма дам,
Имтиҳон бордир, синов тошларга ҳам.

745 Ҳақ демиш: тавлиддан то вақти ҳайн
Юфтануна кулла омин тарратайн.¹

Имтиҳон бор имтиҳонда, эй ўғил,
Ўзни арзон бир синовга сотмагил.

БАЛЪАМИ БОУРНИНГ, ҲАЗРАТИ ҲАҚ СИНОВЛАРИДАН ЁРУҒ ЮЗ ИЛА ЧИҚАМАН, ДЕБ ИШОНГАНИ.²

Балъами Боур чу иблиси лаин,
Кеккайиб кетди синовлардан кейин.

Ул баса даъвойи давлат айлади,
Меъдаси лек мўйлабин лаънатлади.

Дедиким, пинҳонни пайдо қил, Худо,
Бизни куйдирганни расво қил, Худо.

750 Жумла аъзосида бир ташвиш эди,
Ул, баҳор, дерди, валекин қиш эди.

¹ Бандасига ҳар йили икки марта синов бордир... Қуръони карим. Тавба сураси, 126-оятта ишорат.

² Балъами Боур - Мусо алайҳиссалом замондошларидан, ўқимишли, саводхон бўлгани учун пайгамбарлик даъво қилган. Исроил ўғиллари Эриҳа шаҳрига ҳужум қилишганда уларни дуойи бад этган. Ҳужумчилар шаҳарни забт этиб, уни дорга осишган... Қуръони карим, Аъроф сурасининг 175-176-оятларида Балъами Боурга ишорат бор.

Гар адолат лофини тузгайди ул,
Баски, раҳмат новдасини узгайди ул.

Тўғри бўл ё ўзни хомуш айлагил,
Оби раҳмат учраса, нўш айлагил.

Ул қорин оғзига нафратлар сочиб,
Ҳам дуойи бадга пинҳон қўл очиб.

Эй Худо, дерди, анга эт интиқом,
Токи етгай бизга бир раҳми киром.

755 Мустажоб бўлди, кўрингким, бул дуо,
Бўлди ҳосил оқибат ул муддао.

Ҳақ демишким, гарчи маҳбубинг санам,
Менга бош ургил, ижобат айларам.

Сен дуода мустаманд бўл, бошни ур,
Ул сени дарду балодин қутқарур.

Чун қорин изҳори арз этди ани,
Бир мушук қочди илиб пўстдумбани.

Ул мушукнинг ортидан тушди бола,
Етмади, қолди баса қўрқув ила.

760 Ранги қув учди, магар бўзланди ул,
Келди, мазкур лофчига юзланди ул.

Деди: ул пўстдумбаким, артардингиз,
Мўйлабингизга мудом суртардингиз.

Бир мушук келди, илиб қочди уни,
Қувладим, лекин қочирдим ўғрини.

Ҳозир ўлганлар кулишди тинглабон,
Раҳму шафқат мавжи қўзғолди шу он.

Даъват айлаб, қорнини тўйғиздилар,
Марҳаматдин гул кўчат ўтқиздилар.

- 765 Тотди ростлик завқин ул, этди киром,
Бетакаббур бўлди, ростликка гулом.

БЎЁҚЧИНИНГ ХУМИГА ТУШГАН ШАҚАЛНИНГ ТОВУСЛИК ДАЪВО ЭТГАНИ

Ул шақал бир дам тушиб андишага,
Аста сўз қотди маломатпешага.

Боқ менинг шаклимгаю рангимга ҳам,
Қай чаманда бор эмиш мендек санам.

Чун гулистон, ранг - рангмен, турфа хил,
Сен эгиб бошингни, менга сажда қил.

Карру фарру обу тобим инчунин,
Фахри дунё бил мени ҳам рукни дин.¹

- 770 Мазҳари лутфи Худодирмен ўзим,
Лавҳи шарҳи кибриёдирмен ўзим.

Эй шақаллар, мен шақалмасмен, маҳол,
Қай шақалда шунчалар ҳусну жамол?

Бор шақаллар бўлдилар гирдида жам,
Чун улар парвонаю ул эрди шам.

Сўрдилар: исмингни айт, эй жавҳарий,
Деди: товусмен, хўроз, чун Муштарий.²

Дедиларким, ҳар маҳал товуси жон,
Жилва оғоз этса, гулшандир макон.

¹ Рукни дин - диннинг устунни, таянчи.

² Муштарий юлдузига ўхшаш эркак товусмен.

775 Сен-да буйла жилвагар бұл. Деди: йўқ,
Чўлга бормай, ким билур Мино¹ нечук?

Ё товусдек қичқириб бер. Деди: ло,
Унда сен товус эмассен, Булало.

Хилъати товусни бергай осмон,
Рангу даъво бирла олморинг гумон.

ТАНГРИЛИК ДАЪВО ҚИЛГАН ФИРЪАВН ТОВУСЛИК ДАЪВО ЭТГАН ШАҚАЛГА ЎХШАР

Фиръавн ул сочи соқолин бўяб,
Чун Исо, учмоқчи бўлди парпираб.

Асли-насли бир шақалди, модазод,²
Молу жоқ ҳукмига сакраб тушди бот.

780 Молу жоқни кўрди ким, индирди бош,
Бўлди хуш ул саждалардин беадош.

Бўлди сархуш ул гадойи жандадалқ
Сажда айлаб, эҳтиром этганда халқ.

Мол - илонмиш, комида заҳру бало,
Халқ агарда сажда этса, аждаҳо.

Фиръавн, сен кўп ёвузлик айлама,
Бир шақалдирсен, товуслик айлама.

Сен товуслар ичра пайдо бўлмагил,
Жилва айлар чоғда расво бўлмагил.

785 Ул Мусо, Ҳорун - товуслар эрдилар,
Болу парларни юзингга урдилар.

¹ Мино - Маккада қурбонлик қилинадиган жой.

² Модазод - ургочи.

Кимлигинг фош бўлди андин оқибат,
Юзтубан тушдинг баланддин оқибат.

Ҳой, маҳак тош зарбидин ҳолинг нечук?
Бўлди шер ўрнида пайдо бир кучук.

Эй кучук, ҳирс оташида куйма сен,
Бир кучуксен, шер либосин кийма сен.

Шер ўқирса, сенга бўлгай имтиҳон,
Сувратинг арслону руҳинг ит ҳамон.

«ВАЛ ТАЪРИФАННАУХУМ ФИ ЛАҲНИЛ- ҚАВЛ»¹ ТАФСИРИ.

790 Ҳақ Набийга дедиким, ҳой яхши боқ,
Бир нишондин фош бўлур аҳли нифоқ.

Ул мунофиқ гар улуғлар хосидин,
Ташланур кўзга сўзи, овозидин.

Сен сопол кўза оларкансен, ҳамон,
Кўз солиб, чертиб олурсен бегумон.

Чертасен тиқ-тиқ, билай деб ул нафас,
Етмаганму унга бир зарбу шикаст.

Гар синиқ эрса, жаранги сушт бўлур,
Сас - чопардирким, борур олдинда ул.

795 Сас уни тавсифу таъриф айлагай,
Ул чу масдар², феъл тасриф айлагай.

«Имтиҳон» сўзи кўринди, берди эн,
Эсладим ул қиссайи Ҳорутни мен.

¹ «Ва албатта сўзларидан танийсан уларни.»

² Масдар - араб тили грамматикасида ҳаракат оти. Тасриф-
феълнинг шахе ва сонга кўра тусланиши. Яъни, у ҳаракат
отига ўхшаб, тусланиб туради, демакдир.

**ҲОРУТ ВА МОРУТ ҚИССАСИ, УЛАРНИНГ ҲАҚ
ТАОЛО СИНОВИДА ДАДИЛЛИК
КЎРСАТИШГАНИ**

Бундан олдин сўйламишдим мен пича,
Сўйлайин боз, сўйлаб эрдим гар неча.

Бор ҳақиқатни, дедимки, сўйласам,
Сўйламоқ мушкул экандир, ўйласам.

Катта хирмон эрди, олдик заррасин,
Зарраси кўпнинг изоҳин айласин.

800 Юзларингга бандадирмиз, эй йигит,
Қиссаи Ҳоруту Морутни эшит.

Баски, маст этмишди эҳсони илоҳ,
Ҳангу манг этмишди истидрожи¹ шоҳ.

Бўйлаким маст этса истидрожи Ҳақ,
Қанчалар сармаст этар меърожи Ҳақ?

Бўйла этса донаю доми анинг,
Нелар этмас хону инъоми анинг?

Маст бўлиб гул шохида сайрашдилар,
Ошиқона ҳою ҳуй айлашдилар.

805 Лек синов бор эрди йўлда, не алам,
Ул учиргай эрди чўнг тоғларни ҳам.

Ул шамол айлар эди зеру забар,
Лек синов бўлгувчи бундан беҳабар.

Хандақу майдон уларга бир эди,
Гарчи чоҳ эрди ва ё чўнқир эди.

¹ Истидрож- тадриж ила, аста-аста яқинлашмоқ.

Чўққиларга сакрагай тоғ серкаси,
Майса излар қоятошлар эркаси.

Ўт-ўлан чимдиб тураркан, ногаҳон,
Ўйна, деб амрин юритгай осмон.

- 810 Қўшни тоққа серка ташлайди назар,
Унда бир эчки кўрингай, жилвагар.

Воҳки, кўз ўнги қорайгай шул замон,
Сакрагай сўнг масту сармаст ул томон.

Сакрамоқ унга кўрингай кўп қулай,
Қўшни тоғ-худди яқин остонадай.

Ўртада эрди масофа минг оғоч,
Минг оғоч лекин кўрингай бир қулоч.

Сакрабон, тушгай чуқур жарликка ул,
Икки ён тоғ, қоя тошлар юксалур.

- 815 Овчилардан тоғда топмишди паноҳ,
Энди тоғлар бағрида қучгай фано.

Овчиларга маскан эрмиш ул дара,
Серка қонларга бўялгай қоп-қора.

Қўлга тушгай, ўлжа бўлгай шу нафас,
Гарчи чобук эрди ул, ҳушёр, бас.

Гарчи Рустамда сару савлат эрур,
Пойига дому тузоқ-шаҳват эрур.

Сен-да мендек ўзни сармаст айла-да,
Шаҳвату мастликни кўргил тевада.

- 820 Неча шаҳватдин жаҳонда маст эмиш,
Лек малоик мастлигини паст эмиш.

Ул бирини бул бириси синдирур,
Чун малойикларда шаҳват не қилур?¹

Ичмагунча тотли, ширин сувни то,
Сенга шўр сув ҳам туюлгай тўтиё..

Гар тотинса кўк шаробидин, у дам
Воз кечур жон майдану соқийданам.

Ўйлаким энди, малойик кимсалар,
Ул жалолатдин не янглиғ маст бўлар?

825 Ул шароб бўйи уфурса, шул нафас,
Бул жаҳон хумига бергайлар шикаст.

Кимсалар бор, бўйла этмаслар бироқ,
Ноумиддирлар, бу ишлардин йироқ.

Ноумиддирлар ики дунёданам,
Гул эмас боғларга экмишлар тикан.

Дедилар ул Ҳоруту Морут тагин:
Кош, булут бўлсак-да, ёрдирсак ёгин.

Шул зулм юртига айлардик раво:
Адлу инсофу ибодоту вафо.

830 Лек қазо амрин юритди: яхши боқ,
Оз эмасдир йўлда ул дому тузоқ.

Кўр-кўрона сурма от, бу - Қарбало,
Юрма густоҳларча, бу дашти бало.

¹ Бу ерда Ҳазрати Алининг шу сўзларига ишорат бор: «Ол-лоҳ малакларга шаҳватсиз ақл бермиш... Одам ўғилларига эса ҳар иккисини. Кимнинг ақли шаҳватидин устун эса, у малаклардан афзал. Кимнинг шаҳвати ақлидан устун эса, у ҳайвонлардан баттар».

Йўлни сочдек сочилтиш қопламиш,
Ки оёқ босмоққа имкон қолламиш.

Йўл бўйи сочдир сочилмиш, устухон,
Қаҳр тиғи баски этмишдир қирон.

Ҳақ демиш: иймонли бандам ул, асл,
Ер уза оҳиста юргай ҳам дадил.¹

835 Бас, тиканзорда нечук юргай киши?
Сабру бардош, эҳтиёт бўлгай иши.

Бўйла айтурди қазо ўз ҳикматин,
Лек қулоқларга тиқилганди тиқин.

Эрди ул аснода кўзлар ҳам юмуқ,
Аҳли иймонлар вале бу сафда йўқ.

Кўзни очгайдир иноят, ўзга не?
Кийнани босгай муҳаббат, ўзга не?

Жаҳди бетафиқда бўлмас бир нажот
Даҳр аро, валлоҳу аълам биссадод.²

ФИРЪАВН МУСО АЛАЙҲИССАЛОМ ТУҒИЛИШINI ТУШИДА КЎРИБ, УНГА ҚАРШИ ЧОРАЛАР КЎРГАНИ

840 Жаҳди Фиръавнда бетавфиқ эди,
Неки тикса, эртаси йиртиқ эди.

Ҳукмида эрди мунажжимлар ҳазор,
Жодугар, таъбирчи, фолбин бешумор.³

¹ Қуръони карим. Фурқон сураси, 63-76-оятларга ишорат.

² Тўғри йўлни Тангри яхшироқ билгувчидир.

³ Бешумор - сон-саноқсиз.

Тушда кўрди ул Мусони, боб-боб,
Фиръавн мулкини этмишди хароб.

Кўрганин аҳли нужумга айтди ул,
Сўрди сўнг, даъфу давоси не бўлур?

Дедиларким, чора айлармиз базе,
Ул тугилмас, йўлни бойлармиз базе.

845 Ҳомила бўлгувчи айём, беқарор,
Этди аҳли Фиръавн шундоқ қарор.

Эрта тонгдан каттакон майдон аро,
Базм учун тахтини қургай подшо.

Ас-сало, деб сўнгра жарчи қичқирур,
Даъват айлар аҳли исроилни ул.

Эй, келинг, дер, шоҳ кўрингай бениқоб,
Сизга эҳсон айлар ул, баҳри савоб.

Гар асирлар кўп эди, асру эди,
Фиръавн юзин кўриш мамну эди.

850 Йўлда учраб қолса подшо ногаҳон,
Юзтубан ётмоқ эди амри равон.

Бўйла эрди амру фармон, ҳеч асир,
Кўрмамиш эрди уни умрида бир.

Фиръавн, деб бонг ураркан човуши,
Юзини деворга бургай ҳар киши.

Шоҳ юзини кўрса ул, мужрим ўлур,
Мужрим ўлган кимса бошдин айрилур.

Бас, асирлар шоҳни кўрмоқ исташар,
Манъ этилган нарсага ўчдир башар.

МУСО АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ ТУҒИЛИШИГА МОНЕЛИК ЭТМОҚ УЧУН ИСРОИЛ ЎРИЛЛАРИНИ МАЙДОНГА ЧАҚИРИШЛАРИ

855 Эй асирлар, катта майдонга келинг,
Ул шаҳаншоҳ юз очар, сиз термулинг.

Мужда эрди аҳли исроилга бул,
Шоҳни бир кўрмоқни истарди кўнгил.

Учдилар найрангга бундоқ, чопдилар,
Бордилар, макру мазаллат топдилар.

ҲИКОЯТ

Боқ, мўгулда қанча макру ҳийла бор,
Дедиким, келсин мисрликлар қатор.

Биз қидиргаймиз бугун бир кимсани,
Ўртағизда эрса, топгаймиз ани.

860 Келса ким, йўқ, бул эмас ул, дердилар,
Бор нари, бир чеккада тур, дердилар.

Шул йўсин бор жумлани жам айлабон,
Чекдилар тиг, этдилар қирғин, қирон.

Чунки ул қавм тинглабон бонги намоз,
Этмамишди Ҳаққа шукрону ниёз.

Даъвати шайтонга учмиш эрдилар,
Беҳуда рўёни қучмиш эрдилар.

Урса бонг дарвешу муҳтож, сен инон,
Урса бонг маккор, инонма ҳеч қачон.

865 Гар гадолар таъмагир, иркит эрур,
Лек улар гоҳида соҳибдил бўлур.

Дур ётар тош бирла дарё остида,
Гоҳ фазилат ҳам ёмонлик дастида.

Аҳли Исроил саҳарлаб турдилар,
Жам бўлиб, майдонга хушҳол юрдилар.

Фиръавн йигди уларни шул йўсин,
Сўнг ниқоб очди ва кўрсатди юзин.

Ҳадя-эҳсонлар улашди, сийлади,
Ваъдалар берди, умидвор айлади.

870 Сўнг деди, лутфу карам айлаб неча:
Жумла ухлайсиз шу ерда бул кеча.

Учди «Шоҳим!» деб ҳавога хушжаранг,
Бунда биз бир ой бўлурмиз, истасанг.

**МУСО ОНАСИ ҚОРНИДА БЎЛАДИГАН КЕЧА,
ИСРОИЛ ЎГИЛЛАРИНИ ХОТИНЛАРИДАН
АЙИРДИМ, ДЕБ ФИРЪАВННИНГ ШОД-
ҲУРРАМ ШАҲАРГА ҚАЙТИШИ**

Фиръавн қайтди шаҳарга шодумон,
Айрудур эрлар хотинлардин, дебон.

Газначи Имрон баса хизмат қилиб,
Қайтди бирга, шоҳ ила суҳбат қилиб.

Деди: эй Имрон, эшик олдида ёт,
Хотинингдан тур йироқ, уйқуда ёт.

875 Деди: маскан менга шул даргоҳингиз,
Жон ила этгум бажо дилхоҳингиз.

Гарчи Имрон аҳли исроил эди,
Шоҳга маҳрам эрди, жону дил эди.

Ҳеч гумон этмасди, ул исён этар,
Бир куни подшога қасди жон этар.

ИМРОН ХОТИНИ БИЛАН ЁТГАНИ ВА ХОТИН МУСОГА ҲОМИЛАДОР БЎЛГАНИ

Ётди ул даргоҳда Имрон шу туни,
Тун ярим бўлганда келди хотини.

Лабларидин ўпди, шарбат тотди ул,
Эрини маст уйқудин уйғотди ул.

880 Уйғониб эр, кўрди, келмишдир санам,
Лабларидин бўсалар олди у ҳам.

Бемаҳал келдинг нечун? - деб сўрди ул,
Деди: соғиндим ва Аллоҳ амри бул.

Бағрига босди, ва лекин қонмади,
Ўртаниб, сабру қарори қолмади.

Ётди сўнг, берди омонатни анга,
Деди: эй хотин, сўзим бордир сенга.

Чақнади ўт тошга текканда темир,
Энди ул подшони ёндиргувчидир.

885 Мен - булутмен, сен - замин, Мусо - набот.¹
Ҳақ ўзи - шатранжда шоҳ, биз унга мот.

Бас, ютиш ҳам ютқизиш - ундан ҳама,
Биздан эрмас ул, магар афсус дема.

¹ Набот - ўсимлик, экив.

Улки, подшо «бўлмагай!» дерди нуқул,
Иккимиз ётганда воқе бўлди ул.

ИМРОН ХОТИНИГА, МЕН БИЛАН БУ КЕЧА КЎРИШГАНИНГНИ ҲЕЧ КИМГА АЙТМА, ДЕБ ТАЙИНЛАГАНИ

Сўйлама ҳеч кимга, сир тут мутлақо,
Бошимизга ёлмагай дарду бало.

Оқибат не эрса, кўргаймиз кейин,
Келди андин бир нишон, эй нозанин.

890 Чун деди шул сўзни, ул майдон аро
Учди чуввос, ҳайқириқ, бонгу садо.

Подшо кўрқиб, танида қалтироқ,
Чиқди хобгоҳдин ялангошу оёқ.

Сўрди ул ҳой, не сурон бу, не говур?
Даҳшатидин деу шайтонлар қочур.

Деди: шоҳим, умрингиз бўлсин узоқ,
Аҳли исроил этур айшу тароқ.

Шоҳдин инъом олиб, жонлар ҳалак,
Рақс этиб мастона, чалгайлар чапак.

895 Шоҳ дедиким, бўйла балким, менга лек,
Ваҳму андиша қадалди игнадек.

ФИРЪВНИНГ УЛ ҲАЙҚИРИҚЛАРДАН ҚЎРҚИШИ

Ул садо жонимни тағйир айлади,
Солди гамларга мени, пир айлади.

Дам туриб, дам ўлтириб, билмасди тин,
Ўйлаким, тўлғоғи тутган бир хотин.

Ҳар замон дердики, Имрон бул садо,
Ёқди жоним, куйдириб, этди адо.

Дард эди Имронда ҳам, дармони йўқ,
Сирри борди, сўйламоқ имкони йўқ.

900 Ерда дилдори била ётган кези,
Кўкда юз очмишди Мусо юлдузи.

Ҳар паямбар ҳомила бўлган маҳал,
Юлдузи авжи фалакда чарх урар.

**КЎКДА МУСО АЛАЙҲИССАЛОМ ЮЛДУЗИ
ПАЙДО БЎЛИБ, МАЙДОНДА
МУНАЖЖИМЛАРНИНГ ШОВҚИН-СУРОН
СОЛИШГАНИ**

Кўкда пайдо бўлди нур истораси,
Фиръавн макрига - қисмат чораси.

Отди тонг, подшо чун Имронга демиш:
Бор, сўра боиси ғавғо не эмиш?

Борди ул, сўрди: не ғавғо боиси?
Шул кеча шоҳнинг бузилди уйқуси.

905 Ул мунажжимлар ялангбош, жома чок,
Ўпдилар бир-бир унинг олдида хок.

Мунглию мотамсаро алфозлари,
Ундан ҳам ўксук вале овозлари.

Ҳоллари афтода, соқоллар юлуқ,
Кўзда ёш, дилларда ўтли хўрсиниқ.

Сўрди Имрон: бул нечук ошуби ҳол,
Йил ёмон, деб етдиму таъбиру фол?

Узр айтиб, дедиларким, эй амир,
Бизни тақдир қудрати этди асир.

910 Гарчи кўрдик чораву тадбир неча,
Душмани подшо яралди бу кеча.

Юлдузи кўк ичра юз очди аён,
Кўзимизни тийра қилди осмон.

Ул паямбар юлдузидир, йўқ ажаб,
Кўзимиздин ёш тўкармиз ул сабаб.

Дилда гар шодланди Имрон ул, бироқ,
Бошни чангаллаб деди: оҳ, алфироқ.

Ўйлаким, айрилди, қўлдан учди қуш,
Қаҳри ўт олди, чекинди ақлу ҳуш.

915 Оғзига не келса айтди, сўйлади,
Ул гуруҳга таъна, дашном айлади.

Юзларига қайғу тошдирди тайин,
Бошлади шундоқ аломат бир ўйин.

Деди: шоҳга сиз фириблар бердингиз,
Чунки хоину фирибгар эрдингиз.

Маскан айлаб шоҳга майдон сўйини,
Тўкдингиз эл олдида обрўйини.

Урдингиз кўкракка қанча ул замон,
Шоҳни ғамдин фориг этгаймиз, дебон.

920 Бул хабардин бўлди подшо даргазаб,
Деди: осгаймен уларни битталаб.

Масхара бўлдим умумга, кулгу ҳам,
Молу мулким ёвга ютқиздим бу дам.

Жумла исроил асирлар бул кеча,
Аҳли байтидин йироқ эрди неча.

Мол кетди, кетди обрў, иш хом,
Ёрдамингиз бўйламу, аҳли киром?

Неча йилларким, фароғат қучдингиз,
Мамлакатлар молини еб-ичдингиз.

925 Шулмадир ул сиздаги илми нужум?
Сиз-қоринга бандаларсиз, аҳли шум.

Бошда кесгаймен қулоғу бурнингиз,
Сўнгра оташларда бўлгай ўрнингиз.

Бурдалаб, ўтларда ёққаймен тамом,
Айшингизни сизга этгаймен ҳаром.

Сажда айлаб, дедиларким, эй хидев,¹
Бизга устун келди бир гал макри дев.

Неча бор дафъи балолар айладик,
Неча бир ишни муқаррар айладик.

930 Бўлмади дафъ чораву тадбир ила,
Онаси қорнига тушди ҳомила.

Лек таваллуд кунда бўлгайдир нажот,
Биз ўшанга кўз тутармиз, эй қубод.²

Кўз тутармиз, токи фурсат ўтмагай,
Ул қазо ҳам илкимиздин кетмагай.

¹ Хидев - подшо.

² Қубод - улуғ.

Шунда ҳам гар берса тақдир бизга панд,
Розидирмиз, майли, ўлдир бизни сан.

Кутди тўққиз ойу кунни Фиръавн,
Ойма-ой этди ҳисоб ул, кунма-кун.

935 Сен қазога қарши қўзғолсанг агар,
Сарнигун айлар-да ул, қонинг ичар.

Ер агар осмонга душман бўлса ул,
Шўр босиб, беризқу беҳосил қолур.

Нақш агар наққошга панжа ургуси,
Шумшайиб, сочу соқолсиз қолгуси.

ФИРЪАВН ЯНА МАҚР АЙЛАБ, ЯНГИ ТУҚҚАН АЁЛЛАРНИ МАЙДОНГА ТЎПЛАГАНИ

Тўққиз ой кечди, чиқиб майдонга шоҳ,
Жарчи қўйди ҳар тараф, ҳар ёнга шоҳ.

Аҳли исроил, гўдакларни олиб,
Азм этинг майдонга, бир-бир сафланиб.

940 Кечди кечган йилда эрлар навбати,
Тегди эркакларга шоҳлик хилъати.

Ҳой, аёллар, энди иқбол сизники,
Ҳар не истарсиз, ўшал мол сизники.

Шоҳ аёлларга зару зевар берар,
Ҳам гўдакларга кулоҳи зар берар.

Ким агар шул ойда туққан бўлса, ул,
Шоҳдин дурдоналар этсин қабул.

Келди хотинлар гўдакларни олиб,
Шоҳ қароргоҳига чун шодон бўлиб.

945 Янги туққан бор аёллар келдилар,
Бехабар лекин қабоҳатдин улар.

Келди шотирлар баногоҳ интиқиб,
Олдилар бир-бир ўғилларни йигиб.

Бошларини кесдилар сўнг, эҳтиёт-
Шарти бул деб, бўйла бўлди адлу дод.

**МУСОНИНГ ТУГИЛГАНИ, ПОДШО
МАЪМУРЛАРИНИНГ ИМРОН УЙИГА
КЕЛИШГАНИ, МУСОНИНГ ОНАСИГА МУСОНИ
ОЛОВГА ТАШЛА, ДЕБ ВАҲИЙ ЕТГАНИ**

Ул Мусони онаси тугмиш эди,
Ташвишу дарддин халос ўлмиш эди.

Берди маккор амрини, шум доялар,
Уйма-уй, манзилма-манзил юрдилар.

950 Дедиларким, бунда навзод¹ бор эмиш,
Онаси ул сўйи майдон бормамиш.

Ул хотин хушрўю зебодир магар,
Янги туққан онадир, кўп ҳийлагар.

Неча шотирлар гўдак деб келди то,
Ўтга от, деб етди ул амри Худо.

Ўтга от, деб берди ўз амрини ул,
Чун Халил аслидин эрди ул ўғил.

Исмати йо нору кувни боридан,
Ло такунун-нор хурран шоридан.²

¹ Навзод - янги туғилган.

² Эй оташ, сўн, сови, буйруғи ила олов болага зиён этмас

955 Она отди ўглини ўтга, шарар,
Этмади Мусога жиндак бир зарар.

Келган ул маъмур, авонлар кетдилар,
Лек уларга боз рақиблар етдилар.

Неча бир пул, неча сийқа танга деб,
Кўрдилар игво, чақиқни ўзга эп.

Дедилар: қайтинг, келингиз бул тараф,
Ушбу тирқишдин боқингиз яхшилаб.

МУСОНИ СУВГА ОТ, ДЕБ МУСО ОНАСИГА ВАҲИЙ КЕЛГАНИ

Боз ваҳий келдики, сувга ташлагил,
Қил таваккул Ҳаққа, қайгу чекмагил.

960 Наҳри Нилга ташла, айла эътимод,
Сенга бахту унга бергаймиз нажот.

Бул сухан сўнгсиз, чу макру ҳийласи
Ҳийлагарга зарба эрди ҳаммаси.

Ташқарида бош кесиб мингларча ул,
Ичкари, кўшк ичра Мусо бедахл.

Қайда бир ўғлон туғилса, шул замон,
Ўлдирарди ул ситамгар беомон.

Макрини чун аждаҳо этмиш эди,
Барча шоҳлар макрин ул ютмиш эди.

965 Унга ҳам етди кушанда, кўр ани,
Ямлади, ютди ўзи ҳам макрини

Улки аждар, лек асо ҳам аждаҳо,
Ямлади, ютди ба тавфиқи Худо..

Қўлки қўл устида, боргай қайга то,
Токи ул Яздон, илайқил-мунтаҳо.¹

Бўйла дарёким, тасаввур этмас эл,
Барча дарёлар унинг олдида сел.

Ҳийласин ул гарчи бир аждар, демиш,
Лекин Иллаллоҳга аждар не эмиш.

970 Шунга етганда сўзим ҳам қолди мот,
Мавҳ ўлиб, валлоҳу аълам бир-ришод.²

Улки Фиръавнда эрмиш, сендадир,
Лекин ул чоҳ ичрадир, тубандандир.

Эй дариг ул жумла эрмиш сенга хос,
Гарчи дерсан, менга эрмас, унга мос.

Сендин айтилса сухан, бегонадек,
Ўзгалардин айтса, ул афсонадек.

Нафси бад солмиш фироқларга сени,
Олмишу отмиш йироқларга сени.

975 Ёқ Фиръавни, тамоман айла кул,
Йўқса шул жонингни солгай ўтга ул.

БИР ИЛОНЧИ СОВУҚДА МУЗЛАГАН АЖДАҲОНИ ЎЛГАН ДЕБ ЎЙЛАБ, БАҒДОДГА КЕЛТИРГАНИ

Бир ҳикоят тингла, тарихдин хабар,
Бўл ўшал сирри ниҳондин бохабар.

Бир илончи олди йўл тоғлар томон,
Муддао - афсун ила тутгай илон.

¹ Энг сўнгги бориладиган жой-унинг даргоҳидир.

² Аллоҳ тўғри йўлни яхшироқ билгувчидир.

Гарчи суст юргувчи, гар чопгувчидир,
Излаган кимса магар топгувчидир.

Сен талабни устивор эт доимо,
Ки, талабдир йўллагувчи раҳнамо.

980 Лангу гунгсен, балки танбал, беадаб,
Унга юз бур, раҳнамойинг қил талаб.

Гоҳи сўйлаб, гоҳи тинглаб, ҳидлабон,
Ол ўшал шоҳнинг уфорин ҳар замон.

Деди Яъқуб: эй ўғиллар, кўзлангиз,
Кўз солиб, Юсуфни ҳар дам излангиз.

Чарх уриб, чаппор уринг-да, ахтаринг,
Ҳар тарафга от суринг-да, ахтаринг.

Ҳақ карам айлар, умидсиз бўлмангиз,
Уйлаким, ногоҳ йўқолмиш ўғлингиз.

985 Топ уни, деб туйгунгизга амр этинг,
Тўрт томонга сиз қулоғингиз тутинг.

Келса бир хушбўйким, ҳидланг ҳамон,
Йўл олинг пайсалга солмай ул томон.

Сенга бир кимса этарса лутфини,
Аслига йўл изла, маҳкам тут уни.

Бул ҳама хушлик, у дарёи шараф,
Жузвларга боқма, Куллга бўл тараф.

Халқ саваш қилса, муроди-хубидир,¹
Барги беварги - нишони тубидир.²

¹ Хуби - яхшилик.

² Туби - жаннатда ўсадиган афсонавий дарахт.

- 990 Халқ ғазаб айларса, сулхдир ҳосила,
Етгай ул тинчликка нотинчлик ила.
- Гар урар эрса, навозиш қилгуси,
Гар шикоятланса, шукрон белгиси.
- Жувздин то кулл хабардор бўл, карим,
Зиддин то зид хабардор бўл, ҳаким.
- Жанг, савашлар элга тинчлик келтирур,
Дўстга эҳсон, деб илон ахтарди ул.
- Дўст учун одам илонни излагай,
Босса ғам, ғамсиз бўлай деб бўзлагай.
- 995 Қор-қиров айёми эрди, излабон,
Кўзлади тоғларда ҳайбар бир илон.
- Ногаҳон унга йўлиқди аждаҳо,
Ҳайбати қўрқинчу ваҳми чун бало.
- Қор кўмиб, тошлар аро ётмишди ул,
Мурда эрди, чунки муз қотмишди ул.
- Ул илон овлайди, эл ҳайрон анга,
Эл эмас, ҳайрон баса нодон анга.
- Одамий-тоғдир, нечук ҳайрон бўлур?
Тоғ нетиб бўлгай илонга мафтун ул?
- 1000 Мискин одам улки, ўзни билмади,
Пастлади, ўзни назарга илмади.
- Одамий чун ўзни арзон сотди, боқ,
Атлас эрди, хирқага бўлди ямоқ.
- Унга ҳайрондир жаҳонда неки бор,
Бас, илон деб ул нечук ҳайрону зор?

Ул илончи тушди савдо баҳрига,
Аждаҳони элтди Бағдод шаҳрига.

Шипга осди, уйга устун айлади,
Кўз-кўз айлаб, пул йигишни ўйлади.

1005 Деди: келтирдим ўлик бир аждаҳо,
Овлагунча мен баче чекдим жафо.

Ул ўлик деб айламиш эрди гумон,
Боқмамишди унга синчиклаб ҳамон.

Қор, совуқ аждарга этмишди ситам,
Ул тирик эрди, ўликдек бўлса ҳам.

Музламишдир, ҳар неким жонсиз эмиш,
Ҳар не жонсиздир, магарким музламиш.

Балқиса маҳшар қуёши, ул замон
Тўлганиб, жунбушга тушгайдир жаҳон.

1010 Чун Мусо тутса асо, ул мор эмиш,
Ул тарафдин бизга бир ахбор эмиш.

Бизни тупроқдин яратмиш, ўйлагил,
Не эмиш тупроқ, фикр қил, англагил.

Мурдадир бунда, у ёқда зиндадир,
Бунда хомуш, унда ул гўяндадир.

Ул тарафдин бизга етса бир асо,
Қўлга олганда бўлур ул аждаҳо.

Тоғу тош Довудга хушхонлик қилур,
Илкига олса, темирлар мум бўлур.

1015 Ел Сулаймоншоҳга хизмат айлагай,
Баҳр Мусо бирла суҳбат айлагай.

Ой боқиб, Аҳмадга мафтун, қул бўлур,
Оташ Иброҳимга насрин гул бўлур.

Ер ютар Қорунни бир аждарсимон,
Устуни Ҳаннонага етгай имон.

Тош Аҳмадга саломлар айлагай,
Тоғ Яҳёга паёмлар айлагай.

Биз, дегайлар, тинглабон, хушмиз баса,
Сизга номаҳрам ва хомушимиз баса,

1020 Сиз борурсиз жумла жонсиз ёнига,
Эш эмассиз энди жонсиз жонига.

Гар эсанг ул олами жон озими,
Тинглагайсен ул жаҳон гурросини.

Шунда тасбиҳи жамоdot¹ келгуси,
Васваса сендин тамом айрилгуси.

Йўқ эмиш жонингда қандиллар магар,
Ки суянчиқ сенга таъвиллар магар.

Тасбиҳи зоҳирми асли муддао?
Мен уни кўрдим, демоқликдир хато.

1025 Кўрган ул кўнгилга ибрат айлагай,
Тангрига ҳамду санолар сўйлагай.

Тасбиҳ айтмоқни солур ёдингга ул,
Бу - далилким, сенга сўз айтгони шул,

Бул эрур таъвили аҳли эътизол,²
Бўйладир ул, кимда йўқдир нури ҳол.

¹ Тасбиҳи жамоdot-жонсиз жисмларнинг Ҳаққа ҳамду сано ўқиши... Қуръони карим. Ал-Исро, 44-оятга ишорат.

² Эътизол - гўшанишинлик, узлат.

Туйғу, ҳисдин кечмагунча одаме,
Ақлига бегонадир ул оламе.

Бул сухан билмас ниҳоя, ул киши,
Йўл босиб, оворалик бўлди иши.

- 1030 Келди Бағдодга ўшал ҳангомажў,
Истади, оламга доврұқ солса у.

Шат бўйига қўнди ул аждар ила,
Ўйлаким, Бағдодга тушди гулгула.

Бир илончи келтирибдир аждаҳо,
Бир гаройиб ўлжа эрмиш мутлақо.

Тўпланиб юз мингча нодон келдилар,
Луқма бўлди сўнгра аждарга улар.

Мунтазир улжумла, ул ҳам мунтазир,
Халқ яна кўпроқ йигилсин, дейди ул.

- 1035 То жамоат бунда тўплангай зиёд,
Балки танга, ақчаси бўлгай зиёд.

Борки ҳангоматалаб, келди бари,
Ҳалқа олди, тўпланиб ёшу қари.

Эр аёлдин беҳабар, чун издиҳом,
Рўзи маҳшардек қоришган хосу ом.

Гоҳ илончи тортар эрди пардани,
Ҳамма азм айларди кўрмоққа ани.

Аждаҳо ул муз қотиб қор остида,
Энди ётмишди, гиламлар устида.

- 1040 Ул илончи ипу арқон бирла хўп,
Боғламишди неча бор чандиб, тугиб.

Халқда майдонда ошаркан иштиёқ,
Урди тафтин унга офтоби Ироқ.

Офтоб очди фалакдин унга юз,
Кетди бор аъзосидин осори муз.

Ўлмиш эрди ул, тирилди қайтадан,
Аслига қайтди қимирлаб, дамба-дам.

Чун қимирлар эрса ҳар гал мурда мор,
Халқда ортар эрди ҳайрат бешумор.

1045 Халқ таҳайюр айлабон, қичқирдилар,
Қичқириб чун, ўзни ҳар ён урдилар.

Халқ соларкан қичқириқ майдон аро,
Узди арқонларни бир-бир аждаҳо.

Судралиб чиқди гиламлар остидан,
Худди шердек наъра пуркаб оғзидан.

Қочди халқ, ўлди арода топталиб,
Топталиб, ўлганлари хирмон бўлиб.

Ул илончи эрди чун даҳшат аро,
Дерди: тоғдин келтирибмен не бало?

1050 Бўрини уйғотди довдир, кўр қўзи,
Борди Азроилга нодоннинг ўзи.

Луқма бўлди аждаҳога ул,емиш,
Қон ичиш Ҳажжожки¹ золга не эмиш.

Сўнг бориб, устунга чирмашди илон,
Луқмаси янчилди, синди устухон.

¹ Юсуф ўғли Ҳажжож- Аҳли байтга душманлик, халққа зулми ила «Ҳажжожки золим» деб ном қозонган, Умавийлар томонидан Ироққа волий этиб тайинланган, йигирма йил волийлик қилган, бир юз йигирма минг кишини қатл этган.

Ўйлаким, нафсинг ўлик аждар эмиш,
Чорасизликдин магар ул музламиш.

Фиръавндек қурби бўлсайди, шу дам,
Амр этарди сойдаги сувларга ҳам.

- 1055 Сийласанг, нафсинг фиръавнлик қилур,
Юз Мусо, Ҳорунга ул зидлик қилур.

Йўқчиликдин қурт эмиш ул аждаҳо,
Пашшадир, чун унда йўқмиш ҳеч вақо.

Аждаҳо қорларда чексин юз фироқ,
Урмасин ҳеч унга офтоби Ироқ.

Аждаҳойинг музда тутгил, эй фалон,
Йўқса, ямлар ул ўзингни беомон.

Сен уни мот айла, унга бўлма мот,
Шафқат этма, эрмас ул аҳли салот.

- 1060 Устига шаҳват қуёши урса, кўр,
Боз қанотлангай ўшал хуффошу кўр.¹

Унга қарши жангга киргил эр мисол,
Қўрқмагил, Аллоҳу южзикал-висол.²

Ул киши келтирди жонсиз аждаҳо,
Хуш ҳаволардин тирилди ул бало.

Элни офатларга солди ул лаин,
Сўйладим мен сенга юздан биттасин.

Сен умидворсанки, охир бир куни,
Беазият банди этгайсен уни.

¹ Хуффошу кўр - кўршапалак.

² Унга қарши курашни Аллоҳ сенга насиб этсин.

- 1065 Бўлмагай ҳар кимга восил бу тилак,
Аждаҳоқушликка ул Мусо керак.

Неча юз минг эл қочиб гавғосидин,
Ўлдилар филжумла аждарҳосидин.

ФИРЪАВННИНГ МУСО АЛАЙҲИССАЛОМГА ТАҲДИД ЭТГАНИ

Фиръавн сўз қотди: сўйла, эй Калим,
Халқни мавҳ этдинг нечун, солдинг ваҳим?¹

Халқ машаққат ичра қолди сен сабаб,
Қанчаси топталди, ўлди сен сабаб.

Ёв бўлиб, мардум тилар офат сенга,
Эр-аёллар кўксида нафрат сенга.

- 1070 Даъват этдинг халқни, ваъз айтиб нуқул,
Оқибат бўлди муҳолиф сенга ул.

Қўй, бу қору кирдикор ўтмас менга,
Мен мукофотингни бергаймен сенга.

Авромоқ-чун бизни бўлма жонҳалак,
Эргашур ким сенга соянгдин бўлак?

Бир ҳунарни эпладим, этдим, дема,
Ваҳма солдим, халқни қўрқитдим, дема.

Бир эмас, юз карра қил, расво бўлиб,
Оқибат қолгай ишинг гавғо бўлиб,

- 1075 Сен каби неча ҳарифлар келдилар,
Лек Миср мулкида расво бўлдилар.

¹ Мусо алайҳиссалом Аллоҳдан ваҳий олгач, укаси Ҳорун билан Фиръавн ҳузурига келиб, Тангри номи билан Исроил аҳлини озод этишни сўрайди. Фиръавн, Худонинг пайгамбари эсанг, мўъжиза кўрсат, дейди. Мусо қўлидаги ҳассасини ерга отади, ҳасса аждаҳога айланади. Ҳозир булган халойиқни бу нарса даҳшатта солади. Гап ана шу тўғрида боряпти.

ФИРЪАВН ТАҲДИДИГА МУСОНИНГ ЖАВОБ БЕРГАНИ

Деди: бул - Ҳақ амри, мен ишрок¹ эмас,
Амр этиб, қонимни тўкса, бок эмас.

Розидирмен, бунда хор ўлсам, ҳариф,
Тангри-Ҳақ олдида бўлгаймен шариф.

Халққа бўлгум хору зору решханд,²
Ҳаққа лек маҳбубу матлубу писанд.

Сўйладим айтар сўзимни, ул Худо,
Юзқаро этгай сени, айлаб адо.

- 1080 Иззат ул-Ҳақ ҳамда мўмин ҳиссаси,
Бўйла дер Одам ва Иблис ҳиссаси.

Шарҳи Ҳақ сўнгсиз эмишдир, мисли Ҳақ,
Унга қарши урма дам, ағдар варақ.

ФИРЪАВННИНГ МУСО АЛАЙҲИССАЛОМГА ЖАВОБ БЕРГАНИ

Сен варақ дерсанки, шул дам биздадир,
Дафтару девону ҳукм ҳам биздадир.

Подшо этмиш мени аҳли жаҳон,
Ҳаммадин оқилмудирсен, эй фалон?

Эй Мусо, сен мунча ҳам сур бўлмагил,
Мунча худбин, мунча мағрур бўлмагил.

- 1085 Сеҳргарларни йигиб шаҳримда ман,
Кимлигингни элга ошкор айларам.

Икки-уч кун ичра бўлмас бу тилак,
Кам эмас, қирқ кунча бир муҳлат керак.

¹ Ишрок - шерик.

² Решханд - кулгу, масхара.

МУСО АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ ФИРЪАВНГА ЖАВОБ БЕРГАНИ

Дедиким: бул иш менга дастур эмас,
Мен - Худога бандамен, маъмур эмас.

Сен - ҳукмдорсен, чу амринга амир,
Мен эсам ҳукм ичрамен, фармонпазир.

Лек солишгум то тирикмен, зиндамен,
Бошқасига не ишим бор, бандамен.

- 1090 Мен солишгаймен, чу амр этмиш Худо,
Ёвни ёвдин Ҳақ сўзи айлар жудо.

ФИРЪАВНИНГ ЖАВОБ БЕРГАНИ, МУСО АЛАЙҲИССАЛОМГА ВАҲИЙ КЕЛГАНИ

Деди: йўқ, муддат керак, муҳлат ҳамон,
Гапни айлантирма мунча, эй фалон.

Ҳақ таолодин ваҳий етди шу дам:
Муҳлатин бергил ва қўрқма зарра ҳам.

Унга қирқ кун муҳлатин бер, ўйласин,
Майлига, ул макру ҳийла айласин.

Ухламай, ҳар нарсани кўргувчимен.
Йўлида тургувчимен, сўргувчимен.

- 1095 Ҳийла этса, ҳийласин барҳам берай,
Неча орттирса, ўшанча кам берай.

Сув агар келтирса, оташ айлагум,
Хуш агар нўш этса, нохуш айлагум.

Меҳр пайванд этсалар, вайрон қилай,
Ваҳму даҳшатлар солиб, ҳайрон қилай.

Мўҳлатин бер унга, айтгил, нодуруст,
Лашкаринг йиг, майли, минг бир ҳийла туз.

**МУСО АЛАЙҲИССАЛОМ ФИРЪАВНГА
СЕҲРГАРЛАРНИ ШАҲАРЛАРДАН ЙИГИШ
УЧУН МУҲЛАТ БЕРГАНИ**

Деди: амр ўлди магар мўҳлат сенга,
Бўлди армон - йўлга тушмоқлик менга.

1100 Йўлга тушди, аждаҳоси эргашиб,
Бўлди ҳамроҳ, зийрагу доно, муҳиб.

Овчи итдек ўйнатиб ҳар лаҳза дум,
Йўл босиб, тошларни айлар эрди қум.

Қум не эрмиш, тошни сув айлар эрди,
Ҳам темирни мум каби чайнар эди.

Чайнаб отганда етарди токи бурж,
Ваҳмидин ваҳм ичра эрди Руму Гурж.

Тевадек кўпик сочарди ҳар томон,
Қатраси - жонларга дарди беомон.

1105 Тишлари қарсиллар эрди унчаким,
Жону дилларга солар эрди ваҳим.

Қавмига борди, етишди чун Мусо,
Аждаҳоси бўлди қўлда бир асо.

Бас, суянди унга, деди: эй ажаб,
Ёвга тунсан, бизга офтоби шараф.

Бул ажабким, нега кўрмас ул сипоҳ,
Олам ичра офтобдир, чоштгоҳ.

Бул очиқ кўзу қулоқ-ла бесабақ,
Бўйла бўлгай, бойласа кўзларни Ҳақ.

1110 Бас, улар ҳайрону мен ҳайронамен,
Чун улар - хору тикандир, мен - суман.

Неча бор сундим қадаҳ чун офтоб,
Тош бўлиб қотди қадаҳ ичра шароб.

Неча бор гулдаста тутдим, сўлдилар,
Гулларим жонларга наштад бўлдилар.

Жонни тикканларга бўлгай ул насиб,
Жонни тикмас эрса, булгай бенасиб.

Олдимизда ухлаган бедор бўлур,
Сўнгра бедорликда тушлар ёр бўлур.

1115 Бул ажиб тушларга ёвдир фикри халқ,
Фикри бўғмиш, бўғзидин ўтмайди ҳақ.

Бир буюк ҳайрат керакдир, фикрини,
То супургай ҳам совургай зикрини.

Бир ҳунарда кимса гар комил эрур,
Маънидин сувратни афзал билгай ул.

Рожеун, деб айтди, англатгум сенга,
Йўл буриб, қўйлар борур қўйхонага.

Серка чун олдинда эрди серкадек,
Энди қолгай ул сурув ортида лек.

1120 Ул диконглайди, қарабсан бир маҳал,
Шумшайиб олдинга ўтгай ул жадал.

Фахр бермишлар, олиб номусу нанг,
Ҳечдан ҳеч, йўл юрсалар, оқсоғу ланг,

Боришур синган оёқ-ла сўйи ҳаж,
Бор ниҳоний йўл ҳараждин¹ то фараж.

Дилни ювмишлар билимдин ул фариқ,²
Чунки билмаслар, билим ул не тарийқ.

Илму дониш гар у ёқдин ўлгуси,
Зарраси аслига раҳбар бўлгуси.

1125 Ҳар қанот ҳам баҳру денгиз ошмагай,
Ул ладун илми ладунга³ бошлагай.

Қўй ўшал илминг, чу олгансен билиб,
Билганинг кетгай кўнгилдин сидрилиб.

Тушма олдинга бу ёқда, ланг бўл,
Уйга қайтур чоғда пешоҳанг бўл.

Охурин ас-собиқун бўл, эй зариф,
Ҳар дарахтга мевадир аъло, латиф.

Бошда эрмас, мева охирда келур,
Маъниси улдирки, мақсад эрди ул.

1130 Сен малойикдек дегил: ло илм лано,
Тутгай илкингдин сенинг ʻаллам тано.⁴

Гар бу мактаб ичра билмассен ҳижо,
Мисли Аҳмад юзланур нури ҳижо.⁵

¹ Ҳараж - танглик, фараж-кенглик... Пайгамбар алайҳиссалом танг аҳволга тушганларида бармоқларини бирлаштириб: «танглик эмас кенглик бер, кушойиш бер» дейишлари ҳақида ривоятлар бор.

² Фариқ - гуруҳ.

³ Ладуний илм, илми ладун - Худо берган илм.

⁴ Малаклар каби, бизнинг илмимиз йўқ, шунда «Фақат сен берган билимнигина биламиз» амри қўлингдан тутгай.

⁵ Нури ҳижо - илм нури.

Гар эмассен шаҳр аро фарзона зот,
Чекма ғам, валлоҳу аълам бил-ибод.¹

Қайда бир кўздин йироқ вайрона бор,
Унда бир ганжи ниҳон, афсона бор.

Кимса маъмур жойга ҳеч кўмгайму ганж,
Охири келгай кушойиш, етса ранж.

1135 Гарчи мушкуллар чекур хотирга сад,
Яхши от узгай тушовни оқибат.

Севги мушкулларни ёндиргай давом,
Кун нури сургай хаёлларни тамом.

Сен у ёқдин кут жавобинг, Муртазо,
Чун саволинг ҳам у ёқдандир сазо.

Юр фақат кўнгил деган шаҳроҳдин,
Нури ло шарқию ло гарб - моҳдин.²

Гоҳ у ёқдин, гоҳ бу ёқдин чун гадо,
Маъни тоғи, мунча изларсен садо?

1140 Дардинг ортганда, Худо, деб бўзлагил,
Ҳар не изларсен, Худодин излагил.

Дард, ажал бўғганда-ку парвонасен,
Бас, нечун тарк этса дард, бегонасен?

Босса ғам, Аллоҳ, деб изларсен ани,
Кетса ғам, юрмоққа, дерсан, йўл қани?

Кимки Ҳақни билса Ҳақ деб бегумон,
Ҳақни дер ул, Ҳақ ила бўлгай мудом.

¹ Аллоҳ ўз бандалари ҳолини яхшироқ билур.

² Шарқда ҳам, гарбда ҳам топилмайдиган нур Ойдан тарқалмоқда... Қуръони карим. Нур сураси, 35-оятга ишорат.

Кимса гар ақлу гумонга печу тоб,
Гоҳи ёпгай, гоҳи очгайдир ҳижоб.

- 1145 Ақли жузв гоҳи музаффар, гоҳ нигун,
Ақли Куллга не эмиш райбулманун.¹

Ҳайрат ол, сотгил баса ақлу ҳунар,
Хор бўл, борма Бухорога, жигар.

Биз нечун сўзу суханларга тўлиб,
Нақл этурмиз, ўзимиз ҳам нақл ўлиб.

Бўйлаким бўлдик адам, афсона ҳам,
Токи сожид² бирла қўйгаймиз қадам.

Бул ҳикоят эрмас ҳеч эрмак шиор,
Васфи ҳолдир бул-ҳузури ёри гор.

- 1150 Ул-асотир аввалиндир, деди оқ³,
Ҳарфи Қуръонни, бу - осори нифоқ.

Нури Аллоҳ ломакондек жойдадир,
Унда истиқболу мозий қайдадир?

Мозию мустақбал эрмиш сенга эп,
Биттадир ул, сен биларсен икки деб.

Битта тан - унга ато, бизга ўгил,
Битта том - устида Зайд, остида Мир.

Томни ост ё уст, дейди икки кас,
Аслида том биттадир ул, иккимас,

- 1155 Бул сухан балки Мусовий бўлмагай,
Эски сўзлар янги маъно бермагай.

¹ Райбулманун - замон ҳодисалари.

² Сожид - сажда қилувчи.

³ Оқ - ота-онаси томонидан оқ қилинган, қарғиш олган киши.

Бул ариқмас, юм даҳонинг, машк, сан,
Лабсизу соҳилсиз эрмиш баҳри қанд.

ФИРЪАВННИНГ СЕҲРГАРЛАРНИ ЧОРЛАБ, ШАҲАРЛАРГА ОДАМ ЮБОРГАНИ

Чун Мусо кетди, Фиръавн ўйлади,
Аҳли аённи йигиб, жам айлади.

Дедиларким, сеҳргарлар бор, аё,
Ҳар бири сеҳру амалда пешво.

Дедиким, мулки Мисрда неча юз-
Сеҳргар бор эрса, келсин, чорлангиз.

1160 Бор сеҳргарни йигинг, деб шул замон,
Ул чопарларни жўнатди ҳар томон.

Қайда соҳир эрса машҳур, қўймади,
Унга бир шотирни дарҳол йўллади.

Икки соҳир бор эди, машҳуру ёш,
Сеҳр этиб, ой бирла айларди талош.

Сут соғиб ойдан челаққа пов-пов,
Минсалар, хум эрди учқур бир бедов.

Сеҳр ила ой нуридин атлас этиб,
Қайчилаб атласни, бир зумда сотиб.

1165 Фурсат ўтгач, муштарий огоҳ бўлиб,
Оҳ уриб, бозор тўла гавго бўлиб.

Бўйлаким юз минг яна сеҳру амал,
Ўйламишди, зоҳир этмишди улар.

Чун уларга етди ул пайғоми шоҳ,
Этсангиз деб чораву тадбир адо.

Қасримизга икки дарвиш келдилар,
Қаср аро чодир тикиб ўлтирдилар.

Ул бири илкида андоқ бир асо,
Амри бирлан зумда бўлгай аждаҳо.

- 1170 Шоҳу лашкар ул сабаб бечорадир,
Жумла мардум оҳ чекиб, оворадир.

Чора-тадбир сеҳру жодудир, холос,
Бизни этгай икки соҳирдин халос.

Етди пайғом, бўйладир деб можаро,
Меҳру қўрқув тушди кўнгиллар аро.

Жинсият томирлари уйғондилар,
Ҳайрат ичра тиззага бош қўйдилар.

Сўфига мактаб - шу тизза, зонудир,
Барча мушкулга давойи жодудир.

У ИККИ СЕҲРГАРНИНГ ҚАБР БОШИГА БОРИБ, ОТА АРВОҲИДАН МУСО ҲАҚИҚАТИНИ СЎРАГАНЛАРИ

- 1175 Дедиларким, она, ишни ташлагил,
Отамиз қабрига бизни бошлагил.

Она қабристонга бошлаб борди чун,
Тутдилар рўза ризойи Ҳақ учун.

Сўнг дейишди: ота, тингла раҳм ила,
Бизга шоҳ пайғом юборди ваҳм ила.

Икки кимса тору танг этмиш уни,
Ўйлаким, тупроққа ирғитмиш уни.

Илкида йўқмиш силоҳдин бир асар,
Бир асо бормиш, асои шўру шар.

- 1180 Шул қабрдир гарчи маъвойинг сенинг,
Лек жаҳони ростдир жойинг сенинг.

Сеҳру жодуми ўшал, бергил хабар,
Ё магар Ҳақдин нишонми, эй падар?

Сажда этмоққа бурайлик юзни биз,
Токи кимёга урайлик ўзни биз.

Ноумид эрдик, баногоҳ ёнди шам,
Ҳайдалиб эрдик, магар етди карам.

МАРҲУМ СЕҲРГАРНИНГ ФАРЗАНДЛАРИ САВОЛИГА ЖАВОБ БЕРГАНИ

Урди бонг: фарзандларим тингланг мени,
Зоҳир этмоқ мумкин эрмасдир буни.

- 1185 Росту равшан сўзламоқ дастур эмас,
Лек кўзим ўнгдадир ул, сир эмас.

Мен у сирдин сизга бергаймен нишон,
То аён бўлгай ўшал сирри ниҳон.

Йўл босинг, сиз ҳамдаму ҳамроҳ бўлинг,
Қайда ётгай соҳир ул, огоҳ бўлинг.

Ухлаган чоғда ўшал соҳир, ҳаким,
Сиз асога қўл чўзинг беваҳму бийм.

Гар ўғирлай олсангиз, соҳир ўшал,
Неки чора изламанг, ҳозир ўшал.

- 1190 Йўқса, соҳир эрмас ул, хоси Худо,
Ул-расули Зулжалолу муқтадо.

Гар Фиръавн келса шарқу гарб ила,
Сарнигун айлайди Ҳақ бир зарб ила.

Мен нишонин сўйладим, эй жони боб,¹
Эсда тут, валлоҳу аълам бис-савоб.

Уйқу-ором эрса соҳир улфати,
Сеҳру жоду узра бўлмас қудрати.

Ётса чўпон, бўрилар эмин бўлур,
Чунки чўпон гайрати сокин бўлур.

1195 Ҳаққи чўпондир, амал бефойдадир,
Ул тарафга бўрига йўл қайдадир?

Жодуни Ҳақ этса, ул Ҳақдин ато,
Сеҳру жоду деб уни айтмоқ хато.

Суйладим, Ҳақдин аломат деб буни,
Ўлса, қодир Тангри юксалтгай уни.

**ҚУРЪОНИ МАЖИДНИ МУСО ҲАССАСИГА,
МУСТАФО АЛАЙҲИССАЛОМ ВАФОТИНИ
МУСО УЙҚУСИГА, ҚУРЪОННИ ЎЗГАРТМОҚЧИ
БЎЛГАНЛАРНИ МУСОНИ УЙҚУДА КЎРИБ,
УНИНГ ҲАССАСИНИ ЎГИРЛАМОҚЧИ
БЎЛГАНЛАРГА ЎХШАТИШ**

Мустафога етмиш эрди лутфи Ҳақ:
Сен ўларсен, ўлмагай лек бу сабақ.

Мен китоби мўжизангга соқчиман,
Бир киши этмас, этолмас бешу кам.

1200 Икки оламда паноҳдирмен сенга,
Сенга ким душман, ганимдир ул менга.

¹ Жони боб - отасининг жони.

Кимса олмас ҳам, қўшолмас бир нима,
Мендан ўзга раҳнамони излама.

Равнақингни ҳар куни долзарб этай,
Кимлигинг олтин, кумушга зарб этай.

Минбару меҳроб бўлур баҳринг сенинг,
Ишқаро қаҳрим мудом қаҳринг сенинг.

Айлагайлар ёширин номингни ёд,
Айлагайлар ёширин сидқу салот,

1205 Лаънати кофир тушаркан қасдига,
Ул азиз дининг тушар ер остига.

Мен минорга тўлдириб офоқни,
Икки кўзин кўр қилурмен оқни.

Йўл босиб чокарларинг ҳар жойгача,
Дини исломинг етишгай ойгача.

То қиёмат унга етгайдир сафо.
Сен хавотир чекмагил, эй Мустафо.

Эй Расулим, соҳир эрмассен базе,
Кийганинг устингда Мусо хирқаси.

1210 Ҳам сенинг илкингда Қуръон ул-асо,
Ўйлаким, кофирга мисли аждаҳо.

Сен ётурсен, масканинг ер остида,
Лек асойинг ётмагай ер устида.

Ухла, эй шоҳ, ухла ором, бехатар,
Қўл уролмайти асога ўғрилар.

Ердасен, нурингга маскан - осмон,
Ёвларинг отмоққа Ҳақ тутмиш камон.

Фалсафий сўз айтгали этгай шитоб,
Лек камоним ўқидин бўлгай хароб.

- 1215 Ҳақ Расулни унча севди, сийлади,
Ухлади ул, толеи уйғоқ эди.

Эй болам, деб берди кенгаш соҳир ул,
Соҳир ухларкан, сеҳр ҳам ухлаюр.

Иккиси ўпди қабрни шул замон,
Ҳайт, Миср, деб бўлдилар йўлга равон.

Йўл босиб, шаҳри Мисрга келдилар,
Сўрдилар Мусо уйини, билдилар.

Чун булар изғиб Мусонинг қасдида,
Ул эса ухларди хурмо остида.

- 1220 Дедилар: Мусони кўрмоқ - эътибор,
Мардум айтди: сўйи нахлистонга¹ бор.

Бордилар шу онда нахлистон томон,
Унда ухлар эрди бедори жаҳон.

Кўзлари эрди магар ноз уйқуда,
Аршдин то фарш эди дил ўнгида.

Эй басо очиқ кўзу ухлоқ дил,
Не кўрурлар бўйла аҳли обу гил?

Кимда дил уйғоқ эмишдир, ул магар,
Кўзни юмса, кўнгли яшнаб кўз очар.

- 1225 Аҳли дил эрмас эсанг, бедор бўл,
Толиби дил бўл, анга хуштор бўл.

¹ Нахлистон - хурмозор.

Гар дилинг уйғонса, ухла, муҳтарам,
Олтидир ўнгингда пайдо, етти ҳам.¹

Деди Пайгамбарки, ухлаб баъзи кеч,
Кўзларим ухлар, кўнгил ухларму ҳеч?

Шоҳ-бедор, посбон, сен ухла то,
Кўнгли бедорларга шул жоним фидо.

Кўнгли бедорларни ёз, эй маънавий,
Васфига камлик қилур минг маснавий.

1230 Кўрдиларким, ухламиш эрди Мусо,
Дедилар: шу онда олгаймиз асо.

Кўп қулайдир, пайтидир олса ҳамон,
Чанг солурмиз-да, олурмиз ногаҳон.

Бордилар жиндак яқинроқ унга, бас,
Ўйла, жон кирди асога шу нафас.

Титрамоққа бошлади бирдан асо,
Иккиси тош қотдилар қўрқув аро.

Аждаҳога айланиб, ташланди ул,
Қочдилар шу онда, боқмай ўнгу сўл.

1235 Неча бор тупроққа ўзни қордилар,
Урдилар тошларга бошни, ёрдилар.

Билдилар кўкдин эрур ул интиқом,
Сеҳру жоду бунда ожиздир тамом.

Сўнг уларни ёқди бир савдо ўти,
Жон чиқарга етди чун жон ҳолати.

¹ Олти тараф борлиқ, етти қават осмон кўз ўнгидадир, дейилмоқчи.

Элчи йўллаб, айла деб мушкулни даф,
Сўрдилар сўнгра Мусодин узру авф.

Имтиҳон этдик, чу амр этди ҳасад,
Имтиҳон этмоққа энди борму ҳад?

- 1240 Биз гуноҳкорларни авф эт, подшо,
Эйки, хосулхоси даргоҳи Илоҳ.

Авф этди ул, қошига бордилар,
Пойига бош урдилар, ёлбордилар.

Деди Мусо: авф этдим, эй киром,
Жонингиз ҳам бўлди дўзахга ҳаром.

Кўрмадим мен сизни, чун ҳайронасиз,
Кўрмадингиз сиз-да, чин бегонасиз.

Ҳамчунин бегонашаклу ошно,
Айлангиз, ҳар не буюргай подшо.

- 1245 Сеҳргарлар бош эгиб, ер ўпдилар,
Кетдилар, хизматга фурсат кутдилар.

**СЕҲРГАРЛАРНИНГ ШАҲАРЛАРДАН КЕЛИБ,
ФИРЪАВН ҲУЗУРИДА ЙИГИЛИШГАНИ,
КЎКРАКЛАРИГА УРИБ, ДУШМАННИНГ
ТАЪЗИРИНИ БИЗ БЕРАМИЗ, ДЕБ АЮҲАННОС
СОЛИШГАНИ**

Тўпланиб келди сеҳргарлар бутун,
Фиръавн кийдирди бир-бир жома, тўн,

Ваъдалар айлаб, этиб изҳорлар,
Берди қуллар, ақчалар, тулпорлар.

Сўнг деди: эй чорасозлар, ўтсангиз,
Сеҳр этиб, сеҳру амалда ютсангиз.

Унда янги бир саҳо, эҳсон бўлур,
Унчаким, аҳли жаҳон ҳайрон бўлур.

- 1250 Сеҳргарлар дедиларким, шоҳимиз,
Сиз - паноҳдирсиз, зафар - ҳамроҳимиз.

Бул ҳунарда биз етукмиз, паҳлавон,
Бизча соҳирларни кўрмушму жаҳон?

Зикри Мусо ёду хотирда тугун,
Бир ҳикоятдирки, кечмиш кўп бурун.

Зикри Мусо - бир баҳона, эй ўғил,
Нури Мусо - аслида жонингда ул.

Фиръавн, Мусо иковлон сенда жам,
Сен ўзингдин излагил, эй муҳташам.

- 1255 Порлагай нури Мусо маҳшаргача,
Нур ўшал нурдир, чароғи ўзгача.

Ўзгадир гарчи чароғу пилтаси,
Лек у ёқдандир сафойи шульъаси.

Шишага боқсанг, йўқолгайдир йўлинг,
Сон-ҳисобларга тақалгайдир йўлинг.

Нурга боқсанг, йўлларинг этгай давом,
Сон-ҳисоблардин қутулгайсен тамом.

Ул назардин эрмиш, эй мағзи вужуд,
Ихтилофи мўмину гарбу жуҳуд.

ФИЛНИНГ ШАКЛУ ШАМОЙИЛИ УСТИДА ИХТИЛОФ ЭТИШГАНИ

- 1260 Ҳиндиларким фил етаклаб ўтдилар,
Бир қоронғу уйга филни элтдилар.

Келди филни кўргали мардум баса,
Ул қаро зулматга кирди ҳар касе.

Кўз-ла кўрмоқ мумкин эрмасди ани,
Қўл чўзиб ҳар ким, сурарди кафтини.

Ул бири хартумни пайпаслаб эди,
Фил деган тарновга ўхшармиш, деди.

Бул бири эрса қулоққа келди дуч,
Деди: билдим, фил - баҳайбат елпуғич.

1265 Ул бири ушлаб оёгин, деди чун:
Бошқа эрмас, фил - мисоли бир сутун.

Биттаси устини сийпарди нуқул,
Дедиким, хонтахтага ўхшайди ул.

Кимки қай аъзосин ушлаб, сийпади,
Филни шул янглиғ тасаввур айлади.

Шул сабабдин бўлди сўзлар мухталиф,
Ул магарким дол деб айтар, бул - алиф.

Ҳар бирининг илкида бўлсайди шам,
Ихтилоф бўлмасди зоҳир зарра ҳам.

1270 Ҳис кўзи - кафтдирки, тимискилайди, бас,
Кафт неча сийпайди, лекин қамрамас.

Тутма тенг кўпикни сен дарё била,
Сол назар дарёга тенг маъно била.

Мавжланур қаршингда дарё ярқираб,
Сен нуқул кўпикни кўргайсен, ажаб,

Биз мисоли кемалармиз мавж аро
Нуқра сувдин кўзимиз тортмиш қаро.

Эй, уриб тан кемасида уйқуни,
Сувни кўрдинг, бор яна сув тўлқини.

- 1275 Бор сувким, сувни ҳайдайдир мудом,
Бор руҳким, руҳни чорлайдир мудом.

Қайда эрди ул Мусову ул Исо,
Офтоб ёйганда сув борлиқ аро?

Қайда эрди Одаму Ҳавво ҳамон,
Бу камонга Тангри ип таққан замон?

Бу сухан ноқис, магар мажҳул эрур,
Ноқис эрмас сўз жаҳонда ул эрур.

Сўзласа бу сўзни, йўллар лой сенга,
Айтмаса, ҳолинг харобдир, вой сенга.

- 1280 Сўйласа, боқ, деб, бирор ибратга сен,
Ёпишурсен шартга ул сувратга сен.

Сен-гиёҳдирсен, оёгинг ерга банд,
Ел эсаркан, бош эгарсан даъфатан,

Йўқ сенга имкон таманно кезгали,
Ёки балчиқдин оёгинг узгали.

Узмоғинг душвор, ҳаётинг шул эрур,
Бу ҳаётни қўймоғинг мушкул эрур.

Гар ҳаётинг Ҳақдин олгайсен тайин,
Лою балчиқдан-да кечгайсен кейин.

- 1285 Сутдан ажраб, ҳар гўдак ейдир таом,
Доя бирлан ҳам иши битгай тамом.

То ҳануз тупроқ сутидир сенга хуб,
Қўй уни, этгил таом қутул-қулуб.¹

Ҳарфи ҳикматлар егил, нур парда ул,
Нурки эрса беҳижоб, бўлмас қабул.

Эйки жоним, хуш эмишдир нур сенга,
То муяссар беҳижоб мастур сенга.

Мисли юлдуз кўкка учгайсен баче,
Балки кўксиз, тикка учгайсен баче.

1290 Ончунонким, йўқ эдинг, бор бўлганинг,
Бор бўларкан, масту хуммор бўлганинг.

Қайси йўлдан келганинг ёдиндамас,
Сўйлайин, рамзу ишорат сенга бас.

Тарк этиб ақлу ҳушингни, эсни йиғ,
Диққатинг жам қил, қулоққа пахта тиқ.

Суйламасмен, чунки хомдирсен ҳануз.
Кўрганинг кўклам магар, эрмас тамуз.

Бул жаҳон мисли дарахтдир, эй киром,
Биз - бутуқта меваларимиз, ғўру хом.

1295 Новдага қаттиқ ёпишгай хомлар,
Хомга ким этгай магар икромлар?

Бас, етилса, олса шарбат, тоту таъм,
Новдага мева ёпишмас унча ҳам.

Тотса ул иқболи ширинни даҳон,
Одабийга ҳеч бўлур мулки жаҳон.

¹ Қутул-қулуб - кўнгиллар озиғи.

Мунча хомсанки, ҳама ҳайрон сенга,
Она қорнидан емишдир қон сенга.

Қолди бир сирру синоатнинг сўзи,
Сенга руҳул-қудс¹ магар сўйлар ўзи.

1300 Сўйламасмен, ўзга ҳам айтмас буни,
Ўз қулогинга ўзинг айтгил уни.

Ҳар сафар уйқуга чўмган пайтда сен,
Бўйладирким, ўз-ўзингга қайтасен.

Уйқу ичра ўз-ўзингни тинглабон,
Менга, дерсан, сирли сўз айтди фалон.

Биргина инсон эмассен, эй рафиқ,
Балки гардунсен ва дарёи амиқ.

Бир вужуддирсанки, тўққиз юз қават,
Баҳри Қулзум, неча олам сенга гарқ.

1305 Бунда на бедорлигу на уйқу-хоб,
Урма дам, валлоҳу аълам бис-савоб.

Урма дам, ургувчиларни тингла, ҳай,
Унча асрорким, баёнга сиғмагай.

Урма дам, сўйлар магар ул офтоб,
Унча эрмас на китобу на хитоб.

Урма дам, дам урмагунча сенга руҳ,
Урма лоф туфон аро сузганда Нух.

Бўйла лоф урмишди Каънони² хасм,
Истамам, деб, Нух - душман кемасин.

¹ Руҳул-қудс, Руҳул-қуддус - Жаброил.

² Каънон - Нух пайғамбарнинг ўғли, отасига қарши чиққан, унинг ақидаларини қабул қилмаган.

1310 Нуҳ дедиким, кемага чиқ, эй ўғил,
Баҳри тўлқинлар аро гарқ бўлмагил,

Нуҳга дедиким, сузишга устаман,
Мен магар ёқдим ўзимга ўзга шам.

Ҳой, деди Нуҳ, боқ, не туфони бало,
Қўл, оёқ бир зумда бўлгайдир адо.

Ел асар андоқ, балойи шамкуш,
Шамаи Ҳақдин ўзга бир шам ёнмамиш.

Деди: йўқ, боргум баланд тоғ бошига,
Хавф-хатар бўлмас, ўтирсам тошига.

1315 Деди: борма, тоғ эмасдир ул, сомон,
Хоси Ҳақдин ўзгаси топмас омон.

Дедиким, пандингни қўй, ундан кўра,
Кес умидинг, сенга эргашмам сира.

Хуш эмасдир менга айтар ул сўзинг,
Икки оламда йироқдирсен ўзинг.

Деди: бундоқ қилма, вақти ноз эмас,
Чунки Ҳақнинг хеши йўқ, анбоз эмас.

Илгари қилдинг-ку энди фурсат оз,
Бўйла маврудда киши этгайму ноз?

1320 Лам йалад лам юлад эрмиш ал-қадам,
На падар унда, на фарзанди наъам.

Қайданам чексин у фарзанд нозини?
Йўқ эса, билгай нечук бобосини?

Мавлуд эрмасмен, бобо, дер, этма ноз,
Волид эрмасмен, йигит, ноз айла оз.

Эр эмасмен, танда ҳирсу шаҳвати,
Нозни қўй, эй ҳирсу шаҳват улфати..

Бандалик қил, айлагил фарёду зор,
Бошқаси Ҳазратга эрмас эътибор.

1325 Деди Каънон: улки такрор айтасен,
Бир далилким, жаҳл аро ошуфтасен.

Тинглабон сўзингни чандон ҳар касе,
Айлади таҳқир, ҳақоратлар басе.

Сўзларинг кирсин қулоғимга нечук,
Баски, бўлдим мунча донову етук?

Деиди Нуҳким, не зиён етгай магар,
Бир сафар олсанг сўзим, панди падар?

Ул бири сўйларди чун панди латиф,
Бул бири силтарди, дашномлар отиб.

1330 Ул ўғит айтиб ўғилга, толмади,
Бул эса сўзни қулоққа олмади.

Худди шу аснода тўлқин беомон,
Епирилиб, Каънонни босди ногаҳон.

Нуҳ деди: шоҳим, мурувват айлагил,
Эшшагим ўлди, юкимни ювди сел.

Ваъда этмишдинг, Худойи меҳрибон,
Аҳли байтингни тутармен, деб омон.

Мен ишонгандим сўзингга, эй хўжам,
Келди сел, босди, оқиб кетди гилам.

1335 Ҳақ деди: ул аҳлинг ичра йўқ эди,
Сен магар оқсен, у мовий, кўк эди.

Тишга қурт тушса, нетарсен оқибат?
Тишни тортарсен, отарсан оқибат.

Ўзгасин то хастаю зор этмагай,
Зор этиб, жондан-да безор этмагай.

Нуҳ деди: - Эй, менга бас зотинг сенинг,
Гайри эрмас кимса, гар мотинг сенинг.

Мен ўзингга ташнадурмен, орзуманд,
Қутлагандек оби найсонни чаман.

1340 Сен ила хурсанд, тирик бечора ул,
Ризқини бевосита сендин олур.

Мутгасилмас, мунфасилмас, эй Камол,
Балки бегап, бесабаб, безътилол.¹

Биз - балиқлар, сен чу дарёи ҳаёт,
Зиндамиз лутфингдин, эй олий сифот.

Сигмагайсен ақлу идрокларга, бас,
Сен - сабабсен, лек сабабга эш эмас.

Сўйладим туфондин олдин неча сўз,
Неча сўйлармен яна, жонимда сўз.

1345 Сенга сўйлармен, уларга сўйламам,
Сўзни бергувчи ўзингсен, муҳтарам.

Ёрини излар экан ошиқ малул,
Хору хасга дардини айтмасми ул?²

¹ Эй Ҳақ, сендан айру эмасмен, сабабсиз, боис - баҳонасиз сен билан биргамен.

² Бу ерда Шарқ адабиётида учраб турадиган анъанавий ташбиҳга ишора этилмоқда. Ошиқ ёрини излаб, у қўнган манзилга боради. Лекин ёри йўқ, у аллақачон кўчиб кетган, чодирди ўрнида бир ҳовуч супринди, хор, хас қолган, холос.

Зоҳиран суприндига ул юз тутар,
Аслида лек кимни сўйлар, мадҳ этар?

Босди тўфон, сен раво кўрдинг уни,
Бас, супурдинг неча бир суприндини.

Бўйла маъшум хору хас эрди улар,
Бир нидою бир садо этмасдилар.

1350 Истарамки, хору хас, этсам хитоб,
Тоғ каби айлаб садо, берсин жавоб.

Токи такрор тинглайн номингни мен,
Ном дема, чун жонга оромингни мен.

Тоғни хушлар, тоғни севгай ҳар Набий,
Тингламоқ номингни такрор - матлаби.

Улки пастқам тоғ эрур, бир санглох,
Бизгамас, сичқонга эрмиш хушқаво.

Дўст бўлолмас, беҳабар жонимдин ул,
Бир садо бермайди айтгонимдин ул.

1355 Бўйла тоғни ағдариб, йиқмоқ керак,
Теп-текислаб, устига чиқмоқ керак.

Ҳақ деди: эй Нух, тила, ўтгум яна,
Ҳаммасига жон ато этгум яна.

Қўймагил Канъон учун, ўксинмаким,
Мен сени аҳволдин огоҳ айладим.

Нух деди: йўқ-йўқ, ризомен ҳар замон,
Истасанг, чўктир мени ҳам беомон.

Розимен, чўктир қулингни, Раббано,
Буйругинг жондир магарким жон аро.

1360 Боқмагаймен кимсага, чун боқмадим,
Ул-баҳона, асли сенсан - матлабим.

Сенга ошиқмен ҳамиша, сенга, бас
Ўтпарастдек маҳбубим суврат эмас.

Ошиқи сунъи¹ Худо афзал эрур,
Ошиқи маснуъ² адо, кофар эрур.

**«КОФИРЛИККА РОЗИ БЎЛМОҚ
КОФИРЛИКДИР» ҲАДИСИ ИЛА «ҚАЗОЮ
ҚАДАРИМГА РОЗИ БЎЛМАГАНЛАР ЎЗИГА
БОШҚА ТАНҒРИ ИЗЛАСИН» ҲАДИСИНИ
БИР-БИРИГА БОҒЛАШ**

Бир савол сўргувчи мендин гап аро,
Бир саволе сўрди, истаб можаро.

Деди: нуқтан ар-разо бил-куфр куфр,³
Бул - Паямбар сўзидир, босдик муҳр.

1365 Боз амр этмишки, келса ҳар қазо,
Мўмин эрсанг, унга бўгайсен ризо.

Бас, қазо эрмасми ул куфру нифоқ?
Рози бўлсам, жонга солгаймен фироқ.

Бунга гар норози бўлсам ҳам - зиён,
Ўртада не чора қилгум, эй фалон?

Мен дедимки, тўғри, кофирлик - қазо,
Лек у кофирликка Ҳақ бўлмас ризо.⁴

Сен қазони амри Ҳақ бил бегумон,
Мушкулотинг бартараф бўлгай ҳамон.

¹ Ошиқи сунъи Худо - Аллоҳнинг санъатига ошиқ бўлганлар.

² Ошиқи маснуъ - санъат асарига ошиқ бўлганлар.

³ Кофирликка рози бўлмоқ-кофирликдир...

⁴ Қуръони карим. Зумар сураси, 7-оятга ишорат.

1370 Биз куфрга розимиз, эрса қазо,
Биздаги иллатдин эрмас ул ризо.

Куфр агар ҳукми Қазодир, куфр эмас,
Ҳақ куфрга розидир, деб қилма баҳс.

Куфр-жаҳл эрса, қазойи куфр - илм,
Фарқлидир маънода мутлоқ: ҳилму хилм.¹

Нақш хунук эрса, хунук наққош, дема,
Бир нишон наққошлигига бул ҳама.

Қуввати наққош бу янглиғ жилвагар,
Ҳам хунук чизгай нақшни, ҳам гўзал.

1375 Баҳс очар бўлсам бу мавзуда чунин,
Ҳам саволу ҳам жавоб бўлгай узун.

Нуқтаи ишқ завқи дилни тарк этар,
Нақши хизмат бошқа сувратга ўтар.

ҲАЙРАТНИНГ БАҲСУ ФИҚРАТГА МОНЕ ЭКАНЛИГИ БАЁНИДА

Бир кишиким, сочу соқоли ўсиқ,
Сартарош олдига келди ҳовлиқиб.

Деди: оқ тукларни юл, қолсин қаро,
Янги уйланган куёвмен, эй фато.

Қирди соқол, олдига қуйди ҳамон,
Деди: ол, тукларни ажрат, эй фалон.

1380 Бас, арода кечди суҳбат инчунин,
Сўзни чўзмоқликка қўймас дарди дин.

¹ Ҳилм - юмшоқлик, мулойимлик; хилм - мишиқи.

Биттаси бир мушт туширди Зайдни,
Зайд ҳужум қилди, қочирмай пайтни.

Ургувчи деди: саволим бор сенга,
Сен жавоб бер, сўнгра муштни ур менга,

Урганимда бир товуш чиқди: шарақ!
Сен жавоб бергил саволга баҳри Ҳақ.

Ул товуш муштумдин эрмишми, аё?
Ёки ул бошингдин эрди, эй киё?

1385 Деди: бошим оғриғи - жонимга ўқ,
Оғриқ ичра ўйламоққа чора йўқ.

Сенда оғриқ йўқ, буни сен ўйла, бас,
Дарди борлар бу жиҳатни ўйламас.

ҲИКОЯТ

Чун саҳоба ичра чин ҳофиз касе,
Кам эди, жонларда шавқ эрди басе.

Мева пишгач, юпқа тортгайдир тери,
Юпқа тортиб ул, ёрилгай охири.

Писта, ёнғоқ бирла бодому майиз,
Мағзи тўлгач, қобиғи тортгай нафис.

1390 Мағзи илм ошса камайтар пўстини,
Куйдирур маҳбуби ошиқ дўстини.

Васфи матлуб - васфи толиб акси ул,
Нур, ваҳий барқи Набийни куйдирур.

Чун тажалли этса авсофи қадим,
Васфи ҳодисни ёқарди ўйлаким.

Рубъи Қуръонни¹ ўқирса бир киши,
Кўкка етгайди санову олқиши.

Бўйла суврат, бўйла маъно унда жам,
Нозил этмиш баски султони карам.

1395 Бўйла бир мастликда изҳори адаб,
Ким этаркан, этса, бўлгайдир ажаб.

Этса истигно яна, айлаб ниёз,
Зиддиятлар жамъи бул, гирду дароз.²

Гар асо ул кўрга-маъшуқи тараб,
Кўр вале Қуръонга сандиқдир, ажаб.

Ўйла, бир сандиқ магар кўр лаҳжаси,
Унда Мусҳаф ҳарфи, зикри, ваҳмаси.

Холи сандиқ кимга роҳат бахшидир,
Гар тўло Мусҳафга эрса, яхшидир.

1400 Не керак сичқон, илонга тўлгани,
Яхшидир ундан кўра бўш бўлгани.

Чун муяссар бўлса маъшуқ, васли ёр,
Янгага ортиқ этилмас эътибор.

Матлабинг бўлди муяссар, эй малиҳ,
Эҳтиёжинг йўқ илм касб этгали.

Баски, маскан бўлди сенга осмон,
Юрмагайсен энди излаб нарвон.

Улки этмиш ёру дўстлик, кори хайр,
Хайр йўлин тутгум, деса, дерлар:бахайр.

¹ Рубъи Қуръон - Қуръоннинг тўртдан бир қисми.

² Гирду дароз - юмалоқ ва узун.

1405 Баски ул софу зилолдир ойна,
Ювса чун такрор, малолдир ойна.

Шахриёр-ла эрса гар суҳбат иши.
Шахриёрдин нома кутгайму киши?

**БИР ОШИҚНИНГ СЕВГИЛИСИ ҚАРШИСИДА
ЎЛТИРИБ, ИШҚНОМА ЎҚИГАНИ, МАЪШУҚА
БУНИ ЁҚТИРМАГАНИ. ЗЕРО, ДАЛОЛАТ
ЭТИЛГАН НАРСАГА ЭРИШИЛГАНДАН СЎНГ
ҲАМ ДАЛИЛ ИЗЛАМОҚ НОЎРИН, БИЛИНГАН
НАРСАГА ЯНА ВАҚТ САРФЛАМОҚ
НОДОНЛИҚДИР**

Бир киши ёри-ла айларкан висол,
Мактуб олди илкига ошуфта ҳол.

Эрди мактуб - мактуби мадҳу сано,
Ёлвориш, дарду тазарру, оҳ-воҳ.

Деди маъшуқа: бу мактуб не керак?
Не керак фурсатни зое айламак?

1410 Мен сенинг қаршингдаю сен-номахон,
Қайси ошиқ бўйла этгай, эй фалон?

Дедиким, қаршимда ҳозирсен, бале,
Мен насибимни тополмасмен вале.

Бултур эрдинг бошқача, бир ўзга ҳол,
Йўқ ўшал ҳол, гарчи айлармен висол.

Ичган эрдим мен зилолий чашмадин,
Тутмаган эрди дариг мен ташнадин.

Чашма бор, лекин зилолдин йўқ асар,
Бир қароқчи йўлни тўсмишдир магар.

- 1415 Деди маъшуқ: излагонинг мен эмас,
Мен эсам Булфорда, ул Қутуда, бас.

Дил берибсан мендаги ҳолатга сен,
Эрмаса измингда ҳолат, нетгасен?

Бас, эмасмен сенга Кулли матлубинг,
Жузви маҳбубмен, на бори маҳбубинг.

Ёр уйидирмен, валекин ёр эмас,
Ишқ магар сандиқда ётган мол эмас.

Маъшуқ ул танҳо бўлур ошиққа то,
Ул фақат ул-ибтидову интиҳо.
- 1420 Баски, топдинг, бўлмагайсен мунтазир,
Ҳам ҳувайдодир кўзингга, ҳамда сир.

Ҳолини андоқ тасаввур айлагил,
Бандадир ул ойга энди ой, йил.

Сўйласа, ҳолингга фармон айлагай,
Истаса, жисминг аро жон айлагай.

Ўлтириб бир жойда, хилватда киши,
Интизор кутганда битгайму иши?

Қимиёи Ҳолдир дасти анинг,
Илкани силкитса, мис масти анинг.
- 1425 Истаса, дарду ажал ширин бўлур,
Хору наштар наргису насрин бўлур.

Улки ҳолатга асир одам эмиш,
Гоҳи афзун эрса, гоҳи кам эмиш.

Сўфи - ибнул вақт эмишдир чун мисол,
Софи - форигдир, у билмас вақту ҳол.

Ҳолу ҳолат буйруқ олгай ройидин,
Жон олур сеҳри Масиҳосойидин.

Менгамас, бир ҳолга ошиқсен, ажаб,
Айланиб, парвонадирсен ул сабаб.

1430 Улки гоҳ кемтик, гоҳ комил эрур,
Ул Халил маъшуқимас, офил¹ эрур.

Улки ул офил эмишдир инчунин,
Дилбар эрмас, ло уҳиббул - офилин.²

Улки гоҳи хушу гоҳ нохуш эрур,
Бир замон сув, бир нафас оташ эрур.

Буржи ойдир ул, валекин моҳ эмас,
Нақши бутдир, лек ўзи огоҳ эмас.

Улки сўфийи сафожў ибни вақт,
Вақтни тутмоқликка айлар азму жаҳд.

1435 Сўфидир ул, гарқи нури Зулжалол,
Унга бир таъсир этолмас вақти ҳол.

Гарқи нурдир, нури лам юлад магар,
Лам ялид юлад фақат Эзид магар.

Бор, бу янглиғ ишқни изла, зинда сен,
Йўқса вақти мухталифга банда сен.

Боқма нақши қийшиғу хубингга сен,
Боқ ҳамиша ишқи матлубингга сен.

¹ Офил - ботган

² Мен ботганларни (ой, қуёш, юлдузвн) севмайман.

Боқма унга, чун ҳақирсен ё заиф,
Боқ, нечук ҳимматлидирсен, эй шариф.

1440 Ҳар нечук ҳолингда ҳам этгил талаб,
Бир зилол ахтар ўзингга, хушклуб.

Қовжироқ лаблар гувоҳлик бергуси,
Бир куни чашма муяссар бўлгуси.

Сенга лаблар қургаши пайғом ўлур,
Қургаган лабларга сув инъом ўлур.

Ул талабгори муборакдир магар,
Ҳақ йўлига мене бўлганни йиқар.

Бир калитдир бу талаб андоқ сенга,
Ҳам сипоҳ, ҳам нусрату байроқ сенга.

1445 Бу талаб, чун субҳидамларда хўроз,
Қичқириб, тонгдин таратгандек овоз.

Воситанг йўқдир, вале этгил талаб,
Восита сўрмайди сендин роҳи Раб,

Кимсани кўрсанг талабгор, эй ўгил,
Олдида бошингни индир, сен эгил.

Ёндашиб толибга, бўл толиб ўзинг,
Эргашиб ғолибга, бўл ғолиб ўзинг.

Бир чумоли гар сулаймонлик тилар,
Солма истехзо ила кубро назар.

1450 Қанча молу давлатинг эрса ҳали,
Бир тилак, андиша эрди аввали.

**ИНСОНЛАРГА БЕРИЛГАН АҚЛЛАР АЗАЛДАН
ФАРҚЛИДИР, МУЪТАЗИЛА АҚИДАСИГА КЎРА
ЭСА, АҚЛЛАР ТЕНГДИР, ФАҚАТ ИЛМУ
ДОНИШ ТУФАЙЛИ ЎРТАДА ТАФОВУТ
ПАЙДО БЎЛАР**

1540 Бас, ақллар аслида фарқли ўзи,
Тингламоқ лозим, бу - суннийлар сўзи.

Ушбу сўзни аҳли эътизолга денг,
Аслида, дерлар, ақллар теппа-тенг.

Тажриба, таълим чу бешу кам қилур,
Ул биридин бул бирин ўктам қилур.

Бул - хато, чун мазкур ўғлонда у дам,
Йўқ эди таълим, яна тажриба ҳам.

Унчаким эрди фикр, андишаси,
Кекса чолда бўлмагай бир зарраси.

1545 Улки келгай жаҳд ила, фикрат ила,
Яхшироқдир келса гар фитрат ила.

Не мукофотдир Худонинг бергани,
Не эмиш йўлда чўлоқнинг юргани?

**БОЛАКАЙЛАР МУАЛЛИМНИ ВАҲИМАГА
СОЛИШГАНИ**

Кечди бир кун, ул жужуқлар келдилар,
Барча мактаб олдида тўпландилар.

Барча ул ўғлонга эрди мунтазир,
Кўз тутар эрди қачон келгай деб ул.

Чашма эрди ул қарору ройга,
Бош деган бошлиқ, имомдир пойга.¹

¹ Пой - оёқ.

1550 Эй муқаллид, ўтма олдинга чунон,
Чашмадир ул, унда нури осмон.

Келди ул, берди, салом, ҳайрон эди,
Рангларингиз мунча саргаймиш? - деди.

Деди устоз унга: сормен, осуда,
Бор, ўтир, бундоқ гапирма беҳуда.

Этмади гўё бу гапга эътибор,
Кўнглига чўкди валекин бир губор.

Бошқаси ҳам сўз очаркан бўйлаким,
Кўнглида юз очди аста бир ваҳим.

1555 Ваҳми ортгандан яна ортар эди,
Ўйга чўмди, боши қотди, гангиди.

ФИРЪАВН ХАЛҚНИНГ УНГА САЖДА ҚИЛИШИДАН ҚЎРҚИБ, КАСАЛЛАНИБ, ЁТИБ ҚОЛГАНИ

Халқ Худо деб сажда айларкан нуқул,
Ўртаниб, бўлди Фиръавн хаста ул.

Эл ҳама деркан Худованду малик,
Кўнглидин сурди базе ваҳму ҳадик.

Этди даъво, деди: мендирмен илоҳ,
Ўйлаким андоққи, тўймас аждаҳо.

Ақли жузвнинг офати ваҳму гумон,
Чунки ул зулматда тутмишдир макон.

1560 Ер уза чорак қулоч йўл бўлса гар,
Одамий ваҳм этмайин, эмин борар.

Гар баланд девор уза йўл бир қулоч,
Йўл босаркан, чайқаларсен ноилож.

Балки титроққа тушарсен, ўйлагил,
Ваҳму қўрқув не эмиш, фаҳм айлагил.

МУАЛЛИМНИНГ ҚЎРҚУВ ТУФАЙЛИ БЕМОР БЎЛГАНИ

Қуршади устозни андоқ бир ваҳим,
Не қилурни билмас эрди, ўйлаким.

Хотинин сўқди ичида, қаргади,
Дедиким, ҳолимни бир бор сўрмади.

1565 Айтмади бир бор ўчиқ рангимни ул,
Қасди бор, истар магар нангимни ул.

Ўз-ўзила маст эмиш ул моҳитоб,
Билмагайким, хастамен, ҳолим хароб.

Шу равиш-ла турди, юрди уй сари,
Ортидин пойлар эди шогирдлари.

Эрта келдинг, ҳа, бахайр? - деб хотини,
Қарши олди, сўрди арзи додини.

Кўрмисен, деди, менинг рангимни кўр,
Кўргай ул, кўр бўлса ҳам, рангимни кўр.

1570 Уйдасен, кўнглинг тўла бугзу нифоқ,
Кўрмагайсен, хастамен, ҳолим чатоқ.

Хотини деди: хўжам, бўл осуда,
Соппа-согсен, барча ваҳминг беҳуда.

Эр деди: саркашлик этма мунчалар,
Сол назарким, титрагаймен қанчалар.

Кўру кар эрсанг бу янглиг, не алам,
Менда бу дарди бало, андуҳу гам.

Хотини деди: кетиргум ойна,
Кўз очиб, ҳолингга боққил биргина.

- 1575 Деди: даф бўл, ойнанг қурсин ўшал,
Мен учун сен куймагайсен ҳеч маҳал.

Сол тўшакни, жойни тезроқ шайлаки,
Бошим узра бир тегирмоннинг юки.

Хотини сўзга, оғиз очган эди,
Эр бақирди, бўлди қил, душман, деди.

МУАЛЛИМНИНГ ТЎШАККА ЁТИБ, ХАСТАЛИК ВАҲМИГА ТУШИБ, ОҲ-ВОҲ ЧЕККАНИ

Хотини ёзди тўшакни, ўйлабон,
Чора йўқ, кўнглида ўт бор, бегумон.

Сўйласам, кўнглим яна айлар қаро,
Йўқса, чинга айланур бул можаро.

- 1580 Бул аёндирким, ёмон, ножуя фол,
Соппа-соғ одамни айлар хастаҳол.

Қавли пайгамбар қабулуҳ юфразу
Ин таморазтум ладайно тамразу.¹

Сўйласам, кўнглига келгай бошқа гап:
Бир иши бор, хилват истар ул сабаб.

Уйни ул холи этишни ўйлагай,
Ул сабабдин менга афсун сўйлагай.

Эр эса ўзни тўшакка ташлади,
Нолиш айлаб, оҳ-воҳни бошлади.

¹ Қабул этилиши фарз бўлган Пайгамбар сўзидир бу: ўзингизни ёлгондакам касалга солсангиз, чинданам касалга чалинасиэ.

1585 Болакайлар ўлтириб чун бир йўла,
Дарсга машғул бўлдилар андуҳ ила.

Бўйла иш қилдик, дея сўйлардилар,
Бўлмади яхши, дебон ўйлардилар.

БОЛАКАЙЛАР ҚУРЪОН ЎҚИБ, МУАЛЛИМНИ ИККИНЧИ БОР ҚЎРҚИТИШГАНИ

Жўрабоши деди: билдим розингиз,
Дарс ўқиб энди, қўйинг овозингиз.

Қўйдилар овозни барча шул замон,
Деди: бу устозга етказгай зиён.

Ортар унда дамба-дам бош огриги,
Кўп қийиндир сабру бардош этмоғи.

1590 Деди устоз чинданам: ҳой, бас қилинг,
Бошим огрийдир, ҳамоно тарқалинг.

БОЛАКАЙЛАР ҲИЙЛА БИЛАН МАКТАБДАН ХАЛОС БЎЛИШГАНИ

Таъзим айлаб, дедиларким, эй карим,
Бори тарк этсин сени дарду ваҳим.

Ташқарига барча ўзни шул замон,
Урдилар, дон излаган қушларсимон.

Оналар ранжиб сўрашди: бу не ҳол?
Бесабаб мактабни тарк этмоқ - увол.

Болакайлар дедиларким, эй ано,
Бўйла бўлди, бизда йўқ айбу гуноҳ.

1595 Не қилайлик, эрса устоз хаста ул,
Ногаҳон дарду балога баста ул.

Оналар дедики, ёлгон сўзингиз,
Чунки чин ёлгончидирсиз ўзингиз.

Эрта боргаймиз муаллим ёнига,
Тан берурсиз сўзингиз ёлгонига.

Болакайлар деди: бисмиллоҳ, боринг,
Сўзимиз ёлгонми-чин, шоҳид бўлинг.

ОНАЛАР МУАЛЛИМНИНГ АХВОЛИНИ СЎРАБ, УНИНГ ҲУЗУРИГА БОРИШГАНИ

Эртаси бемор кўришга бордилар,
Ул ётар эрди тўшакда, кўрдилар.

1600 Боши боғлиқ, жиққа тер босмиш уни,
Бошига тортмишди рўйжо, кўрпани.

Оҳ чекарди.. Улки, ҳозир эрдилар,
Асрасин Оллоҳ, ло ҳавл, дедилар.

Хайр бўлсин, эй муаллим, дардисар,
Бўйла ҳолдин биз эруرمىз беҳабар.

Деди устоз: мен-да билмасдим буни,
Баччагарлар этдилар огоҳ мени.

Мен эдим гофил ва машғул иш била,
Лек ичимда мунча дард, ташвиш ила.

1605 Одамий ишга баса машғул бўлур,
Боқмагай ўз ҳолига, гофил бўлур.

Етди ул ҳусни Юсуфдин бир асар,
Қолдилар жонлар-да жондин беҳабар.

Пора-пора қилдилар қўлларни, чун,
Кўзлари кўрмай Юсуфдин ўзгасин.

Эй басо бордир неча марди шужо,
Қўл-оёқдин айрилиб майдон аро.

Жанг қилурлар зарра парво айламай,
Қўл-оёқсиз эрканин ҳам ўйламай.

- 1610 Сўнгра билгайким, нечук етмиш зарар,
Қон йўқотмиш, ўзи андин беҳабар.

**УЛ ҲАҚДАКИМ, ТАН-РУҲНИНГ ЛИБОСИ, ҚЎЛ-
РУҲ ҚЎЛИНИНГ ЕНГИ, ОЁҚ-РУҲ ОЁҒИНИНГ
ЭТИГИДИР**

Сен биларсен, руҳга тан эрмиш либос,
Бор, либос кийганни кўргил рўй-рост.

Тавҳиди Аллоҳ келур жонларга хуш,
Зоҳир эрмас қўл-оёқлар бор эмиш.

Баъзида уйқуда зоҳир бўлса ул,
Рост бил, беҳуда, ёлгон билмагил.

Бас, баданким бебадан эрса, ҳамон,
Қўрқмагил, бир кун бадандин чиқса жон.

**ТОҒДА ХИЛВАТ ТУТГАН ДАРВЕШ ҲИКОЯТИ.
« МЕНИ ЙЎҚЛАГАННИ ЙЎҚЛАРМЕН, МЕНИ
ЁҚЛАГАННИ ЁҚЛАРМЕН » ҲАДИСИНИ
АНГЛАТИШ**

- 1615 Менсиз сенга бир робита йўқ омма билан,
Мен бирла эсанг, демакки, сен ҳамма билан.¹

Бор эди дарвеш тоғ ичра муқийм,
Хилват эрди унга сирдошу надим.

¹ Мавлоно қаламига мансуб рубоийнинг биринчи байти.

Чун бўлиб Ҳақ неъматига ноил ул,
Эр-аёл анфосидин эрди малул.

Хилват этмак, бизга роҳатдир магар,
Ўзгаларга роҳат ул-сайру сафар.

Сенга хушдир - эл аро сарварлик ул,
Хўжага - хуш эрмиш оҳангарлик ул.

1620 Ҳар кишиниким бир ишга шайлади,
Майлу меҳрин дил-дилига жойлади.

Қўл-оёқ бемайл ўзини сурмагай,
Хору хас сувсиз, шамолсиз юрмагай.

Майлу меҳринг истаса сўйи само,
Ёз қанотингни самода чун ҳумо.

Меҳру майлинг истаса сўйи замин,
Навҳалар туз, оҳу фарёд айлагин.

Аҳли ошиқ борки, аввал йиғлагай,
Аҳли жоҳил сўнгра кўксин тиглагай.

1625 Ибтидода. Интиҳони кўр ҳама,
Рўзи машҳарда пушаймон айлама.

ЗАРГАР ИШНИНГ ОҚИБАТИНИ КЎРГАНИ, УНДАН ТАРОЗУ СЎРАГАН КИШИГА ТАНБИҲ БЕРГАНИ

Бир кишиким келди заргар олдига,
Деди: зар ўлчай, тарозу бер менга.

Деди: галвир йўқ дўконимда маним,
Деди: галвирмас, тарозу сўрганим.

Деди ул: йўқдир супурги ҳам тайин,
Дедиким, кулгу, мазаммат этмагин.

Мен тарозу истадим, эй муҳтарам,
Ўзни овсарликка солма мунча ҳам.

- 1630 Деди заргар: кар эмасмен, англадим,
Тинглагил сен ҳам сўзимни, англаким.

Кексалик лойига ботгансен чунон,
Қўлларинг титрайди, жисминг ногирон.

Зар деган ул тош эмас, қум зарраси,
Қўлларнинг титраб, сочилгайдир басе.

Шунда сўргайсен: супургинг борму, ҳай,
Зар тўкилди, хоку тупроқдин олай.

Хоку тупроқни йигарсен ўртага,
Шунда дерсен: хўжа, галвир бер менга.

- 1635 Кўрдим охирни мен аввалда тамом,
Бошқа жойдин сўр тарозу, вассалом.

**ТОҒЛАРДАГИ ДАРАХТЛАРДАН МЕВА ЕМАЙ,
БИРОР КИШИГА ОШКОР ЁКИ НИҲОН, ШУ
ДАРАХТЛАРНИ СИЛКИТГИН, ДЕМАЙ, ШАМОЛ
ТЎККАН МЕВАЛАРНИГИНА ЕБ, ҚАНОАТ
ҚИЛМОҚЧИ БЎЛГАН ЗОҲИД ҲИКОЯТИ**

Тоғ аро турфа оғочлар кўп эди,
Меваси лаззатли эрди, хўп эди.

Деди дарвеш: аҳд қилдим, эй Худо,
Меваларни новдадин этмам жудо.

Ерга ел сочганда, тергаймен ани,
Мен дарахтдин термагаймен мевани.

Неча муддат аҳдига қилди вафо,
Бир маҳал тутди, синов этди қазо.

1640 Ул сабаб амр этди: истисно қилинг,¹
Иншооллоҳни мудом ҳамроҳ қилинг.

Дилга солгум ҳар нафас бир иштиёқ,
Ҳар нафас дил узра қўйгум ўзга доғ.

Куллу исбоҳиялано шаъну жадид,
Куллу шайъин ан муроди лояҳид.

Бор ҳадиским, дил мисоли пар эмиш,
Бир биёбон ичра, ел - сарсар эмиш.

Ел учиргай парни, бермай унга дам,
Ўннга сургай, сўлга сургай дам-бадам.

1645 Бор ҳадис бир ўзгаким, кўнгил чунон,
Бир қозондирким, турармиш қайнабон.

Ҳар замон бир ўзга ҳолу майли бор,
Ундан эрмас, бошқа жойдин ул қарор:

Бас, нечун бўлгай қароринг раъйи дил?
Аҳд этиб, охирда бўлгайсен хижил.

Бул ҳама таъсири ҳукми ул қадар,
Чоҳ сенинг олдингдаю сен - беҳазар.

Қуш учаркан кўкда ўйнаб, парпираб,
Кўрмайин тушса тузоққа, не ажаб.

1650 Бул ажабким, домни кўргай, учгай ул,
Истагайму йўқму, тўрга тушгай ул.

Кўз, қулоғи очигу олдинда дом,
Ўз қаноти бирла боргай ул томон.

¹ Истисно қилинг - Худо хоҳласа, денг.

**ҚАЗО ВА ҚАДАР ТУЗОҒИНИНГ БЕЛГИСИ АЁН,
ЎЗИ ПИНҲОН БИР НАРСАГА ЎХШАШЛИГИ
БАЁНИДА**

Ҳирқа кийган ёш, меҳтарзода ул,
Бошялангу беқарор, афтода ул.

Бир суюқни деб чекар бу ҳолини,
Мулкани отмиш, совурмиш молини.

Хонумонидин жудову хору зор,
Дўсту душман наздида девонавор...

1655 Кўрса зоҳидни, дегайким, эй киё,
Бир дуо этгил мени баҳри Худо.

Бу сафолатга йўлиқдим оҳ уриб,
Ҳар не боримни қўлимдин бой бериб.

Ҳиммат айла, токи махласга етай,
Бу қаро балчиқни эмди тарк этай.

Ул дуо истар, кўраркин ому хос,
Ал-халосу ал-халосу ал-халос.

Қўл-оёғи боғли эрмас, банд эмас,
Бир киши бошида турмас, тергамас.

1660 Қайси банддин орзу-армонинг халос?
Қайси зиндондин тилар жонинг халос?

Банди тақдирму, қазойи мухтафий?¹
Кўргай ул бандни фақат жони сафий.²

Гарчи кўзларга кўринмайдир аён,
Лекин ул зиндон, кишанлардин ёмон.

¹ Мухтафий - яширин, сирли.

² Жони сафий - пок, мусаффо жон.

Чун кишанни арралаб, кесса бўлур,
Ҳар нечук зиндонни ҳам бузса бўлур.

Лек кўринмас ул кишан эрмиш гарон,
Олдида не-не темирчи нотавон.

1665 Лекин ошкор эрди Аҳмадга кўпи,
Деди: ҳой, бўйнингдадир хурмо ипи.

Бир аёл бор эрди, эри-Бу-Лаҳаб,
Деди Пайгамбар чу ҳаммолайн хатаб.¹

Ип ила ўтинни кўрди ул аён,
Унга ошкор эрди ҳар сирри ниҳон.

Ўзгалар таъвил-баёни ушбудир:
Ул магар ҳушсиз, бировлар ҳушлидир...

Лекин ул афтода мискин ҳол бўлиб,
Ёлворар, қаршингда қадди дол бўлиб.

1670 Бир дуо айланг имондин, дейди ул,
Қутқаринг банди ниҳондин, дейди ул.

Улки кўргай бул аломатларни чин,
Ким шақийдир, ким саид - кўрмасмикин?

Амр этар, беркит, деб унга Зулжалол,
Сирри Ҳақни очмаким, эрмас ҳалол...

Бул сухан билмас ниҳоя... Ул фақир,
Бўлди йўқсиллик, сафолатга асир.

¹ Ҳаммолайн хатаб - ўтин орқалаган... Қуръони карим. Масад сураси, 1-5 - оятларга ишорат.

**ФАҚИРНИНГ ДАРАХТДАН НОК УЗИБ
ЕЙИШГА МАЖБУР БЎЛГАНИ ВА ШУ ОНДАЁҚ
ҲАҚНИНГ ЖАЗОСИГА УЧРАГАНИ**

Кутди беш кун, келди андоқ омади,
Юрмади ел, битта ҳам нок тушмади.

1675 Бир бутоқда кўрди неча мева ул,
Чўзмади қўл, ўзни тийди ҳар тугул.

Эсди ел, эгди бутоқни ул томон,
Тоқати тоқ бўлди, битди шул замон.

Енгди очлик, қуввати жазби қазо,
Аҳдига зоҳидни этди бевафо.

Узди нокларни, қоринга жойлади,
Этган ўз аҳдини поймол айлади.

Шул замон Ҳақдин жазо келди етиб,
Очди кўзни ул, қулогин динг этиб.

**ШАЙХНИ ЎҒРИЛАР БИЛАН КЎРИБ,
ГУНОҲКОР ЭТИШГАНИ ВА ҚЎЛИНИ
КЕСИШГАНИ**

1680 Чун йигирма, балки ортиқ ўғрилар,
Тўпланиб, ўлжа бўлишмоқ бўлдилар.

Хуфялар ҳокимни огоҳ айлади,
Келди миршаблар, уларни бойлади.

Ҳар бирининг чап оёғу ўнг қўлин,
Кесдилар, қўзғолди бир ғавғойи кийн.

Зоҳид илкин ҳам кесишди янглишиб,
Кесмоқ истаркан оёгин ҳам қўшиб.

От суриб келди суворий, тўхтади,
Не қилурсен, шошма, эй кўппак! - деди.

1685 Бу - фалон шайхдирки, абдоли Худо,
Нега кесдинг илкини, этдинг жудо?

Шунда жаллод ҳам яқосин чок этиб,
Борди ҳоким олдига, қонлар ютиб...

Келди ҳоким, этди шайхга узру оҳ,
Билмайин қолдим, Худойимдир гувоҳ.

Бизни маъзур тут, қолипдин кўчди гишт,
Эй кариму сарвари аҳли биҳишт!..

Шайх дедиким, Тангридин сабру тўзим,
Чун билармен ўз гуноҳимни ўзим.

1690 Ерга урдим ҳурмати иймонини,
Адли Ҳақ этди жудо қўлдин мени.

Буздим аҳдимни, магар этдим адо,
Касри урди, этди илкимдин жудо.

Ҳақ Эгам ўз ҳукмини берсин менга,
Қўл-оёқ не, жон фидо бўлсин анга.

Қисматимдир бул, сенга этдим ҳалол,
Беҳабардирсен, магар эрмас вубол.

Ул билур, ўз амрини бергувчи ул,
Амри Ҳаққа, йўқ, дебон ким қўзгалур?

1695 Эй басо қушлар учарлар беҳадик,
Бўғзи боисдин кесилгай бўғзи лек.

Эй басо қушларки, ҳар дам, ҳар нафас
Нафс учун ул маскан этмишлар қафас.

Эй басо бордир балиқлар сувда ул,
Нафс учун қармоққа тушгайлар нуқул.

Эй басо бордир хотинлар ҳамки, чун,
Эл аро шармандадирлар нафс учун.

Эй басо қозию қуззот эл аро,
Нафс учун оворадирлар, юз қаро.

Ичдилар Ҳоруту Морут ул шароб,
Бўлди боис бул фалакда садди боб.¹

1700 Боязиддин келди бундоқ эҳтироз,²
Айлади танбаллик, айларкан намоз.

Боисин англаб етишди ҳар тугул,
Сув ичарди дамба-дам, қонмасди ул.

Энди бир йил ичмагаймен сув, деди,
Ичмади, Парвардигори қўллади.

Этди бул жаҳду жадални баҳри дин,
Бўлди ул султонун қутбул орифин.

Қўлидин айрилди зоҳид нафсни деб,
Кўкдаги дарвоза қолди беркилиб.

1705 «Шайхи ақтаъ»³ бўлди номи эл аро,
Офати нафсдин етишди бу бало.

ҚЎЛИ КЕСИЛГАН ШАЙХНИНГ ҚАРОМАТЛАРИ, УНИНГ ИККИ ҚЎЛЛАБ САВАТ ТЎҚИГАНИ

Биттаси кўрди баногоҳ, эй ғалат,
Икки қўллаб шайх тўқур эрди сават.

¹ Шу сабабли осмон дарвозаси бекилди.

² Эҳтироз - чекиниш, ўзни орқага тортиш.

³ Шайхи ақтаъ-қули кесилган шайх.

Шайх деди: жонингга қасдинг борму чин?
Сўрмайин чайламга кирдинг сен нечун?

Не керак ул бизни нотинч айламоқ?
Ул деди: кўнглимда меҳру иштиёқ.

Шайх табассум қилди, деди: кел, аё,
Сўйлама ҳеч кимга сирни, эй киё.

1710 То тирикмен, сўйлама бир касга ҳам,
На ҳарибу на кабиру хасга ҳам.

Ўзгалар ҳам шайх томон кўз солдилар,
Кўрдилар, бу ишга ҳайрон қолдилар.

Шайх дедиким, эй азиз Парвардигор,
Мен яширган сирни этдинг ошкор.

Келди илҳом: қўлдин айру кўрдилар,
Неча кимса сенга мункир бўлдилар.

Дедиларким, ул ўзи каззоб эрур,
Ҳақ магар фош этди, расво бўлди ул.

1715 Истамам, куфр ичра бундоқ ётсалар,
Ҳам залолат ичра бундоқ ботсалар.

Ул сабабдин ул каромат ошкор,
Икки қўл берди, этиб шафқат шиор.

Токи ул бечораҳолу бадгумон-
Кимсаларга чеҳра очгай осмон.

Бул кароматдин бурун ҳам сўйладим,
Сўйладим, балки тассали айладим.

Бул каромат сенга маҳрам ул сабаб,
Бул ёниқ шамъи чироғ ҳам ул сабаб.

- 1720 Зарра парво этмагайсен, ўлса тан,
Не эмиш тафриқи азжойи бадан?

Ғам ема, бошинг, оёгинг кетса гар,
Қўрқмагил, шу сента аъло бир сипар.

**ФИРЪАВН СЕҲРГАРЛАРИНИНГ ҚЎЛ-
ОЁҚЛАРИ КЕСИЛИШИГА ЭЪТИБОРСИЗ
БОҚҚАНЛАРИ САБАБИ**

Сеҳргарларни Фиръавн, иблис ул
Қўрқитарди, ўлдирармен, деб нуқул.

Қўл-оёгингизни кесгум, дер эди,
Сўнг баланд бир дорга осгум, дер эди.

Ул магар ўйларди солгум деб ҳамон,
Ваҳм ила таҳлика, васвосу гумон.

- 1725 Ки улар титроққа тушгайлар баса,
Ваҳму қўрқувга қовушгайлар баса.

Билмагайдирким, улар юз бурдилар,
Нури дил ўтрусида ўлтирдилар.

Сояни чин деб тасаввур қилдилар,
Энди сакраб, ўзни четга олдилар.

Ҳовани¹ гардун агар юз марталаб,
Янчса ҳам, гулшандадир айшу тараб.

Асли таркиб не эмишдир, билдилар,
Билдилар, чун бўйла қўрқмас бўлдилар.

- 1730 Бул жаҳон тушдир магар, ғамнок йўқ,
Уйқуда қўл кетса, қўрқма, бок йўқ.

¹ Ҳован - ўғир, кели.

Уйқуда бошинг кесилса, бұлма хун,
Бош бутун бұлгай, яна умринг узун.

Тушда белинг қирқсалар, оқ урма сен,
Соппа-соғ қалқиб, оёққа тургасен.

Пора-пора айласинлар уйқуда,
Тушдир ул , аслида соғсен, осуда.

Кўзларинг ўнгида гар дунё эмиш,
Деди Пайғамбар: бәсе рўё эмиш.

1735 Улки, сен тақлид этиб, қилдинг қабул,
Йўлчиларга эрди ошкор, берасул.

Кундузинг ҳам ўйла тушдир, хобдир,
Соя - жузв эрса, асл - маҳтобдир.

Уйқу ҳам, уйғоқлик ҳам рўё эрур,
Ухлайиб, тушлар кўришга ўхшаюр.

Ул агарчи ухладим дер ушбу дам,
Уйқуда эрди ва лекин олдин ҳам.

Кўзагар бир кўзани синдирса гар,
Истаса, сингани бошқатдин ясар.

1740 Кўр кишига ҳар қадамда чоқ эмиш,
Ҳар қадам босганда ожиз оқ демиш.

Кўзи очиқ эрса кўргай: йўл қаён,
Ўнг қаёнга бошлагайдир, сўл қаён.

Тиззаси титроққа тушмас нам чекиб,
Юзлари ҳар дам буришмас гам чекиб.

Кет ,Фиръавн, бизни кўп қўрқитма сен,
Бизга ул васвоси шайтон не писанд?

Хирқамизни йирт, тикиб бергувчи бор,
Тикмаса, бўлгай ялангочлик- шиор.

- 1745 Чин ялангочлик-кўнгилнинг нақшидир,
Белибос қучсанг санамни, яхшидир.

Танни тарк айлаб, магар қўйсак мижоз,
Хуш эмасму, эй Фиръавн, лўттибоз.

**ХАЧИРНИНГ ТУЯГА , СЕН ЙЎЛДА ОЗ
ҚОҚИНАСАН, МЕН ЭСАМ КЎП ҚОҚИНАМАН ,
ДЕБ ШИКОЯТ ҚИЛГАНИ**

Тевага деди Хачир: эй ошно,
Сен юриб пасту баландда доимо.

Бир қоқинмайсен, равондирсен, дуруст,
Мен қоқингаймен йўлимда устма-уст.

Мен йўлимда мук тушармен ҳар даме,
Хоҳ қуруқ бўлсин йўлим ул, хоҳ наме.

- 1750 Не сабабдим бўйладир, англат менга,
Токи мен ҳам иқтидо айлай сенга.

Деди Тева: кўзларим равшан чунон,
Мен баланддин кўз солурмен ҳар томон.

Гар чиқар бўлсам баланд тоғ бошига,
Кўз солурмен ўру қиру тошига.

Йўлдаги пасту баландликларни то,
Кўзларимга бори кўрсатгай Илоҳ.

Мен боқиб аввал, кейин қўйгум қадам,
Мункимасмен, йўлда мук тушмасманам.

- 1755 Сен эса, олдинги кўргайсен галат,
Домни кўрмай, донни кўргайсен фақат.

Ястави л-аъмо ладайкум валбасир,
Филқимоми ван-нузули ван-масир ¹.

Она қорнида гўдакка жон берар,
Жонига таъбу мижоз, дармон берар.

Не эмиш жоиз-ҳамоно тортгай ул,
Ул емиш бирлан баданни ўртгай ул.

Одамийни бўйлаким ҳирсу ҳавас,
Токи қирқ ёшигача тарк айламас.

1760 Жазби ажзодин сабақ берди магар,
Билмагайму жазби ажзойи башар?

Зарраларни ул қуёш жам айлади,
Парчаларни бир-бирига бойлади.

Ул замонким айласанг сен тарки хоб,
Ақлу туйғу сенга қайтгайдир шитоб.

То билиб қўй , ғойиб эрмас эрди ул,
Ортга қайтур, чунки фармон берди ул.

ҲАЗРАТ УЗАЙР ЭШАГИНИНГ УНИНГ КЎЗ ЎНГИДА ТИРИЛГАНИ

Эй Узайро, оч кўзинг, эшакка боқ,
Бижриган ул бир уюм кесакка боқ.

1765 Бош, қулоғу дум оёгин жам этай,
Бир-бирига боғлабон, маҳкам этай.

Қўл кўринмас, жузв-жузвлар тўпланур,
Тикланиб бир-бир, оёқлар жуфтланур.

¹ Йўлда тўхташда, чиқишда, тушишда кўр билан кўрувчи баробар бўлурму? Қуръони карим. Раъд сураси, 16-оятга ишорат.

Аслида санъат, ҳунар бундоқ эмиш,
Игнасиэ тикмоқ магар бундоқ эмиш.

Ип кўринмас, игна ҳам пайдо эмас,
Унча тикмишким, кўринмас чоку дарз.

Оч кўзинг, маҳшарни олис тутмагил,
Явми динга бир гумоне этмагил.

1770 Токи кўр, жам айламоғим ул нима,
Бас, улар чоғингда титраб, қақшама.

Ухлаган чоғингда ҳислар, туйғулар
Ўлмагайлар, бунга кўнглинг тўқ бўлар.

Ҳисларим уйқуда тўзгиндир, хароб.
Деб магар жонингга тушмас изтироб.

БИР ШАЙХНИНГ ЎҒИЛЛАРИ ЎЛИМИГА ҚАЙҒУ ЧЕКМАГАНИ

Бор эди бир шайх кўп йиллар бурун,
Ердаги осмон чирोगи эрди чун.

Уммати ичра паямбардек эди,
Ки биҳишт йўлида раҳбардек эди.

1775 Деди Пайғамбарки, шайхи пешқадам,
Қавми ичра чун Набийи мўҳтарам.

Аҳли байти таъна айлаб унчалар,
Дедилар: қаттиқ кўнгилсен мунчалар?

Бел букиб фарзандларинг ҳижронида,
Ёш тўкармиз умримиз ҳар онида.

Биз каби сен йиғламайсен, муқтадо,
Айт, нечун, кўнглингда раҳминг йўқми ё?

Раҳму шафқат йўқ эса кўнглингда чин,
Не умид бизга магар ул гўшадин?

1780 Биз учун шамъи умидсен, пешво,
Бизни ёлғиз қўйма келганда фано.

Тонгла маҳшар ўртада тахт қурсалар,
Бизга соҳиби шафоат сен магар.

Биз умидвормиз, ўшал кун ичра ҳам,
Бизга этгайсен баса лутфу карам.

Биз этогингдин тутармиз ул замон.
Чун гуноҳкорларга бўлмас бир омон.

Деди Пайгамбарки, андоқ лутф этиб,
Мен гуноҳкорларни қўймам йиғлатиб.

1785 Аҳли осийга шафе бўлгувчимен,
Қутқарурмен занжиру исканжадин.

Мен улар деб айлагум чун саъйу жаҳд,
Етмагай токи итоби нуқси аҳд.

Жумла солиҳ умматим маҳшарга шай,
Ул шафоатларга муҳтож бўлмагай.

Ўзлари этгай шафоат гоҳида,
Сўзлари чун ҳукму фармон ўрнида.

Ҳар киши бўйнида юк - айбига мос,
Ҳақ ўзи айлар у юклардин халос.

1790 Бўйни юксиз шайх эрмиш, эй фалон,
Ўйлаким, Ҳақ илкида тире камон.

Шайх кимдир, яъни, пиру мўйсафид,
Ет бунинг маъносига, эй ноумид.

Борлигин сен ул қаро сочига йўй,
Борлигиндин қолмамиш бир тола мўй.

Борлиги қолмас эса, ул - пири куч,
Хоҳи соқоли қаро, хоҳ мошгуруч.

Қора соч - васфи башардир ҳар нафас,
Йўқса, ул сочу соқол мўйи эмас.

1795 Ул Исо бешикка боғланмиш эди,
Шайхингизмен, мен умумга пир, деди.

Баъзилардин кетса авсофи башар,
Шайх эмасдир, кексадир ул, эй жигар.

Одабийлик васфидин эрса жудо,
Ул эрур шайх, яъни, мақбули Худо.

Ёш ўтиб, сочу соқоли оқ бўлур,
Пир дема, чун хоси Холиқ эрмас ул.

Васфидин бир тола соч боқий эмиш,
Аршдин эрмас, у офоқий эмиш.

ШАЙХНИНГ ЎГИЛЛАРИ ЎЛИМИГА ЙИҒЛАМАГАНИ САБАБИНИ СЎЙЛАБ, УЗР АЙТГАНИ

1800 Шайх дедиким, ўйлама бундоқ, рафиқ,
Меҳри йўқ кўнглида, эрмас деб шафиқ.

Гарчи бор куффори неъмат сиздадир,
Барча кофирларга раҳмат биздадир.

Мен ачингаймен магар итларга ҳам,
Тош отурлар барча, этгайлар ситам.

Ит қопар бўлса, уни этгум дуо,
Бул ёмон феълдин халос эт, эй Худо.

Берсанг ул итларга ҳам андиша, кош,
Отмас эрди халқ ўшал бошларга тош.

- 1805 Бор валийларни жўнатди Ҳақ амин,
Ер уза чун раҳмату лил-оламин.

Халққа дер : қаршингдадир даргоҳи хос,
Ҳаққа дер: этгил балолардин халос.

Халққа дер :ҳаргиз ёмонлик айлама,
Ҳаққа дер: кенг тут , эшикни бойлама.

Раҳму шафқат этса мардум - жузв ул,
Шафқату ҳиммат булоғи - раҳми Кулл.

Раҳмати жузви туташса Куллга боқ,
Раҳмати дарё бўлиб, бошлар йироқ.

- 1810 Раҳмати жузв, Кулл ила пайваста бўл,
Раҳмати Куллга туташгил, баста бўл.

{ Чунки жузв денгиз йўлини билмагай,
Ҳар қудуқни баҳру денгиз ўйлагай.

Билмагач, йўлда равон кетгайму ул?
Халқни дарё сўйига элтгайму ул?

Сел бўлиб оқса магар девонаваш,
Ул етиб денгизга, бўлгайдир туташ.

Даъват этса унда, бетақлид бўлур,
Унга Оллоҳдин мадад ,таъйид келур.

- 1815 Сўргувчи сўрди: жавоб бер, сўйлаким,
Сен сурувга бир чўпонсен, ўйлаким,

Шум ажал қўйди гулингни сўлдириб ,
Йигламайдирсен нечун, оҳлар уриб?

Кўзда ёш бўлгай, кўнгилда бўлса раҳм,
Бас, нечун йўқдир сенинг дийдангда нам?

Хотинига юз буриб, шайх деди: ҳай,
Қиш деган қишдир, магар ёз бўлмагай.

Майли ўлсин, майли, қолсин, лек инон,
Кўзларим ўнгидадирлар ҳар қачон.

1820 Кўзларим ўнгида тургандан кейин,
Мен нечун йиғлаб, юзимни тирнайин? ✓✓

Гарчи хорижлар, замондин ташқари,
Яйрашиб, теграмда ўйнайлар вале.

Йиғламоққа боис ул ҳажру фиरोқ,
Мен улардин айру эрмасмен, иноқ.

Халқ магар уйқуда кўргай бир нишон,
Мен эсам ўнгимда кўргаймен аён.

Бул жаҳондин ўзни бир дам беркитай,
Туйғу-япроқлар тўкилсин, силкитай.

1825 Ҳис-асири ақлу ҳушдир, эй фалон,
Ақлу ҳуш руҳинга тутқин бегумон.

Жон ақл илкин очиб, дармон қилур,
Неча бир мушкулни ул осмон қилур.

Туйғулар андишаларни тўплагай,
Хору хасдек сув юзини қоплагай.

Ақлу ҳуш сургай уларни бир тараф,
Кўзларинга сув очилгай ярқираб.

Хору хас бирлан кўринмас эрди ул,
Хору хас кетгач, кўрингай тоза сув.

1830 Ақлу ҳуш илкин Худо очмас магар,
Ел эсиб, сув узра хас афзун бўлар.

Хору хас сув узра қолгай шу туруш,
Ул ҳаво хандону гирён ақлу ҳуш.

Чун босар тақво ҳавонинг мулкини,
Ҳақ очар ул ақлу идрок илкини.

Ақлу ҳуш гар сенга нозир бўлгуси,
Ҳис-ҳавас амрингга ҳозир бўлгуси.

Уйқуга чўмганда бедор туйгулар,
Қўзголур жонингда сирри гайбилар.

1835 Сен кўриб ўнгингда тушлар тозасин,
Ҳам само очгай сенга дарвозасин.

КЎЗИ КЎР ШАЙХ ҚЎЛИГА МУСҲАФ ОЛИБ ЎҚИГАНИ, ЎҚИРКАН, КЎЗЛАРИНИНГ ОЧИЛГАНИ

Бир куни бир кулбада шайхи фақир,
Кўрди мусҳаф, соҳиби эрди зарир¹.

Пирга меҳмон бўлди ул, ёз эрди чун,
Икки зоҳид суҳбат айлаб неча кун.

Дедиким шайх, бунда Мусҳаф не қилур,
Чунки дарвеш кўзи ожиз, кўрмаюр.

Во ажаб, дарвеш ўқирмишми, деди,
Чунки ундан ўзга кимса йўқ эди.

1840 Мусҳаф ул михга осиглиқ эрди, бас,
Деди: билгум сирни, мен нодон эмас.

¹ Зарир - кўр.

Ё сўрайми, деди, йўқ, сабр айлайин,
Сабр этиб, ақлимни жамлаб, ўйлайин.

Сабр этиб, чекди бироз танглик-ҳараж,
Билдиким, ас-сабру¹ мифтаҳул фараж .

ДОВУД АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ ҲАЛҚАЛАР ЯСАГАНИНИ КЎРГАН ЛУҚМОННИНГ САБР ЭТИБ, САВОЛ СЎРАМАГАНИ

Борди Довуд олдига Луқмон магар,
Ул ясар эрди темирдин ҳалқалар.

Сўнг пўлатдин ҳам чунон айлар эди,
Бир-бирига биркитиб, бойлар эди.

1845 Кўрмамиш эрди у заррод² санъатин,
Боқди Луқмон унга, ошди ҳайрати.

Дедиким, бул не дея, сўрсаммикин?
Не қилурсен, деб суриштирсаммикин?

Деди: йўқ, сабр айламоқ авло эзур,
Сабр - мақсад йўлида пешво эзур.

Сўрмасанг, асрор аён бўлгай ўзи,
Сабру бардош манзилингга элтгуси.

Демаким, сўрсам , мурод ҳосил бўлур,
Бесабрликдин ишинг мушкул бўлур.

1850 Боқди Луқмон ишга сабр айлаб ҳамон,
Довуд ул ишни битирди шул замон.

Сўнгра ул совутни қўлга олди-да,
Кийди сабр этгувчи Луқмон олдида.

¹ Сабр - нажот калитидир.

² Заррод - аслаҳасоз уста.

Деди: бул яхши либосдир, эй фато,
Жонни асрайдир қиличдин жангаро.

Деди Луқмон: сабр агар ҳамдам ўлур,
Ул паноҳдир сенга, дафъи гам ўлур.

Ҳаққа эш этди сабрни ,эй фалон,
Сураи «Вал-аср» ўқи, бўлгай аён¹.

- 1855 Ҳақ яратди кимиёлар нақшини,
Кўрмади Одам сабрдин яхшини.

КЎР ДАРВЕШ ВА МУСҲАФ ҲИКОЯТИНИНГ ДАВОМИ

Баски меҳмон сабр этаркан, ногаҳон,
Сир очилди, кутгани бўлди аён.

Тун ярим, Қуръон ўқирди аллаким,
Сакрабон турди киши, кўз солди жим.

Кўр киши Қуръон ўқирди, кўрди ул,
Бир таҳайюр ичра қолди, сўрди ул.

Эй ажаб, деди, чу кўрмас кўз ила,
Сен нечук Қуръон ўқирсен бир йўла?

- 1860 Бош эгибдурсен қироат қасдида,
Сиргалар илкинг сатрлар устида.

Чун сатрлар узра ҳар дам бармогинг,
Унчаким, ўлмиш муяссар кўрмогинг.

Дедиким,эй тан балосидин жудо,
Не сўрарсен, етса гар лутфи Худо?

¹ Қуръони карим. Вал-аср сураси, 3-оятга ишорат.

Ҳаққа ёлбордим, аё соҳиб карам,
Мен-да Қуръонинг ўқишни истарам.

Ҳофиз эрмасмен ,ўзинг шан айлагил,
Кўзларимни бори равшан айлагил.

1865 Кўзларимга нур бағишла, меҳрибон,
То ўқий Мусҳафни қийналмай, равон.

Келди Ҳазратдин нидо: эй сўйлаган,
Ранжу заҳмат етса , уммид айлаган.

Ҳусни фикр, уммиди хуш ҳамроҳ сенга,
Ки мадақкордир мудом Оллоҳ сенга.

Ҳар қачонким сен ўқишни ўйласанг,
Яъни Мусҳафни қироат айласанг,

Ул замон нурларга тўлгайдир кўзинг,
Ул замон ҳарфларни кўргайсен ўзинг.

1870 Бўйла этди Тангри, ният айлабон,
Мен азиз Мусҳафга қўл урсам қачон,

Улки огоҳи тамоми кору бор,
Ул ягона подшо, Парвардигор.

Кўзларим очгай, юзимга нур тараб,
Тунни тўлдирган чироқдек ярқираб.

Ул сабаб бўлмас валийда эътироз,
Ҳақ оларкан, унга қайтармоғи рост.

Ёнса боғинг гар, узум бергай сенга,
Берса мотам ул, тўзим бергай сенга.

1875 Қўли шол, қўлсизга ҳамдастлик берар,
Ғам тўла кўнгилга бир мастлик берар.

Не йўқотсак, ўрнига бергай эваз,
Эътироз этмоқни банда ўйламас.

Улки ,оташсиз ҳароратлар берур,
Розимен солсин мени оташга ул.

Сенга равшанликни бермиш ул ҳама,
Бас, чироғинг ўчса, афғон айлама.

БЎЙЛА АВЛИЁЛАР БОРДИРКИМ , ҲУКМГА РОЗИДИРЛАР, Ё РАББИЙ, ҲУКМИНГНИ ҚАЙТАР, ДЕБ ИЛТИЖО ЭТМАСЛАР

Тингла энди қиссайи ул аҳли хос,
Бул жаҳонда айламаслар эътироз.

1880 Авлиё, аҳли дуолар-ўзгалар,
Гоҳ тикиб, гоҳида йиртгайдир улар.

Авлиёлар ичра бордир авлиё,
Лаб очиб ҳеч, айламаслар бир дуо.

Ҳақ ризосини сўрарлар ул киром,
Изламак дафъи қазо, дерлар,ҳаром.

Ҳар қазодин чун олурлар завқи хос,
Куфр, дерлар, гар талаб этсанг халос.

Бўлмагайлар ҳеч қачон мотамсаро,
Кўк кийиб, гам чекмагайлар даҳр аро.

БАҲЛУЛНИНГ ДАРВЕШДАН САВОЛ СЎРАГАНИ

1885 Деди бир дарвешга Баҳлул: сўйлагил,
Хўш, нечуксен, бизни воқиф айлагил.

Дедиким, биз ким бўлибмиз , эй фалон,
Бас , унинг изми-ла юргайдир жаҳон.

Ҳақ агар амр этса, селлар сув сочар,
Кўкда юлдузлар заминга юз очар.

Ҳам ҳаёту ҳам мамот дастёр анга,
Қай тарафга, юр, деса, тайёр анга.

Қай тарафга бурса, андин таъзият¹,
Қай тарафга сурса, андин таҳният².

1890 Йўлчи - солиқлар эмишлар комида,
Йўлдан озганлар тузоғу домида.

Токи ундан амру фармон бўлмагай,
Лаб очиб, дунёда инсон кулмагай.

Деди Баҳлул: рост дегайсен, эй киром,
Шуъласи чехрангда пайдодир мудом.

Бунданам юз карра ортиқсен, ва лек,
Айлагил шарҳу баёнинг шуъладек.

Ончунон шарҳ айла, токи маънисин,
Англасин фозил, фузул ҳам англасин.

1895 Ончунон англатки, ошкор эт қалам,
Токи андин баҳраманд бўлсин авом.

Нотиқи комил умумга бош бўлур,
Суфра ёзса, турфа-турфа ош бўлур.

Қолмагай то ҳеч меҳмон бенаво,
Ҳар киши топгай бирор нуқлу наво.

Мисли Қуръон...маъниси чун етти қат,
Барчага манзур таомдир то абад.

¹ Таъзият - тасалли бермоқ.

² Таҳният - табриклаш, муборакбод этиш.

Деди дарвеш: англагай хосу авом,
Ром эмиш Ҳақ амрига дунё тамом.

1900 Тўкмагай чун битта япрогин дарахт,
Бермагунча ҳукмини султони бахт.

Амри Ҳақсиз луқма ошинг пишмагай,
Тургай ул оғзингда, ичга тушмагай.

Майлу рағбатким, имом, дерлар ани,
Унга ҳам етгай ўшал амри ганий.

Еру осмонларда зарра юрмагай,
Тушмагай жунбушга у, пар урмагай...

Англамас эрса, у ақлу ҳуш эмас,
Дамба-дам шарҳ айламак ҳам хуш эмас.

1905 Ким санаб барглари,этгайдир адо?
Бениҳоят ул, бўлурму сўзга жо?

Эмди тингла, жумла кору кирдикор,
Бўлмаса беамри ул Парвардигор.

Бас, қазойи Ҳақ-ризойи бандадир,
Унда гар ҳукм эрса ,хоҳиш бундадир.

На такаллуф, на бирор музду савоб-
Кутмагай, не этса, этгай мустажоб.

Мен яшай, деб ўзни ҳар ён урмас ул,
Ҳам ҳаёт завқин сўроқлаб юрмас ул.

1910 Бўйсунар Парвардигор амрига бот,
Унга бирдекдир ҳаётдир ё мамот.

Ганж учунмас, ул яшар Яздон учун,
Ранж учунмас, ул ўлар Раҳмон учун.

Ҳақ учундир кўнглида иймони, бас, ✓
Азбаройи жаннатул маъво эмас.

Тарки куфр айларда Ҳақ дейди нуқул,
Азбаройи ваҳми оташ эрмас ул.

Феъли-хуйи аслида андоқ эмиш,
Ки риёзат бирла излаб топмамиш.

1915 Ул кулармиш етса гар Ҳақдин ризо,
Шаккарин ҳалво эмиш унга қазо.

Бандадир бир, бўйла бори, ҳилқати,
Йўлга солмасму жаҳонни даъвати?

Бас, нечун ул йигласин, этсин дуо,
Ё Худо, даф айла, қайтар деб қазо?

Ўзи ўлса, ўлса гар фарзандлари,
Ҳақ учун, дер, унга ҳалводир бари.

Бас, яна фарзандлари етса вафот,
Унга ҳалвойи қатоифдир, набот,

1920 Бас, нечун этгай дуоким ул, магар,
Бўлмаса унда ризойи додгар?

Ул шафоат ё дуони ўзга эп-
Кўрмагай ҳам, айламайдир ўзни деб.

Ул чароғи ишқи Ҳақ ёққан замон,
Раҳму шафқатларни ёндирмиш ҳамон.

Дўзахи авсофини ишқ сайламиш,
Ёндириб, авсофини кул айламиш..

Англамай бу нуқтани жонлар ҳалак,
Бахтини топган Дақуқийдин бўлак.

ДАҚУҚИЙ ҚИССАСИ ВА КАРОМАТЛАРИ¹

- 1925 Чун Дақуқий эрди хуш дебоча ул,
Ошигу соҳибкаромат хўжа ул.

Ерда эрди ул чу ою осмон,
Тунда юрганларга айлаб йўл равон.

Битта масканда мақом тутмас эди,
Битта уйда икки бор ётмас эди.

Икки кун бир уйда ётсам, дерди ул,
Тонг эмас, жонимда ишқи ўт олур.

Гиррат-ул маскан уҳозирҳу ано,
Унқули ё нафсу софир лилғино.

- 1930 Ло уаввид хулқа қалби билмакон,
Кай якуна холисан фил имтиҳон².

Йўл босарди кундузу тунлар-намоз,
Лочин изларди, ўзи лочини хос.

Халқдин айру эрди, лек бадфеъл эмас,
Шул йўсин эркак-аёлдин айру, бас.

Халққа мушфиқ эрди ул чун оби ноб,
Хуш шафоат, ҳар дуоси мустажоб.

Дўст эди яхши-ёмонга, ўйлаким,
Онадек гамхўр, атодин ҳам яқин.

- 1935 Деди Пайғамбарки, эй аҳли имон,
Отамен сизга шафиқу меҳрибон.

¹ Дақуқий ҳақида аниқ тарихий маълумотлар йўқ. Мавлоно ушбу ном остида бағдодлик машҳур мударрис Абдул Мунъим бинни Муҳаммадни кўзда тутган, деган тахминлар бор.

² Уйга боғлавиб қолмаслик учун, эй нафс, дейман, бир нарсага эришмоқ бўлсанг, йўлга туш, имтиҳондан яхши ўтиш учун кўнглимни бирор ерга боғламайма.

Менку-Куллмен, сиз-бўлаксиз, жузв, чун,
Жузвни Куллдин узмоқ истарсиз нечун?

Жузв Куллдин ажраса, бекор бўлур,
Узв тандин ажраса, мурдор бўлур:

Куллга пайванд бўлмагунча ул магар,
Бир ўликдир, топмагай жондин хабар.

Гар қимирлар ул, эмас жондин нишон,
Эт кесилмиш. лек қимирлайдир ҳамон.

1940 Айрилиб жузв, бошқа ёққа йўл олур,
Кулл деган Куллмас, чу ноқис бўлса ул.

Қатъи васлин сигдиrolмайди мақол,
Бўйла ноқис сўйладик, излаб мисол.

ДАҚУҚИЙ ҚИССАСИГА ҚАЙТИШ

Ибрат айлаб,ул Алини шер деди
Гарчи шер ҳам шер,Али эрмас эди¹.

Ўртада бордир тафовут, сен ҳамон,
Бур Дақуқийга бедовни, эй фалон.

Улки фатвода имоми халқ эди,
Улки тақвоси фалакда барқ эди.

1945 Улки юрса, ой каби сайрон эди,
Унча диндор эрди, дин ҳайрон эди.

Шунча тақво, шунча авроду қиём-
Бирла хоси Ҳақни изларди мудом.

¹ Сўз Расули акрам саллаллоҳу алайҳи вассаламнинг ҳазрати Алини «Шери Худо» деб атаганлари хусусида бормоқда.

Йўлга чиққанда, муроди - шер эди,
Бандайи хосга йўлиқсам, дер эди.

Йўл босарда ул чекарди ўтли оҳ,
Хос қулингга айла улфат, эй илоҳ.

Улфати жон қайда эрса, унда мен,
Бели боғлиқ қулмен унга, бандамен.

1950 Улки эрмас ошно, Яздони жон,
Менки маҳжурмен, уни эт меҳрибон.

Ҳазрати Ҳақ дедиким, эй садри тоқ,
Бул нечук ишқдир, нечук бир иштиёқ?

Ҳақни топдинг, ўзгалардин не самар?
Ҳақ дилингда, нега изларсен башар?

Ул дедиким, эй Худо, донойи роз,
Сен очибсен дилда шул роҳи ниёз.

Гарчи теграмда буюк баҳри ғулув,
Лек муродимдир ўшал бир коса сув.

1955 Ҳамчу Довудмен, чу тўқсон қўйлимен,
Битта қўйликка тамаҳли, ўйлимен.

Эй Худо, ишқинг кўнгилда-фаҳру жоҳ,
Ўзгалар ишқи вале-нангу табоҳ.

Эр кишилар шаҳвати олдиндадир ,
Ҳез кишилар шаҳвати ортиндадир.

Эр кишилар ҳирси олға бошлагай,
Лек муханнас ҳирси кетга ташлагай.

Ул бири - эркаклигу эрлик магар,
Бул бири - пасткашлигу гўрлик магар.

1960 Воҳки, бунда бор эмиш сирри ниҳон ,
Хизр сўйига Мусо бўлди равон.

Сен-да сувга қонмаган бир ташнадек,
Топганингни ич-да, олга юр валеқ.

Истама йўлбошчи, чун остона мўл,
Қўй уни, йўлбошчи бўлгай сенга йўл.

**МУСО АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ
ПАЙҒАМБАРЛИК ВА ҲАҚҚА ЯҚИНЛИК
КАМОЛИ ИЛА ҲАЗРАТ ХИЗРДАН СИР
СЎРАГАНИ**

Сен буни ўрган калимдин, эй карим,
Боққи, не дейди соғинган ул калим.

Шунча жоҳим бор, чу пайғамбарлигим,
Лек кечиб ўздин, Хизрни излагум.

1965 Эй Мусо, қавмингни ташлаб, даштда сен,
Бир азизнинг кўйида саргашта сен.

Кайқубодсен, хавф-рижо этмай неча,
Чарх уриб бундоқ, борурсен қайгача?

Ул ўзингда, чун ўзинг фарзонасен,
Осмон, ер бошида парвонасен.

Деди Мусо: бас, маломат кам қилинг,
Ою офтоб зикрини кам-кам қилинг.

Токи боргум мажмаъул-баҳрайнга¹ мен,
Токи султонул замонга етгамен.

¹ Мажмаъул-баҳрайн - икки денгизнинг қўшилиши.

- 1970 Ажъалул-Хизра лиамри сабабан
Зака ав амзи ва асри хуқабан¹.

Неча йилларким учармен, англагил,
Йўқ, уни юз йил дема, мингларча йил.

Шунча учгайменки, афзун ўйлама,
Ишқи нондин ишқи жонни кам, дема.

Бул сухан билмас ниҳоя, эй амак,
Ул Дақуқий қиссасин айтмоқ керак.

ЯНА ДАҚУҚИЙ ҚИССАСИГА ҚАЙТИШ

Ул Дақуқий раҳматуллоҳу алайҳ
Деди, софарту мадфи хофиқайҳ².

- 1975 Ой-йил юрдим, бўлиб мафтуни моҳ,
Бехабар йўлдин ва ҳайрони илоҳ.

Йўл-тиканзордир, оёгинг чун яланг,
Деди кимдир, мен эсам бехешу³ данг.

Демаким, ошиқ заминда йўл юрар,
Ул кўнгил ичра, кўнгилда чарх урар.

Йўлу манзил қисқадир ёхуд дароз,
Дил не билсин, эрса масти дилнавоз.

Бул узунлик, қисқалик - авсофи тан,
Жон кетаркан, айридур ул ҳаммадан.

- 1980 Путфадин юрдинг йироқлаб-то ақл,
На қадам босдинг, на манзил, на нақл⁴.

¹ Ҳаққа етмак учун Хизрни тутаман, сўнг яна неча замонлар оша йўл босаман.

² Мағрибда, машриқда йўллар босдим.

³ Бехешу данг - эссиз-ҳушсиз.

⁴ Нақл - бу ерда, кўчиш, маъносида.

Сайри жон чун бесабабдир, қисмимиз¹,
Ундан ўрганди бу ишни жисмимиз.

Энди жон тан сайрини тарк айлаюр,
Бесабаб кетгай сабаб шаклида ул.

Деди: бир кун соғиниб, муштоқвор,
Мен башардин изладим анвори ёр.

Истадим денгизни кўрсам қатрада,
Истадим офтобни кўрсам заррада.

- 1985 Сўнгра бир соҳилга мен қўйдим қадам,
Қош қорайган палла, шом эрди у дам.

СОҲИЛДА ЕТТИ ШАМ КЎРИНГЕНИ

Етти шам кўрдим йироқдин ногаҳон,
Кўрдиму елдим, югурдим ул томон.

Етти шам порлаб ёнар эрди ҳамон,
Партавидин равшан эрди осмон.

Шошди ақлим, ошди бошдин ҳайратим,
Ҳайратим гарқ этди, қолди сувратим.

Бул нечук шамлар ва ким ёқмиш уни?
Не учун халқнинг кўзи кўрмас буни?

- 1990 Халқ тўлин ойдек нурафшон, ярқироқ
Бўйла шамлар олдида излар чироқ.

Тонг эмас, кўзларда парда бор эмиш,
Пардани ҳою ҳаваслар бойламиш.

¹ Қисмимиз - қисматимиз.

УЛ ЕТТИ ШАМНИНГ БИР ШАМГА АЙЛАНИШИ

Етти шам бирлашди, бўлди биттадак,
Юксалурди нури то авжи фалак.

Сўнг бўлинди, боз бўлди етти шам,
Маст эдим ҳайронлик ичра мен бу дам.

Унча пайваст эрди шамлар, ўйласанг,
Таърифу тавсифга сирмас, сўйласанг.

1995 Бир кўриб, бир карра этсанг кўзга жо,
Сўйлагайсен неча йил, бўлмас адо.

Улки бир дам кўрди унда ақлу ҳуш,
Йиллар ўтмишким, қулоққа етмамиш.

Бас, этолмассен унинг изҳорини,
Бор-да ,айт ожизлигинг иқрорини.

Мен яқинроқ бордим ул шамларга то,
Не эмиш деб ул нишони кибриё.

Эссизу ҳушсиз эдим, мадҳуш, хароб,
Юзтубан тушдим, магар айлаб шитоб.

2000 Неча фурсат беҳушу ақлим адош,
Шул йўсин ётдим, қўйиб тупроққа бош.

Кўз очиб қалқдим оёққа бир маҳал,
Юргали бошсиз, оёқсиздим магар.

Етти шам бўлди назарда етти мард,
Нурлари-то осмони ложувард.

Бемисол бир нури анвор эрди чун,
Нурларин ўтрусида сўндирди кун.

УЛ ШАМЛАРНИНГ ЕТТИ ДАРАХТГА АЙЛАНГАНИ

Етти эр етти дарахтга дўндилар,
Ям-яшил сувратда яшнаб, ундилар.

2005 Шохлари эрди ниҳон япроғидин,
Барглари ҳам-меваси салмоғидин.

Ҳар дарахт чун сидрага етган эди,
Сидра¹ не эрмиш, нари ўтган эди.

Илдизи ер қаърига кетган кўйи,
Чун ҳўкиздин ҳам , балиқдин ҳам қуйи.

Илдизи шохларданам хандон магар,
Олдида ақлу ҳушинг зеру забар.

Мевалар пишган, ёрилган эрди, бас,
Нур оқарди томчилаб, шарбат эмас.

УЛ ДАРАХТЛАРНИНГ ХАЛҚ КЎЗИДАН ЯШИРИН ЭКАНЛИГИ

2010 Бул ажабким, неча бир халқ ўтдилар,
Юз туман эл дашт аролаб кетдилар.

Бошлар узра соя деб жон уздилар,
Шол, наматдин соябонлар туздилар.

Кўрмамишлар ул ниғаҳбонларни, уф,
Туф бу янглиг дийдаю кўзларга туф!

Муҳр босмиш Тангри ул кўзларга то,
Кўрмагайлар Ойни, кўргайлар Суҳо.

¹ Сидра - жаннатда ўсадиган нилуфар.

Зарра кўргайлар, вале хуршиднимас,
Шунда ҳам Ҳақ лутфидин навмид эмас.

2015 Неча карвонлар ўтарлар бенаво,
Боқмагайлар, не сеҳр бу, Эй Худо?

Халқ чирик бир олмани айлаб талаш,
Ёвлашиб, бир-бирла этгайлар саваш.

Оҳ чекур ҳар битта япроқ, айру ун,
Дамба-дам: ё лайта қавми яъламу¹.

Бонг урар, халқни сўроқлаб ҳар дарахт,
Кел менинг олдимга, мискин, шўрбахт.

Сас келур кўкдин: оғочни сийладик,
Ул сабаб кўзларни бундоқ бойладик.

2020 Бир киши деса магарким, сиз, боринг,
Ул оғочлардин насиби Ҳақ олинг.

Жумла дерларки, ажаб бегонадир,
Ул қазойи Ҳақ ила девонадир.

Ул чекиб ранжу риёзатлар дароз,
Мияси айнаб, бузилмиш чун пиёз.

Ул сўрар: ё Рабки, бўйла ҳол надир?
Халқ кўзида пардаву азлол надир?

Халқда минг бир ақлу идрок бўлса ҳам,
Ул тарафга юзланиб, қўймас қадам.

2025 Оқилу зийраклар айлаб иттифоқ,
Боққа мункир бўлдилар, Тангрига оқ.

¹ Кошки, қавминг мени билсайди.

Ёки мен ҳам телбаю девонамен?
Ақлу ҳушдин айрилиб, бегонамен?

Кўзларимни ишқалардим ҳар замон,
Тушмидир бул ё хаёл, деб, ногаҳон?

Туш не қилсин, мен кўриб ўнгимда чин,
Мевасин ерман, ишонмай не учун?

Мен боқармен аҳли мункир ҳолига,
Боғу бўстондин йироқ аҳволига.

2030 Мунча йўқсилдир улар, қашшоғу зор,
Пишмаган, хом ғўрага жонлар нисор.

Биргина япроқни деб ул бенаво,
Ўртанурлар ҳам чекарлар оқ-воҳ.

Бор халойиқ, юз демам, юз минг туман,
Юз ўгирмишлар дарахту мевадан.

Боз дегаймен, масту беҳушмен магар?
Ё хаёл кўйида юрмишмен магар?

«Ҳатта из мастайъаса р-руслу» ўқи,
Токи «Занну аннуҳум қад куззибу.»¹

2035 Бас, керакдир «Кузибу» деб ўқиши,
Ўзни парда ортида кўргай киши.

Итифоқ тузди, кўринг, аҳли риё,
Боқдию тушди гумонга анбиё.

Жоъаҳум баъд ат-ташакук насруно²,
Жон оғочига ўзинг чиқ, ошно.

¹ Бу ерда сўз ўйини бор: куззибу - алдандилар, инкор этилдилар; кузибу - ўзлари алдандилар.

² Бу гумондан сўнг уларга ёрдамимизни аямадик.

Мевасин е, ҳам есин деб ўзгалар,
Ўргатар эрди мудом сеҳру амал.

Халқ эса дерди: ажаб, бу бонг надир?
Дашту саҳролар огочдин холидир.

2040 Боқ, улар савдойилиқдин не демиш,
Олдимизда боғу суфра бор эмиш.

Кўз сунармиз, қайда деб боғу дарахт?
Бор биебон ичра маҳзун йўл фақат.

Эй ажабким, шунча гап-сўздин кейин,
Боғ қани ул, йўқ кўринмас, бетайин.

Мен боқиб, дерман уларга: во ажаб,
Муҳрини кўзларга босмиш сунъи Раб.

Ҳам Муҳаммадга етишмиш бул ажаб,
Ҳам таажжуб ичра қолмиш Бу-Лаҳаб.

2045 Ул ажабнинг бул ажабдин фарқи бор,
Биз кўрайлик, не қилур, дер шаҳриёр.

Эй Дақуқий бас, кифоя айлагай,
Мунча сўйларсен, сени ким тинглагай?

ЕТТИ ДАРАХТНИНГ БИР ДАРАХТГА АЙЛАНГАНИ

Боз яқинлашдим юриб мен, нектбахт,
Битта бўлди етти анво ул дарахт.

Бир даме бир эрди, етти бир даме,
Мен эсам ҳайратлар ичра ҳар даме.

Бир маҳал боқсам, дарахтлар саф чекиб,
Турдилар расми намозга бош эгиб.

2050 Биттаси олдинга ўтди чун имом,
Бошқалар ортида айларди қиём.

Ул қиёму ул рукую ул сужуд,
Зоҳир ўлгач, бўлди чун дунё унут.

Эсладим Ҳақ ҳикматини ул замон,
Деди: ан-нажму шажарро ясмадон¹.

Йўқ оғочларда чу белу тизза ул,
Бўйла аҳволда намоз қандоқ бўлур?

Келди Ҳақ илҳомиким, эй бофируз²,
Бизнинг ишга мунча ҳайронсен ҳануз?

ЕТТИ ДАРАХТНИНГ ЕТТИ ОДАМГА АЙЛАНГАНИ

2055 Сўнг оғочлар етти одам бўлди-да,
Қаъда айлашди Худованд олдида.

Кўзларимни катта очдим :етти эр,
Не қилурлар даҳраро бул етти шер?

Шунда тортиб бир йўла ҳушёр тамом,
Мен яқинлашдим яна, бердим салом.

Қилдилар жумла саломимга жавоб,
Кел, Дақуқий, дедилар, айлаб хитоб.

Эй ажаб, дедим, булар қайдин билар?
Чунки аввал кўрмамиш эрди улар.

2060 Кечди не дилдин, ҳамоно билдилар,
Боқдилар бир-бирга зимдан, кулдилар.

¹ Юлдуз ҳам сажда айлар, дарахт ҳам. Қуръони карим.
Раҳмон сураси, 6-оятга ишорат.

² Бофируз - нурли, яъни, эй нурли одам, маъносида.

Дедилар сўнг кўз солиб мушфиқ, анис,
Энди ҳам маълум эмасму, эй азиз?

Улки, дилдан боғли эрмиш Ҳаққа ул,
Унга ҳеч махфий қолурму ўнгу сўл?

Эй, дедим, аҳли ҳақойиқ дер ани.
Чун билурлар шаклу суврат исмини?

Дедиким, гоҳ айтмас эрса авлиё,
Беҳабар, деб билма, ул - масти Худо.

2065 Дедилар сўнг: бизга орзудир ҳануз,
Иқтидо этсак сенга, эй пок дўст.

Мен дедим: фурсатга боғли ҳосилим,
Бор менинг даври замондин мушкулум.

Ҳал бўлурлар балки пок суҳбат ила,
Чун кўкаргайдир узум рағбат ила.

Мағзи тўқ аъло уруғ-ул муҳтарам,
Хилват айлаб. суҳбат айлар ер билан.

Ўзлигин тупроқ аро маҳв айлагай,
Унда қирмизлик, сариқлик қолмагай.

2070 Унда қолмас тангу торлиқдин нишон,
Қўл-қанот ёзгай-да, бўлгайдир равон.

Боз ўз аслини излар ул магар,
Кетса суврат, маъни бўлгай жилвагар.

Хўп бўлур, деб эгди бош қаршимда қавм,
Бир ҳарорат чулғади кўнглим шу дам.

Ҳамдам эрди ул гуруҳи мужтабо,
Мен муроқиб эрдиму ўздин жудо.

Жон халос топди замондин ногаҳон,
Сен биларсен, ёшни кексайтар замон.

2075 Ранга кирмоқлик замон зайлига хос,
Бундан айрилган бўлур андин халос.

Сен замона ичрасен, ҳамдам ўзинг,
Гар қутулсанг, Тангрига маҳрам ўзинг.

Безамонликдин замон огоҳ эмас,
Кеч ўзингдин, ўзга роҳинг роҳ эмас.

Ҳар нафарга белгиланмиш бир огил,
Ҳар нафар хос бир охурга боғлидир.

Ҳар огилда ўлтирур нозир тайин,
Беизн кирмоғу чиқмогинг қийин.

2080 Қай бири гар тарк этишни ўйласа,
Бошқа огилни таманно айласа.

Ахтариб топгай уни охурчилар,
Ургаю охур сари сургай улар.

Соқчидирмиз сенга, дерлар, эй иёр,
Сендаму хоҳишу эрку ихтиёр?

Йўқ магар қўлу оёгингда тугун,
Эрк ўзингда, банди зиндонсен нечун?

Юз ўгир, рад айла посбон зотини,
Таҳдид этса, нафс, қўйгил отини.

ДАҚУҚИЙНИНГ ИМОМЛИК ЭТМОҚ УЧУН ОЛДИНГА ЎТГАНИ

2085 Бул сухан поёнсиз эрмиш, бўлди, тур,
Ўтди олдинга Дақуқий, бор, югур.

Эй ягона, икки бор этгил намоз,
То музайян айлагил давронни боз.

Кўзларинг равшан бўлур айтсанг сало,
Кўзлари равшан, ким этса иқтидо.

Бас, шарият буйруғи бундоқ турур:
Кўр имомлик этмаги макруҳ эрур.

Гарчи ҳофиз, гарчи чобукдир, фақиҳ,
Кўзи равшан ўрнини босмас сафиҳ¹.

2090 Кўр киши этмас ёмонлиқдин ҳазар,
Чунки парҳез айлагувчи кўз магар.

Кўр магар кўрмас ёмонлик ул нима,
Эй Худо, мўминни кўрмас айлама.

Кўри зоҳир лойга ботса, зоҳир ул,
Кўри ботин лойга ботса, сирлидир.

Ул нажосат зоҳирийдир, покланур,
Бул нажосат ботинийдир, авж олур.

Турмасин кўнглингда кир, қувгил уни,
Йиғла, кўз ёшинг била ювгил уни.

2095 Чун нажосат деди Ҳақ кофирни, бас,
Ул нажосат шакли зоҳирда эмас.

Зоҳири эрмиш унинг ардоғида,
Ул нажосатлар унинг ахлоқида.

Ул нажосат бўйи ердан томгача,
Сассиғи Ройдин етар то Шомгача.

¹ Сафиҳ - нодон.

Бўйи сўйи осмонга бурқирар,
Бурқираб, то ҳури Ризвонга борар.

Бул сўзимни тўғри англа, ўргилай,
Англаганга мен ўзим қурбон бўлай.

2100 Тан, вужудинг кўза эрмиш, фаҳм-сув,
Кўза синса, сув тўкилгай, турмас у.

Бешта тешик ул идиш жисмида бор,
Турмагай унда магар сув бирла қор.¹

Амри гуззу газзатан абсоракум,²
Тингладинг, лек тўғри йўлга юрмадинг.

Сўз очиб ақлингни, айлар беунум,
Ул қулогингдир-ақл сингувчи қум.

Бошқа тешиқларки бор жисмингда ул,
Фаҳму идрок сувларин ичгай нуқул.

2105 Олсангу сув қуймасанг дарёга сен,
Юзланурсан оқибат саҳрога сен.

Қош қорайди, англатардим йўқса ман
Бир йўла дарёга сув қуймоқни ҳам.

Англатардим, сувки бундоқ сарфланур,
Ўрнига сувлар оқиб, қайдин келур?

Неча юзминг жониворким сув ичар,
Бўз булутларким дамо-дам сув кечар.

¹Иносон тани идишга ўшшатиляпти. Бешта тешик - икки кўз, икки қулоқ ва бир оғиз.

²Кўзингни номаҳрамга тикманг, амрини.. Қуръони карим. Нур сураси, 30-31-оятларга ишорат.

Боз дарё ўзни сувга тўлдирур,
Сиррини асҳоби рушдийлар билур.

2110 Қиссалар оғоз этдим мен шитоб,
Қолди бемахлас валекин бу китоб.

Эй Зиёвулҳақ Ҳусомиддини мард,
Кўрмади кўк сен каби шоҳи жўмард.

Интизордир сенга ҳар дам жону дил,
Сен қадам қўйсанг, дилу жонлар хижил.

Неча кечганларни айтиб, мақтадим,
Сен эдинг аслида аввал мақсадим.

Ўз уйини яхши билгайдир дуо,
Кимни эслаб, кимга сўйларсен сано.

2115 Яхшиларни эҳтиёт айлаб магар,
Сўйлади Ҳақ бул ҳикоёту масал.

Бўйла мақтов ҳам вале сендин хижил,
Неки бор йўқсулда, Ҳақ айлар қабул.

Мискину кўнгли синиққа Тангри ёр,
Кўр кўзининг икки қатра ёши бор.

Қуш, балиқ билгай бу сўз - ибҳомни,
Қисқа айтиб, алқадам бул номни...

То ҳасаддин бир зиёне етмагай,
То ҳасадчи бир зиёне этмагай.

2120 Лек ҳасад домига тортолмас уни,
Тўтиқушга не эмиш сичқон ини.

Ул ҳасадчи бошига келган хаёл,
Балки қоши мўйидир, эрмас ҳилол.

Бешу еттидан¹ ўтиб, мадҳ айларам,
Ез, Дақуқий ўтди олдинга бу дам.

ДАҚУҚИЙНИНГ ИМОМЛИК ЭТМОҚ УЧУН УЛ ҚАВМНИНГ ОЛДИГА ЎТГАНИ

Ул таҳиййатда² саломус-солиҳин,
Мадҳи жумла анбиё келгай чунин.

Мадҳу мақтов айлагайлар чун уйиб,
Кўзалардин бир лаганга сув қуйиб.

2125 Мадҳу мақтов зоти Ҳаққа айтилур,
Барча йўллар оқибатда бир бўлур.

Мадҳ туташгай нури Ҳаққа ҳар нафас,
Суврату шахс мақтови собит эмас.

Мадҳ этарму кимса нолойиқни ҳеч?
Мадҳ этарса, йўлдин озгай эрта-кеч.

Нур тушар деворга кўп йўллар ўта,
Нур учун девор магар бир восита.

Соя ўзгартар дамо-дам жойини,
Сояда турган йўқотгай ойини.

2130 Ой нури тушгай қудуққа, акс этар,
Бош эгиб одам, у ойни мадҳ этар.

Мадҳ этар аслида кўкда ойни у,
Лек жаҳолатдин қудуққа рўбарў.

Мақсади ойдир унинг, ой аксимас,
Лек адашди ва куфрга берди даст.

¹ Бешу етти - беш туйгу, етти осмондин ошиб сени мақтайман, демоқчи.

² Таҳиййат - хайрли дуолар... Байтнинг мазмуни: таҳиййатда солиҳ инсонларга салом берилиб, жумла пайгамбарларга мадҳ ўқилади.

Йўлдин озмиш, йўл йўқотмиш бўйла эр,
Ойни ул осмонда эрмас, ерда, дер.

Ул туфайли халқ паришон бўлдилар,
Оқибат афсус-пушаймон бўлдилар.

- 2135 Бир хаёл шаҳватга солмишди, бироқ,
Тушдилар жумла ҳақиқатдин йироқ.

Ўйлаким, майлу хаёлингдир қанот,
Талпинар сўйи ҳақиқатларга бот.

Шаҳват ул учқур қанотингни титар,
Сен - чўлоқдирсен, хаёлинг тарк этар.

Ўз қанотингни авайла ҳар қачон,
Токи элтгай у сени сўйи жинон.

Халқда ружу айшу ишрат этгали,
Ўз қанотини ўзи юлгай вале.

- 2140 Мен толиқдим, шарҳ этиб бул нуқтани,
Бошқа ерда тақдим айлармен уни...

УЛ ҚАВМНИНГ ДАҚУҚИЙ ОРТИДА ТУРИБ, УНГА ИҚТИДО ЭТГАНЛАРИ

Чун Дақиқий ўтди айларга намоз,
Қавм атлас бўлди гўё, ул-тароз.¹

Иқтидо айлаб у подшолар қатор,
Ул - имому, муқтадойи номдор.

Жумла ул такбир этишга тушдилар,
Тарк этиб, ушбу жаҳондин кечдилар.

¹ Тароз - зийнат, вақшу вигор.

Маънийи такбир не эрмиш, англа то:
Биз сенинг олдингда қурбонмиз, Худо.

2145 Мол сўйиб, Оллоҳу Акбар, дер, фалон,
Бўйла дер ул нафсини кесган замон.

Жисминг Исмоил эса, жонинг - Халил,
Жон ўшал жисминга такбир айтса, бил.

Тан бўлур ҳирсу ҳаволардин халос,
Бўйла бисмиллога бисмилдир намоз.

Ўйлаким, машҳарда мардум саф бўлиб,
Тил ҳисоб бирлан муножотга келиб.

Ёш тўкарсен, оҳ уриб Ҳақ олдида,
Сўйлагайсен тик туриб Ҳақ олдида.

2150 Ҳақ дегай: муҳлат берибдирман сенга,
Не қозондинг ҳамда келтирдинг менга?

Умри муддатни қаёққа сарфладинг?
Қурбу қувватни қаёққа сарфладинг?

Кўз нурунчи, қайга сарф этдинг уни?
Қайга сарф этдинг ўшал беш туйғуни?

Унча гавҳарларки олдинг аршдин,
Қайга харж этдинг, не олдинг фаршдин?

Қўл, оёқ бердим чу кетмон, белкурак,
Бир умр содиқ мададкору тирак.

2155 Бўйла пайғому саволлар кўп бўлур,
Неча юз минглаб сенга Ҳақдин келур.

Бандаси тинглар, қиёмда эркан у,
Кўп хижолатлар чекиб, айлар рукуъ.

Жисмида бир зарра дармон қолмагай,
Ул уятдин Ҳаққа тасбиҳ сўйлагай.

Бош кўтар, деб Тангридин етгай хитоб,
Ҳақ саволига аниқ бергил жавоб.

Ул рукудин бош кўтаргай шармсор,
Лек йиқилгай ерга бесабру қарор.

2160 Боз келур фармон: аё, бошинг кўтар,
Бизга ул қилмишларингдин бер хабар.

Бош кўтаргай ул уятлиг қул яна,
Лек илондек ерга тушгай ул яна.

Боз келур фармон: кўтар бошинг, ҳақир,
Сўйлагил қилмишларингни бирма-бир.

Бир нафас турмоққа ҳоли қолмагай,
Ҳайбати Ҳақдин мажоли қолмагай.

Қаъда айлаб ўлтирур оғир, гарон,
Тангри дер: қилмишларингни қил баён.

2165 Қайда ул неъматга шукуронанг магар?
Берганим сармоядин борму самар?

Юз буриб, ўнг қўлга қул бергай салом,
Ул тарафда - анбиё, аҳли киром.

Дерки, эй шоҳлар, шафоат айлангиз,
Мен, лаим балчиққа ботдим, қўллангиз.

**ЎНГ ТАРАФГА САЛОМ БЕРМОҚ ҚИЁМАТДА
ҲАҚ ҲИСОБДАН ҚЎРҚИБ,
ПАЙҒАМБАРЛАРДАН ЁРДАМ ВА ШАҒОАТ
СЎРМОҚҚА ИШОРАТДИР**

Анбиё дерларки, фурсат ўтди ул,
Чораси бор эрди - кечди, кетди ул.

Кет нари, бадбахт, магар бош урма сен,
Бизни тарк эт, қонимизга кирма сен.

2170 Шунда банда сўл томонга юз бурар,
Ул анису ақрабога бош урар.

Ул ҳама дерларки, боқма, уз кўзинг,
Ҳақ саволига жавобни бер ўзинг.

Ҳеч тарафдин чора йўқ, бечора ул,
Ўлтирур кўнгли синиқ, юз пора ул.

Бор умиду эътимодлардин кечар,
Оҳ урар-да, сўнг дуога қўл очар:

Ҳаммадин уммид кесдим, эй Худо,
Аввалу охир ўзингсен мунтаҳо.

2175 Сен намозда бул ишоратларни кўр,
Оқибат ичра инобатларни кўр.

Жўжа очсин сен ила тухми намоз,
Беҳуда бош урма ерга, бениёз.

**ДАҚУҚИЙ НАМОЗ ЎҚИРКАН, ЧЎКАЁТГАН
КЕМА АҲЛИ ФАРЁДИНИ ЭШИТГАНИ**

Ул Дақуқий кўкка бир кўз ташлади,
Ўтди олдинга, намозни бошлади.

Ур жамоат ортда турди, чун қиём,
Не ажаб қавм эрди, не ориф имом.

Ногаҳон дарёга отди ул нигоҳ,
Етди дарёдан қулоққа оҳ-воҳ.

- 2180 Кўрди дарё ичра бузғун кемани,
Қуршамиш эрди бало, офат ани.

Тун эди, осмон булут, мавжи азим,
Уч қаролик ичра бундоқ бир ваҳим.

Мисли Азроил, эсиб ел - чинқироқ
Ўнги сўлда тўлқин эрди тоғ-тоғ.

Аҳли кема дод солиб, эвоҳ қилиб,
Ваҳм аро юз оҳу вовайло қилиб.

Наҳва тортиб, ҳар тарафга бош уриб,
Кофиру даҳрий Худога ёлвориб.

- 2185 Ҳаққа юз тавба-тазарру айлабон,
Ҳаққа жон назрини асру айлабон.

Қиблага илк бора юз бурмишдилар,
Бошланг, сажда этиб турмишдилар.

Авалло бефойда деб бул бандалик,
Энди ёлғиз шундадур деб зиндалик.

Барча уммидин узиб жондин тамом,
Йўқ эди хешу табор, бобою мом...

Зоҳиду фосиқ бўлиб чун муттақий,
Жон бераркан, тавба қилгандек шақий.

- 2190 Йўқ эди бечораликка чора то,
Ҳийла маҳв ўлганда қўзғолгай дуо.

Чун дуо айтиб, чекиб фарёди хун,
Кўкка ўрлар эрди диллардин тутун.

Деву шайтон бонг урарди дам-бадам:
Икки иллатга дучорсиз ушбу дам.

Бирлашиб ваҳму ажал, билиттифоқ,
Келди сизга, аҳлу инкору нифоқ.

Кўзингизда ёш қурир, бўлгач халос,
Чун бўлиб шаҳват учун бир деви хос.

2195 Лек унут бўлгай, унутгайсиз ани,
Ким хатарда илкингиздан тутгани.

Бонг ураркан бўйла деб шайтон атай,
Бонгини сезгир қулоқлар тинглагай.

Рост демишдир даҳр элига Мустафо,
Қутби дину баҳри дарёи сафо:

Оқибатда ҳар неким жоҳил кўрур,
Бошданоқ билгай уни, оқил кўрур.

Не бўлур иш сўнгига етгач тайин,
Оқил аввалдан билур, жоҳил кейин.

2200 Сирлидир иш аввали, кўздин ниҳон,
Оқилу жоҳилга ул охир аён.

Кўрмасанг гар ғайб сиррин, эй унуд,¹
Эҳтиёт бўлмоқни доим ёдда тут.

Эҳтиёт не, ул магар этмоқ гумон,
Келмагай деб бир балойи ногаҳон.

¹ Унуд - ўжар, саркаш

ЭҲТИЁТКОР КИШИНИНГ ТАСАВВУРЛАРИ

Бир кишини тутди арслон бир куни,
Судради, ўрмон сари элтди уни.

Ул гарибнинг ҳоли қандай, ўйлагин,
Сен шуни бир англа, эй устоди дин.

2205 Судрагай ўрмонга ул шери қазо,
Жонимиз ваҳм ичраю ташвиш аро.

Халқ фақирликдин чўчирлар ҳар маҳал,
Лой ила балчиққа ботмишлар магар.

Қўрқсалар эрди Яратгандин чунон,
Юз очарди ерда кўп ганжи ниҳон...

Боқ, улар гамдин қочиб, ҳамроҳи гам,
Борлиқ истаб барча қучмишлар адам.

КЕМАНИ ҚУТҚАРИШ УЧУН ДАҚУҚИЙНИНГ ДУО ВА ШАФОАТИ

Чун Дақуқий боқди маҳшаргоҳ сари,
Раҳми келди, оқди кўздин ёшлари.

2210 Деди: ё Раб, қўй у феълларни ҳамон,
Илкидин тут, эй шаҳи неку нишон.

Соғ-омон соҳилга етказ, эй Эгам,
Баҳру барга шоҳ ўзингсен, муҳташам.

Эй Кариму эй Раҳиму бетама,
Сен ёмонларга ёмонлик айлама...

Эйки берган кўз-қулогинг жонга хуш,
Эй бадалсиз бизга берган ақлу ҳуш.

Эй кўриб биздин базе куфру хато,
Айлаган бизга базе лутфу ато.

2215 Эй азим эҳсонларин саф айлаган,
Биз гуноҳ этсак, уни авф айлаган.

Ўзни ёқдик ҳирс ила, кул бўлгали,
Бул дуони сендин ўргандик вале.

Ул дуоким, зулмат ичра нури хос,
Ҳурмати Ҳаққи, уларни эт халос.

Ул дуо айларди андоқ хайру нек,
Меҳру шафқатларга тўлган онадек.

Кўзларидин ёш оқаркан, ул дуо,
Юксаларди кўкка беҳудлик аро.

2220 Бўйла беҳудлик дуоиси ўзгадир,
Жондин эрмас, балки Яздондин келур.

Ҳақ дуо айларса, бунга не етар?
Ул дуо айлар, ижобат ҳам етар.

Восита, махлуқ арода йўқ ҳамон,
Беҳабардир балки бундан жисму жон.

Даҳр аро бордир мусаффо бандалар,
Ўйлаким, Ҳақ лутфига соҳиб улар.

Меҳрибонлик бирла этгайлар кўмак,
Бошга иш тушганда бўлгайлар тирак.

2225 Бор, уларни излагил, эй мубтало,
Тут ганимат, келмасин дарду бало.

Кемага этди нафас ул паҳлавон,
Дедилар: бўлдик халос жаҳд айлабон.

Ўзни қутқардик ҳунарли қўл била,
Даф этиб офатни андоқ йўл била.

Тулкини овда оёғи қутқарур,
Лек халоскорим-думим, деб ўйлар ул.

Жонни қутқарди думим, деб ўйлагай,
Думни севгай, думни силкиб, ўйнагай.

2230 Тулкиё, босгил қадамни йўл қараб,
Гар оёғининг бўлмаса, думдин не наф?

Тулкилармиз чун оёқлардир - киром,
Ул сабабдин бизга етмас интиқом.

Ҳийлайи аъмолимиздир бизга дум,
Ўйнатур ул думни ҳар дам феъли шум.

Ўйнатурмиз думни, айлармиз макр,
Қолсин ҳайронлар дебон Зайду Бакр.

Халқни ҳайрон айламоқни ўйладик,
Бас, улуҳиятни¹ даъво айладик.

2235 Элга афсунлар ўқиб юрмоқдамиз,
Қўрмагаймиз не чуқурда, чоҳдамиз.

Чоҳдадир ўрнинг бу дам, эй қалтабон,²
Торт қўлингни, ўзгалардин уз ҳамон.

Аввало гулшанга етгил сен тайин,
Қўл чўзиб, халқнинг этогин тут кейин.

Тўрту беш, олтига тутқунсен кушод,³
Бошқаларни ҳам чақир, ёнингга торт.

¹ Улуҳият - илоҳийлик.

² Қалтабон - разил, нобакор.

³ Тўрт унсур, беш туйғу, олти томон.

Сен эшак ортин ўпарсен дам-бадам,
Яхши жой топдинг, чақиргил бизни ҳам.

2240 Дўстга қуллик бермамишдир сенга даст,
Бас, нетиб шоҳликни айларсен ҳавас?

Юкниким бўйнингга бундоқ ортасен,
Билмайин, бўйнингга чилвир тортасен.

Тулкиё, ўинатма дум, бас айлагил,
Соҳиби дилларга кўнгил бойлагил.

Шер паноҳида сенга етгай кабоб,
Бас, ўлакса этни деб этма шитоб.

Эй кўнгил, бўлгунг магар манзури Ҳақ,
Сенки жузв Кулл сўйига борсанг фақат.

2245 Ҳақ назар солгай дилингга, эй рафиқ,
Боқмагай обу гилингга¹, эй рафиқ.

Сен дегайсанким, кўнгил бор бизда, бас,
Дил деган ул Аршда бўлгай, ердамас.

Лой аро сув бўлса бордир эҳтимол,
Лек ўшал сувда ювинмоқлик маҳол.

Бўйла сув балчиққа мағлубдир ҳама,
Бўйла бир кўнгилни сен кўнгил дема.

Ул кўнгилким, осмондир манзили,
Ўйлаким, абдол ё пайғамбар дили.

2250 Лой - губорсиздир, у кўнгил, соф ўшал,
Чашмадек мовий, тиниқ, шаффоф ўшал.

¹ Оби гил - сув ва лой... Тупроқдан яратилган инсон тани кўзда тутилмоқда... Бу ерда «Тангри таоло сувратларингизга, молларингизга эмас, амалларингизга боқар» деган машҳур ҳадисга ишора бор.

Лой - қамоқ эрди, қамоқни тарк этиб,
Покланиб ул, келди денгизга етиб.

Кўнглимиз балчиқ аро қолғони рост,
Баҳри раҳмат, бизни лойдин эт халос.

Денгиз айтурким, аё, бағримга кел
Тоза сувмен, деб вале лоф урмагил.

Лофинг айлайди сени мендин жудо,
Қўй ўшал андишани, кел, марҳабо.

2255 Лойқа сув дарёга етмоқ истаюр,
Лой тўсар йўлни, боришга қўймас ул.

Ўзни гар қутқарса лойнинг қўлидан,
Лой қолар-да, сув кетар ўз йўлидан.

Сувни лойдин не чекиб, не қутқарур?
Мой ила нуқлу навонинг жазби ул.

Бўйлаким олам жаҳонда бегумон,
Хоҳ молу, хоҳ жоҳу, хоҳ нон.

Бир куни чирмаб сени, маст айлагай,
Топмасанг, меҳри, хумори қўймагай.

2260 Ул хумори ғам эмишдир бир далил,
Не далил, сархушлигингга боис ул.

Эҳтиёт бўл, ихтиёринг олмасин,
Сен қолиб, ул сенга голиб бўлмасин.

Сен дегайсен: баски соҳибдил ўзим,
Ҳожатим йўқ ўзгага, восил ўзим.

Лойқа сув хиргойиси ҳам шул фақат:
Мен-да сувмен, ўзгадин кутмам мадад.

Лойқа сувни сен кўнгил деб ўйладинг,
Аҳли дилдан дилни айро айладинг.

2265 Сен ўзинг айт, не кўнгилдир ул кўнгил,
Сут, асал ишқиға маскан бўлса ул?

Сут, асал ҳуснида акси дил эмиш,
Ҳар не хушлик дил ила ҳосил эмиш,

Бас, кўнгил - жавҳар эрур, олам-араз,
Сояйи дил дилга бўлгайму гараз?

Ул кўнгилким, молу давлат истаюр,
Лойқа сув, балчиққа буткул банда ул.

Ё хаёлотларга бўлмишдир дучор,
Зулмат ичра неча бир айтғони бор.

2270 Дил деган бўлгай магар дарёйи нур,
Дил - назаргоҳи Худо, бўлгайми кўр?

Дил - неча хосу авомнинг кўнглимас,
Дил бўлур бир кимсанинг кўксига, бас.

Қўй қипиқларни, асл дил излагил,
Резалардин тоғ уйишни кўзлагил.

Дил - муҳитдирким, жаҳонни қопламиш,
Даҳр аро ҳар ошиёни қопламиш.

Олам аҳлига каломлар йўллагай,
Ҳақ саломидин саломлар йўллагай.

2275 Ҳар киши эрса мусаффо ҳам ҳабиб,
Дил нисоридин анга етгай насиб.

Доманинг эрмиш ниёз бирлан ҳузур,
Сен у тошларни этакка солмагил.

Токи ул тошлар этакни йиртмагай,
Сийқа пул олтин, кумушга ўтмагай.

Сийму зар деб ўйладинг-да, бир йўла,
Тўлдириб олдинг этакни тош ила.

Зар эмасди сен ўшал зар билганинг,
Доманинг йиртилди, ошди ул гаминг.

2280 Ёш гўдак билгайму тошнинг тошлигин,
Улгайиб, то қўймагунча ёшлигин.

Пирлик ул сочу соқолнинг оқимас,
Ул ақл бирлан келур инсонга, бас.

**УЛ ЖАМОАТ ДАҚУҚИЙ ДУО ВА ШАФОАТИНИ
РАД ЭТИБ, ГАЙБ ПАРДАСИ ОРТИДА ҒОЙИБ
БЎЛИШГАНИ, ДАҚУҚИЙ УЛАР КЎККА
УЧДИЛАРМИ ЁКИ ЕРГА КИРДИЛАРМИ, ДЕБ
ҲАЙРОН ҚОЛГАНИ**

Етди чун соҳилга кема соғ-омон,
Сўнгига етди намоз ҳам ул замон.

Қавм аро тушди ғовур, айланди гап:
Қайданам келди бу кимса, майда гап?

Бир-бирига бўйла деб, ҳайрон эди,
Лек Дақуқий ортида пинҳон эди.

2285 Ул дуони бизку илло этмадик,
Ё ниҳон, ё ошкоро этмадик.

Биттаси дедик, шафқат айлабон,
Ул дуони айламиш бизнинг имом.

Бошқаси деди: сўзинг чин, эй жигар,
Ул дуони ундан ўзга ким этар?

Майда гап эрмиш ўшал, сафсатабоз,
Ихтиёри Ҳаққа этди эътироз.

Ул Дақуқий дерки мен боқдим шу дам,
Не дегайлар деб яна аҳли карам?

2290 Не ажиб асрорга соҳиб эрдилар,
Барча шул аснода ғойиб эрдилар.

Ўнгу сўл, пасту баландга кўз суниб,
Қўрмадим, ҳарчандки термилдим тўниб.

Йўқлигига бир гумоне йўқ эди,
Борлигига бир нишоне йўқ эди.

Гумбази Ҳақ сорига кетмишдилар,
Эҳтимолки равзага етмишдилар.

Мен таҳайюр ичра қолдим, Ҳаққи жон
Этди деб аҳбобни чун кўздин ниҳон.

2295 Ўйлаким, учқур балиқлар эрдилар,
Бир чиқиб, дарёга ўзни урдилар.

Чун Дақуқий чекди ҳасрат, излади,
Бир умр кўз ёши тўкди, бўзлади.

Сен дегайсенким, топиб Раҳмонни ул,
Нега изларкин яна инсонни ул?

Ўзгача кўрмоққа имкон кўрмадинг,
Кўрдинг инсонни, вале жон кўрмадинг.

Иш бузилгайдир бу ҳолда, марди хом,
Сен башар кўрдинг уларда чун авом.

2300 Не демишди, ўйла, Иблиси лаин:
Мен - оловданмен, башар - тупроқдин.

Иблисона боқма бундоқ, юм кўзинг,
Суврату сийратни ажратгил ўзинг.

Эй Дақуқий, йиғла андоқ, бўзлагил,
Кесма уммидингни, ҳар дам излагил.

Рукни давлатдир тилаб, излаш магар,
Келса гар танглик, кушойиш ҳам келар.

Ҳайда ул кори жаҳонни, қувлагил,
Какку қушдек жон ила ку-кулагил.

- 2305 Ҳар нафас ёдингда тут, эй муҳтажоб,
Ҳақ демиш: этгум дуони мустажоб.¹

Ҳар кишининг кўнгли пок эрса, ҳалол,
Бас, дуоиси юксалур то Зулжалол.

ДОВУД АЛАЙҲИССАЛОМ ЗАМОНИДА ЯШАБ, ХУДОДАН РАНЖ-ЗАҲМАТСИЗ, ҲАЛОЛ РИЗҚ СЎРАГАН КИМСА ҲИКОЯТИГА ҚАЙТИШ

Эсга тушди ул ҳикоят, ул фақир,
Кеча-кундуз йиғлади зору ҳақир.

Ки сўрар эрди мудом ризқи ҳалол,
Бешиқору ранжу касбу интиқол.²

Айтган эрдим неча бир сўз ҳолидин,
Беҳабар қолдик базе аҳволидин.

- 2310 Энди сўйлай ул қаёққа борганин,
Фазли Ҳақ не ҳикматин ёғдирганин.

Тутди шўрликни ҳўкизнинг эгаси,
Деди: молимни ўмардинг, хулласи.

¹ Қуръони карим. Гофур сураси, 60-оятга ишорат

² Интиқол - бир жойдан иккинчи жойга кўчиш.

Ҳўкизимни нега сўйдинг, сўйлагил,
Аблаҳу таррор, ўзинг инсофга кел.

Деди: Ҳақдин истадим ризқи ҳалол,
Неча кунлар ёлвориб, афтодаҳол.

Ул дуойим бўлди охир мустажоб,
Шул, деди, берган саволингга жавоб.

- 2315 Шунда шўрликнинг яқосидин тутиб,
Бетига муштлар туширди, қақшатиб.

ИККИ РАҚИБНИНГ ДОВУД АЛАЙҲИССАЛОМ ҲУЗУРИГА БОРИШГАНИ

Ҳазрати Довуд қошига судради,
Деди: юр, золим, замон очофати.

Қўй бу гапни, бошқа такрор айлама,
Эс-ҳушинг йиғ, бизга афсун сўйлама.

Не дуо эрмиш ўшал, эй муттаҳам,
Кулгуга қўйма ўзингни, бизни ҳам.

Ул эса: Ҳаққа дуолар айладим,
Қон ютиб, не илтижолар айладим.

- 2320 Ҳақ Эгам этди дуойим мустажоб,
Тошга ур бошингни, деб этди хитоб.

Ул дедиким, ҳой, мусулмонлар, келинг,
Не дегай бу аблаҳу гаддор, билинг.

Чун ҳалол молимни қандоқ бир дуо,
Унга бергай, сўйлангиз баҳри Худо?

Гар дуо бирлан агар битса иши,
Соҳиби сарват бўлурди ҳар киши.

Бўйла эрса, оч гадолар бирма-бир,
Шоҳ бўлурди ёки давлатманд амир.

2325 Кеча-кундуз баски этгайлар дуо:
Бизга ҳам бер неъматингдин, эй Худо.

Кимса бергайму, агар сен бермасанг,
Кимса сўрмас, ҳолимиз сен сўрмасанг.

Кўзи кўр бечора афгон айлабон,
Топгани ёлғиз ҳовучда бурда нон.

Халқ дедиким, тўғри айтур, сўзи чин,
Бул дуо сотгувчи эрмиш золимин.

Молу мулкка боис ўлгайму дуо?
Йўқ шариат ичра чун ҳукми салоҳ.

2330 Байъу бахшиш ё васият бўлса ул,
Шубҳа йўқким, ул сенинг молинг бўлур.

Қайси бир дафтарда андоқ бир ҳукм?
Молни қайтар, йўқса, зиндон айлагум.

Ул юзин кўкка ўгирди, деди: ҳай,
Сендин ўзга кимса ҳолим билмагай.

Ул дуони дилга қўндирган ўзинг,
Ул умид шамини ёндирган ўзинг.

Не дуо айлар эдим бу ишда мен,
Кўрмасайдим гар Юсуфдек тушда мен?

2335 Кўрду ул юлдуз, қуёшни бошида,
Бош эгиб, таъзим этарди қошида.

Ул бу тушни эсда тутди бешу кам,
Далда бўлди чоҳда ҳам, зиндонда ҳам.

Ул сабаб ҳеч эътимоди синмади,
Қул эмишман деб магар ўксинмади.

Чунки тушга эътимоди бор эди,
Олдида шами муроди бор эди.

Бас, Юсуфга сирли маскан бўлди чоҳ,
Унга сас берди самолардин Илоҳ:

2340 Бир куни подшоҳ бўлурсен, паҳлавон,
Барчани мулзам қилурсен ул замон.

Сўзлагувчи эрди гар кўздин йироқ,
Кимлиги дилга аён эрди бироқ.

Қувват эрди, роҳат эрди, муснадо,¹
Жонга жон бахш айлагувчи ул нидо.

Чоҳни гулшан этди ул бонги жамил,
Гулшан этгандек оловларни Халил.

Кимгаким ул бонги Улё етгуси,
Ул жафоларга дадил юз тутгуси.

2345 То қиёмат завқи ул бонги Аласт
Бандайи мўмин дилин тарк айламас.

Этмас ул дарди балога эътироз,
Амри Ҳақ етса, жафога эътироз.

Луқмайи ҳукми агар аччиқ эмиш,
Гулшакар бу, не ажаб ширин, демиш.

Гулшакар еса агар мункир киши,
Кўнгли айниб, бедаво бўлгай иши.

¹ Муснадо - таянч.

Кимки туш кўрмиш ўшал рўзи Аласт,
Маст эрур тоат-ибодатларда, маст.

- 2350 Юк ташир маст тева янглиғ ул ҳалол,
Бемашаққат, бегумону бемалол.

Ул кўпиклар сочса ҳар дам оғзидан,
Бул далилдир оташи, дилсўзидан.

Ортадир арслон мисоли қуввати,
Юк ташир, овқатга йўқдир рағбати.

Ул машаққатларни тортар фил каби,
Кўзларига тоғ кўринмас қил каби.

Бўйла бир туш кўрмас эрса, ҳар қалай,
Банда бўлмас ул, мурид ҳам бўлмагай.

- 2355 Банда бўлгай, лек тараддуд ичра ул,
Шукр этар, лекин кўнгилда бекўнгил.

Дин йўлида собит эрмас унча ҳам,
Чайқалиб юз карра, қўйгай бир қадам.

Менки шарҳ этдим буни, англаб, уқи,
Сен шитоб айла, «Алам нашраҳ» ўқи.¹

Ҳадду сарҳад йўқ бунинг маъносига,
Юр, эшакни бур ҳўкиз равғосига.

Деди: кўр, деб ерга урди ул дағо,
Иблисона ўхшатиш бу, эй Худо.

- 2360 Кўрга ўхшаб мен дуо этганмидим?
Ҳақдин ўзга кимга юз тутган эдим?

¹ Қуръони каримнинг Шарҳ сураси назарда тутилмоқда.

Кўр тама айлар эса халқдин фақат,
Мен умидлар айладим Ҳақдин фақат.

Кўр, демиш ул, аслида кўрдир ўзи,
Кўрмади ихлоси жонимни кўзи.

Балки кўрдирмен магар ишқим билан,
«Ҳуббу юғми ва юсимм»дир, эй Ҳасан.¹

Кўрмагаймен бир Худодин ўзгани,
Дилдаги ишқим талаб айлар шуни.

2365 Кўрма, Раббим, бандага кўрликни эп,
Чарх урармен даҳр аро лутфингни деб.

Туш насиб этдинг Юсуфга, очди гул,
Бўлди тушдин ўргилиб, парвона ул.

Туш насиб этмиш Худойим менга ҳам,
Интиҳосиз ул дуойим тутма кам.

Англамас, билмайди асроримни халқ,
Сўз демас нутқимни, гуфторимни халқ.

Йўқ ажаб, чун ким билур ул рози гайб?
Ҳақдин ўзга борму бир ёпгувчи айб?

2370 Муддаий² деди: самога боқма, ҳай,
Менга боқ, ростингни сўйла, мен билай.

Вайсама беҳуда, гапни бурмагил,
Лофи ишқу лофи қурбат³ урмагил.

Кўкка боқма бўйла ҳолу турда сен,
Чун боқарсен кўкка, кўнгли мурдасен?

¹Эй Ҳасан (Чалабий), бир нарсага кўнгил берсанг, ишқинг сени кўр айлар.

²Муддаий - даъвогар.

³Қурбат - яқинлик, яъни, Худога яқинлик.

Ғулғула тушди шаҳарга бегумон,
Ул мусулмон ерга боқди шул замон.

Эй Худойим, деди, расво айлама,
Гар ёмонмен, ошкоро айлама.

- 2375 Сен биларсен, айлабон изҳори роз,
Не узун тунлар сенга этдим ниёз.

Бул сўзим эл наздида гар қадри йўқ,
Лек сенинг олдингда равшандир, ёруғ.

ДОВУД АЛАЙҲИССАЛОМ РАҚИБЛАРНИ ТИНГЛАБ, УЛАРДАН САВОЛ СЎРАГАНИ

Ташқари чиқди Довуд, ҳазрат расул,
Хўш, не бўлди? - деб улардин сўрди ул.

Муддаий деди: набиюллоҳ, омон,
Хўкизим уйига кирди ногаҳон.

Хўкизимни сўйди, мендин сўрмайин,
Не сабабдин сўйганин айтсин тайин.

- 2380 Сўрди Довуд ул рақибдин: не сабаб
Сен бировнинг молига этдинг талаф?

Бирма-бир сўйла, далил, ҳужжат ила,
Токи иш, даъво ечилсин бир йўла.

Деди: эй Довуд, кам эрмас, етти йил,
Оҳ чекармен, нола айлаб муттасил.

Оҳ чекармен дарғаҳи Яздонга то:
Менга беранжу ҳалол ризқ бер, Худо!

Эр-аёл борким, бари воқиф эрур,
Ёш гўдаклар ҳам билур, восиф эрур.

2385 Сен сўраб кўргил, суриштир сен магар,
Бўйладир, деб барча бергайлар хабар.

Ҳам ниҳону ҳам аён сўр, барча халқ,
Сўйлагай, нелар демиш бул банди далқ.¹

Баски этдим бул дуову бул фиғон,
Кирди бир ҳўкиз уйимга ногаҳон.

Кўзларим олди қорайди, ўйла, ул,
Илтижойим Ҳаққа бўлмиш деб қабул.

Шукр этиб, бошини кесдим мен ҳамон,
Марҳамат этди Худовандим, дебон.

2390 Деди Довуд: лофни қўй, тарк айлагил
Бўлса гар шаръий далилинг, сўйлагил.

Ҳеч тайин ҳужжат, далилсиз мен магар,
Ҳукм этар бўлсам, адолат не бўлар?

Мол сотиб олсанг, анга ворис ўзинг,
Тортиб олсанг, ўғрисен, ҳорис ўзинг.

Касб деган мисли зироат, ўйлаким,
Экмагунча мулкинг эрмасдир экин.

Ҳар на экдинг, бил муқаррар, мулкинг ул,
Экмайин олсанг, бу бедодлик бўлур.

2395 Қайтариб бер ул мусулмон молини,
Беҳуда лоф урма, бўлма золими.

¹ Банди далқ - ҳирқа кийган, дарвеш.

Деди: шоҳим, сўйладинг такрор бу дам,
Не демишди менга асҳоби ситам.

УЛ БЕЧОРАНИНГ ДОВУД ҲУКМИНИ ЭШИТИБ, КЎЗ ЁШИ ТЎККАНИ

Сажда айлаб, дедиким, эй Зулжалол,
Оташи меҳринг Довуд кўнглига сол.

Дилда борим сен насиб эт унга ҳам,
Сен ўзинг солдинг кўнгилга, Муҳтарам.

Бўйла деб ул нола чекди, йиглади,
Ноласи Довуд дилини тиглади.

2400 Деди: эй куйгувчи кетган молига,
Менга муҳлат бер, уни қўй ҳолига.

То кириб хилватга, мен айлай намоз,
То сўрай, айтсин ўшал донойи роз.

Мен намоз этганда келгай илтифот,
Маъниси-қуррату айни фис-салот.¹

Равзани жонимни очгайдир сафо,
Ҳам етишгай шунда пайғоми Худо.

Номаву ёмгиру нур, ул барчадин,
Галма-гал киргай уйимга дарчадин.

2405 Дарчасиз уй дўзах эрмиш, эй ғулом,
Дин иши ул-дарча очмоқдир мудом.

Ҳар оғочга теша урмоқ шарт эмас,
Теша урсанг, дарча очмоқ айла қасд.

¹ «Намоз ўқисам, кўзларим ёришади» (Ҳадис).

Кўз очиб, кўргилки, нури офтоб,
Акси хуршид пардасиздир, беҳижоб.

Нурни кўргай даҳр аро ҳайвон ҳам,
Ҳақ демиш: одамни этдик муҳтарам.¹

Мен қуёшдирменки, ҳар дам нурга фарқ,
Мен этолмасмен чу нурдин ўзни фарқ.

2410 Хилват айлаб, Ҳаққа таъзим айлағум,
Ҳақ деганни халққа таълим айлағум.

Эгри, дерман, тўғри бўлғай бул жаҳон,
«Ҳарб-ҳийла» бул эмиш, эй паҳлавон.²

Инчунин айларди дил изҳорини,
Эл аро дарё этиб асрорини.

Бўйла сўйларди ҳамиша нақлини,
Ёқмоқ истар эрди халқнинг ақлини,

Ортидин бир кимса туртди, силкиди,
Бирлигига зарра шубҳам йўқ, деди.

2415 Довуд ул келди ўзига шул замон,
Жим қолиб, хилват сари бўлди равон.

ДОВУДНИНГ ҲАҚИҚАТГА ЕТИШ УЧУН ХИЛВАТГА КИРГАНИ

Кирди уйга, юрди меҳробга шитоб,
Унда бўлғайдир тилаклар мустажоб.

¹ Қуръони карим. Исро сураси, 70-оятта ишора

² Бу ерда машҳур ҳадис назарда тутилмоқда. Унга кўра, ёлгон уч жойда жоиз: хастанинг кўнглини кўтариш учун, икки кишини яраштиришни ният қилганда ва ҳарбу зарбда...

Ҳақ аён этди ул асрорни тамом,
Воқиф ўлди - не сазойи интиқом.

Эртаси кун ул рақиблар келдилар,
Чодирини олдида ҳозир бўлдилар.

Муддаий ул қайта бошдин сўйлади,
Айблади ҳам неча бир лоф айлади.

**ДОВУД АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ ҲЎКИЗ
ЭГАСИГА ҲЎКИЗДАН ВОЗ КЕЧ, ДЕГАНИ,
ҲЎКИЗ ЭГАСИНИНГ ДОВУД
АЛАЙҲИССАЛОМГА ҚАҲҲРУ ҒАЗАБ СОЧГАНИ**

2420 Деди Довуд: сенга ён босмоқ вубол,
Бул мусулмонга ҳўкизни эт ҳалол.

Ҳақ сирингни ёпди, билгил, эй фалон,
Сен-да бунга рози бўл, шукр айлабон.

Деди: вовайло, нечук дерсан буни?
Мен учун янги шарият ҳукмими?

Тарқади овозайи адлинг чунон,
Ки муаттардир замини осмон.

Мунча зулм этдинг менга, жабру ситам,
Этмагайсен кўзи кўр кўшпаққа ҳам.

2425 Эй халойиқ, деди, келмиш не бало,
Ас-сало, ҳангоми зулмдир, ас-сало.

**ДОВУД АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ, БУТУН МОЛ-
БИСОТИНГНИ ШУ ОДАМГА БЕР, ДЕБ ҲУКМ
ЭТГАНИ**

Деди Довуд: мунча қайсар бўлмагил,
Бор бисотингни дағи бахш айлагил.

Йўқса, бундан ҳам қийин бўлгай ишинг,
Зоҳир ўлгай унда ҳар не қилмишинг.

Бошига қум сочди, тўнин йиртди ул,
Деди: бир бечорага зулм этмагил.

Этди дашном, доду фарёд айлади,
Сўзлади Довуд, қошига чорлади.

2430 Деди: тоълесиз эмишсен, бахти шўр,
Чулгади бошингни зулмат, этди кўр.

Хору хас ҳам сенга ҳайф, эй зормана,
Тўрга ўтмоқни тилайдирсен яна.

Бас, адолатли шариат ҳукми шул:
Хотининг, фарзандларинг ҳам унга қул.

Тинглабон бул сўзни андоқ солди дод,
Тош урарди кўксига, излаб нажот.

Эл келиб, шоҳни маломат қилдилар,
Кору бордин чунки гофил эрдилар.

2435 Золиму мазлумни билгайму киши,
Гар шамолларда учиш эрса иши?

Ким эмиш золим, ким эрмиш мазлум ул?
Нафси зулм бошини кесганлар билур.

Ўйлаким, нафсига тутқун бандалар,
Телбариб, мазлумга душманлик қилар.

Ҳамла қилгай ит ғариб, мискинга, бас,
Ул қопар бечорани, раҳм айламас.

Итга эрмас, шерга хос шарму ҳаё,
Қўшнилар молига боқмас ул қиё.

- 2440 Неча бир мазлумкушу золимпараст
Ташланиб Довудга итдек шу нафас,
Тўпланиб эл, мунча гавро қилдилар,
Ўртага шоҳи Довудни олдилар.
Ки ярашмас сенга, бундоқ ўйладинг,
Бир гуноҳсиз бандага зулм айладинг.

**ДОВУД АЛАЙҲИССАЛОМ СИРНИ ОЧМОҚ,
ДАЛИЛЛАРНИ КЎРСАТМОҚ УЧУН ХАЛҚНИ
ДАЛАГА БОШЛАГАНИ**

- Эй ёронлар, деди Довуд, шул қарор:
Бул қабиҳ сиррини этгум ошкор.
Қўзғолинг, саҳрога юргаймиз ҳама,
Сир-синаотларни кўргаймиз ҳама.
- 2445 Дашт аро ўсмиш баландлаб бир дарахт,
Шохлари айқаш ва уйқаш, қатма-қат.
Ўйлаким, чодирга тенгдир сояси,
Илдизидин лек таралгай қон иси.
Ул дарахт қон ичра тургайдир тамом,
Хўжаси қонини тўкмиш бул ҳаром.
Ҳақ унинг сиррин бекитди кўп замон,
Ношукурлик этди лекин қалтабон.
Хўжанинг аҳли аёлин қийнади,
Не эмиш наврўзу байрам, билмади.
- 2450 Бенаволарни сира ёд этмади,
Бурда нон бирлан магар шод этмади.

Битта ҳўкиз деб қутурди қанчалар,
Ўғлини тупроққа қорди шунчалар.

Айбига чун парда тутмишди Илоҳ,
Ўзи йиртди, ошкор этди гуноҳ.

Кофиру фосиқ-да, кўргайсен ани,
Фош этар аслини, йиртар пардани.

Зулму бедодларни жонга жойлагай,
Кимлигин оламга ошкор айлагай.

- 2455 Бас, кўрингай элга шохи, мўғизи,
Мен, дегай, қўрқинч жаҳаннам ҳўкизи.

ЗОЛИМНИНГ ҚЎЛ-ОЁГИ ТИЛГА КИРИБ, ШУ ДУНЁДА ҲАМ УНГА ҚАРШИ ГУВОҲЛИК БЕРИШИ

Даҳр аро пинҳон сиринг фош айлаб ул
Қўл, оёгинг ҳам гувоҳликлар берур.

Чун муваккил¹, сен-ла айлайдир талош,
Эътиқодинг, дер, яширма, айла фош.

Сен газаб сўзига очган чоғда лаб,
Ул сенинг сиррингни сўйлар битталаб.

Чун муваккил, амр этур зулму жафо:
Қўл, оёқ, бизни суриг майдон аро.

- 2460 Сен аён этганда қаҳру интиқом,
Бул гувоҳлик сендин олгайдир лажом.²

Қўл, оёгинг Ҳақ муваккил айламиш,
Дашт аро байроғи розинг сайламиш.

¹ Муваккил - вакил, вакил қилинган.

² Лажом - жилов.

Ул муваккил сайлагай маҳшарда ҳам,
Истаса, кўп айлагай машҳарда ҳам.

Эйки, зулм этдинг бировга эрта-кеч,
Кимлигинг билдик, нажот йўқ сенга ҳеч.

Ҳожат эрмас ошкоро айлашинг,
Ҳаммага маълум ичингда оташинг.

2465 Боқки, нафсингдин учар юз минг шарор,
Ул дегай: мен ҳам ўшал асҳоби нор.

Жузви оташмен, Куллим оташ бари,
Нур эмасмен, бормагаймен Ҳақ сари.

Ўйлаким, ул золиму Ҳақношунос
Бир ҳўкиз деб этди мунча макру оз.¹

Хўжадин олмишди юзлаб тева, мол,
Нафски бундоқ, бос, оёқ остига ол.

Ҳаққа бир бор юзланиб, бош урмади,
Адли Ҳаққа ўзни бир топширмади.

2470 Демади: душманларим хушнуд қил,
Мен зиён этсам уларга, суд қил.

Янглиш ўлдирсам, тўлармен хунбаҳо,
Маҳрами жоним ўзингдирсен, Худо.

Бермагай тош сенга сен берганда дур,
Бўйладир инсофи нафс, эй жони ҳур.

¹ Оз - ҳийла.

ХАЛҚНИНГ ДАЛАГА ЧИҚИБ, УЛ ДАРАХТ ЁНИГА БОРГАНИ

Халқ чиқиб, юрди дарахт сори шу кез,
Довуд амр этди: қўлини боғлангиз.

То этай этган гуноҳин ошкор,
Токи бўлгайдир адолат барқарор.

2475 Деди: ит, тўқдинг атоси қонини,
Қул эдинг, қийноққа солдинг жонини.

Жонин олдинг, сўнгра олдинг молини,
Қилди Яздон ошкор бу ҳолини.

Хотининг-да унга бир чўри эди,
Ул-да юз жабру жафолар айлади.

Не тугаркин энди ул-қизми, ўгил,
Хўжага ворис кишининг мулки ул.

Хўжага қулсен ўзинг, бер мулкини,
Сен шариат истаб эрдинг, ол уни.

2480 Хўжани йиғлатдинг унда зор-зор,
Ул ялинди, этма деб бу кирдикор.

Келди қўрқинч бир хаёл бошинга бот,
Сен пичоқни ерга кўмдинг шул заҳот.

Бас, пичоғи шунда, бош ҳам шундадир,
Сиз қазингиз, жумла ер остиндадир.

Ул пичоқ узра битилмиш исми бор,
Хўжага жабр этди бундоқ нобакор.

Ер қазиб, тупроғу тошни тортдилар,
Ул пичоқ бирла у бошни топдилар.

2485 Фулгула тушди халойиққа ҳамон,
Кесдилар зуннорни барча шул замон.

Деди Довуд шунда: эй афтодаҳол,
Кел, қаро юздин ўзинг қасдингни ол.

ДОВУД АЛАЙҲИССАЛОМ ҚОТИЛНИ ЎЛИМГА БУЮРГАНИ

Ўз пичоғи бирла амр этди қасос,
Макри бирлан ким топур Ҳақдин халос?

Ҳилми Ҳақ сабру таҳаммул айлаюр,
Ҳаддидин ошганда тикка тургай ул.

Қон кўнгилда ухламайдир ҳеч маҳал,
Айлагайдир бир куни мушкулни ҳал.

2490 Ул адолатким, қиёматда бўлур,
Ул кўнгилмас, бул кўнгилдин кўзғалур.

Ул не бўлди, бул не бўлди, деб атай,
Неча бир дилни саволлар қуршагай.

Неча бир диллар суриштиргай уни,
Аслида излаб, суриштиргай хуни.

Сирри фош бўлди, сочилди ер уза,
Келди Довуддин ажиб бир мўъжиза.

Жумла мардум ул тарафга юрдилар,
Сажда айлаб, пойига бош урдилар.

2495 Дедиларким, биз кўзи кўрмиз, сўқир,
Этди сендин не гаройиблар зуҳур.

Тилга кирди чун кўраркан тош сени,
Деди: Толутга таянч бўл, ол мени.¹

Тошлар отдинг сен палахмондин шигаб,
Неча юз минг ёвни этдинг бартараф.

Отган ҳар тошинг бўлиб юз поралар,
Айлади душманни чун хунхоралар.

Сен темирни ушладинг, мум бўлди ул,
Сен совутсозсен чу, маълум бўлди ул.

2500 Қоя тошлардин келур бонги шукур,
Жўр бўлиб сенга, ўқир тоғлар Забур.

Неча юз минг дил ёришди сен сабаб,
Сирри гайб майдонга тушди сен сабаб.

Берганинг ул бизга доимдир, мудом,
Ул тирикликдирки, қоимдир мудом.

Даҳраро мўъжиза дерлар, шул фақат,
Мурдага бахш этгай ул жони абад.

Ўлди золим, бўлди дунё зинда ул,
Ҳар киши бўлди Худога банда, қул...

**ИНСОННИНГ НАФСИ ХЎКИЗНИ ДАЪВО
ҚИЛГАН ХУНХОРГА ЎХШАР, ХЎКИЗНИНГ
БОШИНИ КЕСГАН ЭСА - АҚЛДИР; ДОВУД-
ҲАҚДИР ЁКИ ҲАҚ НОИБИ БЎЛМИШ
ШАЙХДИР, ИНСОН УНИНГ ЁРДАМИ ИЛА
ЗОЛИМНИ ЎЛДИРАР, ҚУДРАТ КАСБ ЭТИБ,
РИЗҚУ-РЎЗ СОҲИБИ БЎЛАР**

2505 Нафсни ўлдир сен, жаҳонни зинда қил,
Хўжакушдир ул, ўзинга банда қил.

¹ Қуръони карим. Бақара сураси, 246-251-оятларга ишорат

Муддаий нафсингга асло берма гал,
Ўз-ўзини хўжа этмишдир ўшал.

Ул хўкиз бошини кесмишдир ақл.
Тан-хўкиздир, бунга мункир бўлмагил.

Ақлу ҳуш тутқундадир, Ҳақдин чунон
Ризқни истайди беранжу зиён.

Ризқу беранж не-йўлини тўсганинг,
Кел бери, деб сўнгра бошин кесганинг.

2510 Нафси тан эрмиш чу ақлингга ўгай,
Хўкизимни нега ўлдирдинг? - дегай.

Хўжазода ақл қолмиш бенаво,
Хўжакуш нафс эрса раҳбар, пешво.

Ризқи беранж не эмиш, гапнинг таги,
Жон ризоси ул, набийлар емаги.

Ризқи беранжингни изла ўрнида,
Ерда эрмас ул, хўкизнинг қорнида.

Кеча бир нарса егандим, кўр уни,
Йўқса, бергайдим тамом сўз эркини.

2515 Кеча бир нарса едим - афсонадин,
Ҳар не келгай - келгай ул сирхонадин.

Оҳу кўзлардин карашма ўрганиб,
Бас, нечук қолдик сабабга кўз суниб?

Не сабаб эрса, сабабкор бор магар,
Сен сабабга боқма, унга сол назар.

Анбиё берди сабаблардин нажот,
Етди юлдузларга балким мўъжизот.

Бесабаб денгизга боглаб қўйдилар,
Безироат ерга хирмон уйдилар.

2520 Ул шафоат бирла қумлар бўлди ун,
Ул шафоатдин ипакка дўнди жун.

Жумла Қуръон ичрадир қатъи сабаб,
Изза дарвешу ҳалоки Бу - Лаҳаб.

Боқ, Абобил қушлари тошлар отар,
Ул ҳабаш ўрдусига қиргин етар.

Чарх уриб, тошлар отурлар дамба-дам,
Илма тешик айлагайлар филни ҳам.

Мурдага ҳўкиз думини ур ҳамон,
Ул кафан ичра тирилгай шул замон.

2525 Сўнг туриб, воқиф этар асрордин,
Хун талаб айлар ўшал хунхордин.

Бўйлаким Қуръон чу бошдин то тамом,
Рад этар боис, сабабни, вассалом.

Кашфга етмас ул идрокинг ўсиб,
Бандалик қил, сенга ҳам этсин насиб.

Ақлига гар банда эрмиш фалсафий,
Ақли ақлинг шоҳсуворидир сафий.

Ақли ақлинг - мағзу ақлинг тери ул,
Меъдаи ҳайвон-да тери ахтарур.

2530 Мағз изла, теридин - юз бир малол,
Яхшиларга мағзи эрмишдир ҳалол.

Қашри ақл¹ юз бир далил кўрсатса ҳам,
Ақли Кулл этмас ишонч, қўймас қадам.

Ақл дафтарларини айлайдир сиёҳ,
Ақли ақлинг маҳсулидир кўкда моҳ.

Чун қаро-оқликдин ул фориг эрур,
Ой нури жонларга чун озиқ эрур.

Бул қаро-оқликда топди қадрини,
Шоми Қадр юлдузга тенг этди уни.

2535 Қиймати ҳамён магар олтинда ул,
Ул қуруқ бўлса, баҳоси икки пул.

Бўйладирким, қадри тан ҳам жон ила,
Қадри жон ул партави жонон ила.

Жон тирик бўлсайди нурсиз бус-бутун,
Дермиди кофирга Тангри: майятун?²

Сўзла сўзким, оқсин ул тўлқин уриб.
Сўнг асрлар қўйнига борсин кириб.

Ҳар замонга айру сўз ҳамдам бўлур,
Лек салафлар айтгани марҳам бўлур.

2540 Ўйлаким, Тавроту Инжилу Забур,
Сидқи Қуръонга далилдир, эй шакур.

Ризқ беранж сўр, дегилким, бер менга,
Жабраил бир олма келтиргай сенга.

Балки жаннат боғбонидин тайин,
Бир ажиб ризқинг оларсен, экмайин.

¹ Қашри ақл - ақлнинг пўсти, қобиғи.

² Майятун - ўликлар.

Нондаги наф ҳам унинг эҳсонидир,
Истаса, бергай яна имконидир.

Нон таъми, нақши ичра суфра жо,
Суфрасиз нонлар егайлар авлиё.

- 2545 Ризқи жонингни топарсен ҳар куни,
Шайхи Довудинг магар бергай уни.

То дилинг шайхингга ҳамдам бўлгуси,
Нафс кўриб, сенга мусаллам бўлгуси.

Ул ҳўкиз соҳиби билди, англади,
Токи ул Довуд сўзини тинглади.

Гар шикор чогида шайх ҳамдам ўлур,
Нафс итига ақлу ҳуш голиб келур.

Нафс аждарҳосида юз минг хатар,
Шайх юзи - унга зумурраддир магар.¹

- 2550 Соҳиби ҳўкизни истарсен забун,
Сур уни эшшакка ўхшаб, эй Харун.

Сенга ҳамдам ул валийуллоҳ бўлур,
Қисқариб нафсинг тили, кўтоҳ бўлур.

Юз тили бор, юз тилида юз лурат,
Ҳийлаю макрига йўқ сонун сифат.

Улки ҳўкиз истаюр, сўйлаб дадил,
Келтирур юз қалбаки ҳужжат, далил.

Ул шаҳарни алдагай, лек шоҳнимас.
Элни алдар, лек шаҳи огоҳнимас.

¹ Бу ерда зумрад тош илоннинг кўзини қамаштиради, деган қадимий ақидага ишорат бор.

2555 Тасбиҳу Мусҳаф унинг қўл устида,
Ханжару шамшир вале энг остида.

Мусҳафу макрига бовар айлама,
Унга эш, сирдош бўлишни ўйлама.

Ул таҳорат деб магар элтгай сени,
Лек ўшал сув қаърига отгай сени.

Эзгуликка ақлу ҳуш толиб эрур,
Нафси зулмат унга чун голиб эрур?

Хона ичра нафс эса, ақлинг хароб,
Қопқаси олдида ит - шери маҳоб.

2560 Қўй, ўшал ўрмонга борсин шерлар,
Унда кўр итлар пушаймон ерлар.

Макри нафсни билмагай чун аҳли шаҳр,
Билгани ёлғиз ваҳий ул - қалби қаҳр.

Ҳар киши ўз жинсига ҳамдам бўлур.
Шайхи Довуд барчага маҳрам бўлур.

Чунки ундан қолмамиш жинси тани.
Ҳақ кўрур кўнгил мақомида ани.

Халққа боқсанг, унда иллат ошкор,
Иллат ул иллатга бўлгай дўсту ёр.

2565 Ҳар мараз даъвойи Довудлик қилур,
Бедаволар унга ихлосманд бўлур.

Қушни авраб, сайрагай саёд ўзи,
Тўрга тушгай, кўр бўлиб қушнинг кўзи.

Аслу сохта не эмиш, билмас гавий,¹
Боқма унга, ул агарчи маънавий.

Эркину тутқун унинг олдида бир,
Гарчи ҳақмен, дейди, шубҳа ичрадир.

Бўйла кимса гар закий мутлоқ эрур,
Бўйла фарқни билмаса, аҳмоқ эрур.

2570 Гушна шерни оҳудек тарк айлагил,
Оқилу доно эсанг, ёндошмагил.

ИСО АЛАЙҲИСАЛЛОМНИНГ АҲМОҚДАН ҚУТУЛИШ УЧУН ТОҚҚА ҚОЧГАНИ

Тог сари Исо қочарди бўйлаким,
Ортидан арслон қуварди, ўйлаким.

Учради бир кимса, сўрди: ҳой, бахайр,
Қувлагувчи йўқ, қочарсен мисли тайр.²

Ул қочаркан, этди андоқ бир шитоб,
Бермади ушбу саволга ҳам жавоб.

Ул киши шунда югурди ортидин,
Эй Исо, деб унга жону жаҳдидин.

2575 Эй Худо ҳаққи, деди, бир лаҳза тур,
Бўйла қочмогинг менга жумбоқ эрур.

Мунчалар кимдан қочарсен, эй карим,
Йўқ магар ортингда душман, хавфу бийм.

Деди: аҳмоқдин қочармен, сўйлама,
Банд этиб бундоқ, йўлимни бойлама.

¹ Гавий - калтафаҳм, подон.

² Тайр - қуш.

Сўрди: сенмасму Масиҳо, эзгу зот,
Кўру карларга магар берган нажот?

Деди: шундоқ. Сўрди: сенмасму магар,
Афсуни ғайб соҳиби, подшооназар?

2580 Гар ўқир эрсанг ул афсунни, ўлик
Шер каби қалқар оёққа типпа-тик?

Деди: шундоқ. Сўрди: сенмасми, аё,
Қуш ясаб лойдин, учиргувчи Исо?

Деди: шундоқ. Унда айтгил, пок руҳ,
Ким сенинг жонингга солмишдир гулув?

Бўйлаким бурҳону куч измингдадир,
Ким ўшал, бўлмас жаҳонда сенга қул?

Деди Исо: орт ичармен Ҳаққа мен,
Жону жисмим холиқи мутлаққа мен.

2585 Жумла шул олам сифоти покидир,
Ҳар нафас гардун гирибончокидир.

Ул фусун, ул исми аъзамни магар,
Ўқисам, дарҳол тузалгай кўру кар.

Сўйладим тоғларга, тошлар сўйлади.
Ҳирқасин йиртди, яқо чок айлади.

Ўқидим, жонсиз жасад ҳам топди жон,
Лошга дам урдим, тирилди ул ҳамон.

Ўқидим аҳмоққа лекин, бўлмади,
Ўқидим минг карра, ақли тўлмади.

2590 Қоятошдек қолди яйдоғу қуруқ,
Қум эди чун, унмади тушган уруғ.

Сўрди: не ҳикмат эрурким, исми Ҳақ,
Унда берди, бунда бермайдир сабақ?

Ул-да ранждир, бул-да бир дарди бало,
Унга бергай, бунга бермайдир даво?

Деди: аҳмоқлик - Худонинг қаҳри, бас,
Кўргилик ул-бир ибтилодир¹, қаҳр эмас.

Ибтило-ранждирки, келтиргай раҳм,
Лекин аҳмоқлик ила келгай заҳм.

2595 Тангри урмиш унга ушбу муҳрини,
Бас, бирор қўл қўзғатолмайди уни.

Қоч алардин, бўлма асло улфати,
Неча бор қон тўкди аҳмоқ суҳбати.

Андак-андак сув ўғирлайдир ҳаво,
Шул йўсин дининг ўғирлар бедаво.

Кимки ўлтирса совуқ тош устига,
Иссиғи сингийди кам-кам остига.

Демаким, Исода қўрқув, бийм эди,
Қочмоғи мардумга бир таълим эди.

2600 Замҳарир қиш чулғаса офоқни,
Не қилур ул хуршиди порлоқни.

САБО АҲЛИ ҚИССАСИ, УЛАРНИНГ ҲАМОҚАТИ, АНБИЁ НАСИҲАТИГА ҚУЛОҚ ОСИШМАГАНИ

Эсга тушди қиссайи аҳли Сабо,
Тонг ели бўлди уларга чун вабо.

¹ Ибтило-балога йўлиқиш.

Ул Сабо эрди баҳайбат бир шаҳар,
Бул хусусда бор неча эртак, масал.

Болалар чун эртак айтурлар неча,
Бағрида сирру синоат айрича.

Муддао-ҳазлу ҳузул афсонадин,
Сен вале ганж изла ул вайронадин.

2605 Бир ажиб шаҳри азим эрди, валеқ,
Асли васли ўйлақим бир косадек.

Кўп буюқ эрди, кенгиш эрди, дароз,
Аслида салмоғи мисли бош пиёз.

Ул шаҳарда эрди мардум анчаси,
Уч ювуқсиз эрди лекин барчаси.

Унда гар халқу халойиқ бешумор,
Учта хом аслида топмишди қарор.

Жонки жононга нисор эрмас экан,
Ул яримдир, бир эмас, минг бўлса ҳам.

2610 Ул бири кўрмас Сулаймон ойини,
Лек кўрар эрди чумоли пойини.

Бошқаси кар эрди, сезгир дер ани,
Ганж эди-йўқди тариқча олтини.

Ўзгаси гарчи яланғоч эрди чун,
Устида тўни узундан ҳам узун.

Кўр демиш: кўрмоқдамен, қўшин келур,
Қайси қавмдин, сон-ҳисобда қанча ул.

Кар демиш: балли, етишди сўзлари,
Сўйлар ошқору ниҳонни ўзлари.

2615 Ул яланғоч дерки, қўрқармен, улар
Бул узун тўним этогин қирқалар.

Кўр демиш: келди яқинлаб, етмасин,
Тез қочайлик, бир зиёне етмасин.

Кар демишким, мен-да илгармен аён,
Бас, яқинлашмоқдадир шовқин-сурон.

Ул яланғоч дерки, илга-илгама,
Шул узун тўнимга этгайлар тамаъ.

Қўрқдилар, хуллас, шаҳардин кетдилар,
Бир йироқ қишлоққа чарчаб етдилар.

2620 Келдилар унда семиз бир қушга дуч,
Жисмида йўқ эрди лекин зарра гўшт.

Ул ўлик қуш эрди, қузғунлар чунон,
Юлқишиб, қолмишди ёлғиз устихон.

Ул семиз қуш гўштини тоғдек ўйиб,
Уч биродар едилар филдек тўйиб.

Едилар ул қушни, шишмон бўлдилар,
Фил каби семизу бодрон бўлдилар.

Ҳар бири семиз, чунон барваст эди,
Икки дунёга магар сизмас эди.

2625 Чекмайин тоғ гавдалар ташвишидин,
Ўтдилар бир-бир эшик тирқишидин.

Оҳ, ажал югувчи манзил-сирли йўл,
Келса ногоҳ, кўзга ташланмай келур.

Боқ, неча бу йўлда карвонлар кетар,
Ул эшик тирқишидин бир-бир ўтар.

Ул эшик тирқишини топмоқ маҳол,
Лек куёвлар келса, ўтгай бемалол.

УЛ УЗОҚНИ КЎРГУВЧИ КЎР, СЕЗГИР КАР ВА УЗУН ТЎНЛИ ЯЛАНҒОЧ ШАРҲИ

Кар-тилак, ҳар дам қазони тинглагай,
Ўзига келган ажални билмагай.

2630 Ҳирс эса-кўрдир, кўрар халқ айбини,
Ҳар қадамда битталаб сўйлар ани.

Ўзида айбу қусурни кўрмас ул,
Ўзгадин айб изламасдан турмас ул.

Ул яланғоч дерки, йиртилгай тўни,
Ул яланғоч эрса, ким йиртгай уни?

Муфлису қўрқоқ шу дунё одами,
Аслида ул ўғрилардин не гами?

Ул яланғоч келдиким, шундоқ кетар,
Ўғри деб кўксин ҳамиша доғ этар.

2635 Ваҳм ила юз оҳу фарёд ургай ул,
Лек ажал келганда бунга кулгай ул.

Ҳам ганий билгайки, йўқмиш унда зар,
Ҳам закий билгайки, эрмиш беҳунар.

Ёш бола тўплар ушоқ, синган сопол,
Устида титрайди мисли рабби мол.¹

Гар сафолин олсанг, ул гирён бўлур,
Қайтариб берсанг вале хандон бўлур.

¹ Рабби мол - мол эгаси.

Ўйла, унда илму донишдин не бор?
Йигласа, кулса, ким этгай эътибор?

2640 Катталар чун даҳр молин мол дегай,
Ул омонат узра ҳар дам титрагай.

Туш кўрар, измида эрмиш мулки мол,
Ўғри ургай, деб юрар ранжида ҳол.

Уйготур лекин ажал уйқусидин,
Ул кулар бул ваҳмаю қўрқусидин.

Бўйла титрайдир жаҳон олимлари,
Бул жаҳоннинг илмидир-таълимлари.

Мунча оқилдир уларким, зуфунун,
Ҳақ демиш: билмас улар, лояъламун.¹

2645 Қўрқадир-илмим ўғирлар бир касе,
Илми бор деб ўзни ул ўйлар басе.

Рўзгоримни олурлар, деб ҳалак,
Фойдали бир рўзгори² йўқ валек.

Халқ мени ишдан қўяр, дер шунчалик,
Машгулоти-иш эмас, бекорчилик.

Тўнсиз ул дерки, тўним ким тортқилар?
Доманимдин тортқилаб, қўймас улар.

Гар хабардордир жаҳон ирфонидин,
Лек у жоҳил беҳабар ўз жонидин.

2650 Ҳар не жавҳарни билур бешубҳа-шак,
Жавҳари не эрди, билмайдир эшак.

¹ Қуръони карим. Рум сураси, 7-оятга ишорат.

² Рўзгор - бу ерда, машгулот маъносида.

Дерки, билгаймен яжузу лояжуз,
Лек ўзинг кимсен, яжузму ё ажуз?

Бул раво, бул нораво, дерсан аё,
Лек ўзинг кимсен, равому, нораво?

Ҳар матоҳ нархини илгайдир кўзинг,
Қийматингни билмасанг, нодон ўзинг.

Қутли не, қутсиз, билурсен ҳар нафас,
Лек ўзинг айт, қутлуғмидирсен ёки наҳс?

2655 Мен нечук бир кимсамен маҳшар куни,
Жумла олам илмига жон бил буни.

Сен усули динни² билгайсен, валек,
Борму аслинг одами фарзонадек?

Гар усул билмоқ - билимлар нақшидир,
Ундан ўз аслингни билган яхшидир.

САБО АҲЛИНИНГ СЕВИНЧЛАРИ ВА НОШУКУРЛИКЛАРИ

Асли насли паст эди аҳли Сабо,
Севмас эрди зарра дийдору лиқо.³

Тангри бермишди уларга боғу роғ,
Ўнгу сўлдин маскани айшу фароғ.

2660 Мевалар пишганда йўллар банд эди,
Сочилиб ҳар ёнга, чун тирбанд эди.

Мевалар қопларди йўлни унчалар,
Йўл тополмай, қийналарди йўлчилар.

¹ Яжуз-жоиз, лояжуз - ножоиз.

² Усули дин - дин асоси қоидалари.

³ Дийдору лиқо - кўришиб, суҳбатлашиб.

Устига мева ёғур эрди фақат,
Бўйлаким, бошида тўлгайди сават.

Ел сочур эрди уни ҳар шевадин,
Лим тўлар эрди этаклар мевадин.

Новдалар ерга эгилмиш эрдилар,
Юрсангиз, юзларга урмиш эрдилар.

2665 Гулханийда эрди шунча сийму зар,
Боглар эрди белига заррин камар.

Нозу неъматларга ит чўкмиш эди,
Бўри даштда еб-ичиб, бўкмиш эди.

Шаҳру қишлоқда омонлик эрта-кеч,
Эчки қашқир учраса қўрқмасди ҳеч.

Гар у қавм неъматларини сўйласам,
Чун зиёд эрмишди, тасвир айласам.

Моне бўлгай не муҳим сўзларгаким,
Анбиё зеро буюрмиш: фастақим.¹

САВО АҲЛИГА НАСИҲАТЛАР АЙЛАШ УЧУН ТАНГРИДАН ПАЙҒАМБАРЛАР КЕЛИШГАНИ

2670 Кам эмас, ўн уч паянбар келдилар,
Жумла гумроҳларга раҳбар бўлдилар.

Неъматинг бўлди зиёд, шукринг қани?
Ухлаган эрса магар, уйгот ани.

Ҳаққа шукрон айла, дер аҳлу хирад
Йўқса, очгай эшигин ҳашми абад.²

¹Тўғри йўлни тутинг... Қуръони карим. Ҳуд сураси, 112-оятга ишорат.

²Ҳашми абад - Худонинг газаби.

Оч кўзингни, кўр Худонинг ҳимматин,
Битта шукронангга шунча неъматин.

Бош бермиш, Ҳаққа сажда айлагил,
Ул оёқ бермишки, қаъда айлагил.

2675 Қавм деди: шукронамизни олди гул,
Жонга тегди неъмату шукрона ул.

Бизни чарчатди бу эҳсону ато,
На ибодат бизга хушдир, на хато.

Бизга не эрмиш бу неъмат, боғу-роғ,
Хуш эмас кўнгилга асбоби фароғ.

Анбиё дедики, бул иллат эрур,
Ҳақшунослик бобида офат эрур.

Иллат ўлгай жумла, неъмат билмагай,
Ош-таом беморга қувват бўлмагай.

2680 Ҳар не хуш олдига келса, келгуси
Хуш эмас, нохуш ва ирганч бўлгуси.

Хушга ёв бўлдинг, чу нохушликка ўч,
Қайга қўл урсанг, келарсен унга дуч.

Ҳар кишиким ошнодир, ёр сенга,
Энди бўлгайдир ҳақиру хор сенга.

Ҳар кишиким ёв эди, бегона ҳам,
Ул сенинг наздингда бўлгай муҳтарам.

Бунга боисдир ўшал беморлигинг,
Заҳрига андоқ қоришмиш борлигинг.

2685 Қоч бу иллатдин, бу иллат кўп ёмон,
Йўқса шаккар ҳам заҳар бўлгай ҳамон.

Ҳар неким хушдир, сенга нохуш бўлур,
Оби ҳайвон ҳам магар оташ бўлур.

Унда заҳматдин, ҳалокатдин сифат,
Қисматинг бўлгай ҳалокат оқибат.

Ҳар гизоким, дил анинг-ла зиндадир,
Ул сенинг жисмингга сингиб, гандадир.¹

Боқ, азизларким сенга ёр бўлдилар,
Ёр бўлиб, чун хору абгор бўлдилар.

2690 Гар ақл бўлса ақлга ошно,
Дамба-дам ортгай магар меҳру вафо.

Нафс агар нафс бирла эш, ҳамдам бўлур,
Ўртада меҳру вафо кам-кам бўлур.

Нафс ул иллатга бергайдир ривож,
Маърифат бўлгай залолатга хирож.

Ошно, дўст бўлмагил гофил била,
Дўст тутун, дўст бўл фақат оқил била.

Чун самуми нафс бирла хастасен,
Ҳар не олсанг, бир балога бастасен.

2695 Гавҳар олсанг гар, қўлингда тош бўлур,
Меҳр кўрсанг гар, кўзингда ёш бўлур.

Учраса бир нуқтайи бикру латиф,
Чақнамас, қаршингда тургай мунғайиб.

Тингладим, дерсан, бу энди акси гап,
Янги сўз топмоқни айларсен талаб.

¹ Ганда - бу ерда, айниган, маъносида.

Янги сўз учрар, тароватлиғ калом,
Эртага ундан-да тўйгайсен тамом.

Сен агар иллатни ўздин ҳайдасанг,
Эскича сўзлар ёпингай янги ранг.

2700 Эски сўзлар янги япроқлар ёзур,
Гул очиб, хусну тароват кўргизур.

Биз табиблармизки, чун шогирди Ҳақ,
Баҳри Қулзум бўлди биздин фони, фалқ.¹

Ул табиатчи табиблар - бошқалар,
Дилни кўргайлар томир ушлаб улар.

Биз кўнгилларни аён кўргувчимиз,
Биз фаросатда баланд тургувчимиз.

Ул табиблар мева бергай, дорувор,
Жони ҳайвонийни айлар устивор.

2705 Биз табиблармиз сўз айтгувчи, фаол,
Бизга илҳом бахш этур нури Жалол.

Бул ишинг, дермиз, гўзалдир, жонга жон,
Бул ишинг, дермиз, сенга кони зиён.

Бул сўзинг бирлан бўлурсен пешқадам,
Бул сўзингдин сенга келгайдир ситам.

Ул табиблар фикрига сийдик - далил,
Биз, табибларга далил - ваҳйи Жалил.

Биз бировдин олмагаймиз музду ҳақ,
Музду Ҳақ бергувчи бизга зоти Ҳақ.

¹ Фони, фалқ - ёрилди.. Бу ерда Мусо алайҳиссалом ҳасса-
си зарбидан денгизнинг иккига бўлингани айтилмоқда.
Қуръони карим. Шуаро сураси, 63-оятга ишорат

- 2710 Хаста, беморлар, келингиз биз томон,
Биз даво этсак, тузалгайсиз тамом.

УЛ ҚАВМНИНГ ПАЙҒАМБАРЛАРДАН МЎЪЖИЗА ТАЛАБ ЭТИШГАНИ

Ул гуруҳ дедиким, айтинг, қайда ул,
Илмингизни тасдиқ этгувчи далил?

Сиз-да ерсиз ҳам ичарсиз биз каби,
Йўл босиб, сувлар кечарсиз биз каби.

Обу гилга банда бир зотсиз, кичик,
Бас, кўнгил овловчи сайёдсиз нечук?

Молу жоҳ, шуҳратни истаб қолдингиз,
Ўзни сарварликка мундоқ солдингиз.

- 2715 Истамасмиз инчунин ёлғону лоф,
Алданиб, охирда бўлгаймиз хароб.

Анбиё дедики, бул - иллат эрур,
Кўр этур кўзларни, чун зиллат эрур.

Сиз бугун даъвойимиз тинглаб магар,
Кўрмагайсиз илкимизда не гуҳар.

Бул гуҳар мардум кўзига имтиҳон,
Биз тутармиз кафтимизда ҳар замон.

Қайда гавҳар, деб агарда сўрса ул,
Бул - унинг кўрмаслигига бир далил.

- 2720 Гар қуёш ҳам тилга кирса, сўз деса,
Ётма ортиқ, ёп-ёруғ кундуз, деса.

Сен магар дерсан: гапир ҳужжат ила,
Офтоб дерким, Худодин кўз тила...

Кундузи бир кимса изларкан чароғ,
Бул далилким, унда йўқ кўзу қароғ.

Баски, кўрмассен, гумонлар ичрасен,
Парда ичра - имтиҳонлар ичра сен.

Кўрлигингни мунча ҳам фош айлама,
Тангри лутфин кут, сукут қил, сўйлама.

2725 Куппа-кундуз йўл босиб, оҳ этмагил,
Қайда кун, деб ўзни расво этмагил.

Сабру бардош-жазби раҳмат белгиси,
Белги истарсен, бу-иллат белгиси.

«Жим туринг» амрин эшитгил жон ила,
Жонга етгил шафқати жонон ила.¹

Гар халос эрмиш муродинг, ул табиб -
Пойига бошингни қўйгил, эй ҳабиб.

Аввало сот, олмоқ истарсен магар,
Жон бағишла, жоҳ бағишла, сийму зар.

2730 Сўйласин сенга санолар фазли ҳув,
Кўк ҳасадлар ичра қолсин, куйсин у.

Ул табибларга бағишлаб жону дил,
Ўзни кўргайсиз ва бўлгайсиз хижил.

Халқ бўлолмас ул сўқирликдин халос,
Бул Худо амри ила бўлгай, холос.

Ул табибларга ҳамиша қул бўлинг,
Мушку анбарлар таратган гул бўлинг.

¹ Қуръони карим. Аъроф сураси, 204-оятга ишорат. Ул ояти каримада дейилади: «Қачонки Қуръон қироат қилинса, унга қулоқ тутинг ва жим туринг, шояд раҳматга сазовор бўлсангиз».

УЛ ГУРУХНИНГ ПАЙҒАМБАРЛАРГА БЎХТОН ҚИЛИШГАНИ

Қавм дедиким, бул ҳама алдов, макр,
Ҳаққа ноибми магар Зайду Бакр? .

- 2735 Элчи подшо қавмидин бўлгай ҳамон,
Лой қаёнда, холиқи афлок қаён?

Биз эшакмия еганмасмиз, аё,
Пашшани билсак чу ҳамрози Ҳумо.

Қайда балчиқ, қайда ул Парвардигор?
Офтобга зарранинг не дахли бор?

Қайданам ул иккиси боғлиқ бўлур?
Бул ривоятларга ким бовар қилур?

КАЛИЛА КИТОБИДА АЙТИЛГАНИДЕК, ҚУЁНЛАР БИР ҚУЁННИ ФИЛ ҲУЗУРИГА ЮБОРИШГАНИ, ҚУЁН, МЕН ОЙ ЭЛЧИСИДИРМЕН, АНАВИ БУЛОҚДАН СУВ ИЧМАГИЛ, ДЕБ ФИЛНИ ОГОҲЛАНТИРГАНИ

Бўйладирким, бир қуёне бор эмиш,
Ойдан элчи, унга маҳраммен, демиш.

- 2740 Чашмадин филлар ичиб оби зилол,
Бошқа ҳайвонлар ичолмай, ташна-зор.

Чашмадин ул жумла маҳрум эрдилар,
Кучлари кам эрди, ҳийла қурдилар,

Янги ой чиққанда бир кекса қуён,
Чиқди тоғ бошига, сўнгра урди бонг:

Ой тўлиб, ўн тўртга етса, шоҳи фил,
Чашмага кел, унда кўргайсен далил.

Мен фақат бир элчидирмен, бор-йўқ,
Элчига банди ситам, озор йўқ.

2745 Ой дерким сенга, ҳаддин ошмангиз,
Чашма - бизнинг чашмадир, ёндошмангиз.

Кўр этармен йўқса, айлармен сўқир.
Айтганин айтдим, бўйиндин соқит ул.

Тарк этинг бул чашмани, овлоқ боринг,
Ой қилич солмасдан ўзни қутқаринг.

Белгиси улдирки, чанқаб ҳойнаҳой,
Сиз яқинлашганда титрар сувда ой.

Сен фалон оқшомда келсанг, шоҳи фил,
Чашмада бу сўзга топгайсен далил.

2750 Етди ойга еттию саккиз гали,
Келди филлар шоҳи чун сув ичгали.

Хартумин ул чашмага солди шитоб,
Титради ой, сувга тушди изтироб.

Ой кўринди ҳам уринди кўзга ул,
Фил кўриб ойни, ишонди сўзга ул.

Гўл деманг бизни ўшал филларсимон,
Сувдаги ой қўрқитолмас ҳеч қачон.

Анбиё дедики, эвоҳ, пандимиз,
Ечмади, баттар тугилди бандингиз.

**ПАЙҒАМБАРЛАР УЛАРНИНГ
ТАЪНАЛАРИГА ЖАВОБ БЕРИБ,
МИСОЛЛАР КЕЛТИРИШГАНИ**

- 2755 Эй дариго, ул давою ул илож,
Заҳри қотил бўлди сизга, не илож.
Кўзингизни бас қорайтирди чирор,
Қаҳр этиб Ҳақ, қўйди доғ устига доғ.
Сиз ила етгайму бизга бир самар?
Ки самодин ҳам баландроқмиз магар.
Кемаким ахлат ташийдир ҳар тараф,
Дур тўла денгизга ундан не шараф?
Эй дариго, дийдаким эрмиш сўқир,
Офтобни зарра янглиғ кўрмас ул.
- 2760 Ҳаммадин одамда нур кўпроқ эди,
Лекин Иблис кўргани тупроқ эди.
Сен баҳормас, қишни сўр девонадин,
Қишни кўргай ул боқиб ҳар хонадин.
Давлат ул йўқсулга учрар гоҳида,
Йўл бурар йўқсулга етган чоғида.
Келди ул маъшуқ сўроқлаб уйига,
Кирмади бадбахт муҳаббат кўйига.
Кўзни янглиштирди бадбахтлик, сазо,
Қалбни ҳолдин ҳолга солди бул қазо.
- 2765 Тош санамлар қибла бўлди сиз учун,
Кибру лаънат соя бўлди сиз учун.

Тошингиз эрса агар анбози¹ Ҳақ,
Ақлу жон бўлмас нечун ҳамрози Ҳақ?

Бир ўлик пашша Ҳумога гар шерик,
Зинда жон бўлмасми ҳамрози малик?

Сиз ўлик ҳайкални йўнгансиз, аё,
Пашшани жон бирла бор этмиш Худо.

Сиз - ҳамиша санъатингиз ошиғи,
Бошига мосдир илоннинг қуйруғи.

2770 На у думда давлату неъмат эрур,
На бу бошда лаззати роҳат эрур.

Ўргилиб бошдин ўшал дум беқарор,
Бир-бирига мос-муносиб икки ёр.

Бўйла таъкидлар Ҳакими Ғазнавий,
Чун «Илоҳийнома»да айтмиш ани.

Сен қазо ҳукмига этма эътироз,
Бўлгай эшшакда қулоғу жусса мос.

Узвларига мос келур абдонлар,²
Ҳам сифатларга муносиб жонлар.

2775 Ҳар сифатким, жон учун Ҳақ сайламиш,
Бегумон унга муносиб айламиш.

Васф ила жонни таносиб этди ул,
Юз ила кўзни муносиб этди ул.

Ё гўзал, ёки хунукнинг васфи ҳам,
Мос-муносибдир, Худо чеккан рақам.

¹ Анбоз - шерик

² Абдонлар - баданлар

Кўзу кўнгилни чекар ул асбаъайн,
Котиб илкида қаламдек, эй Ҳусайн.¹

Икки бармоқ ўртасинда бу кўнгил,
Гоҳи маънос эрса, гоҳи хурсанд ул.

2780 Эй қалам, фахр эт бу дунё мулкида,
Хат чекарсен, ўйла, кимнинг илкида?

Жумла жунбишинг у жуфт бармоқдадир,
Тўртта йўл бошида, тўрт бармоқдадир.

Ҳоли назминг ҳам - Худонинг хоҳиши,
Азми жазминг ҳам - Худонинг хоҳиши.

Бас, тазарру айла, ўзга роҳ йўқ,
Эврилишдин ҳар қалам огоҳ йўқ.

Бу қалам билгай вале ўз қадрини,
Касб этур яхши-ёмонликда ани.

2785 Фил, қуён афсонасин келтирдилар,
Ул азал сиррини гапга қордилар.

ТАНҒРИ ИШИДА ҲАР КИМСА ХАМ МИСОЛ КЕЛТИРА ОЛМАСЛИГИ БАЁНИДА

Сизга қолмишму, тўқиб байту масал
Сўнг ани даргоҳга иргитмоқ магар?

Чун мисоллар келтириш Ҳазрат иши,
Илми Ҳаққа гар сазовордир киши.

Баски, билмассен, не эрмиш сирри Кулл,
Зулф ила юздин мисол келтирмагил.

¹Эй Ҳусайн, кўз ила кўнгил котиб қўлидаги қаламдек Ҳақнинг икки бармоғи орасидадир.

Сен Мусони кўр, асони чўп деди,
Чўп эмас ул, асли аждарҳо эди.

2790 Бўйла подшо билмади ул сирри чўп,
Не билурсен сирри ул дому ҳубуб?¹

Бас адашди бўйла Мусонинг кўзи,
Не қилур ул кимса, гар сичқон ўзи?

Ул мисолинг Ҳақ чу аждарҳо этар,
Узву узвинг парчалаб, яғмо этар.

Бир мисол келтирди Иблиси лаин,
Ҳаққа малъун бўлди ул то явми дин.

Бир мисол келтирди Қорун бир куни,
Тожу тахти бирла ер ютди уни.

2795 Бу мисолинг мисли қузғун, эй фалон,
Ул сабаб вайрон эрур юз хонадон.

НУҲ КЕМА ЯСАГАНДА ҚАВМИ МИСОЛЛАР КЕЛТИРИБ, УНИ МАСХАРА ЭТГАНИ

Нуҳ ясарди кема қумлоқ дашт аро,
Тўпланиб, мардум этарди масхара.

Баски, сахро ичра сувсоқ эрдилар,
Кема қурмиш, боқ, бу нодон, дердилар.

Ул бири дер: қумда сайрон айлагил,
Бул бери дерким, қанот ҳам бойлагил.

Нуҳ уларга дерди: бул-амри Худо,
Не деманг, амрини айлармен адо.

¹ Дому ҳубуб - тузоқ ва ем.

**ЎҒРИДАН, ТУН ЯРМИДА ДЕВОР ТАГИДА
НИМА ҚИЛЯПСАН, ДЕБ СЎРАШГАНИ,
ЎҒРИНИНГ, ДОВУЛ ҚОҚАЯПМАН, ДЕБ ЖАВОБ
БЕРГАНИ**

2800 Бул масални тингла, ўғри ўлтириб,
Тун аро девор тешарди зўр бериб.

Соҳиби уй хаста, бедорди тақи,
Тоқатин тоқ этди ўғри тақ-тақи.

Чиқди том бошига, сўрди: эй падар,
Не қилурсен тунда уннаб бул қадар?

Кимсану не ишга машғулсен ҳамон?
Дедиким, довул чалармен, эй фалон.

Сўрдиким, довул саси келмас нега?
Деди: тингларсен довулни эртага.

2805 Эртага боргай қулогингга етиб,
Бонг урар ул, оҳу вовайло этиб.

Бу масал - уйдирма, қийшиқ, сохтадир,
Билмадинг, остида эрмиш неча сир.

**ҚУЁН ОСМОНДАГИ ОЙДАН ЭЛЧИ БЎЛИБ,
ФИЛГА ХАБАР КЕЛТИРГАНИНИ ИНКОР
ЭТИШГАНИ, ШУ ҲАҚДАГИ МАСАЛГА ЖАВОБ**

Бил қуён сиррини, ул-деви фузул,
Ул сенинг нафсингга келмиш чун расул.

Нафси надонингга улким юз тутар,
Оби ҳайвондин сени маҳрум этар.

Сен унинг маъносини терс англадинг,
Қуфр этиб, ўзни ситамга шайладинг.

- 2810 Сувда ойнинг титрашин этдик баён,
Ки нетиб филларни қўрқитмиш қуён.

Сўйладик филу қуённинг қиссасин,
Ой кўраркан сувда, филнинг ваҳмасин.

Ойми ул, йўқ, ўзгадир ой, аҳли хом,
Бир тўлин ойким, асирдир хосу ом.

Ою офтоб не, фалаклар не эмиш?
Ақлу нафсинг не, малаклар не эмиш?

Не эмиш ул офтоби офтоб?
Не дедим, ҳай, уйқу ичра мен шу тоб?
- 2815 Қаҳр этиб, юз минг шаҳарни шоҳлар
Сарнигун айлайди, эй гумроҳлар.

Тоғу тошлар ҳам ёрилгай ул замон,
Офтоб ёнгай фалакда, титрабон.

Бўз булутлар ҳам куярлар боб-боб,
Этса кўнгиллар ғазаб-олам хароб.

Бекафанлар, эсла диллар оҳини,
Эсла Лут шаҳри сиёсатгоҳини.

Учта қуш кўкларда андоқ учдилар,
Неча филлар устухонин янчилар.
- 2820 Ул абобил-қушлар ичра миттилар,
Тешдилар фил терисини, йиртдилар.

Билмаган борму, надир тўфони Нуҳ,
Ё нечук мавҳ этди Фиръавнни Руҳ?

Руҳ уларни сувга отди беомон,
Сўнг эса сурди, совурди ҳар томон.

Билмаган борму Самуд аҳволини,
Сарсари ел ичра кечган ҳолини.

Сен кўзингни оч-да, кўнгилларни кўр,
Филни ўлдирган ўшал филларни кўр.

2825 Бўйла филлар, бўйла шоҳлар бор ҳамон,
Ишлари қаҳру ғазабдир ҳар қачон.

Йўллари - зулмат аро зулматга йўл,
Топмагайлар тун аро раҳматга йўл.

Неча бир яхши-ёмон бор, айтгали,
Ҳамма билди, билмадингиз сиз вале.

Сиз кўриб, кўрмасга олгайсиз магар,
Кўзларингизни келиб, очгай ажал.

Боқки, олам саҳнида хуршиду нур,
Сен эса зулматда юргайсен, сўқир.

2830 Бул ишинг нурдин жудо айлар сени,
Чун тўлин ойга ёпарсен дарчани.

Сен борурсен тору танг чоҳ қўйнига,
Не гуноҳ ортгунг жаҳоннинг бўйнига?

Жонки ул бўрисифат, яғмо кучук,
Баски, Юсуф юзини кўргай нечук?

Куйлади Довуд, чу тошлар бўлди сув,
Етмади лекин дили тошларга у.

Офарин идроку инсофларга бот,
Ҳар замон: валлоҳу аълам бир-рашод.

2835 Саддиқу русли кироман ё сабо,
Саддиқу руҳан сабоҳа ман сабо.

Саддиқу ҳумум шумусу толиъат,
Юъмину куммин мазозил-қориъат.

Саддиқу ҳумум будавру зоҳират,
Қабла ан ялкукум бис-соҳират.

Саддиқу ҳумум масобихуд-дужо,
Акриму ҳумум мафтохур-рижо.

Саддиқу ман лайса яржу хайракум,
Ло тазиллу ло тасудду ғайракум.¹

2840 Форсча айтай, тозини тарк айлагил,
Туркнинг ҳиндуси бўл, эй обу гил.

Шоҳлар бергай гувоҳлик, тинглангиз,
Кўк ишонди, сиз-да бовар айлангиз.

ЭҲТИЁТ ВА ЭҲТИЁТКОР КИШИ БАЁНИДА

Ё боқинг аввалгиларнинг ҳолига,
Ё боринг охиргиларнинг олдига.

Эҳтиёт не? Ишни салмоқлаш демак,
Икки тадбирдин бирин танлаш демак.

Ғар бири деса: йўлингдир етти кун,
Йўл эмас, қумлар кечарсен, ташна қум.

¹ Эй Сабо аҳли, у буюк, юксак пайгамбарларга ишонинг, Тангри неъматни бўлмиш жонни азиз тутинг. Уларни ҳақиқий деб билинг, улар сизни қиёмат азобларидан қутқарувчи қуёшлардир. Уларни ҳақиқий деб билинг, улар-порлаб нур сочувчи ойлар, шуъласини ерга сочишдан ҳам олдин сизга бахшида этган ойлар.

Уларни ҳақиқий деб билинг, улар зулматларни ёритган ёгдулар... Уларга эҳтиром кўрсатинг, улар — умид калитлари... Сиздан хайрли ишлар кутарлар. Ўзингиздан бошқани айнирманг, ўзингиздан бошқани ўқитманг.

- 2845 Бошқаси деса: ишонма, эй фалон,
 Ҳар қадамда учрагай оби равон.
- Эҳтиётдин чора-тадбир шул бўлур,
 Сувни гамлаб чиққанинг маъқул бўлур.
- Йўлда сув эрса, тўкарсен ҳойнаҳой,
 Йўлда гар сув бўлмаса, ҳолингга вой.
- Эй халифазодалар, инсоф қилинг,
 Рўзи Ҳаққа эҳтиёт айлаб келинг.
- Отангизга чун ғазаб этди адув,
 Иллийандин судради зиндонга у.
- 2850 Шоҳи шатранж кўнглини мот айлади,
 Қувди жаннатдин, чу офот айлади.
- Баски кўрсатди нечук йиқмоқни ҳам,
 То йиқиб, рангларни саргайтмоқни ҳам.
- Мунчаким ул паҳлавонга этди ул,
 Энди сен унга баланддин боқмагил.
- Ул ҳасадчи олди, қочди божини,
 Отамиз ҳам онамизнинг тожини.
- Қип-ялангоч қўйди, бундоқ этди зор,
 Йиғлади Одам бу ишга зор-зор.
- 2855 Ки нечун Ҳақ амрига бош эгмади,
 Энди бадноммен мудом, деб йиғлади...
- Сен қиёс этгил унинг таррорини,
 Макрини, макр ичра кору борини.
- Алҳазар, борманг, чақирса қошига,
 Тиги ло ҳавла урингиз бошига.

Ҳар қадамда сизни кўргай бемалол,
Сиз уни кўрморингиз лекин маҳол.

Дон сочур сайёд макрлар айлабон,
Дон агар пайдо эрур,офат ниҳон.

2860 Қайда дон кўрсанг, ҳазир бўл, алҳазар,
Ногаҳон тушгай тузоққа болу пар.

Қушки дон кўрди, тузоқни кўзлади,
Ризқини дашту далодин излади.

Ул қаноат қилди, емга учмади,
Шул сабаб дому тузоққа тушмади.

ЭҲТИЁТНИ УНУТИБ, ҲИРСУ ҲАВО КЎЙИГА КИРГАН ҚУШНИНГ АҲВОЛИ

Келди бир қуш,қўнди девор устига,
Донни кўрди, тушди емнинг қасдига.

Бир кўзи тортарди гар майдон сари,
Бир кўзи тортарди лекин дон сари.

2865 Икки кўз жанг қилди, сарсон бўлди қуш,
Оқибат тарк этди қушни ақли ҳуш.

Бошқа қуш тушмай тараддуд кўйига,
Узди кўзни, учди саҳро сўйига.

Шоду масрур кўкда парвоз айлабон,
Жумла озодларга бўлди ул имом.

Ул имомни муқтадо этгай киши,
Амну озодликка ҳам етгай киши.

Эҳтиётлар шоҳи бўлмишдир дили,
Ул сабаб боғу чамандир манзили.

2870 Ул ҳазмдин рози, андин рози ҳазм¹,
Бўйла қил гар айласанг тадбиру азм.

Неча бор тушдинг ўшал ҳирс домига,
Неча бор тушдинг ажалнинг комига.

Лекин ул таввоб² озода айлади,
Этди тавбангни қабул, шод айлади.

Деди: ин удтум казоудно казо,
Наҳну завважна л-фаола бил-жазо³

Чунки жуфтнинг биттасин олсанг илиб,
Ортидан ул биттаси келгай елиб.

2875 Биз тайин этдик амал бирлан асар,
Ул бириси бул бирига жуфт магар.

Гар бири бўлса бировнинг тутқуни,
Жуфти келгай ортидин излаб уни.

Келдингиз дому тузоққа боз учиб,
Тавба кўзига тагин тупроқ сочиб.

Боз Таввоб айлади лутфу карам,
Деди: бу ёқларга ҳеч босманг қадам...

Лек учиб келди яна парвона ул,
Жонингизчи сурди оташ ёна ул.

2880 Булма, эй парвона, мунча беақл,
Ўтда куймишдир қанотинг, боқ ахир.

Бас, қутулдинг, қутқуни тарк айла, кеч,
Дом аро донга қиёлаб боқма ҳеч.

¹ Ҳазм - эҳтиёт, эҳтиёткорлик.

² Таввоб - тавбаларни қабул қилувчи, Тангри.

³ Тавбангизни бузсангиз сизга азоб берамиз, амалингизга жуфт мувофиқ жазо оласиз.

Шукр қилгил Ҳаққа, токим бергай ул,
Ризқи рўзинг сенга беҳавфу адув.

Этди озод, сен уни шод айлагил,
Неъматини Ҳақ эрканин ёд айлагил.

Неча бор келганда чун ранжу бало,
Йиғладинг, дединг: нажот бер, эй Худо.

2885 Бўйла хизмат айлабон, эҳсон қилай,
Бори шайтон макрини яксон қилай.

ҲАР ҚИШДА ИТЛАРНИНГ ЁЗДА ЎЗИМИЗГА АЛБАТТА УЙ ҚУРАМИЗ, ДЕБ АҲД ЭТИШГАНИ ҲИКОЯТИ

Қаҳратон қишда совуқдин қалтираб,
Ит этарди аҳду паймон бир ажаб .

Тўртала деворни тошдин тиклабон ,
Ёзда қургаймен ўзимга бир макон.

Ёзни ўтказгум баса қурмоқ ила,
Тирмашармен тиш ила, тирноқ ила.

Ёз келаркан, жон кирарди жонига,
Сингиб иссиқ тери, устухонига.

2890 Ўзини бардам сезаркан, дерди ул:
Тўртта девор мен учун торлик қилур.

Сояга тортарди ўзни бир йўла,
Қорни тўқ, ухларди танбаллик ила.

Кўнгли деркан: қур иморат, эй аму¹,
Хонага қандоқ сигармен? - дерди у.

¹ Аму - амаки.

Дард келиб, устинга ёприлган замон,
Юмшагай ҳирсингни тутган устухон.

Тавбадин, дерсан, иморатлар қурай,
Қиш келаркан, унда бегам ўлтирай.

2895 Дард қочаркан, қолмагай бошингда гам,
Қолмагай ул уй қуриш савдоси ҳам.

Шукр қил, неъматдин ортиқ бил ани,
Ношукур эрсанг, сенга неъмат қани?¹

Шукр агар жон эрса, неъмат пўст анга,
Шукр ила келгай висоли дўст сенга.

Неъмат ул - гафлат , шукр - огоҳлик ул ,
Дом этиб шукрингни, неъмат овлагил.

Неъматини шукринг кўзингни тўйдирар,
Шунда неъматларни сочгайсен магар.

2900 Қона-қона ич майи анвосидин,
То қутулгайсен қорин гавросидин.

АНБИЁ АЛАЙҲИССАЛОМЛАРНИНГ НАСИҲАТ ЭТИШЛАРИНИ МУНКИРЛАР МАН ҚИЛИШГАНИ ВА УЛАРНИНГ ЖАБРИЁНА ДАЛИЛЛАР КЕЛТИРИШГАНИ

Ул гуруҳ деди: насиҳат бўлди, бас,
Сўзни бу қишлоқда кимса тингламас.

Кўнглимизга банду қулфни урди Ҳақ,
Борму ҳеч Холиққа бергувчи сабақ?

Бўйла чекди нақшимиз тасвиргар,
Сўз ила ўзгартириб бўлмас магар.

¹ Қуръони карим. Иброҳим сураси, 7-оятга ишорат.

Тошга гар юз йил десангим, лаъл бўл,
Бўзга гар юз йил десанг, бахмал бўл.

2905 Қумга гар десанг, зилолдек шева тут,
Сувга гар десанг, асал бўл ёки сут.

Бас, яратди кўкни, афлокийни Ҳақ,
Сув ва тупроқни, жамий хокийни Ҳақ.

Осмонга берди даврону сафо,
Обу гилга тийраюзликни раво.

Осмон иркит, қаро бўлгайму ҳеч?
Лойу балчиқда сафо бўлгайму ҳеч?

Ҳар бирига қилди бир қисмат эваз,
Жаҳд ила тоғлар бўлурму хору хас?

АНБИЁ АЛАЙҲИССАЛОМЛАРНИНГ ЖАБРИЙЛАРГА ЖАВОБ БЕРИШГАНИ

2910 Бир сифат бирла яратмиш Зулжалол,
Бас, уни ўзгартириш эрмиш маҳол.

Бор вале андоқ сифатларким талай,
Кечса бўлгайдир улардин ҳар қалай.

Тошга олтин бўл, дейиш, беҳуда, бас.
Мисга олтин бўл, дейиш, беҳудамас.

Қумга балчиқ бўл, дейилса, ожиз ул,
Лек десанг тупроққа андоқ, жоиз ул.

Ранжлар бермишки унга чора йўқ,
Не илож, кўр бўлса, оқсоқ ё пучуқ.

2915 Бўйла дардлар борки, дардлар бор дағи,
Инчунинким, лақваю¹ бош оғриғи.

Топ бәсе дардинга дармон, муҳтарам,
Дард магар бежиз эмас, дармон ҳам.

Аксарий дардларга дармон бўлгуси,
Изласанг қатъий туриб ,топилгуси.

КОФИРЛАРНИНГ ЖАБРИЁНА ДАЛИЛЛАРНИ ТАКРОР ЭТИШГАНИ

Қавм дедиким, биздағи дарду бало,
Бўйла дардким, унга кор этмас даво .

Айтдингиз такрор бул афсуну панд,
Бори маҳкамроқ тугилди боғу банд.

2920 Гар давони ул қабул этгай эди,
Зарраси зойил бўлиб, кетгай эди.

Қанд касал сувлар ичаркан, қонмагай,
Ичса дарёни, жигарга томмагай.

Қўл-оёғи шунда шишгайдир, валеқ,
Сув ичар тинмай, босилмас ташналиқ.

АНБИЁ АЛАЙҲИССАЛОМЛАРНИНГ ЯНА ЖАВОБ БЕРИШГАНИ

Анбиё деди: умидсизлик ёмон,
Фазлу раҳмат Ҳақда чексиз бегумон.

Бўйла муҳсиндин умид узмоқ-хато,
Қўлни чўзким, сенга ҳам бергай Худо.

¹ Лақва - оғиз ёки юзнинг қийшайиши.

- 2925 Неча бир иш мушкул эрди бошида,
 Ҷаммаси ҳал бўлди журъат қошида.
- Келса маъюслик, кейин уммид келур,
 Кеча кечгай, ортидин хуршид келур.
- Жисмингиз тошларга дўнмишдир магар,
 Кўнглингизга қулф урилмишдир магар.
- Бизни айларму қабул ё айламас,
 Амри Ҳақни етказурмиз элга, бас.
- Бандалик амр айламиш Ҳақнинг ўзи,
 Не дедик сизга, бари Ҳақнинг сўзи.
- 2930 Жонни тикканмизки, ундадир йўриғ,
 Ҳақ буюрса, қумга эккаймиз уруғ.
- Ким набийдир, Ҳақдин ўзга ёри йўқ,
 Халқ қабул айларму, йўқму, кори йўқ.
- Тангри бергай ҳаққимизни, кўрса эп,
 Баски душман бўлдик элга дўстни деб.
- Маъюс эрмасмиз у даргоҳга бориб,
 Ҳар қадамда токи ўлтирсак ҳориб.
- Кўнгли маъюс балки ўзга кас эрур,
 Улки ёрдин айрию маҳбас эрур.
- 2935 Дилбари матлубимиздир бизга эш,
 Раҳмати маҳбубимиздир бизга эш.
- Кўнглимиздек гулшан ичра гул қани?
 Кексалик, пажмурдаликка йўл қани?
- Доимо ёшмиз, гўзалдирмиз, латиф,
 Тозадирмиз, шоду хандонмиз, зариф.

Бизга юз йил муддатинг бир дам эрур,
Ул узун, бул қисқа-номахрам эрур.

Не узун, не қисқа - тан билгай, валеқ,
Жонда не қилсин узунлик, қисқалиқ?

2940 Уч юзу тўққиз йил асҳоб ухлади,
Наздида кечғони ёлғиз кун эди.

Ётдилар бир кунча роҳат айлабон,
Токи танларга адамдин етди жон.

Кечмасайди кеча, кундуз, ою йил,
Кексалиқ келгайму эрди, ўйлагил.

Гар адам богида жон беҳуд эрур,
Жонни сармаст айлаган Эзид эрур.

Ичмаса, лаззатни билгайму киши,
Гул ила сассиқ алафнинг не иши?

2945 Сигмагай мавҳумга гар мавҳум эса,
Мисли мавҳумдек магар маъдум¹ эса.

Не билур жаннатни дўзах ялмағуз?
Не қилур тўнғизда гулдек тоза юз?

Бўлмагил энди томоғинг, эй фалон,
Сенга андоқ луқма етди бул замон.

Неча мушкулларни осон айладик,
Қавм учун йўлларни осон айладик.

¹ Маъдум - йўқолган, номавжуд.

АНБИЁ АЛАЙҲИССАЛОМЛАР ТИЛАГИГА УЛ ҚАВМНИНГ ТАҚРОР ЭЪТИРОЗ ЭТГАНИ

Сиз ўзингизча табаррук, саъд вале,
Бизга наҳсу нописанд, муртад вале.

2950 Жонимизда йўқ эди андишалар,
Қўйдингиз гамга, адолатпешалар.

Бир жамият эрдик андоқ иттифоқ,
Сиз туфайли тушди бул ҳажру фироқ.

Тўтилар эрдик шакар тотига маст,
Энди маргандеш¹ қушлармиз, холос.

Қайда бир афсонайи гамгин эса,
Қайда бир овозайи мискин эса.

Шул жаҳон ичра ёмондин келса фол,
Қайда юз очса ёмонликка мисол.

2955 Боис унга қиссангиздир, фолингиз,
Гамга солмоқ - орзую аъмолингиз...

АНБИЁ АЛАЙҲИССАЛОМЛАРНИНГ ЯНА ЖАВОБ БЕРИШГАНИ

Анбиё дедики, фол айтсак фақат,
Жонингизга жондир ул, бўлгай мадад.

Ухлаган чоғингда бир овлоқда гар,
Аждаҳодин етса жонингга хатар.

Айласа огоҳ сени бир меҳрибон,
Деса, аждарҳо келур, тургил ҳамон.

¹ Маргандеш - ўлимни ўйловчи.

Нега бундоқ фол очарсен, дермисен?
Фол не қилсин, уйғониб боқ, кўрмисен?

2960 Биз ёмон фолдин сенга айлаб нажот,
Бошлагаймиз кўшқи анволарга бот.

Чун Набий айтур, не эрмишдир ниҳон,
Ул кўрур, кўрмас вале аҳли жаҳон.

Бир табиб, ғўра ема, деса магар,
Хасталик етгай, етишгай шўру шар.

Сен десанг, қўй, бул хайрсиз фол эрур,
Бул, уни тухматга қўйгонинг бўлур.

Гар мунажжим десаким, қисмат қавий,
Йўлга чиқма, бўйла ишдан ўзни тий.

2965 Гар сўзи юз карра ёлгон чиқса ҳам,
Унга бовар айлагайсен, муҳтарам.

Сўйламас ёлгон вале бизнинг нужум,
Бул ҳақиқат сенга сингмайдир нечун?

Ул мунажжиму табиб айлар гумон,
Биз дегаймиз, неки кўргаймиз аён.

Биз боқармиз дуду оташ сўйига,
Ки келурлар аҳли мункир кўйига.

Сен дегайсен, қўй, керакмас бул мақол,
Бизга келтиргай зиёнлар бўйла фол.

2970 Майли, чин сўзни қулоққа олмагил,
Қисматинг йўлдош, бу йўлдин қолмагил.

Бир илон келгай изингдин шу маҳал,
Томдаги бир кимса сенга қичқирар.

Сен дегайсен, айтма, гамгин айлама,
Ул дегайким, майли, хуш бўл, гам ема.

Лек илон бўйнингга ташлангай ҳамон,
Талх бўлур, аччиқ севинчинг ул замон.

Сен дегайсен: воҳ, нечун дод этмадинг,
Ишки бундоқ бўлди, фарёд этмадинг?

2975 Ёки томдин менга тош отсанг эди,
Хавф-хатардин бир нишон этсанг эди.

Ул дегайким, ранжитар эрдим сени,
Лек бу сўз бирлан севинтирдинг мени.

Мен жавонмардлик ила этдим ниёз,
Истадим, этсам балолардин халос.

Сен-ёмон, бу яхшилиқни билмадинг,
Яхшилиқ этсам, назарга илмадинг.

Ким ёмондир, беомонлик айлагай,
Яхшилиқ этсанг, ёмонлик айлагай.

2980 Сабр ила нафсинга этгил қаршилиқ,
Ул ёмондирким, ярашмас яхшилиқ.

Яхшига бир карра эҳсон айла, бас,
Етти юз эҳсон ила бергай эваз.

Гар ёмонга айласанг қаҳру жафо,
Сенга банда, қул бўлиб, этгай вафо.

Аҳли кофир ҳам этиб жабру ситам,
Сўнг жаҳаннамда дегайлар, ё Эгам!..

**У ДУНЁДА ЖАҲАННАМ, БУ ДУНЁДА ЗИНДОН
ЯРАТИЛИШИ ҲИКМАТИ. ДЎЗАХ ВА ЗИНДОН
МУТАКАББИРЛАР ИБОДАТГОҲИ ЭКАНЛИГИ,
«МЕНИНГ АМРУ ФАРМОНИМГА ИСТАСАНГ
ИХТИЁРИЙ, ИСТАСАНГ МАЖБУРАН,
МУТЛАҚО КЕЛИНГ»¹ ДЕЙИЛГАНИ**

Гар ёмон кўрса жафо, софий бўлур,
Лек вафо кўрса, яна жофий² бўлур.

2985 Чун уларнинг масжиди - дўзах эмиш,
Лойиқ ул бегона қушга фах³ эмиш.

Тушса зиндонга магар ўғри,лаим,
Ул дегай ҳар лаҳза: Раҳмону Раҳим!

Келди дунёга ибодат деб башар,
Бўлди мункирга ибодатгоҳ - сақар.

Одамий дунёда нелар айласин,
Майли, лекин бандаликни ўйласин.

Инсу жинсларни яратди Ҳақ, демак,
Ўзга мақсад йўқ ибодатдин бўлак.

2990 Гар асл мақсад китобдин фан эрур,
Бош қўяр бўлсанг анга, болиш бўлур.

Лек китобдин муддао болиш эмас,
Муддао илму маърифат ҳар нафас.

Сен олиб шамширни, қозик айладинг,
Ўзни бадбахтликка балки шайладинг.

¹ Қуръони карим. Фусиллат сураси, 11-оятга ишорат.

² Жофий - жафо қилгувчи, жафочи.

³ Фах - тузоқ.

Гар башардин муддао ирфон эди,
Ўзгадир ҳар одамийнинг маъбади.

Маъбади марди карим - меҳру вафо,
Маъбади пасту лаим - жабру вафо.

2995 Ур ёмонни, бош эгар, урсанг магар,
Яхшиларга берки, бергайлар самар.

Икки масжид Ҳақ бунёд айламиш,
Кимга дўзах бермиш ул, кимга биҳишт.

Ул Мусо паст қурди Қуддус қопқасин,
То кираркан, қавм сажда айласин.

Чунки золим эрдилар ҳам сарфароз,
Дўзах ўлди қопқа ул, арзу ниёз.

**ТАНГРИ ТАОЛО ҲАҚҚА БОШ ЭГМАГАНЛАРНИ
БОШ ЭГДИРИШ УЧУН ПОДШОЛАРНИ
ЯРАТГАНИ, ШУ ТУФАЙЛИ МУСО
АЛАЙҲИССАЛОМ «ДАРВОЗАДАН БОШ ЭГИБ
КИРИНГ, БУ ЕРНИ ЮРТ БИЛИНГ» АМРИГА
КЎРА ҚУДДУС ШАҲРИ ДАРВОЗАСИНИ ПАСТ
ҚИЛИБ ҚУРДИРГАНИ**

Гарча подшолар-да этдир, устухон,
Ҳақ яратган қопқадирлар бегумон.

3000 Аҳли дунё шоҳга этгай саждалар,
Кибриёга сажда этмаслар улар.

Бўйла меҳроб этди ахлат зотини,
Шоҳу султон қўйди сўнгра отини.

Қайда тубанлик эса, тимсолисиз,
Гар қамишдирсиз, шакардин холисиз.

Бўйла кўппакларга пастлар бош эгар,
Бошини эгмас арслон, ор этар.

Жумла сичқонга амир бўлгай мушук,
Улки сичқон, шердин қўрққай нечук? .

3005 Боқ, улар Ҳақ итларидин титрагай,
Ҳақ қуёшидин ва лекин қўрқмагай.

Раббул-аъло, дер ҳамиша яхшилар,
Раббини махлуққа тенглар қаршилар.

Улки сичқон эрса, унга шер надир?
Шердан ул бечора оҳу қўрқадир.

Тўс юзингни косалес, сарқитхўр,
Сенга нон берганни Ҳақ ўрнида кўр.

Бас, етар, бундан-да ортиқ бўлса гап,
Кўзгатур шоҳу амирларда газаб.

3010 Гапнинг индаллоси шулдир, эй карим,
Бош эгур ҳар дам лаимларга лаим.

Нафси бадга кимда ким эҳсон этар,
Билмагай неъматни ул, куфрон этар.

Аҳли меҳнат шукр этиб, шокир эрур,
Аҳли неъмат макр этиб, ботил эрур.

Макр этар бекзода ул, заррин қабо,
Шукр этар ул хастаким, соҳиб або.¹

Молу неъматдин шукр келгайму ҳеч?
Келгай ул дарду аламдин эрта-кеч.

¹ Або - қисқа англи, кенг устки тўн.

СЎФИЙНИНГ ҚУП-ҚУРУҚ ДАСТУРХОНГА МУҲАББАТИ

- 3015 Сўфий ул қозикда кўрди суфрани,
Чарх уриб айланди шунда даврани.
- Бенаволарнинг навоси шул, деди,
Жумла дардларнинг давоси шул, деди.
- Дуди шўри юксалиб, оҳ бўлдилар,
Ўзга дарвешлар-да ҳамроҳ бўлдилар.
- Гоҳ кулиб, гоҳида ҳай-ҳуй дердилар,
Рақс этаркан, масту беҳуд эрдилар.
- Булфузул деди: бунинг ҳайрони йўқ,
Қуп-қуруқ суфра, ичида нони йўқ.
- 3020 Дедилар: бор-бор, емакни кўзлагил,
Ошиқ эрмассен, таоминг излагил.
- Билки, ошиқнинг ғизоси ишқ эрур,
Содиқ эрса, боғлимас борлиққа ул.
- Аҳли ошиққа писанд эрмас вужуд,
Баски ҳозир унга бесармоя суд.
- Пар - қанотсиз ҳам учиб осмонда хўп,
Қўлсиз ургайлар баса чавгонга чўп.
- Ул фақирни кўрки, хивчинлар уриб,
Қўлсиз ҳам замбил ясаиди ўлтириб.
- 3025 Бас, улар йўқликда чодир қурдилар,
Чун адам якрангу воҳид бўлдилар.
- Сут эмаркан, нон завқи қайда бор?
Ки париларга емиш - атру уфор.

Одабий етгайму атру бўйига,
Феъли гар зид эрса феълу хўйига?

Ул уфорданким пари олгай самар,
Бермагай юз минг таоминг ҳам магар.

Қон эрур қибтий¹ кўзига мавжи Нил,
Сув кўрар унда вале сибтий² жамил.

3030 Аҳли исроилга денгиз эрди йўл,
Ғарқагоҳ³ бўлди фиръавнийларга ул.

**ЯЪҚУБ АЛАЙҲИССАЛОМГА ЮСУФ ЮЗИДАН
ҲАҚНИНГ ШАРОБИНИ ИЧИБ, ЮСУФ АТРУ
БЎЙИДАН ҲАҚНИНГ АТРУ БЎЙИНИ ОЛИШ
НАСИБ ЭТГАНИ. ОҒАЛАРИ ВА БОШҚАЛАР
ҲАР ИККИСИДАН-ДА МАҲРУМ ЭДИЛАР**

Улки Юсуф юзи бирла маст эди,
Яъқуб эрди, бошқалар кўрмас эди.

Меҳри бирлан чоҳга ҳам тушмоқчи ул,
Қаҳру кин бирлан қудуқ қазмоқчи бул.

Бунга бўм-бўш эрди Юсуф суфраси,
Мўл эди Яъқубга нону меваси.

Ким ювиқсиздир, кўринмас унга ҳур,
Ло салота, деди, илло-бит-тахур.⁴

3035 Ишқ эмишдир ҳар маҳал жонларга қут,
Очлик эрмиш дину иймонларга қут.

Яъқуб ул Юсуфга ташна, оч эди,
Атру бўйига мудом муҳтож эди.

¹ Қибтий - Фиръавн тарафдорлари. ² Сибтий - Мусо қавми.

³ Ғарқагоҳ - ҳалокат манзили.

⁴ Таҳоратсиз намоз ўқилмайди...

Улки келгай, кўйлагин тутган кўйи,
Бурнига урмас вале Юсуф бўйи.

Яъқуб эрди гарчи юз фарсанг йироқ,
Атру бўйи бурнига ургай бироқ.

Эй басо олим, илмдин бенасиб,
Гарчи ёд олмиш, анга эрмас ҳабиб.

3040 Тинглагувчи гарчи хос эрмас, авом,
Олгай ундан илму фан бўйин мудом.

Гар унинг илкида кўйлак - ория,¹
Қулфуруш илкида мисли жория.

Қулфуруш чўрига этмас эътибор,
Чўрининг чун бир сотишлик қадри бор.

Ризқу рўзи айламоқ - Ҳақнинг иши,
Ўзга бир йўл сорига юрмас киши.

Бир хаёл бирлан бирининг кўнгли боғ,
Бир хаёл бирлан бирининг кўкси доғ.

3045 Ҳақ хаёллардин тузиб боғу чаман,
Ҳақ хаёллардин ясар дўзахни ҳам.

Ким билур лекин унинг гулшанларин?
Борму бир билгувчи ул гулханларин?

Билмагай бир кимса, билмоқлик маҳол,
Қайси бир жон рукнидин келгай хаёл?

Билса эрди, қайси ирмоқдин келур,
Шум хаёллар йўлини тўсгайди ул.

¹ Ория - бу ерда, муваққат, омонат, маъносида.

Бўйла бир манзилки ул - банди адам,
Қайси жосус ул сари қўйгай қадам?

3050 Тут этогидин унинг чун кўрвор,
Бўйла бўлгай кўр киши, эй шахриёр.

Домани чун амру фармони анинг,
Бахтлидир жон бўлса қурбони анинг.

Ул бири бўстон аро, боғ ичрадир,
Бул бири чексиз алам, доғ ичрадир.

Ул, ажаб, дер, мунча хушдир бул ҳабиб?
Бул, ажаб, дер, кимга тутқун ул гариб?

Кел, булоқлар, хуш ҳаволар бундадир
Саргайиб юрма, даволар бундадир.

3055 Сен дегайсен, кел чаманга, ўргилай,
Ул сенга жоним, боролмасман, дегай.

БИР АМИРНИНГ НАМОЗНИ СЕВГУВЧИ, НАМОЗДА ТАНРИГА ИЛТИЖОЛАР ЭТГУВЧИ ҚУЛИ ҲАҚИДА ҲИКОЯТ

Бир амир ҳаммомга ҳожатманд эди,
Субҳидам уйғотди қулни, тур, деди.

Тосу лунги олгил Олтиндан ҳамон,
Иккимиз ҳаммомга бўлгаймиз равон.

Тосу лунги олди Сунқур¹ қўлига,
Тушдилар алқисса ҳаммом йўлига.

Йўлда масжид бор эди, бонги сало,
Етди Сунқурнинг қулогига тўло.

¹ Олтин, Сунқур - ривоятдаги қулларнинг исмлари.

- 3060 Эрди Сунқурга намоз кўп муҳтарам,
Дедиким, эй лутфу эҳсонлиғ хўжам.
- Шул дўконда ўлтириб, бир лаҳза кут,
Мен намозимни ўқий, этмай унут.
- Кечди фурсат, чун намоз бўлди тамом,
Чиқди масжиддин ҳама, қавму имом.
- Чиқмади, куттирди Сунқур хулласи,
Тушгача кўз тутди унга хўжаси.
- Борди масжид ёнига, чорлаб уни,
Қул деди: чиқмоққа қўймаслар мени.
- 3065 Сабр қил бир лаҳза, боргаймен ҳамон,
Куттириб қўйдим сени, эй меҳрибон.
- Сабр этиб, хўжа чақирди етти бор,
Тоқатин тоқ этди ушбу кирдикор.
- Етти бор борди эшикка устма-уст,
Қул деди: чиқмоққа қўймаслар ҳануз.
- Сўрдиким, масжидда кимса қолмамиш,
Бас, йўлинг тўсган ҳамоно ким эмиш?
- Деди: ким тутгай сени ташқорида,
Бас, ўшал тутгай мени ичкорида.
- 3070 Улки ул кирмоққа қўймайдир сени,
Ул ўшал чиқмоққа қўймайдир мени.
- Сенга йўл йўқ бул тараф қўйсанг қадам,
Ул тараф бормоққа йўл йўқ менга ҳам...
- Ким балиқдир, бағридин қўймайди сув,
Кимки хокий, бағрига қўймайди сув.

Чун балиқ - сув эрса, ҳайвон - гил¹ эрур,
Бунда ҳийла, тадбиринг ботил эрур.

Бир буюк қулфдирки, очгувчи Худо,
Унга таслим айла ўзни, бўл ризо.

3075 Зарра-зарра эрса ҳар ашё калит
Тушмагай, ёлғиз Худойимдин умид.

Гар унутсанг азму тадбирингни сен,
Берма иқболингни, тут пирингни сен.

Гар унутсанг ўзни, Ҳақ ёд айлагай,
Банда бўлсанг, Тангри озод айлагай...

**«ПАЙҒАМБАРЛАР НОУМИД ҚОЛГАНДА...»
АМРИДА АЙТИЛГАНИДЕК, УЛАР
СЎЗЛАРИНИНГ МУНКИРЛАР ТОМОНИДАН
ҚАБУЛ ЭТМАСЛИГИНИ КЎРИБ,
УМИДСИЗЛИККА ТУШИШГАНИ²**

Анбиё дедики, токай бу ситам.
Бедаволарга ўқирмиз ваъзу панд?

Чун совуқ эркан темир, туймоқ нечун?
Тўр қафасларга нафас урмоқ нечун?

3080 Халқ этар жунбуш қазову ваъдадин,
Тиш агар кескир қиличдир-меъдадин.

Нафси аввал³ урди соний нафсга дўқ,
Думдин эрмас, бошидин айнир балиқ.

¹ Гил - лой, балчиқ.

² Қуръони карим, Юсуф сураси, 110-оятга ишорат.

³ Нафси аввал, яъни биринчи нафс дейилганда инсоннинг табиий истеъдод ва қобилияти, иккинчи нафс дейилганда эса унинг ҳаётдаги майли ва истаги назарда тутилади.

Лек шуни ҳам яхши бил, эшшакни сур,
Амри Ҳақдин қочмоғинг мушкул эрур.

Улмидирсен, булмидирсен, бу гумон,
Ҳақд этгил, кимлигинг бўлгай аён.

Кемага юклаб юкингни ҳар сафар,
Ҳақда қилгайсен таваккални магар.

3085 Билмагайсен, сув кечиб дуру дароз,
Ғарқ бўлурсен ёки топгайсен халос.

Ғар дасангким, йўлда не бўлгай менга?
Билмагунча, тушмагаймен кемага.

Ғарқ бўлурмен ёки топгаймен омон?
Иккисидан қай бири, айтгил ҳамон.

Мен гумонлар ичра ўлтирмам, десанг
Қуп-қуруқ уммид ила юрмам, десанг.

Савдогарликдин сенга не келгуси?
Олами ғайбдин эрурлар иккиси.

3090 Тожир ул кўрқоқ эса, ҳовлиқма жон,
На самар кўргай бу ишда, на зиён.

Йўқ, зиён кўргай ўшал маҳруму хор,
Шуълани севгучиларга шуъла бор.

Жумла ишда бор умиду эътимод,
Динни маҳкам тутки, топгайсен нажот.

Чун умиддин ўзга бунда мустажоб
Бўлмагай, валлоҳу аълам бис-савоб.

МУҚАЛЛИДНИНГ ИЙМОНИ ХАВФ ВА РАЖО ЭКАНЛИГИ БАЁНИДА

Одамий заҳмат чекиб, тургайму тинч?
Йўлга бошлар баски уммиду илинж.

- 3095 Ҳар саҳар дўконга чопгайдир киши,
Ризқи рўзи айламоқдир ташвиши.

Айрилиб қолмоқ баса даҳшат сенга,
Бас, нечук келгай кучу қудрат сенга?

Хавфу қўрқувлар келурлар устма-уст,
Айламас чун жаҳду жавлонингни суст?

Дерсан: ул хавфу хатарларким келур,
Бўш келиб, танбаллик этсам, кучланур.

Жаҳд умидимга умид қўшгай яна,
Келса танбаллик, хатар ошгай яна.

- 3100 Баски шундоқ, дин аро, эй бадгумон,
Сенга йўлдошдир нечун хавфу зиён?

Кўрмадингму шу буюк бозор аро,
Этмади не анбиёву авлиё?

Не ажиб кони гуҳарлар очдилар,
Не ажиб суду самарлар сочдилар.

Қай бирига ўт-олов ҳалхол эди,
Қай бирига сув буюк ҳаммол эди.

Қай бири бўлди темирлар бирла эл,
Қай бири амрига ҳозир бўлди ел.

**ПАЙГАМБАР АЛАЙҲИССАЛОМ, ҲАҚ
ТАОЛОНИНГ МАХФИЙ ВАЛИЙЛАРИ БОР,
ДЕГАНИ**

3105 Ўзга бир қавм борки, кўп пинҳон эрур,
Зоҳир ўлмиш халқ уни қайдин билур?

Унчаким олиймақом, сарбаст улар,
Бир нафас кўзларга ташланмас улар.

Ҳаққа маҳрамдирлару соҳиб карам,
Номларин эл билмагай, абдол ҳам.

Кўрмагайсанму, карам айлаб Худо,
Кел, қулим, деб сенга этгайдир нидо.

Олти ёқ олам-унинг ардоғидир,
Қай тараф боқсанг, буюк байроғидир.

3110 Кир, деса оташга соҳиб марҳама,
Кир ўшал оташга, ёнгаймен, дема.

**АНАС РАЗИАЛЛОҲУ АНҲУ ДАСТУРХОННИ
ОЛОВ ТЎЛА ТАНДИРГА ОТГАНИ ВА
ДАСТУРХОННИНГ ЁНМАГАНИ¹**

Бул - Анас, фарзанди Моликнинг иши,
Ки унинг меҳмони эрди бир киши.

Ул ҳикоят этди, овқатдин кейин,
Кўрди мезбон суфранинг доғ бўлганин.

Кирланибти, боқ, деди, эй ходима,
Сен уни тандирга ташла бир дама.

¹ Молик ўғли Анас-ансорлардан, Мадинада ҳазрат Пайгамбар хизматларида бўлган, юз ёшида Басрада вафот этган, мақбараси Қасри Анас номи ила машҳур.

Олди дастурхонни чўри қиз ҳамон,
Ўт тўла тандирга отди шул замон.

- 3115 Жумла меҳмон бунга ҳайрон эрдилар,
Кул бўлур оташда суфра, дердилар.

Кечди фурсат, олди дастурхонни қиз,
Суфра эрди беғубор, поку тамиз.

Эй саҳоба, дедилар, бул не эди?
Не сабаб, оташга тушди, ёнмади?

Дедиким, овқат танаввул айлабон,
Мустафо сурмишдилар дасту даҳон.

Эй кўнгил, оташдин энди қўрқмагил,
Сен-да ул дасту даҳонга банда бўл.

- 3120 Бўйла лутф этганда дастурхонига,
Не карамлар этмас ошиқ жонига?

Қибла этди Каъба тошин элга ул,
Сен-да боргил, пойига тупроқ бўл.

Кўрдилар ул жумла бундоқ фолни,
Дедиларким қизга, англлат ҳолни.

Ўтга от, деб хўжа айларкан хитоб,
Сен оловга суфрани отдинг шитоб.

Бўйла дастурхонни, ҳеч турмай қараб,
Шул замон тандирга отгонинг ажаб.

- 3125 Қиз дедиким, менда бордир эътимод,
Аҳли акрамдин эмасмен ноумид.

Суфра не эрмиш, буюрса муҳтарам,
Мен шу тандирга отармен ўзни ҳам.

Мендадир бўйла камоли эътимод,
Ҳар ибодуллоҳдин айлармен умид.

Ўтга киргум, не эмиш дастури хон,
Гар буюрса бир кариму роздон.

Эй биродар, ур ўзинг иксирга сен,
Кам эмас эр сидқи хотин сидқидин.

- 3130 Сидқи хотин сидқидин кам эрса гар,
Ул кўнгил эрмас, қориндир, эй жигар.

**ПАЙҒАМБАР АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ ЧЎЛДА
СУВСИЗЛИҚДАН ДАРМОНИ ҚУРИБ,
ТИЛЛАРИ ОСИЛГАН АРАБ ҚАРВОНИ
ФАРЁДИГА ЕТГАНИ**

Бир араб карвони бир гал дашт аро,
Қолди сувсиз, ўйлаким, оташ аро.

Қақраган саҳрода чун қолмишдилар,
Шум фалокатга дучор бўлмишдилар.

Ногаҳон йўл узра чиқди Мустафо,
Икки дунё сарвари, ганжи сафо.

Кўрди, йўл устида карвони бузург,
Ташна қумлар қўйнида, устида юк.

- 3135 Тиллари осилмиш эрди, ҳансираб,
Тевалар сочилмиш эрди ҳар тараф.

Раҳми келди, дедиким, дарҳол туринг,
Ҳув анув бархонни мўлжаллаб юринг.

Унда бир занжийни кўргайсиз магар,
Хўжасига сув тўла меш келтирар.

Тевасин бошини бул ёққа буринг,
Бас, ҳузурумга етаклаб келтиринг.

Халқ ўшал қумликни кўзлаб бордилар,
Тевани ҳам, тевакашни кўрдилар.

- 3140 Занжи эрди, тевани туртар эди,
Хўжасига армуғон элтар эди.

Дедиларким, сени чорлар шу маҳал,
Икки олам сарвари, фахрул башар.

Дедиким, ошно эмасмен, кимдир ул?
Дедиларким, моҳрўй, фарзона феъл.

Неча бир таърифу тавсиф этдилар,
Дедиким, ул кимса шоирму магар?

Халқни жазб этгай сеҳрлар айлабон,
Мен яқин бормасмен унга ҳеч қачон...

- 3145 Элтдилар судраб у ёққа шул замон,
Дод солар эрди, чекар эрди фиғон.

Ул азиз олдида хуллас чўкди тиз,
Сув ичингиз, деб буюрди ул азиз.

Ичди карвон аҳли, сувга қондилар,
Тевалар ҳам сипқориб, хўрсиндилар.

Битта машкдин барча эл тўлдирди машк,
Кўкдаги серсув булутлар этди рашк.

Ким кўрибдир бўйла ишлар зотини?
Бир киши босди жаҳаннам ўтини.

- 3150 Ким кўрибдир бўйла савдо бўлганин,
Битта машкдин шунча машкнинг тўлганин?

Машк ул бир парда, Ҳақнинг амридин,
Оқди сувлар лутфу эҳсон баҳридин.

Бугланиб сув, кўкка юксалгай ҳаво,
Сув бўлиб ерларга тушгайдир яно.

Ҳеч сабабсиз, амр агар этса Ҳакам,
Пишқириб сувлар оқар йўқликданам.

Сен гўдаксенким, сабабдир кўрганинг,
Билгисизликдин-сабабдир билганинг.

3155 Бор мусаббаб, беҳабар, гофил ўзинг,¹
Чун сабабдин пардага мойил ўзинг.

Гар сабаблар кетса, фарёддир ишинг
Раббано, деб кўкка учгай нолишинг.

Раб дегайким, бор баче сўйи сабаб,
Ул сабабдин менга юз бурдинг, ажаб.

Қул дегайким, кўрганим сенсан ҳама,
Ул сабаблар барча-лофу дамдама.

Тангри дер: бу кўйга кирмогинг маҳол,
Тавба, деб аҳдингда турмогинг маҳол.²

3160 Шунда ҳам мен раҳму шафқат айлағум,
Раҳматим мўлдирки, раҳмат айлағум.

Боқмагаймен аҳди ёлғонингга то,
Сўрганингни сенга этгаймен ато.

Аҳли карвон барча ҳайрон қолдилар,
Ё Муҳаммад, деб хаёлга толдилар.

¹ Мусаббаб - сабаблар сабабчиси.

² Қуръони карим. Анъом сураси, 27-28-оятларга ишорат.

Битта мешни парда этдинг, муҳтарам,
Сувга фарқ этдинг арабни, курдни ҳам.

**МЎЪЖИЗА ИЛА УЛ МАШКНИНГ СУВГА
ТЎЛДИРИЛГАНИ ВА ТАНГРИ ТАОЛО
ХОҲИШИ ИЛА ҚУЛНИНГ ҚОРА ЮЗЛИ ОҚҚА
АЙЛАНГАНИ**

Эмди бир боқ сув тўла машингга, қул,
Токи биздин бир шикоят этмагил.

- 3165 Бўлди ҳайрон қул унинг бурҳонидин,
Ломакондин келгуси иймонидин.

Чашма кўрдиким, эди кўкдин равон,
Машки унга парда эрди бул замон.

Бир замон йиртилди парда, боқди қул,
Кўк аро ғайб чашмасорин кўрди ул.

Кўзлари ёшларга тўлди дамба-дам,
Хўжасин, балки унутди ўзни ҳам.

Қўл-оёғи қолди зўр меҳнат аро,
Титрама солмишди жонига Илоҳ.

- 3170 Мустафо этди бу ҳолатдин халос,
Деди: боргил, ўз ишингни айла боз.

Ҳайрат этма, ҳайратинг олдинда мўл,
Йўлга тушгил, чобуку мардона бўл.

Қул тутиб шунда Набийнинг илкини,
Ўпди такрор, кўзига сурди ани.

Мустафо ҳам қулни сийпаб, сийлади,
Юзига қўл сурди, фарруҳ айлади.

Шул замон яшнаб, оқарди ул ҳабаш,
Кўркига қилди қуёшу ой талаш.

3175 Чун Юсуф эрди ўшал ҳусну жамол,
Дедилар: бор, элга айла арзи ҳол.

Бўйла ҳол эрди анга, сархушу маст,
Қўл-оёғи қайда, идрок айламас.

Қолди карвон, йўлни айру айлабон
Икки машк сув бирла бўлди ул равон.

**ХЎЖА ЎЗ ҚУЛИНИ ОҚ ЮЗЛИ КЎРИБ,
ТАНИМАГАНИ, СЕН МЕНИНГ ҚУЛИМНИ
ЎЛДИРГАНСАН, УНИНГ ҚОНИ ТУТИБ, СЕНИ
БУ ЁҚҚА КЕЛТИРМИШ, ДЕГАНИ**

Кўрди хўжа, қуршади ҳайрат ани,
Чорлади ул жумла қишлоқ аҳлини.

Деди: мешу теваким шу жойдадир
Лек менинг занжий гуломим қайдадир?

3180 Ул кишиким тева узра ўлтирур,
Бир тўлин ойдир, таратгай шуъла, нур.

Қул кўринмайдир вале, ўлмиш магар,
Ногаҳон қашқирга ем бўлмиш магар.

Чун яқинлаб келди кимса, сўрди бот,
Айт, Яман аҳлимисен ё туркзод?

Қулни не қилдинг, яширма, ростин айт,
Гар уни ўлдирган эрсанг, қасдин айт.

Деди: ўлдирган эсам, келгаймидим,
Ўз оёғим-ла юриб, елгаймидим?

3185 Улки қаршингда, қулинг деб бил ани,
Фазли Яздон айлади равшан мени.

Хўжа сўрди боз: гуломим қайдадир,
Ростин айт, алдовларинг бефойдадир.

Деди: не асрорга ёр бўлди гулом,
Барчасин мен сенга сўйлармен тамом.

Сен сотиб олган замондин баски то -
Кечди шу фурсатгача не можаро.

Мен ўшал қулмен, ўшал жону вужуд,
Лек бугун жонимга тушди ўзга ўт.

3190 Рангим ўзгарди ва лекин жони пок,
Ранг не эрмиш, билмагай аркони хок.

Таншунослар бизни тез гум айлагай,
Сув ичиб, сўнг тарки меш, хум айлагай.

Жоншунослар билмагай сонун адад,
Беканор денгизда гарқдирлар абад.

Сен жаҳонда жон бўл ҳам жоншунос,
Ёру дўст бўл, бўлма фарзанди қиёс.

Боқ, ақл бирлан малакнинг жинси бир,
Бир сабабдин айрича сувратлидир.

3195 Чун малак қушдек самода ёзди пар,
Бул ақл қўйди қанотни, топди фар.¹

Ложарам ҳар иккиси пайваст эрур,
Икки зебо ҳамдаму ҳамдаст эрур.

Иккиси ўзни Худога бойламиш,
Иккиси одамга сажда айламиш.

¹ Фар - нур, шону шукуҳ.

Нафсу шайтон бошданоқ воҳид эди,
Ёв эди одамгаву ҳосид эди.

Тан кўриб одамда, ундан қочди ул,
Нур кўриб одамда, бошин эгди бул.

3200 Бул бири одамдин олди нур эваз,
Ул бири одамда тупроқ кўрди, бас.

Шул баён басдир, сўзим ях бойламиш,
Чун жухудга зоедир Инжил ўқиш.

Ул шиа эрса, дема баҳси Умар,
Чалма барбат савтини, тингларму кар?

Лек агар қишлоқда ёлғиз кас эрур,
Шунчалар дод-вой солибмен, бас эрур.

Тингламоққа сўзга ҳам лойиқ керак,
Англатур сўз унга чун тошу кесак.

**ҲАҚ ТАОЛО ОСМОНЛАРДА ВА ЕРДА КЎЗГА
КЎРИНГАН ВА КЎРИНМАГАН НЕ ЯРАТГАН
БЎЛСА ҲАММАСИНИ ЭҲТИЁЖГА ЯРАША
ЯРАТДИ; БИР НАРСАНИ ХУДО БЕРМОҒИ
УЧУН УНГА ЭҲТИЁЖ БЎЛМОҒИ ЛОЗИМ;
ЭҲТИЁЖ - БИР НАРСАГА ЭРИШМОҚНИНГ
ДАЛИЛИДИР**

3205 Улки Марям, мунча фарёд айламиш,
Ёш гўдак чун тилга кирмиш, сўйламиш.¹

Жузвиким Марямга сўз қотмиш чунон,
Жузви жузвинг сенга ҳам сўйлар ниҳон.

Қўл, оёгинг сенга шоҳид жуфту тоқ,
Берма мункирликка мунча қўл, оёқ.

¹ Қуръони карим. Марям сураси, 16-35-оятларга ишорат.

Лойиқ эрмассен изоҳу урғуга,
Сўз сени кўрганда кетгай уйқуга.

Ҳар не ўсгай - эҳтиёж бирлан ўсар,
Одамий дардига дармондир ўшал.

3210 Ҳақ таоло гар самовот тиклади,
Азбаройи дафъи ҳожот тиклади.

Қайда дард эрса, даво бергай анга,
Қайда йўқсилдир, наво бергай анга.

Қайда мушкулдир, этар ҳаллини у,
Қайда экиндив, таратгай унга сув.

Сувни камроқ ич-да, юргил ташналаб,
Бўл ҳамиша еру кўкдин сув талаб.

То бола дунёга кўз очмас экан,
Унга деб сут келмагайдир сийнадан.

3215 Тўхтама, пасту баландлардин югур,
Тўл ҳароратларга, ҳар дам ташна бўл.

Тинглагайсен шунда сувларнинг сасин,
Бол ари бол деб учаркан, нагмасин.

Ўт, ўсимликлар ҳамиша сувга зор,
Сув тараб турмоқ уларга - эътибор.

Сув тараб турсанг экинга муттасил,
Эканинг қолмас қуриб, тортгай яшил.

То жавоҳир жон аро музмар эрур,
Унга раҳмат кўкидин кавсар эрур.

3220 Чун сақоҳум раббўҳум келди хитоб,¹
Ташна бўл, валлоҳу аълам биссавоб.

**БИР КОФИРА АЁЛНИНГ ЭМИЗИКЛИ БОЛАСИ
БИЛАН МУСТАФО АЛАЙҲИССАЛОМ
ҲУЗУРИГА КЕЛГАНИ ВА БОЛАНИНГ
ҲАЗРАТИ ИСОГА ЎХШАБ СЎЗ ҚОТГАНИ**

Келди қишлоқдан чиқиб кофир хотин,
Мустафони имтиҳон этмоқ учун,

Кирди Пайгамбар ҳузурига равон,
Икки ойлик гўдаги бирлан ҳамон.

Деди гўдак: саллам Аллоҳу алайк,
Ё Расулиллоҳу қад жиъно илайк.²

Онаси қичқирди: ҳай-ҳай, бўлди, жим,
Бул шаҳодатни сенга ўргатди ким?

3225 Ким сенга ўргатди андоқ, сўйладинг,
Бул гўдакликда такаллум айладинг?

Деди: Ҳақ ўргатди, айтди Жабраил,
Жабраил англлатди-ким эрмиш Расул.

Сўрди: қайда? Деди: бошинг устида,
Сен кўтар бошингни кўрмоқ қасдида.

Бошинг узра ўлтирибди Жабраил,
Менга сўйлайдир Расолатдин далил.

Сўрдиким, кўргаймисен? Деди: аён,
Бошинг узра ул муаллақ ойсимон.

¹ Уларнинг Раблари сувга қондиради.

² Эй Оллоҳнинг элчиси, сенга Оллоҳнинг саломи бўлсин, биз сенинг ҳузурингга келдик...

3230 Ул ҳамон сўйлар менга васфи Расул,
Бошлагай руҳимни юксакларга ул.

Сўзга лаб очди Расулиллоҳ шу пайт,
Деди: эй мурғак бола, исмингни айт.

Деди: Ҳақ олдида мен - Абдулазиз,
Абди Узза, дейди қавмим, эй азиз.

Уззадин мен айру, безормен бутун,
Мустафони элчи этган Ҳақ учун.

Икки ойлик ул бола чун моҳи бадр,
Дарс берарди, ўйлаким, асҳоби садр.

3235 Шул замон ел эсди жаннат куйидин,
Ул икковлонга уфурди бўйидин.

Чун гўдак бирлан анога етди ул,
Дедилар: жон берса бунга яхшидир.

Яхши деб Ҳақ кимни тавсиф айлагай,
Жонлию жонсиз ҳама сиддиқ дегай.

Гар мурувват айласа Раҳмон анга,
Қуш нигоҳбондир, балиқ посбон анга.

**МУСТАФО АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ ЭТИГИНИ
БУРГУТ ОЛИБ УЧГАНИ ВА УНИ ҲАВОДА
ТЎНКАРГАНДА ИЧИДАН ҚОРА ИЛОН
ТУШГАНИ**

Шом эди, тарқалди овози сало,
Ўлтириб эрди, эшитди Мустафо.

3240 Шайлади расми намозга ўзни ул,
Қўлларин ювди ва ювди юзни ул.

Этигин киймоқчи бўлди шул замон,
Тушди бир бургут ҳаводин ногаҳон.

Қўлини чўзганда ул сиймойи хуш,
Олди этикни, ҳавога учди қуш.

Қуш этикни кўкда тўнкарди ҳамон,
Тушди этикдин қаро туслик илон.

Ул илон эрди маҳобатлик, сиёҳ,
Мустафони асради лутфи Худо.

3245 Сўнг этикни ул уқоб келтирди боз,
Деди: кийгил, эй Набий, этгил намоз.

Бас, заруратдан эди густоҳлигим,
Беадаблик бирла бундоқ айладим.

Вой, агар ул кимса густоҳлик қилур,
Безарурат нафсига фатво берур.

Шунда шукрон этди қушга Мустафо,
Биз жафо деб ўйласак, эрмиш вафо.

Сен олиб учдинг этикни, ғам едим,
Сен ғамим олганда мен ғамгин эдим.

3250 Гарчи Ҳақ асрори ғайбин кўрсатур,
Ўз-ўзи кўйига бангд эрди кўнгил.

Шунда қуш сендин йироқ ғафлат, деди,
Ғайбни кўрган эрсам, ул аксинг эди.

Гар этик ичра илон кўрдим, аё,
Ул сенинг аксинг туфайли, Мустафо.

Акси нуроний ҳама равшан эрур,
Акси зулмоний ҳама гулхан эрур.

Акси Абдуллоҳ бaсе нурлик бўлур,
Акси бeгона бaсе кўрлик бўлур.

- 3255 Ҳар кишининг акси бор, кўргил аён,
Кимга кўнглинг тортса, ўлтир ёнмаён.

**БУ ҲИКОЯТДАН ИБРАТ ОЛИШ ВА «ҲАР БИР
МАШАҚҚАТ ИЛА БАРОБАР БИР ЕНГИЛЛИК-
ДА БОРДИР» АМРИНИ ОБДОН ТУШУНИШ**

Бул ҳикоятдир ўғит, жоним, санго,
Рози бўл ҳар неки ул ҳукми Худо.

Келса бошингга балойи ногаҳон,
Яхшиликка йўй уни сен бегумон.

Ўзгалар қўрқув-ла саргайган замон,
Қаршила гулдек кулиб суду зиён.

Боқки, гулнинг юлсалар ҳам баргини,
Кулгусин қўймайди, эгмас қаддини.

- 3260 Дер: тикандин ғам агар келса, не ғам,
Кулгуни ушбу тикандин топмишам.

Сен йўқотсанг ғар бирор бир нарсани,
Бир фалокатдин халос этмиш сени.

Сўрдилар: устоз, тасаввуф не эмиш?
Деди: ғам келганда феълни кенг қилиш.

Ул ажиб бургутки, ҳиммат айлабон,
Олди Пайғамбардин этикни ҳамон.

Шул йўсин даф бўлди андин заҳри мор,
Балли ақлингга, анису беғубор.

- 3265 Деди: бир нарса йўқотсанг, гам ема,
Гар еса эчкингни бўри, нолима.¹

Ул бало юз бир балодин асрагай,
Бул жафо минг бир жафодин сақлагай.

БИР КИШИ МУСО АЛАЙҲИССАЛОМДАН ҚУШЛАР ВА ҲАЙВОНЛАР ТИЛИНИ ЎРГАНМОҚЧИ БЎЛГАНИ

Бир киши келди Мусога, ёш эди,
Менга ҳайвонлар тилин ўргат, деди.

Токи ҳайвонлар тилин англаб етай,
Дин учун бир ҳосили ибрат этай.

Одабийнинг тилларин билдим ҳама,
Барча дарди - ошу нону дамдама.

- 3270 Бас, бу дунёда яшаркан жонивор,
Эҳтимолки, ўзгача бир дарди бор.

Деди Мусо: қўй, буни этма ҳавас,
Оқибат жонингга етгайдир шикаст.

Ибратингни эт Худойимдин талаб,
Ўргатоламас ҳеч китобу ҳарфу лаб.

Ортди лекин ул йигитнинг хоҳиши,
Ман этилган нарсага ўчдир киши.

Эй Мусо, деди, кўнгил нуринг билан,
Йўл ёритдинг, барча бўлди баҳраманд.

- 3275 Маҳрум этма, менки истармен мурод,
Бул сенга эрмас муносиб, эй жавод.²

¹ Қуръони карим. Ҳуд сураси, 23-оятга ишорат.

² Жавод - саховатли, жавонмард.

Ноибнн Ҳақсен, карам этсанг, нетар,
Моне бўлсанг, менга маъюслик етар.

Боқ, Эгам, деди Мусо, бу қулгаким,
Йўлдин оздирмиш уни деви ражим. *

Ўргатар бўлсам, анга етгай зиён,
Йўқ, десам, кўнглига тушгайдир гумон.

Ҳақ дедиким, сен анга ўргат, Мусо,
Мустажобдир ҳар дуойи илтижо.

3280 Деди: ё Раб, сўнг пушаймонлар қилур,
Не пушаймон, оҳу афгонлар қилур.

Ҳар киши қудратга эрмас созвор,
Ажз эмиш ул - мойи парҳезгор.¹

Эрга йўқсуллик чу фаҳри жовидон,
Касб этар фақр ичра тақвою имон.

Бойлиги боис қувилди ул гани,
Сабру тоқат чунки тарк этди ани.

Одамийга фақру ожизлик - омон,
Нафс балоси - ҳирси гамларга макон.

3285 Чун ҳавойи орзулардин гам келур,
Ўлжа бўлгай шул тарийқ шайтонга ул.

Боққи, тупроқ орзудир гилхорага,²
Гулшакар сингмас эмиш бечорага.

¹ Ҳар кимса ҳам куч-қудратга лойиқ, муносиб кўрилмас, ожизлик - тақводор кишининг бойлигидир.

² Гилхора - тупроқхўр, тупроқ егувчи.

ҲАҚ ТАЛОДАН МУСОГА, ИСТАГАНИНИ ЎРГАТ, ДЕБ ВАҲИЙ КЕЛГАНИ

Эй Мусо, ўргат, деб айтди Биру Бор,
Айласин, ҳар неки этмиш ихтиёр.

Бандаликка ихтиёр эрмиш намак,
Ихтиёри йўқса, айланмас фалак.

Бул ҳунарда унга йўқ ажзу уқоб,¹
Рўзи маҳшар ихтиёр бўлгай ҳисоб.

3290 Жумла олам Ҳаққа тасбиҳ айтадир,
Сидқидилдин айтмаса, бефойдадир.

Эр кишига сен қилич бергил, сипар,
Ғози бўлгай ё қароқчи, йўлтўсар.

Одамий юксалди айлаб ихтиёр,
Ярмиси болари бўлди, ярми мор.

Мўмин ул кони асал эрмиш баса,
Кофир ул кони заҳар эрмиш баса.

Боққи, мўмин ҳар неким ейдир, ҳалол,
Ул сабабдин ҳосили илкида - бол.

3295 Боққи, кофир ҳар неким ейдир, ҳаром,
Ҳосили андин заҳар эрмиш тамом.

Аҳли илҳоми Худо - айнул ҳаёт²,
Аҳли тасвили ҳаво - саммул мамот³.

Даҳр аро не мадҳу маддоҳлик эрур,
Ихтиёрдир, ҳифзу огоҳлик эрур.

¹Ажзу ҳисоб - мукофот ва жазо.

²Айнул ҳаёт - ҳаёт чашмаси.

³Саммул мамот - ажал заҳри.

Жумла риндлар банди зиндон бўлдилар,
Муттақий, зоҳид, худоҳон бўлдилар.

Чунки қудрат кетса, ожиздир амал,
Кўзни оч, сармоя олмасдин ажал.

3300 Қудратинг бордир, ани харж айлагил,
Қудратинг борида ўзни шайлагил.

Юксалиш отига одамдир савор,
Илкида буткул инону ихтиёр.

Боз Мусо айтди насихат пандини,
Деди: қўй бул ишни, саргайтар сени...

Тангридин қўрққил, деди, тарк эт ҳавас,
Чунки ул шайтон ўқийдир сенга дарс.

**УЛ ОДАМНИНГ ТОВУҚЛАР ИЛА ИТЛАР
ТИЛИНИ БИЛСАМ, БАС, ДЕГАНИ. МУСО
АЛАЙҲИССАЛОМ УНИНГ ТИЛАГИНИ
ИЖОБАТ ЭТГАНИ**

Деди: шул кўппак тилин билсам, нетар,
Англасам сўнгра товуқларни, етар.

3305 Деди Мусо: майлига, ҳожат раво.
Иккисин ҳам англайсен бехато.

Ул синаб қўрқмоқчи бўлди, дам ютиб,
Субҳидам остонада турди кутиб.

Чўри чиқди, суфрани қоқди шу чоқ,
Суфрадин ерга сочилди нон ушоқ.

Чун хўроз борди-да, терди шул замон,
Ит деди: ҳай, бизга жабр этдинг ҳамон.

Сен егайсен арпа, бугдой донини,
Менга мамну, чун ейолмасман уни.

- 3310 Арпа, бугдой, бошқа донларни талай,
Сен егайсен, менга тўғри келмагай.

Бизга қисматдин насиба - бурда нон,
Шунга ҳам тикдинг кўзингни, эй фалон.

ХҲҲҲҲҲҲҲ ИТГА ЖАВОБ БЕРГАНИ

Бас, хўроз дедики, кўппак, гам ема,
Ҳақ ўзи бергай насибанг, кам дема.

Хўжанинг оти яқинда ўлгуси,
Озининг мўлу фаровон бўлгуси.

От ўларкан, итга байрамдир мудом,
Бемашаққат сенга юзлангай таом.

- 3315 Чун эшитди, отини сотди киши,
Иззалик бўлди Хўрозвойнинг иши.

Эртаси кун нонни боз илди хўроз,
Ит Хўрозга этди қаттиқ эътироз.

Деди: шум алдоқчи, бошлаб алдадинг,
Тобакай этгай давом бул одатинг?

От ўлар, деб эрдинг, айтгонинг қани?
Кўп фирибгар, бедаво, дерлар сени.

Норхўроз дедики, эт сабру сабот,
Ўлди, лекин бошқа жойда ўлди от.

- 3320 Отни сотди, ўзни андоқ тиклади,
Ул зиёни ўзгаларга юкледи.

Эртага ўлгай валекин теваси,
Чин бўлур итларга байрам шеваси.

Тевасин ҳам этди-да, сотди киши,
Ғам, зиённи четлабон ўтди киши.

Бўйла пуч чиқди Хўрознинг эртаги,
Ит деди: эй жумла каззоблар беги.

Деди хўроз: тевани сотди жадал,
Лек ғуломи эртага бўлгай ўсал.

3325 Бас, қули ўлса, худойи этгуси,
Сенга ҳам андин насиба етгуси.

Хўжаси сотди ғуломни шул кеча,
Маҳрумият кўрмади ул заррача.

Ҳаққа шукрон айтибон, масрур эди,
Уч фалокатдин қутулдим, дер эди.

Чун хўрозу ит тилин ёд айладим,
Шул йўсин қисмат кўзини бойладим.

Эртаси кўппак заҳар сочди тақи,
Эй хўроз, деди, фирибгар, вайсақи.

ХЎРОЗНИНГ УЧ МАРТА БЕРГАН ВАЪДАСИ УСТИДАН ЧИҚМАГАНИ УЧУН ИТ ОЛДИДА ХИЖОЛАТ ЧЕККАНИ

3330 Ўз-ўзингга бир ҳисоб айлармусен?
Ёлгон эрмас, чинни ҳам сўйлармусен?

Деди: яккаш чинни сўйлармен, чироқ,
Ҳийлаю ёлгончиликдин мен йироқ.

Биз хўрозлармиз, муаззин, ростгўй,
Ки қуёшни пойлагувчи, вақтжўй.

Ерга кўмгил, устимизга тош қала,
Биз қуёшга посбонмиз жон ила.

Посбони офтобдир авлиё,
Сўйлагай инсонга асрори Худо.

- 3335 Бизни қилсин деб мудом бонги намоз,
Этди инсонларга ҳадя Чорасоз.

Бонг урарда ким хатолар қилгуси,
Тонг эмас, ул бошидин айрилгуси.

Бемаҳал жар солса: ҳаййа алал фалаҳ,
Қонини мардумга этгайдир мубаҳ.

Улки маъсум келмишу этмас ғалат,
Ул ваҳийнинг жон хўрозидир фақат.

Муштарийким, олдида ўлди гулом,
Қолди бундоқ бир зиён ичра тамом.

- 3340 Хўжаким Ҳақдин қочирди молени,
Оқибатда тўкди ул ўз қонини.

Бир зиён этгай зиёнларни адо,
Унга молу жонимиз бўлсин фидо.

Подшолар этса қаҳри беомон,
Мол бериб, бошингни сақларсен омон.

Сен қазога макру ҳийла этмаким,
Молни соҳиб кўзидин беркитмагинг.

ХҲРОЗНИНГ ХҲЖА ҲЛИМИДАН ХАБАР БЕРГАНИ

Деди итга: хҲжа Ҳлгай шубҳасиз,
Вориси сҲйгай худойига хҲкиз.

3345 Эртага баским вафоти чин эмиш,
Сенга ҳам бҲлгай муяссар бир емиш.

Тортилур элга неча ошу таом,
Ки тановул айлагайлар хосу ом.

Унда қурбонлик хҲкиздин бир қадар
Итлару йҲқсил гадоларга тегар.

Оту тева, қул агарда сарф эди,
ХҲжага келган балолар даф эди.

Молига келган балодин қочди ул,
Молини қизганди, қонин сочди ул.

3350 Аҳли дарвешга бало андоқ эмиш,
Ҳисми гар қийналса, жони соғ эмиш.

Топмагунча солик ул умри бақо,
Жавр этарму танга, айларму адо?

ҚҲл қимирларму магар айлаб амал,
Ҳонга етмас эрса андин бир бадал.

Улки бергай, фойда кутмай мутлақо,
Ул Худодир, ул Худодир, ул Худо.

Ё валийдирким, аниси Ҳақ эмиш,
Нурга айланмиш, нури мутлақ эмиш.

3355 Ул ганийдир, Ҳзгалар эрмиш фақир,
Бир эваз олмай қачон бермиш фақир?

То бола олдида олма кўрмагай,
Илкидин сассиқ пиёзни қўймагай.

Ушбу бозор ичра бундоқдир гараз,
Бул дўконлардин мурод эрмиш - эваз.

Сенга гар юз бир матони кўрсатур,
Кўнглида юз бир эвазни ўйнатур.

Бул жаҳонда бир саломе бўлмагай,
Ки келиб сўнгра яқодин олмагай.

3360 Бир тамаҳ этмай магар хосу авом,
Бир салом бермас бировга, вассалом.

Хақ саломин изла яккаш, унга тўй,
Ўйма-ўй, манзилма-манзил, кўйма-кўй.

Одамийким хушнафасдир, хуш калом,
Келгай андин Ҳақ паёми, Ҳақ салом.

Ҳар саломин Ҳақ саломидир дея,
Тинглагаймен, нўш этармен жон ила.

Йўқ, унингмас, Ҳақ саломи эрмиш ул,
Баски оташларга ўзини урмиш ул.

3365 Ўзи мурда, Тангри бирла зиндадир,
Ул сабаб асрори Аллоҳ ундадир.

Танни ўлдирмоқдир унга зиндалик,
Тан азоби - руҳига пояндалик.

Ҳозир эрди шул арода ул ҳарис,
Тинглади буткул хўроздин бул ҳадис.

ХҲРОЗДАН ӰЗ ӰЛИМИ ХАБАРИНИ ЭШИТГАН КИШИНИНГ МУСО ҲУЗУРИГА ЮГУРГАНИ

Чун эшитди, қони урди бошига,
Сўнг югурди, борди Мусо қошига.

Пойига бош қўйди қўрқув ичраким,
Деди: фарёдимга етгил, эй калим.

3370 Деди Мусо унга: энди ўзни сот,
Сакрагил, топ бўйла ўпқондин нажот.

Ўзгаларга жавру бедод айла-да,
Кисса, ҳамёнингни тўлдир ақчага.

Сенга улки ойина этмиш баён,
Мен уни гишт узра кўрганмен аён.

Ишни оқил бошданоқ билгай кўриб,
Ғофил эрса пайқамас, битмай туриб.

Нола чекди, деди: соҳиб марҳама,
Урма кўп, бошимга мунча муштлама.

3375 Мендин ўтди бўйла ишким, носазо,
Носазо этганга бер ҳуснул жазо.

Деди: эй ўғлим, камондин учди ўқ,
Ўқни энди қайтариш имкони йўқ.

Мен Яратгандин сўрармен жон ила,
Токи кетгайсен дину иймон ила.

Чунки, иймон бирла борсанг, зиндасен,
Дину иймоннинг ила пояндасен.

Хўжанинг авзойи ўзгарди шу дам,
Ўқчиди, қусмоқчи бўлди дамба-дам.

3380 Бадҳазимликдин эмасди бул ҳамон,
Ул-ўлим қусқуси эрди, эй фалон.

Тўрт киши элтди уйига, қўллашиб,
Судралар эрди оёғи чалкашиб.

Сен Мусо пандига этмай эътибор,
Этдинг ўзни тиги шамширга дучор.

Тортиниб турмас, кесар шамшир тиги,
Лойиғинг шул, лойиғинг шул, лойиғинг.

МУСО УЛ КИМСАНИНГ ДУНЁДА ИЙМОН ИЛА КЕТИШНИ ТИЛАБ, ҲАҚҚА ИЛТИЖО ЭТГАНИ

Тонг-саҳарлаб Ҳаққа ёлборди Мусо:
Эй Худо, иймонидин этма жудо.

3385 Подшолик қил-да, маъзур тут уни,
Янглишиб, орттирди бошга қайғуни.

Мен дедим: бу ишга рағбат қилмагил,
Олмади сўзимни, зое этди ул.

Аждаҳо бирлан нечук эрмиш иши,
Гар асони аждаҳо этмас киши?

Сирри ғайбни билгали лойиқ ўшал,
Кимки сир изҳорига лаб очмагай.

Сув қуши дарёга шўнғийдир шитоб,
Ўзгамас, валлоҳу аълам биссаваб.

3390 Эй худо, дарёга кирмиш эрди қул,
Сув қуши эрмасди, чўкди-кетди ул.

ҲАҚ ТАОЛО МУСО АЛАЙҲИССАЛОМ ДУОСИНИ ИЖОБАТ ЭТГАНИ

Деди: бахш этдим унинг иймонини,
Истасанг, ҳозир тирилтиргум уи.

Истасанг, содиқ расулим, сен учун,
Мурдаларни зинда айлармен бутун.

Деди Мусо: бул қаро маскан эрур,
Ул жаҳонда қўлла, ул равшан эрур.

Бул фано дунёси ичра мунча юк,
Бас, фано дунёсига қайтмоқ нечук?

3395 Жам этаркан ул ниҳоний уйда ҳам,
Раҳматинг бошларга ёғдиргил, Эгам.¹

Тан зиён чексин, камайсин мулку мол,
Жонни қутқаргай, йироқ айлаб вубол.

Бас, риёзат чек, риёзат изла боз,
Танни хизматга буюрсанг, жон халос.

Гар риёзат учраса беихтиёр,
Бош қўйиб, шукрона қил, эй бахтиёр.

Айла шукрона, чу ҳаққинг шул эди,
Сен қараб турдинг, ул эрса «Бўл»деди.

¹ Қуръони карим. Ёсин сураси, 53-оятга ишорат.

**БОЛАЛАРИ ТИРИК ТУРМАГАН АЁЛНИНГ
ЙИГЛАГАНИ, БУ - ЧЕККАН РИЁЗАТЛАРИНГ
ЖАВОБИДИР, МАҚОМИНГ-
МУЖОҲИДДИНЛАР МАҚОМИ БЎЛУР, ДЕБ
УНГА ҒОЙИБДАН ОВОЗ КЕЛГАНИ**

3400 Бир хотин ҳар йил туғар эрди ўғил,
Олти ойдан лек нари ўтмасди ул.

Кўз юмарди уч магар, тўрт ойда гоҳ,
Ул аёл фарёд чекарди: эй Илоҳ!

Тўққиз ой ардоқлагим уч ой яшар,
Неъматинг ўқдан-да илдамроқ кечар.

Неча бир аҳли Худога борди ул,
Дардин айтиб йиғлади, ёлворди ул.

Бирма-бир кўмди йигирма ўғлини,
Ёнди оташ, чирмаб олди ўт уни.

3405 Бир кеча боғ кўрди ул, жаннат эди,
Ям-яшил бўстон эди, роҳат эди.

Боғ дедим, аслида боғлар боғидир,
Сабзаси жон мулкининг ардоғидир.

Кўрмамиш кўзлар жаҳонда бўйла боғ,
Нури гайбким сочилур, Яздон-чироқ.

Бу мисол аслида минг чандон эрур,
Бемисолдирким, ҳама ҳайрон эрур.

Кўрди ул хотин, ҳамоно бўлди маст,
Берди қўлдин ихтиёрин шул нафас.

3410 Кўрди кўшк узра ёзилган номини,
Ҳақ анга этмишди бул инъомини.

Дедиларким, кўшк йўқдир бул каби,
Жонни тиккан содиқ эрмиш соҳиби.

Кимки хизмат этса бисёр сидқ илан,
Бўйла бир неъматдин ўлгай баҳраманд.

Танбал эрдинг сен этарда илтижо,
Бул мусибатларни кўрсатди Худо.

Дедиким, берсин мусибат, хун чекай,
Демаким юз йил, яна афзун чекай.

3415 Одим-одим ичкари юрди аёл,
Кўрди бор фарзандларин фархундаҳол.

Мен йўқотдим, деди, сенда гум эмас,¹
Икки кўз йўқ эрса, ул мардум эмас.

Қон бурундан оқса, ул бўлса равон,
Иссигинг тушгай-да, киргай жонга-жон.

Пўсти эрмас, меванинг мағзи азиз,
Танни пўст бил, ёри жонингдир мағиз.

Мағзи мағз соҳиби эрмиш одамей,
Сен уни изла, талаб қил ҳар дамий.

ҲАМЗА РАЗИАЛЛОҲУ АНҲУНИНГ ЖАНГГА СОВУТСИЗ КИРГАНИ

3420 Ҳамза одатда совут тақмас эди,
Жангга кирса, ўйлаким, сармаст эди.

Тан яланғоч, бош яланғоч, тўш яланг,
Ўзни ургайди қиличларга яланг.

¹ Қуръони карим. Наҳл сураси, 96-оятга ишорат.

Халқ ундан сўрди: эй амми Расул,¹
Эй неча сафларни ёрган шер ўғил.

Воқиф эрмассанму, амр этмиш аё,
Ўз-ўзингни хавфга солма, деб Худо?²

Ҳар сафар очганда жангу маърака,
Ортасен бошингга юз бир таҳлика.

3425 Ёш эдинг мардлар ила сафбаст эдинг,
Бесовут майдонга ҳеч тушмас эдинг.

Энди кексайганда не бу қилмишинг?
Ёки ботирликка даъвому ишинг?

Бир қилич, бир найза бирлан ҳар замон,
Ўзни солгайсен синовга беомон.

Тиғи шамширга не эрмиш ёшу пир,
Ёшу пирни билмагайдир тиғу тир.

Беҳабарлар шул тарийқ сўйлардилар,
Унга шундоқ бир ўғит айлардилар.

ҲАМЗАНИНГ УЛ ЖАМОАТГА ЖАВОБ БЕРГАНИ

3430 Ёш йигит чоғимда дердимки, ўлиш-
Алвидо, деб бу жаҳондин кўз юмиш.

Бас, ажалдин дилни хушларму киши?
Аждаҳога ўзни дучларму киши?

Чун етиб нури Муҳаммадга бугун,
Шаҳри фоний ичра эрмасмен забун.

¹ Амми Расул - Пайгамбарнинг амакиси.

² Қуръони карим. Бақара сураси, 195-оятга ишорат.

Мен кўрармен бўйла лашкаргоҳи шоҳ,
Ҳақ нури бирлан баса тўлмиш сипоҳ.

Унда ип-арқону кўп чодир эрур,
Уйқудан уйғотди Тангрим, минг шукур.

- 3435 Кимга ўлмоқ хавф эмишдир, таҳлика,
Амри ло тулқу¹ келур вожиб анга.

Кимга ўлмоқдир мисоли фатҳи боб,
Сориъу² амри анга эрмиш хитоб.

Эй ажал кўргувчи жонлар, тарқалинг,
Эй ҳаёт кўргувчи инсонлар, келинг.

Эй карам кўргувчи зотлар, ифраху,
Эй алам кўргувчи зотлар, итраҳу.³

Кимки Юсуф кўрди, этди жон фидо,
Кимки бўри кўрди, тарк этди Худо.

- 3440 Чун ажал ҳар кимсага ҳамранги пўст,
Яъни: ул душманга душман, дўстга дўст.

Ойна турк олдида хушрангидир,
Занги олдида ва лекин зангидир.

Эй ўлимдин мунча қўрқарсен ўзинг,
Сен ўзингдин қўрқадирсен, оч кўзинг.

Ул ўлиммас, бедаво турқинг сенинг,
Жон - дарахт, ўлмоқ-чу япроғи анинг,

Бас, ўзингдандир ҳама яхши-ёмон,
Хушлиғу нохушлик ҳам-сендин ҳамон.

¹ Ло тулқу - ўзингизни таҳликага қўйманг.

² Сориъу - шошилиг. Фатҳи боб-эшик очиш.

³ Ифраху - ҳимматли бўлинг. Итраҳу - дарду аламга тўлинг...
Қуръони карим. Ол-и Имрон сураси, 133-оятга ишорат.

3445 Бир тикан санчилса гар, эккан ўзинг,
Гар ҳарир кийсанг, уни тиккан ўзинг.

Феълу аъмолу жазо ҳамранг эмас,
Хизмату лутфу ато ҳамранг эмас.

Ўзгадир иш, ўзга майлу ихтиёр,
Ул - арз, бул эрса - жавҳар, пойдор.

Ул ҳама меҳнат, машаққатдир фақат,
Бул эса олтин, кумуш тўлган табақ.

Гар бошингга тушса бир тухмат иши,
Билки, кимнингдир дуойи қарғиши.

3450 Сен дегайсен, мен гуноҳе этмадим,
Ўзгалар бўйнига бўҳтон ортмадим.

Ўзгача бордир гуноҳинг, муҳтарам,
Бас, дарахт экдинг, оларсен мева ҳам.

Ул зино қилгай-да, юз калтак егай,
Кимни калтак бирла мен урдим, дегай.

Ул зино боис ёгилмиш бул бало,
Чўпга ўхшарму сира хилват-хало?

Аждар ўхшарму асога, эй калим?
Дард ўхшарму давога, эй ҳақим?

3455 Сен тўкиб эрдинг чу эрлик суйини,
Ул суйинг кўрсатди қадди, бўйини.

Дўст бўлди ёки душман бўлди ул,
Бас, асо мор ўлса, ҳайрат этмагил.

Ул суйинг фарзандга ўхшарму магар?
Найшакар сарқандга ўхшарму магар?

Сажда айлаб, одамий тоат қилур,
Саждаси сўнг жаннатул ризвон бўлур.

Орзидин учганда ҳар гал ҳамди Ҳақ,
Айлагай жаннат қуши Раббул фалақ.

3460 Ҳамду тасбиҳ қушга ҳеч ўхшарму ё?
Гарчи қушнинг нутфаси - боду ҳаво.

Сен қўлинг-ла берганинг хайру закот,
Ул тарафларда бўлур нахлу набот.¹

Жаннат ичра чашмадир - сабринг сенинг,
Сутли ирмоқдир магар - меҳринг сенинг.

Тоатинг завқи - асал, наҳри гулоб,
Мастлигинг тоатда - дарёи шароб.

Ул сабаблар бул самарга ўхшамас,
Бул нечук бўлгай, буни билмайди кас.

3465 Ул сабаблар амру фармонингдадир,
Тўртта ул дарё магар ёнингдадир.

Не тараф иста, равон этгувчи сен,
Не сифат иста, чунон этгувчи сен.

Баски, фармонингдадир аслинг сенинг,
Буйругингга бўйсунар наслинг сенинг.

Чорласанг, амрингга чопқиллаб келур,
Жисму жонинг узвидурмен, дейди ул.

Бул сифат амрингдадир ер устида,
Унда сувлардир, қароринг остида.

3470 Ул огочларким, сўзингга бўйсунар,
Мева бергайлар сифотингдин магар.

¹ Нахлу набот - хурмо ва ўсимлик.

Бунда фармонингда эрмиш бул ҳаво,
Унда ҳам амрингдадир хайрул жазо.

Бунда гар этсанг бировга захму зулм,
Унда бўлгайдир сенга заҳру зақум.

Қаҳр ила дилларга оташ отганинг,
Ул жаҳаннам ичра оташ ёққанинг.

Бунда гар жонларни ёндиргувчи ул,
Унда ҳам жонларни куйдиргувчи ул.

3475 Оташинг айларди инсонларга қасд,
Унда ҳам шафқат, мурувват айламас.

Сўзларингким бунда бир гаждум эмиш,
Бўйла ваҳшат бирла ургай сенга ниш.

Авлиёларни этибсен интизор,
Кўз тутар маҳшар йўлингда зор-зор.

Ваъда айлаб, эртага, дерсан нуқул,
Қон ютиб, маҳшарда ўлтиргонинг ул.

Кўз тутарсен унда илҳақ кун бўйи,
Офтобда жизза бўлгонинг куйи.

3480 Осмонни интизорлар айладинг,
Эртага мен йўлга киргаймен, дединг.

Қаҳру заҳринг ул жаҳаннам ўтидир,
Оч кўзингни, ул жаҳаннамни ўчир.

Сўнгай ул кўнгилда оташ нур ила,
Ўтга нур голиб, деган дастур ила.

Гарчи нурсиз ҳам мулойимсен жуда,
Оташинг бордир вале кул остида.

Ул такаллуфдир, ниқобдир, ўйлагин,
Сўндирар оташни ёлғиз нури дин.

3485 Нури динга етмагунча, тинчима,
Ўт чиқар бир кун, ниҳон қолгай, дема.

Нурни сув бил, унга кўнгил бойла сен,
Сув эса измингда, оташ не писанд.

Сув берур ҳар лаҳза оташ додини,
Ўлдирур, қолдирмагай зурёдини.

Бўл баса сув қушларига ҳамсафар,
Оби ҳайвонга сени элтсин улар.

Гарчи монанд сув ва тупроқ қушлари,
Сув ва мойдек бир-бирига тескари.

3490 Ҳар бир аслига андоқ банда, қул,
Эҳтиёт бўл, бир-бирига ўхшаюр.

Худди шундоқ васваса бирлан аласт,
Айру-айру шевадир, бир нарсамас.

Икки даллол бўйла бозор ичраким,
Ҳар бири мақтар матоҳин, эй бегим.

Гар кўнгил саррофисен, фикратшунос,
Икки маъно фарқини кўр биласос.

Кўрмасанг фарқин, гумон этсанг бироқ,
Алданувчи йўқ, дегил, кетма йироқ.

ОЛДИ-СОТТИДА АЛДАНИБ ҚОЛМАСЛИК ЧОРАСИ

3495 Деди Пайғамбарга дўсти ўртаниб,
Олди-сотдида қолурмен алданиб.

Чунки бозор аҳли кўнглим доғлагай,
Сеҳр этиб ҳар гал, йўлимни боғлагай.

Деди Пайгамбар: ошиқма, ўйлагил,
Ҳар сафар уч кун таҳаммул айлагил.

Уйлаб иш қилмоқ магар Раҳмон иши,
Ҳовлиқиш - ҳовлиқма ул шайтон иши.

Итга нон берсанг-чи, эй фарзона эр,
Аввал ул ҳидлар-да ўбдон, сўнгра ер.

3500 Бурни бирлан ҳидлабон, билгай фақат,
Бизга ҳид билгувчидир ақлу хирад.

Ер юзи бирлан шу осмонларни то,
Олти кунда тузди, бор этди Худо.

Ҳолбуки десайди ул кунфая-кун,
Неча юз еру само бўлгайди чун.

Одамийни андак-андак шер қилур,
Кам эмас, қирқ йил деганда эр қилур.

Қодир эрди ҳар нафас айлаб дуо,
Йўлласа эллик кишини даҳр аро.

3505 Ул Исоким чун тирилтди мурдани,
Тангриси энди тирилтмасми ани?

Бас, Исониким яратди ул чунон,
Ўзгаларни ҳам яратмасму ҳамон?

Бул таанний¹ сенга бир таълим эрур,
Ки сабр бирлан мурод ҳосил бўлур.

Жилдираб жилга оқаркан бардавом,
Айнимас асло, мусаффордир мудом.

¹ Таанний - аста-секинлик, сабру бардош.

Сабру бардошдин келур бахту самар,
Ул - тухум, давлат - қанотли қуш магар.

- 3510 Гарчи қуш чиққай тухумдин эрта-кеч,
Қуш тухумга, ўйла бир, ўхшарму ҳеч?

Сен-да тургил, шу аломат йўлга юр,
Узви узвингдин тухумдек қуш учир.

Гар илоннинг тухми чумчуқ тухмидай,
Ўртада фарқу масофа бир талай.

Олмаю нок ичра ўхшайдир уруғ,
Лек уларда бор тафовут, эй улуг.

Богда япроқларки бор, ҳамранг неча,
Ҳар биридин мева келгай ўзгача.

- 3515 Гарчи инсонларда ўхшашдир бадан,
Ҳар бири айру тириклик бирла банд.

Боқки, бозорга борурлар халқ бари,
Қай бири хурсанду маъюс қай бири.

Барча боргаймиз ўлимга мутлақо,
Ким залолат ичра, кимлар-подшо.

БИЛОЛ РАЗИАЛЛОҲУ АНҲУ СЕВИНИБ, ДУНЁДАН КЎЗ ЮМГАНИ

Чун Билол бўлди заифликдин ҳилол,
Етди фурсат, саргайиб, сўлди Билол.

Хотини, бошимда бундоқ гам, деди,
Эътироз этди Билол, байрам, деди.

- 3520 Бас, тириклик бўйла бир аҳвол эмиш,
Не билурсенким ўлим не ҳол эмиш?

Бўйла сўйлар эрди, сўйлар чоғда ул
Юзлари ял-ял ёниб, очмишди гул.

Юзда ял-ял шуъла, кўзларда жило,
Тилдаги сўзларга эрмишди гувоҳ.

Ким қаро дилдир, қаро кўргай уни,
Не учун эрмиш қаро кўз мардуми?

Кўрмаган кўзлар эмишлар юз қаро,
Кўргувчи кўзлар эса миръоти моҳ.¹

3525 Жон кўзи кимларда равшан бўлса гар,
Мардумингни бошқалармас, ул кўрар.

Ўзгалар наззора қилгайму сира?
Кўз солиб, рангини билгайму сира?

Ўзгалар ҳар неки қилгай, сўйлагай,
Мўътабар зотларга тақлид айлагай.

Деди жуфти: ал-фироқ, эй хушвисол,
Ал-висол, деди Билол, бу-ал-висол.

Деди: гурбатга кетарсен, ал-фироқ,
Айрилиб қавму қариндошдин, йироқ.

3530 Деди: бул кеча олиб жонимни ман,
Тарк этиб гурбатни, боргаймен ватан.

Сўрди: дийдоринг кўрарманму, аё?
Деди: жойим-ҳалқайи хоси Худо.

Хоси Хақ бошингдадирлар ҳар маҳал,
Пастга боқма, сен баландга сол назар.

¹ Миръоти моҳ - ой кўзгуси.

Ҳалқадир ул хоси Раббул оламин,
Нур сочар гавҳар узукдек тинмайин.

Хотини деди: уйим куйди, дариг,
Эр деди: ой кўр, булутга боқмагил.

- 3535 Уйни бузди, қайтадан қурмоқ учун,
Чунки қавмим кўп эди, хонам кичик.

ТАН УЙИНИНГ ЎЛИМ ВОСИТАСИДА ВАЙРОН ЭТИЛИШИ ҲИКМАТИ

Менга меҳнат эрди, заҳмат ҳар тараф,
Насли жоним тутди энди шарқу ғарб.

Мен гадо эрдимки, хонам мисли чоҳ,
Шоҳ бўлдим, қасри олийдир сазо.

Қасри олий подшоларга ҳавас,
Мурдаларга бир қулоч гўр бўлса, бас.

Анбиёга тор келди бу жаҳон,
Кетдилар шоҳлар у сўйи ломакон.

- 3540 Мурдаларга бу жаҳон кошонавор,
Зоҳири зийнатли, бағри тангу тор.

Йўқса, недан бул жаҳонда оҳу вой?
Не сабабдин одамийнинг қадди ёй?

Уйқуга чўмди чу озод бўлди ул,
Ул маконни кўрдию шод бўлди ул.

Бўлди золим зулму ҳижрондин халос,
Бўлди маҳбус чоҳу зиндондин халос.

Еру осмонким кенгиш эрди жуда,
Ухламоқ чогида тор келди жуда.

- 3545 Бул жаҳон аслида тангу тор эмиш,
Кулгуси-қўз ёши, фахри-ор эмиш.

**ДУНЁНИНГ ЗОҲИРДА КЕНГЛИГИ, АСЛИДА
ТОРЛИГИ ТУШУНЧАСИ, УЙҚУ - БУ
ТАНГЛИКДАН ҚУТУЛИШ, ДЕМАҚДИР**

Иссиқ ҳаммомга кирурсен, не бўлур?
Ўртаниб, иссиқда жонинг қийналур.

Гарчи ул ҳаммом кенгишдир, тор эмас,
Лек ҳароратдин етишмайдир нафас.

Ташқари чиқмоққа ундайдир дилинг,
Фойдасиз ул, гар кенгишдир манзилинг.

Ёки тор кафш кийсангу турмай шу дам,
Кенг биёбон қўйнига қўйсанг қадам.

- 3550 Кенг биёбон ҳам қилур кўнглингни гаш,
Сенга чун зиндон бўлур саҳрою дашт.

Кўз солиб сенга узоқдин кимса лек,
Очилибти, дер, мисоли лоладек.

Билмагайки, сен зиёнлар ичрасен,
Бор аро оҳу фиғонлар ичрасен.

Уйқу ул - бир дам кавушни ечганинг,
Жон бўлиб озод, танингдин кечганинг.

Авлиёга уйқу - мулкдир, эй фалон,
Даҳр аро асҳоби Қаҳфдек ҳар замон.

- 3555 Ухламасдан туш кўрурлар, йўл-йўриқ,
Мулки йўқлик ичра бир дарвоза йўқ.

Хона торким, жон вайрон айлагай,
Ўрнида сўнг қасру қўрғон тиклагай.

Она қорнида гўдакдек қадди ёй -
Кимсамен дунёда, тўлмиш тўққиз ой...

Тутмаса тўлгоқ онамни, унда мен,
Даҳри зиндон ичра, оташ ичрамен.

Бас, ўлим тўлгоғи тутгайдир шу чоғ,
Йўл очиб, қўйдан туғилгай қўзичоқ.

3560 Қўзичоқ каттайди, она, йўлни оч,
Майсазорда ўтласин, топсин ривож.

Гарчи тўлгоқ дарди оғир ул қадар,
Лек гўдак наздида зиндонни йиқар.

Она йиғлар, чунки дарди беқиёс,
Лек бола қувнайди бўлгум деб халос.

Шу баланд кўк остида ҳар неки бор,
Одамий, жонсиз жисм ё жонивор.

Билмас ўзга дардини, гофил эрур,
Ўзгаларнинг дардини комил билур.

3565 Серсоқолнинг билгани бекор эмиш,
Кўса билгай, уйда не асрор эмиш.

Улки комилдир, сенинг ҳолинг билар,
Сен ўзинг ҳолингни билмайсен, жигар.

ҒАФЛАТ, ҒАМ, ТАНБАЛЛИК ВА ҚОРОНҒУЛИК БАРЧАСИ ЕР ВА ТУБАНЛИК МАҲСУЛИ БЎЛМИШ БАДАНДАНДИР

Ғафлат ул - тан ҳосили, тан эрса ул,
Руҳга айланганда асрорин кўрур.

Кўчса ер, даф бўлса бўшлиқдан бутун,
На кеча, на соя қолгай сен учун.

Қайдаким тун ёки соя эрса, бас,
Боиси ердир магар, осмон эмас.

- 3570 Гар тутун чиқса, сабаб ўтин ҳама,
Боиси оташ ва ё учқун, дема.

Ваҳм хато этгай магар, айлар галат,
Ақлу идрок тўғрини кўзлар фақат.

Ҳар мараз, ҳар мушкулотга тан сабаб,
Жон ҳафифдир, кўкка учгай парпираб.

Юз қизарса, қони аълойинг зиёд,
Бет агар сарғайса, сафройинг зиёд.

Юз оқарса, боиси балгам эмиш,
Ортса савдо, чеҳрайи адҳам эмиш.

- 3575 Аслида Холиқ фақат осордўст,
Кўрмагай иллатдин ўзга аҳли пўст.

Бўлмагунча мағз ул пўстдин жудо,
На табиб унга топилгай, на даво.

Одабийким, гар тугилмиш янгидан,
Хасталиклар унга не эрмиш писанд?

Илллати увло¹ бўлолмас унга дин,
Илллати жузвий этолмас унга кийн.

Мисли офтоб унга манзилдир уфқ,
Сидқи-келин эрса, ул шакли - тутуқ².

- 3580 Балки кўкдан ҳам баландроқ ул ҳамон,
Чунки руҳлардир маконда бемакон.

¹ Илллати увло - биринчи китобнинг 2029 байти изоҳига қаранг.

² Тутуқ - парда, бу ерда, чимилдиқ маъносида.

Ақлимиз бир соя эрмиш аслида,
Соядек, руҳнинг оёғи остида.

Мужтаҳид¹ ул гарчи ҳар дам насшунос²,
Қайси бир сувратга топмайдир қиёс.

Насда излаб, гар тополмайдир уни,
Ул қиёс бирлан асослар ҳукмини.

НАС ВА ҚИЁС ЎХШАТМАСИ

Нас удирким, Руҳи қудс дастиндадир,
Ул қиёси ақл унинг остиндадир.

3585 Ақлу идрок жон ила топмиш зафар,
Бас, нетиб жон энди унга бўйсунар?

Жонки ул идрокка таъсир айлагай,
Ақлу идрок чора, тадбир айлагай.

Нуҳвор содиқ эса жисмингда руҳ,
Не эмиш ул даҳшати тўфони Нуҳ?

Ақл агар таъсир, асарни жон билур,
Боқ, қуёш қайларда эрмиш, қайда нур.

Йўл босиб, йўлчи баса мамнун эмиш,
Нур била офтобга етгаймен, демиш.

3590 Нур урар пастларга, кунда бўлмагай,
Кунда бўлгай балки, тунда бўлмагай.

Ким қуёш гардишида тутмиш мақом,
Бас, ўшал нурларга гарқ эрмиш мудом.

¹ Мужтаҳид - маълум масала юзасидан диний ҳукм чиқариш иқтидорига эга бўлган киши. У ҳукм чиқаришда Насга таянади, Насда учрамаса, қиёсга суянади.

² Нас - Қуръони карим ва суннат, яъни, ҳадиси шарифнинг ҳукмидир.

На йўлин тўсгай булутлар, на ғуруб,
Айрилиқдин ўзни этмас сийнақўб¹.

Ул киши аслида афлокий эрур,
Бўйла бўлмиш, гарчи ул хокий эрур.

Эрса хокий, тоб беролмас ҳеч қачон,
Унга тушганда шуойи жовидон².

3595 Офтобдин нур ёгилса ҳар маҳал,
Ерни куйдиргай ва этгай бесамар.

Гар балиқ эрса, макони сув эрур,
Гар илон эрса, у сувда не қилур?

Лек илонлар борки тоғда ул тарийқ,
Ўзни дарёларда этгайлар балиқ.

Макри бирлан халқни шайдо айлагай,
Оқибат ул ўзни расво айлагай.

Бор балиқлар ҳам, илонни сеҳр этиб,
Бир нафас қўйгай балиққа ўхшатиб.

3600 Бор балиқлар ҳамки, дарёи жалол
Ўргатур илми Илоҳ, сеҳри ҳалол³.

Ҳар муҳол борким, алардин ҳол эмиш,
Наҳс топиб барҳам, мурувват фол эмиш.

То қиёмат сўйласам мен бу калом,
Юз қиёматлар кечар, бўлмас тамом.

¹ Сийнақўб - кўкракка уриш.

² Шуойи жовидон - абадият нури.

³ Исломда сеҳр ва сеҳргарлик ман этилган, ҳаром. Бу ерда Тангри томонидан бериладиган илм назарда тутилиб, шу сабабли, сеҳри ҳалол, деб аталмоқда.

**ШАЙХ ТИЛИДАН ҲИКМАТ ТҮЛҚИНЛАРИ
ОҚАРКАН, МУРИДЛАР ОДОБ САҚЛАБ,
ТИНГЛАМОҚЛАРИ ДАРКОР**

Баъзиларга бул сўзим такрор, аён,
Менга такрор ул - магар умри равон.

Ўт туташса шамга, ул порлар эмиш,
Бетиним нур тушса, тупроқ зар эмиш.

3605 Мингта толиб эрса, лекин бир малул,
Ул замон қолгай расолатдин расул.

Мустамеъ¹ истар расуллар ул йўсин,
Токи Исрофил суридек тингласин.

Чун уларнинг кибри подшоларсимон,
Қуллуқ айлаб, тингласин аҳли жаҳон.

Этмасанг иззат ва ё расми адаб,
Ул расолатдин сенга етгайму наф?

Қоматингни эгмагунча ҳар сафар,
Ул гуҳарни сенга бермаслар улар.

3610 Ҳар не иззат ҳам вале бўлмас писанд,
Ки уларга манзил - айвони баланд.

Йўқ, гадолармаски, ҳар бир хизматинг,
Остида этсанг уларга миннатинг.

Эй кўнгил, рағбат этарму, этмас ул,
Подшолик неъматингни соч нуқул.

Боқма унга, эй Расули осмон,
Сур бедов отингни шул сўйи жаҳон.

¹ Мустамеъ - тингловчи.

Бахтлидир турк, улки шердек ўкрагай,
Ўтли хандақ узра оти сакрагай.

3615 От сурар, отини қистаб ончунон,
Манзили гўёки авжи осмон.

Ҳар не бор эрса, алардин юз бурар,
Ўт бўлиб, ҳўлу қуруқни ёндира.

Гар пушаймонлик илашса, сочса кул,
Ул пушаймонликка ургай оташ ул.

Не пушаймонлик аён этгай адам,
Бўйла гайрат этса гар соҳиб карам?

**ҲАР ҲАЙВОН ЎЗ ДУШМАНИНИ ҲИДИДАН
БИЛАР ВА УНДАН ЎЗИНИ ЭҲТИЁТ АЙЛАР.
ЧЕКИНИШ, ҚОЧИШ, ҚАРШИ ТУРИШ МУМКИН
БЎЛМАГАН ВАЗИЯТДА БИРОВ БИЛАН
ДУШМАНЛИК ҚИЛГАН КИМСА ЎЗИНИ
МАШАҚҚАТУ МАҲРУМИЯТЛАРГА ДУЧОР
ЭТГАЙ**

От билур ҳар ерда арслон бўйини,
Бошқалар бирлан адаштирмас уни.

3620 Душмани кимдир, билур ҳар жонивор,
Пайқагай ҳар не аломатларки бор.

Шабпарак кундузда учмайдир, вале,
Тунда ўчгай ўғридек, ов қилгали.

Барча маҳрумдан-да маҳрум ул эрур,
Баски ул офтобга душманлик қилур.

На кўрар ундан бирор заҳму зиён,
На сурар, мардоналик айлар аён.

Қаҳри заҳрин шабпарак этганда фош,
Унга боқмай, юз ўгиргайдир қуёш.

3625 Юз буриб, лутфи камолин кўрсатур,
Шабпарак унга қачон моне бўлур?

Баски душманликда ҳам ҳаддингни бил,
Бил ўзингни, сўнг ғанимлик айлагил.

Қатра денгиз қасдига тушгайму ҳеч?
Улки нодон, йўқса тортишгайму ҳеч?

Ўтказолмас ерда макру ҳийласин,
Бас, нетиб йиртгай ўшал ой пардасин?

Офтобга бўлма ёв, етгай итоб,
Эй адувви офтоби офтоб.

3630 Офтобким, олам узра чарх урар,
Олдида юлдуз, қуёшинг қалтирар.

Унгамас, ўзингга душмансен баса,
Ўт-олов олдида хирмансен баса.

Сен куйиб битганда, ул кам бўлмагай,
Сен алам чекканда, пургам бўлмагай,

Раҳмати чун раҳмати одам эмас,
Ки мижозида бу янглиг гам эмас.

Раҳмати махлуқда гам бор, гусса бор,
Раҳмати Ҳақ эрса поку беғубор.

3635 Бўйладир ул раҳмати Ҳақ, эй падар,
Сўзга сигмайдир агар етса асар.

**БИР НАРСАНИ МИСОЛ ВА ТАҚЛИД
ВОСИТАСИДА БИЛИШ ИЛА УНИНГ АСЛ
МОҲИЯТИГА ЕТИШ ЎРТАСИДАГИ ТАФОВУТ**

Гар нишони раҳмати этгай зуҳур,
Моҳиятни ундан ўзга ким билур?

Не буюк эрмиш ул авсофи камол,
Кўрсатур ул мунча осору мисол.

Ёш бола билмас қовушмоқ тотини,
Тотлидин билгай у ҳалво отини.

Қайда ул моҳияти завқи жимоъ,
Қайда ҳалво лаззати, эй ошно.

3640 Сенки эрмишсен мисоли бир бола,
Англатур оқил баче ўрнак ила.

Англатур ҳолни гўдакка бу мисол,
Билмагай лек не эмиш аслида ҳол.

Энди билгаймен, десанг, ёлгон эмас,
Билмагаймен, ҳам десанг, бўҳтон эмас.

Сўрсаким, билгаймусен сен Нуҳни,
Ул Расули Ҳақни, нури Руҳни?

Сен дегайсен: нега билмасмен, кабир?
Ул қуёшгу ойданам машҳур, ахир.

3645 Нуҳни айтурлар китоблар боб аро,
Не имомлар ҳар куни меҳроб аро.

Номи Қуръонда битилмишдир яна,
Қиссалар иншо этилмишдир яна.

Рост дерсан, чун биларсен васфини,
Сен вале аслида билмассен ани.

Гар десангким, билмагаймен, кимдир ул?
Нуҳни ёлғиз Нуҳга монандлар билур.

Ланг чумоли филни билгайму сира?
Пашша Исрофилни билгайму сира?

3650 Бул сўзинг ҳам тўғри сўздир, эй фалон,
Моҳиятни чунки билмассен ҳамон.

Лекин, ошнам, моҳият асли нима?
Бул жиҳатни барча ҳам билмас, дема.

Моҳият ул гарчи денгиз ичра дур,
Аҳли комил наздида равшан эрур.

Мулки борлиқ ичра Ҳақнинг зотидан -
Ҳам буюкроқ сирру асрор бормикан?

Улки маҳрамларга махфиймас, аён,
Ўзга сирлар эмди қолгайму ниҳон?

3655 Бу - ақллардин йироқ, дейди ақл,
Шарҳ-изоҳсиз унга бовар этмагил.

Қутб дерким, сенки бундоқ сустҳол,
Англамоқ ақлингга келгайдир маҳол.

Кўзларинг ўнгида турган воқеот,
Кеча эрди сенга чексиз мушкулот.

Этди зиндондин халос, айлаб карам,
Этма Тиҳ саҳросини¹ ҳибси ситам².

¹ Тиҳ саҳроси - Исроил ўғиллари Мусо алайҳиссалом сўзига қулоқ осмай, саркашлик қилганлари учун қирқ йил сарсон-саргардон яшашга маҳкум этилган дашту биёбон.

² Ҳибси ситам - қамоқхона.

**НИСБАТ ВА ИХТИЛОФ ЖИҲАТИДАН БИР
НАРСАДА ИНКОРУ ИСБОТНИНГ
МАВЖУДЛИГИ**

Улки инкор этди, исбот ҳам эрур,
Ихтилоф юз берса, нисбат иккидир.

- 3660 Мо рамайта из рамайт¹ - нисбат эмиш,
Унда инкор эрмишу исбот эмиш.

Тош эди илкингда, сен отдинг, деди,
Отмадинг, қувватни берган Ҳақ эди.

Одамийнинг қуввати ҳадсиз эмас,
Битта тош қўшинга не бергай шикаст?

Тош сенинг илкингда гар, отмиш Илоҳ,
Бунда ҳам инкор, ҳам исбот раво.

Яърифун ал анбиё аздоҳум,
Мисли моло яштиҳаб авлодҳум².

- 3665 Яхши билгайлар Набийни, бегумон,
Қўлларида юз далилу юз нишон.

Лек ҳасад, рашк бирла қолгайлар баса,
Ўзларин рафлатга солгайлар баса.

Ҳақ ўзи, яъраф, демиш бир жойда гар,
Сўнгра: ло яъри фуҳум гайри фазар³.

Гумбазим остида тургайлар омон,
Мендин ўзга кимса этмас имтиҳон.

¹ Отдинг, аммо сен отмадинг.

² Пайгамбарга мухалиф бўлган кофирлар уни ўз фарзандларини билгандек билурлар... Қуръони карим. Бақара сураси, 146-оятга ишорат.

³ Тангри бир жойда, биларлар, деди, бошқа жойда, уларни менадан бошқаси билмас, деди.

Сен қиёс эт, яхши англаб ол буни,
Ҳам билиб, ҳам билмагайсен Нуҳни.

ДАРВЕШНИНГ ФАНО ВА БАҚОСИ МАСАЛАСИ

3670 Дедиким, даҳр ичра йўқ дарвеш, бас,
Бор эса дарвеш - ул дарвеш эмас.

Гарчи ул сувратда бордир, аслида,
Васфи йўқ бўлмиш Яратган васфида.

Юзма-юздир мисли шамъу офтоб,
Гарчи шамъ бордир, амалда йўқ ҳисоб.

Шамъ ёниб тургай ва лекин, ҳар сафар,
Пахта тутсанг, унга етгайдир шарар.

Офтоб чун унга бермишдир фано,
Йўқ у шамдин нуру равшанлик санго.

3675 Икки юз ботмон асалга бир қадар,
Сирка қўшсанг, унга этгайму асар?

Боқ татиб, сирка таъмини бермас ул,
Ўлчасанг лек, жилла огирроқ келур.

Оҳу шер олдида ҳушсиздир дағи,
Сингадур шер борлигига борлиғи.

Бўйла ноқислар қиёси, бўйла гап,
Жўшқини ишқдир, эмас тарки адаб.

Кимдир ошиқ, беадаб бўлмоғи рост,
Ўзни подшоларга айлар ул қиёс.

3680 Беадаб йўқдир жаҳонда ул қадар,
Беадаб бўлмас маконда бул қадар.

Бир-бирига мос, мувофиқдир, ажаб,
Икки зид - ул боадаб, ул беадаб.

Беадаб зоҳирда ул девонавор,
Чун унинг бошида ишқ даъвоси бор.

Ботинида зарра даъво йўқ, сано,
Чунки султон олдида топмиш фано.

Зайд ўлди, деса, Зайд - фоил¹ эрур,
Қайда фоилдирки, ул отил² эрур.

3685 Лафзи наҳвийда агар фоилдир ул,
Аслида ўлмиш, магар зоилдир ул.

Қайда фоил, келса чун қаҳру фироқ,
Жумла фоиллик тушар андин йироқ.

**САДРИ ЖАҲОН ВАКИЛИНИНГ ТУҲМАТГА
УЧРАБ, ЖОНИНИ ҲОВУЧЛАБ, БУХОРОДАН
ҚОЧГАНИ, ЛЕКИН ИШҚИ УНИ СУДРАБ, ЯНА
БУХОРОГА БОШЛАБ КЕЛГАНИ, ЗЕРО,
ОШИҚНИНГ КЎЗИГА ЖОНИ КЎРИНМАС**

Бор эди Садри жаҳон измида қул,
Бир куни туҳматга учраб, қочди ул.

Юрди ўн йил айрилиқ, ҳижрон аро,
Гоҳ Хуросон, гоҳ Кўҳистон аро.

Кечди ўн йил, ошди унда иштиёқ,
Тоқатин тоқ этди айёми фироқ.

3690 Деди: сабрим битди ортиқ, бўлди кеч,
Сабр нодонлар йўлин тўсгайму ҳеч?

¹ Фоил - ижрочи, омил, грамматикада шахс, эга.

² Отил - ҳаракатсиз, фойдасиз.

Гар соғинч келса, фароғат қайдадир?
Боғ аро оби зилолинг тийрадир.

Боди жонафзо магар боди вабо,
Соврулиб, кулларга тўлгайдир ҳаво.

Боғи жаннат ҳам сенга кони мараз,
Барглари-барги хазондир, хору хас.

Ақлу идрокинг фироқдин ҳар замон,
Овчидир чун, илжида синган камон.

3695 Дўзах ул фурқат ила сўзон эмиш,
Кекса ҳам ҳижрон чекиб, ларзон эмиш.

То қиёмат сўйласам мен ул шарор,
Битгаси битгай, вале қолгай ҳазор.

Бас, соғинч шарҳин узайтма, ол нафас,
Рабби саллам¹, Рабби саллам, сўйла, бас.

Не ила хурсанд эсанг дунёда, бил,
Айрилурсен, сен буни фикр айлагил.

Ўзгалар ҳам сен каби шод эрдилар,
Неки севмиш эрдилар, айрилдилар.

3700 Айрилур сендан у, кўнгил берма ҳеч,
Ундан олдинроқ ўзинг тарк айла, кеч.

**МАРЯМ ЯЛАНҒОЧ БЎЛИБ, ЧЎМИЛАРКАН,
РУҲУЛ ҚУДДУСНИНГ БИР ОДАМ СУВРАТИДА
УНГА КЎРИНГАНИ, МАРЯМНИНГ ҲАҚ
ТАОЛОДАН МАДАД СЎРАГАНИ**

Сен-да Марямдек тавалло айлагил,
Ё Худо, менга нажотим бер, дегил.

¹ Раббим, ўзинг асра...

Кўрди Марям чун бировким, жонфизо,
Келди ўтру унга ул хилват аро.

Бўлди пайдо олдида дам урмайн,
Ою офтобдек ўшал Рухул амин.

Чиқди ердин бир гўзалким, бениқоб,
Балқигандек худди шарқдин офтоб.

3705 Қиз танига ларза тушди шул замон,
Чун яланғоч эрди, бўлди бадгумон.

Ул ажиб барнога тушсайди кўзи,
Қўлини кесгайди ул Юсуф ўзи.

Эрди ул тупроқдин унган гул мисол,
Ёки кўнгил ичра гул очган хаёл.

Бўлди қиз беҳушу беҳушлиқда бот,
Ҳаққа ёлворди ёниб, сўрди нажот.

Улки покдоман, тамиз тийнат эди,
Ҳаққа ёлбормоқ анга одат эди.

3710 Чунки дунё эрди - мулки беқарор,
Лутфи Ҳақдин тикламиш эрди ҳисор.

Токи ўлгунча уни тарк этмагай,
То ганимлар муддаога етмагай.

Ҳақ паноҳи эрди андоқ маскани,
Айламишди ўзига қўрғон ани.

Кўрди Марям, не боқишлар бор эди,
Не боқиш бирлан ёқишлар бор эди.

Шоҳу лашкар қул бўлишдан хуш эди,
Не ақл хусравлари беҳуш эди.

- 3715 Неча юз минг подшо тутқун анга,
Неча юз минг ой эди мафтун анга.
- Бас, нетиб Зухро у дам ургай эди,
Ақли Кулл дам урса, кам ургай эди.
- Мен не дерман, менга ҳам боқмиш баса,
Лабларимни лаблари ёқмиш баса.
- Мен-у оташдин тутундирмен, далил,
Ким йироқ ўтдин, сўзин беҳуда бил.
- Офтоб эрмиш - далили офтоб,
Нурлари ҳар ён таралгайдир шитоб.
- 3720 Соя офтобга далил бўлгайму ҳеч?
Нур деган нурдир, залил бўлгайму ҳеч?
- Бул жалолат унчаким содиқ эрур,
Жумла идрок орқада, собиқ эрур.
- Жумла идрок гар эшак эрмиш, чўлоқ,
Ул учар, остида елдек арғумоқ.
- Қочса, учгай ул магарким ўқсимон,
Қочсалар, йўлларни тўсгай ул ҳамон.
- Жумла идрокларга чун ором эмас,
Вақти майдондир бу, вақти жом эмас.
- 3725 Ул бирининг ваҳми лочиндек учар,
Бул бири-ўқдир, неча манзил кечар.
- Ул бири - елканли кема, бодбон,
Бул бири йўлларда тўхтар ҳар замон.
- Гар йироқдин ов кўринса, бир бўлиб,
Ҳамла этгайлар ҳамоно ёприлиб.

Ов ниҳон ўлса, ҳама ҳайронадир,
Маскан ул қушларга бир вайронадир.

Чирт юмиб бир кўзни, бир кўзни очиб,
Худди бойқушдек кутарлар интиқиб.

3730 Интизорликдин чекиб баъзан малол,
Овми, дерлар, ул кўринган, ё хаёл?

Муддао улдирки, тинчиб соате
Куч йигилгай, тан ололгай роҳате.

Бўлмасайди тун, ёқиб ҳирсу тамаъ,
Кул бўларди ўртаниб мардум ҳама.

Ҳирс, ҳавас деб даҳр аро юргай киши,
Ўз-ўзин оташда куйдиргай киши.

Тунни дерлар ганжи раҳмат биласос,
Бир нафас ҳирсингдин этгайдир халос.

3735 Қабзият юз берса, маъюс бўлмагил,
Ул сенинг хайринг учундир, яхши бил.

Айлама харжингни андоқ беҳисоб,
Харж этар чоғида аввал қил ҳисоб.

Йил бўйи дунёда ёз бўлсайди гар,
Ҳам қуёш тафтига ер тўлсайди гар.

Ўт-ўланлар қовжираб, қуриб бутун,
Боғу бўстонлар бўлур эрди ўтин.

Қиш магар хомуш эрур, севгувчидир,
Тиг агар хандон эрур, кесгувчидир.

3740 Келса ғам, ўзни аламга қўймагил,
Оҳ чекиб, қошу қовогинг ўймагил.

Ёш-яланг хандону кекса ўйлагич,
Ғам жигардин, ўпкадин келгай севинч.

Ёш-яланг кўзи мудом охурдадир,
Кексалар кўзи ҳисоб, охирдадир.

Ул бири охурда кўргайдир алаф,
Бул бири охирда кўргайдир талаф.¹

Ўт берур қассоб, ўти аччиқ эрур,
Вазнимиз тортар, тарозу қурмиш ул.

3745 Е у ҳикмат ўтини, чунки Худо,
Беғараз бермиш, сенга этмиш ато.

Ризқи рўздин енг, деди, не айладинг?
Ҳикмат эрмас, балки нон деб ўйладинг.²

Ризқи Ҳақ ҳикмат эрур, эй нуктадон,
Ул томогинга тиқилмас ҳеч қачон.

Юм даҳонингни, очилгай ўзгаси,
Еганинг ҳар луқма роз ўлгай баса,

Тан - азозил кўксидин сут эммагил,
Тангри дастурхонидин неъмат егил.

3750 Туркижўш шарҳ айладим мен, ними хом,³
Ул Ҳакими Ғазнавий сўйлар тамом.

Боқ, «Илоҳийнома»да сўйлар чунин,
Ул Ҳакими ғайбу фахрул-орифин:

Ғам егил, миннатли нондин эт ҳазар,
Ғам егай оқил, гўдаклар - қанд-шакар.

¹ Талаф - йўқ бўлиш, талофот.

² Қуръони карим. Мулк сураси, 15-оятга ишорат.

³ Ними хом - чала-думбул.

Боғи ғамнинг меваси - шодлик, сурур,
Бул фараҳ захм эрса, ғам малҳам эрур.

Ғамни учратсанг, қучоқла, оҳ уриб,
Рубвага¹ термул Дамашқда ўлтириб.

3755 Оқил улдирким, узумла май кўрур,
Йўқлик ичра борни кўргай ошиқ ул.

Кеча ҳаммоллар суронни кўрди эп,
Сен кўтарма, мен кўтаргум юкни, деб.

Чунки ул заҳматда бор эрди самар,
Бир-бирига ҳамла қилди шунчалар.

Не берур Ҳақ, не берур бемоя ул,
Ул чақа берганда, Тангри ганж берур.

Тангри ганжи сендин айру бўлмагай,
Сен билан тупроққа киргай, ўлмагай.

3760 Ул жанозанг олдида ташлар қадам,
Мунисинг бўлгай магар гўр ичра ҳам.

Сен ўшанга ўзни шайла, мурда бўл,
Ишқ ила эшик қаровчи ерда бўл.

Сабр кўргай парда ичра ижтиҳод,
Чеҳрайи гулнор ила зулфи мурод.

Ғамки бир ойина эрмиш, мужтаҳид,
Боқса ул зидга, кўрингай унга зид.

Зидду заҳмат ул кечаркан, юз очар,
Неча бир лутфу иноят, карру фар.

¹ Рубва - Дамашқ яқинидаги тоғ.

3765 Ҳар куни илкингда эрмиш ҳангома,
Мушт этиб панжангни, ёзгайсен яна.

Панжа гар муштдир, тугикдир доимо,
Ё ёзиқ ҳар дам - балога мубтало.

Панжани очиб, юмарсен дамба-дам,
Кўш қанотдек сенга кучдир ул, чидам.

Қолди Марям мушкул ичра ул замон,
Тўрга тушган бир балиқдек нотавон.

**РУҲУЛ ҚУДДУСНИНГ МАРЯМГА,
МЕН-ҲАҚНИНГ ЭЛЧИСИМАН,
МЕНДАН ЧЎЧИМА, ТОРТИНМА, БУ -
ТАНГРИНИНГ БУЙРУҒИДИР, ДЕГАНИ**

Урди бонг Марямга ул соҳиб карам,
Деди: қўрқма, мен - Худодин элчиман.

3770 Ҳақ сарафроз айлаганни қувмагил,
Бўйла барно кимсадин юз бурмагил.

Сўйлар эркан, лабларидин нури пок
Юксалур эрди самога то Самок.

Деди: мендин қочмагил сўйи адам,
Мен - адамнинг шоҳимен, соҳиб алам.

Бор бисотим йўқлигу йўқлик абад,
Мен сенинг қаршингда сувратмен фақат.

Марямо, ҳой, мен томонга сун кўзинг,
Ҳам ҳилол, ҳамда хаёлмен, кўр ўзинг.

3775 Гар хаёл кўнглинг аро жо бўлгуси,
Қайга борсанг, сенга ҳамроҳ бўлгуси.

Лек хаёллар борки, ул ботил эрур,
Субҳи козибдек базе офил эрур.

Субҳи содиқмен магарким, нури Ҳай
Кундузим тунга мубаддал бўлмагай.

Дема кўп ло ҳавла, эй Имрон қизи,
Мен ўқиб ло ҳавла, келганмен ўзи.

Нуқлу неъмат менга ул ло ҳавл эди,
Билганим бирламчи ушбу қавл эди.

3780 Сенки Ҳақ дерсан, тилаб мендин паноҳ,
Сувратимни бўйла чизмишдир Илоҳ.

Мен паноҳ эрдим, паноҳинг ҳар маҳал,
Аузу¹, дерсан, аузийингдирмен ўшал.

Ношунослик офат эрмишдир, фироқ,
Ёрга ҳамдамсен, вале ишқдин йироқ.

Ёрки ул ёнингда, агёр ўйлама,
Ул севинчдир, ранжу озор ўйлама.

Еримиз лутфи баланд хурмо эрур,
Ўғрилиқ қилсак, у бизга дор эрур.

3785 Бўйла мушкиндир, у зулфи миримиз,
Чакки йўл боссак, бўлур занжиримиз.

Нил тўлибдир лутфу эҳсонларга ул,
Фиръавн эрсак, тўлар қонларга ул.

Қон дегайким, сув эрурмен, тўкмагил,
Мен Юсуфни бўри деб сен сўкмагил.

¹ Аузу - сигинаман... Қуръони карим. Аъроф сураси, 200-оятга ишорат.

Боқки, дўстинг чун анису меҳрибон,
Унга зид келсанг магар, бўлгай илон.

Қони ўзгармас ва лекин, жони ҳам,
Ул сенинг наздингда шундоқ, эй санам.

ВАКИЛНИНГ ИШҚ САВДОСИ БОШИДАН ОШИБ, БУХОРОГА БОРИШГА ҚАРОР ҚИЛГАНИ

3790 Шаъми Марям ёнди порлаб, ёнсин ул,
Кўр бу ошиқни, Бухорога борур.

Сен-да ён оташда бесабру қарор,
Сен-да ул Садри жаҳон ёнига бор...

Ул Бухоро гулшани ирфон эрур,
Ким бухорийдир, азиз инсон эрур.

Шайх ҳам мулки Бухородир чунон,
Сен ҳақир боқма азизга ҳеч қачон.

Хоксор эрсанг магар, юмшар дили,
Йўқса, йўл бермас дилига мушқули.

3795 Бахтлидир ул кимса нафсин хор этар,
Вой, улким, ҳирсини гулзор этар.

Фурқати Садри жаҳонга тўлди ул,
Дардга тўлди, пора-пора бўлди ул.

Деди: сабрим битди ҳижронга, борай,
Кофир эрсам, энди иймонга борай.

Бош эгиб мен фазлу фозил олдида,
Ер ўпай ул Садри комил олдида.

Унга дерман: шафқат айла ё ситез,
Ё тирик қўй, ёки ол, бошимни кес.

3800 Бошқа жойда шоҳ бўлмоқ не магар?
Яхшидир илкинда ўлсам, эй қамар.

Эй қамар, гурбатда билдим ҳар қалай,
Менга сенсиз бу тириклик бўлмагай...

Ганна ли я муняти лаҳнан-нушур,
Убруки ё ноқати таммал сурур.

Иблағи ё арзу дамъи қад кафо,
Ишраби ё нафсу вирдан қад сафо.

Удта ё ийдил анаино марҳабо,
Наъма то равваҳта ё риҳас-сабо.¹

3805 Деди: эй дўсту ёронлар, алвидо,
Мен борай Садри жаҳон олдига то.

Ўртанур жисмим, яна жисмимда жон,
Неки бўлса, майли, боргаймен ҳамон.

Гар кўнгилни сангу хоро² айлагум,
Мен бугун азму Бухоро айлагум.

Подшоҳим маскани ул, аржуманд,
Бўйладир ошиққа чун ҳуббул ватан.

¹ Эй азиз севгилим, сур янглиғ оҳанглариингни тарат, тирил-
тир мени, севинчу сурурим туганди... Эй ер юзи, кўз ёшлар-
римни симир, эй жон, у зилол сувларни қона-қона ич.
Эй гўзал Марямим, яна хуш келдинг, марҳабо, эй боди са-
бо, хуш эдинг, сафо эдинг.

² Сангу хоро - тош-метин.

**БИР МАЪШУҚАНИНГ ҒАРИБ ОШИҚДАН,
ҚАЙСИ БИР ШАҲАР ЭНГ ГЎЗАЛ, ЭНГ
ГАВЖУМ, ЭНГ МУҲТАШАМ, НОЗУ
НЕЪМАТЛАРГА ТЎЛА, КЎНГИЛЛАРГА
ХУШДИР, ДЕБ САВОЛ СЎРАГАНИ**

Деди бир ошиққа маъшуқ: эй фато,
Шаҳру кўй кўрдинг баса гурбат аро.

- 3810 Қайси ул дунёда энг афзал эрур?
Деди: улким, маскани дилбар эрур.

Подшомиз қайда ёзмишдир бисот,
Бизга саҳродир, магар суммул хиёт.¹

Қайдаким ер тутса Юсуфдек санам,
Бизга жаннатдир ўшал, чоҳ бўлса ҳам.

**ДЎСТЛАРИ УНГА БУҲОРОГА БОРМА, ВА БУ
ЯНГЛИҒ ЎЙЛАМАЙ, СЎЙЛАМА, ДЕЙИШГАНИ**

Бир насиҳатгўй деди: эй беҳабар,
Оқибатни ўйла, ақлинг бўлса гар.

Ўйламасдан тутма йўл девонадек,
Ўтга урма ўзни сен парвонадек.

- 3815 Гар Бухоро боргасен, девонасен,
Лойиқи занжиру зиндонхонасен.

Садри мулк, дерсан, темир чайнайди ул,
Кеча-кундуз йўлларинг пойлайди ул.

Ул пичоқ қайрайди тинмай сен учун,
Ул - ёвуз кўшпак магар, сен - халта ун.

¹ Суммул хиёт - игнанинг тешиги. Яъни, шохимиз қайси жойни манзил этсалар, магар у игнанинг тешигидек тор бўлса ҳам, бизга саҳродек кенгдир, демоқчи.

Ҳақ ҳидоят этди, қолдинг ўлмайн,
Энди-чи, зиндонга тушмоғинг тайин.

Сенга бирмас, ўн муаккал келса ҳам,
Қоч назардин, ул сари қўйма қадам.

3820 Ҳолбуки ҳеч бир муаккал келмамиш,
Баски, бул қилгонинг энди не эмиш?

Банди эрди, ишқи пинҳонийга қул,
Бошқаларга лек кўринмас эрди бул.

Ҳар муаккилга муаккил эрди чун,
Йўқса, ул кўппакка тутқунлик нечун?

Ишқ шоҳи жонига ташлаб каманд,
Айламишди бул қароюзликка банд.

Ул уриб дердики, ургил беомон,
Ал-омон, бундоқ балодин ал-омон...

3825 Кимни кўрсанг, гар зиёнига борур,
Бир кўринмас кимса ҳамроҳи эрур.

Билса эрди, оҳ-воҳ этмасмиди?
Ул шаҳаншоҳ олдига етмасмиди?

Бошига тупроқ сочиб, солгайди дод,
Толгай эрди деуу шайтондин нажот.

Сен чумолидин магарким кам эдинг,
Келди ёнингга муаккил, кўрмадинг.

Сени маст этмишди ёлгон парру бол,¹
Парру болми, судраса сўйи вубол?

¹ Парру бол - қанот.

- 3830 Пар учар юксакка, енгилдир магар,
Лойга булганса, учолмас, бесамар.

ОШИҚНИНГ НАСИХАТЧИГА ОҒЗИГА КЕЛГАНИНИ АЙТИБ, ЖАВОБ БЕРГАНИ

Эй насихатгўй, деди, бас айла сен,
Чўзма кўп, қаттиқ тугилмиш боғу банд.

Тугди қаттиқроқ уни панд айлашинг,
Ишқни билмас чунки илму донишинг.

Дардга айланганда ишқу иштиёқ,
Бу Ҳанифа, Шофеий бермас сабоқ.

Ўлдирар, деб чекма ташвиш, мунисим,
Чун хунимга ташнадирмен мен ўзим.

- 3835 Жон берар ошиқ жаҳонда ҳар нафас,
Лек ўлим ҳам ҳаммага бирдек эмас.

Икки юз жон бермиш унга кадхудо,
Икки юз жон айлар ҳар дам ул фидо.

Ҳар фидо этганда келгай ўн баҳо,
Сен ўқи ул ашратан амсолҳо.¹

Тўкса қонимни магар ул ёсуман,
Жон дебон, жонимни бергум унга ман.

Англадим, менга ўлимдир – зиндалик,
Зиндалик тарк айласам, пояндалик.

- 3840 Уқтулуни, уқтулини ё сиқот,
Ин фи қатли ҳаётан фи ҳаёт.

¹ Бир хайрли ишда ўн савоб бор... Қуръони карим. Анъом су-
раси, 160-оятга ишорат.

Ё мунир ал-ҳадди ё руҳул бақо,
Ижтазиб руҳи ва жуд ли биллақо.

Ли ҳабибу ҳуббу яшви ул ҳашо.
Лав яшо ямши ало айни машо.¹

Сўйла форсий, гарчи тозий хуш эрур,
Ишқ аро юз бир забон дилкаш эрур.

Дилбарим атрига ҳар ён тўлгуси,
Не забонлар унга ҳайрон бўлгуси.

3845 Бас қилай, чун маҳваш ул айлар хитоб,
Тинглагил, валлоҳу аълам бис-савоб.

Ҳой, ҳазир бўл, тавба қилмиш ошиқ ул,
Энди ул айёрга ўхшаб дарс берур.

Гар ўшал ошиқ Бухоро боргуси,
Истамас ул дарсу усто, боргуси.

Унга устозу мударрис - дўст ўзи,
Дафтари дарс эрмиш унга дўст юзи.

Жим қолурлар, лек ҳамоно наъралар,
Ёр сари - авжи самога юксалар.

3850 Дарслари-ошубу чарху зилзила,
На «Зиёдат»дир, на боби «Силсила».²

Силсила бул қавмга - зулфи мушкбор,
Масъала-ул давру даврони нигор.

¹ Эй ёронлар, мени ўлдиринг, чунки ўлимимда тириклик аро тириклик бор... Эй қирмиз ёноқли, ёруғ юзли Руҳул бақо, мени бағринга ол, менга дийдорингни кўрсат... Бўйла севгилим борки, севгиси кўнглимни ўртар, истаса, кўзларим устига оёқ босар. Ҳар не қилса, майли.

² Фатвога доир икки китобга ишорат этилмоқда: Муҳаммад бинни Ҳасаннинг «Зиёдат уз-зиёдат», Абу Муҳаммад Абдуллоҳил Жувайнийнинг «Силсилатул васил» асарлари.

Қиссадин баҳс очса, айтгил кимсага:
Ганжи Ҳақ сирмайди асло киссага.¹

Сўз аро хулъу² муборо³ кетса гар,
Ўйлаким, зикри Бухородир ўшал.

Баски, ҳар бир нарсада бир хосият,
Ҳар сифатда мавжуд ўлгай моҳият.

3855 Гар Бухорода насибингдир камол,
Унда хорлик ҳам баса очгай висол.

Ул бухорий аҳли илм эрмас эди,
Ул кўриш офтоби бирла маст эди.

Кимки хилватда кўришга очди йўл,
Илму донишларга рағбат этмас ул.

Жон жамоли бирла сипқормиш шароб,
Энди унга илму дониш - изтироб.

Илму донишдин кўриш афзал магар,
Ул сабаб мардумга дунё - жилвагар.

3860 Кўз ила дунёни кўргайлар аён,
Насядир гўё уларга ул жаҳон.

УЛ ОШИҚ КИМСАНИНГ БУХОРО ТОМОНГА ЙЎЛ ОЛГАНИ

Жо этиб ишқу аламни кўнгилга,
Тушди ул ошиқ Бухоро йўлига.

¹ Шарият ҳукмига кўра, ўғри бировнинг чўнтагини кесса, унинг қўли кесилади.. Мавлоно, Тангри хазинаси дахлсиздир, ундан бирор нарса ўгирлаб бўлмайдди, демоқчи.

² Хулъу - аёл кишининг пул-маблаг бериб, эридан ажраши.

³ Муборо - ҳар икки томоннинг рози-ризалик билан бир-биридан ажралиши.. Мавлоно «хул» сўзидаги «х» билан «муборо» сўзидаги «оро» Бухорони эслатади, демоқчи.

Қумли саҳро унга чун парқув эди,
Наҳри Жайҳун - бир ариқча сув эди.

Чўл эди гўё гулистону чаман,
Гул каби хандон эди ул орзуманд.

Қанд Самарқандда эди, лекин лаби
Дердиким, қанди Бухоро - мазҳаби.

3865 Эй Бухоро, ақлу дониш маскани,
Ақлу динимдин жудо этдинг мани.

Бадр изларменки, бўлдим чун ҳилол,
Садр¹ истарменки, мен - афтодаҳол.

Чун Бухоронинг қаросин кўрди ул,
Ғам қароси кетди бошдин ҳар тугул.

Қўйди бош тупроққаву тарк этди ҳуш,
Талпиниб, ул ошёндин учди қуш.

Ҳозирунлар юзига сув урдилар,
Ишқидин лекин хабарсиз эрдилар.

3870 Ул ниҳоний бир чаман кўрмиш эди,
Ишқ уни йўқлик сари сурмиш эди.

Сен-да қушсен, музламиш болу паринг,
Сен қамишсен, ичда йўқдир шаккаринг.

Ақлу ҳуш бошингдаю оқил ўзинг,
Ул кўринмас ўрдудан гофил ўзинг.²

¹ Садр - бу ерда, уйнинг тўри, маъносида.

² Қуръони карим. Аҳзоб сураси, 9-оятга ишорат.

**ОШИҚНИНГ ҰЙЛАМАЙ-НЕТМАЙ БУХОРОГА
КИРГАНИ, ДЎСТЛАРИНИНГ ПОДШОГА
ЗИНҲОР КЎРИНИШ БЕРМА, ДЕБ УНИ ОГОҲ
ЭТИШГАНИ**

Ул қадам қўйди шаҳарга шодмон,¹
Севгани даргоҳи эрди ул макон.

Унча маст эрдик, ёзмишди қанот,
Ойни ҳам қучмоққа ҳозир эрди бот.

- 3875 Учраган ҳар кимса дерди: турмагил,
Қоч бу ердан, шўху ялло юрмагил.

Подшо ўн йилки излайдир сани,
Кин, газаблар унча ёндирмиш ани.

Оллоҳ-оллоҳ, кирма ўз хунингга сен,
Кўп ишонма сеҳру афсунингга сен.

Подшога маҳрам эрдинг, бўйла зот,
Мўътабар эрдинг, муҳандис, устод.

Бир гуноҳ айлаб, ниҳон бўлдинг, пана,
Қочган эрдинг-ку, нечун келдинг яна?

- 3880 Сен балодин қочдинг айлаб юз ҳиял,
Ложарам ҳайдаб сени келмиш ажал.

Эйки ақлинг гар Уторуддин ўтар,
Ақлу оқилни қазо аҳмоқ этар.

Ул қуён-бадбахт, чу арслон изламиш,
Қайда ақлинг, қайда фаҳминг, қайда ҳуш?

Неча юз сеҳру фусун айлар қазо,
Деди: изо жоъал қазо зоқал-фазо.¹

¹ Қазо келса, фазо тораяди.

Боғланур буткул қазодин ўнгу сўл,
Аждаҳо келса, қани қочмоққа йўл?

ОШИҚНИНГ ҚЎРҚИТУВЧИЛАРГА ЖАВОБ БЕРГАНИ

3885 Деди: мустасқи¹ бўлибдирменки, сув,
Сув тилармен, гар олур жонимни у.

Ҳеч мустасқи дегайму: бўлди бас,
Гар йиқилгай ёки ўлгай ҳар нафас.

Гарчи қорни, қўл-оёғи шишса ҳам,
Ортадир сувсоқлиги, бўлмайди кам.

Сўрсалар, не бўлди, деб, дерман ҳамон;
Кошки дарё оқса қорнимга равон.

Кошки қорним тарс ёрилса, бебадал,
Сув била топсам бу янглиғ мен ажал,

3890 Қизғанармен қайда сув кўрсам инон,
Кош унинг ўрнида бўлсайдим, дебон.

Қўлларим чилдирма, қорним чун довул,
Табли ишқи сув чалармен муттасил.

Тўкса гар қонимни сув - руҳул амин,
Қатра-қатра қон ичармен чун замин.

Худди ердек қон ичиб, хунхорамен,
Ишқ аро лабташнаю оворамен.

Кечалар ўтлиғ қозондек қайнагум,
Кундузи қонлар симиргум мисли қум.

¹ Мустасқи - чанқоқлик касали.

3895 Мен пушаймонменки, қўрқиб-қалтираб,
Ул ғазаб этганда, қочдим бир тараф.

Энди шул жоним ўгирди унга юз,
Ийди Қурбон-ул, мен эрсам - бир ҳўкиз.

Гар ҳўкиз еб-ичса, урса уйқуни,
Ийди Қурбон келса, сўйгайлар уни.

Мен - Мусо ҳўкизи, этгум армуғон,
Жузву жузвимдин неча жонсизга жон.

Ул Мусо ҳўкизи қурбон бўлди чун,
Жузвидин жонсизга жон бермоқ учун.

3900 Урдилар, бас, ўрнидан сакраб шу тоб,
Турди мурда, чун этилмишди хитоб:

Ё кирому избаҳу ҳаза-л-бақар,
Ин арадтум хашра арвоҳин - назар.¹

Мен жамод² эрдим, кейин бўлдим набот,
Сўнгра ҳайвон жисмида сурдим ҳаёт.

Ўлдиму қад ростладим одам бўлиб,
Мен қачон ўлганда қолдим кам бўлиб?

Бас, ўлай бир ҳамла бирлан мен, башар,
То малаклар бирла ёзгум болу пар.

3905 Сакрамоқ лозим бўлур, қаршимда сув,
Кулли шайъин ҳолик илло важҳуҳу.³

¹ Эй муҳтарам зотлар, ўликларни тирилтирмоқ истасангиз, шу ҳўкизни бўғизланг.

² Жамод - жонсиз жисм. Набот - ўсимлик ўт-алаф.

³ Ҳамма нарса йўқолур, ёлғиз унинг зоти қолур... Қуръони карим. Қасас сураси, 88-оятга ишорат.

Мен малак эркан, яна қурбон бўлай,
Доҳили ул дарғаҳи Раҳмон бўлай.

Сўнг адам бўлгум, адам чун арғанун,
Деб бaсе: инно илайҳи рожиъун.¹

Иттифоқ эрмиш ўлим уммат аро,
Оби ҳайвондир ниҳон, зулмат аро.

Сен нилуфар бўл-да, ўсгил бул тараф,
Сўнг ўлим изла ҳарису ташналаб.

3910 Улки ўлгай сув ичиб, кўргил шитоб,
Сув ичар, валлоҳу аълам бис-савоб.

Эйки, ошиқ, гарчи киймишсен наMAT,
Жон олиб қочдинг у жонондин фақат.

Боққи, ишқи тиғи қандоқ аке этар,
Олдида юз мингта жонинг рақс этар...

Гар ариқ кўрсанг, бўшатгил кўзани,
Сувга сув қўш, бағрига олсин ани,

Бунда битса, унда ул пайдо бўлур,
Кўза эрди маскани, дарё бўлур.

3915 Васфи гар фоний бўлур, зоти бақо,
Ул камаймас ёки бўлмас бадлиқо.²

Баски, андин қочганим узри учун
Мен ўзимни дорига осдим бугун.

¹ «Чивдан ҳам биз унга қайтгувчилармиз». Қуръони карим.
Бақара сураси, 156-оятга ишорат.

² Бадлиқо - айниган, хунук.

ЖОНИДАН КЕЧГАН ОШИҚНИНГ ЁРИГА ЕТИШГАНИ

Сажда айлаб неча ўксук бош ила,
Садрига борди, кўзида ёш ила.

Мунтазир эрди ҳама пойлаб шуни,
Ўтга отгай ёки осгай деб уни.

Не муносиб эрди шўрликка, замон-
Ул ҳақир, нодонга кўрсатди ҳамон.

3920 Ўтни нур деб билди у парвонадек,
Берди жон бир телбаю девонадек.

Шамъи Ҳақ чун одатий шам эрмас ул,
Борлиги равшан ва равшанлик эрур.

Ўтли шамдин айрудир ул шамъи жон,
Ўтли гўё, лек латофатдир тамом.

ОШИҚЛАРНИ ЎЛДИРГУВЧИ МАСЖИД ҚИССАСИ ВА ЎЗ ЎЛИМИНИ ИСТАГАН ОШИҚНИНГ УЛ МАСЖИДДА МЕҲМОН БЎЛГАНИ

Бир ҳикоят айтай энди, тингла, ҳой,
Бор эди масжидки, ул масжиди Рой.

Кимса ётмас эрди қўрқиб кечалар,
Чунки жон бермишди унда нечалар.

3925 Кирса оқшом бир ғарибу бенаво,
Бандаликни тонгда айларди бажо.

Сен-да бу гапдин ўзинг огоҳ қил,
Субҳидамлар уйқуни кўтоҳ қил.

Дердилар: унда парилар маскани,
Келса меҳмон, таслим этгайлар ани.

Дердилар: масжидда сеҳру жоду бор,
Ул сабаб жонларга ўт бор, оғу бор.

Қай бири дердики, бунда турма, ҳой,
Кет бу ердин, кетмасанг, ҳолингга вой.

3930 Ухлама, жонинг керак бўлса агар,
Ухлашингни чунки пойлайдир ажал.

Қай бири дердики, тунда беркитинг,
Кирмасин гофил магар, огоҳ этинг.

УЛ МАСЖИДГА БИР МЕҲМОН КЕЛГАНИ

Қўнди ул масжидга меҳмон бир кеча,
Ул синоатни эшитмишди неча.

Мен ўзим бир имтиҳон этгум, деди,
Ботир эрди, жонидин тўйгон эди.

Кетса, бош кетгай, кетар ишкамба ул,
Ганжи жон лекин камаймас ҳар тугул.

3935 Суврати тан кетса, кетсин, яхши ҳам,
Жонки боқийдир, топилгай нақши ҳам.

Танга жонимни уфурмишди Худо,
Боз нафасдирмен, эсам тандин жудо.

Етмасин энди нафаслар бул тараф,
Айласин гавҳар ўшал тарки садаф.

Чун таманну мавт, деди, эй содиқийн,¹
Менки содиқмен, берай жонимни чин.

¹ Эй содиқлар, ўлим истанг.

МАСЖИД АҲЛИНИНГ, БУ ЕРДА УХЛАМА, ДЕБ ОШИҚ МЕҲМОННИ ҚЎРҚИТМОҚЧИ БЎЛИШГАНИ

Қавм дедики, ухлама сен бунда, ҳай,
Токи жон олгувчи жонинг олмагай.

3940 Билмагайсан, не эмишдир бунда ҳол,
Ухлади ҳар кимса, юзланди завол.

Ўйлама, бу бир тасодиф, деб магар,
Биз кўрибмиз, жумла асҳоб кўрдилар.

Кимки шул масжидни маскан айламиш,
Тунда ул заҳри ҳалоҳил этди нуш.

Биз буни кўрдик магар юз марталаб,
Демаким, афсона бул, уйдирма гап.

Дин-насиҳатдир, деб айтмишди Расул,
Баски, зиддир жумла хоинликка ул.

3945 Содиқ эрсанг бунга, содиқ дўст ўзинг,
Хоин эрсанг, хоини сагпўст¹ ўзинг.

Бул насиҳат беҳиёнатдир тамом,
Тингла ақлу дод ила, эт эҳтиром.

ОШИҚНИНГ УЛАРГА ЖАВОБ БЕРГАНИ

Деди: носихлар, пушаймон айламам,
Чунки тўйганмен ёруғ дунёсидан.

Заҳм истармен магар жонимга бот,
Йўлда сен танбалга этма эътимод.

¹ Сагпўст - ит терисини ёпинган.

Ошу нон сўргувчи танбал демаким,
Бўйла танбалмен - ўлимдир истагим.

3950 Дема сен, пул берса, кайф тутгувчимен,
Мен-щу кўприқдан шитоб ўтгувчимен.

Ҳар дўконга бош суқиб юргувчимас,
Қатрамен, дарёга етсам, менга бас.

Менга шириндир ўлим, этгум висол,
Талпиниб, домдан қутулган қуш мисол.

Бир қафасдирким, сўлим боғ ичра ул,
Қуш қафасдин гулшани анво кўрур.

Унда қушларнинг учиб, яйрашлари,
Мадҳи озодлик эрур сайрашлари.

3955 Қуш кўриб атрофда боғу сабззор,
Термулар ҳар ёнга бесабру қарор.

Ип оёғимдин бўшалгайму, дея,
Талпинур чиқмоққа ул ҳар сония.

Тащқари чиқмоқни истар жону дил,
Очсалар бир зум қафасни, не қилур?

Лек қафас атрофида ўнлаб мушук,
Кўз тикиб турганда чиққай ул нечук?

Хавф-хатарлар қуршамишлар эрта-кеч,
Қуш қафас таркин тилар, истарму ҳеч?

3960 Таҳдид айлар мунча офатларки, бас,
Ул қафас устига истар юз қафас.

**ЖОЛИНУС ИШҚИ БУ ҲАЁТИЙ ДУНЁДА ЭДИ,
ҲУНАРИ БУ ЕРДА ИШ БЕРАР, АНАВИ БОЗОР
УЧУН ЯРОҚЛИ ЭМАСДИ, ШУ БОИСДАН
НАРИГИ ДУНЁДА ЎЗИНИ ОДДИЙ КИШИЛАР
ҚАТОРИДА КЎРАРДИ**

Бўйла дер эрди у Жолинуси род,¹
Даҳр аро менга насиб этмиш мурод.

Бир улов устида гар пажмурда жон,
Ўлтириб, боққанда кўргаймен жаҳон.

Бас, мушуклар бирла қуршалмиш қафас,
Қуш кўриб, чиқмоқни орзу айламас.

Бошқа йўқдир, унга бори шул жаҳон,
Кўрмамиш йўқликда не эрмиш ниҳон.

3965 Чун гўдакни ташқари тортар карам,
Ул қочар, истар раҳимни² дамба-дам.

Лутфи Ҳақ бургай уни дунёга ул,
Ул ано қорнига юз бургай нуқул.

Ки агар тарк айласа бу шаҳри ком,
Қайта кўрмоқлик насиб этмас тамом.

Дер: эшик бўлса, уни очгай эдим,
Ташқари чиқмай, назар ташлар эдим.

Ёки туйнук бўлса игна кўзича,
Кўз солиб, дунёни кўргайдим пича.

3970 Ул гўдак чун гофили олам эрур,
Жолинусдек унга номаҳрам эрур.

¹ Род - сахий, саховатли.

² Раҳим - она қорни, бачадон.

Билмас улким, она қорни ҳам фақат,
Ташқи дунёдан олур қурбу мадад.

Бўйладирким, чор унсур бу жаҳон,
Юз мадад олгай, мададкор-ломакон.

Қуш қафас ичра топаркан дону сув,
Унга бир боғи ниҳондин совға у.

Анбиё жони-да бўстонлар кўрар,
Шул қафасни тарк этиб чиққан маҳал.

3975 Ҳеч бўлур ул Жолинус, дунёси ҳам,
Нур сочарлар кўкда ойдек муҳташам.

Бул сўзим гар Жолинусга ифтиро,¹
Лек жавобим унга эрмас мутлақо.

Бул жавобим унгадирким, келди ул,
Дедиким, нур бирла эш эрмас кўнгил.

Жон қуши сичқонга ўхшаб қолди-ку,
Чун мушуклардин эшитди: арражу.²

Ул сабаб, сичқонга ўхшаш жонсарак,
Жони шу дунёни этмишдир кавак.

3980 Шу кавакни қурди, банно³ бўлди ул,
Шу кавакни билди, доно бўлди ул.

Ўзга оро берди андоқ қунт билан,
Ўзни шу овлоқда этди аржуманд.

Ташқари чиқмоққа энди кўнгли йўқ,
Танни тарк этмоққа балки йўли йўқ.

¹ Ифтиро - бўҳтон, уйдирма.

² Арражу - сенми, шошмай тур.

³ Банно - қурувчи бинокор.

Бўлса ўргумчакда анқо талъати,
Тупкириш бўлмасди машқи, санъати.

Чанг солур мушук қафасга бир замон,
Номи бош айланма, дарди беомон.

- 3985 Марг¹ - мушукдир, дард - унинг чангалидир.
Чангали остида парру болидир.

Энди қуш ҳар ерда излайдир даво,
Гар ўлим - қози эса, иллат - гувоҳ.

Қозидин навкар - хабарчи бил ани,
Қозига элтмоққа судрайдир сени.

Ёлвориб, муҳлат сўрайсен ноилож,
Хўп деса хўп, йўқ деса йўқ, не илож.

Муҳлат ул дардни даволай олганинг,
Ҳирқайи танга ямоқлар солганинг.

- 3990 Оқибат бошингга келгайдир ажал,
Дер: неча муҳлат сўрайдирсен, уял.

Бас, кунинг тўлмай туриб, эй пурҳасад,
Бор-да, узрингни ўзинг подшога айт.

Улки, зулматларга от сургай давом,
Нури дилдан айру тушгайдир тамом.

Ул қочар, алқисса, йўлга юрмагай,
Лек гувоҳ сўйи қазога судрагай.

¹ Марг - ўлим.

МАСЖИД АҲЛИ БУ ЕРДА ТУНАМА, ДЕБ МЕҲМОННИ ИККИНЧИ БОР ҚЎРҚИТИШГАНИ

Дедиларким, йиг ҳушингни бошга, ҳов,
Бўлмасин то жомаю жонинг гаров.

3995 Йўл кўрингай бошда енгил ҳам қулай,
Лек машаққатлар кейин келгай талай.

Кимсалар борким, санарлар ўзни эр,
Лек саваш чоғи бўлурлар мисли ер.

Ишдан олдинги хаёл осон бўлур,
Ҳар неким яхши-ёмон осон бўлур.

Эр бўлиб, майдонга киргайдир киши,
Сўнг базе кўз ёши қилгайдир киши.

Шер эмассен, беҳуда кўрсатма бўй,
Чун ажал - оч бўри, жонинг - мисли қўй.

4000 Гар эсанг абдол, қўйинг ҳам шер бўлур,
Шум ажал пойингда яксон ер бўлур.

Ул эмиш абдол, мубаддал бўлса гар,
Лутфи Яздондин майи хал¹ бўлса гар.

Сен ўзингни шер билурсен, шошмагил,
Овлағум арслон, деб ҳаддин ошмагил.

Ҳақ демиш: аҳли нифоқ ул - носадид²,
Баъсуҳум мо байнаҳум баъси шадид.

Ўзаро гар марди майдондир улар,
Жангда ожизу паришондир улар.

¹ Хал - сирка.

² Носадид - устивор эмас Улар фақат ўз доираларида куч-қувватлидирлар. Қуръони карим. Ҳашр сураси, 14-оятга ишорат.

4005 Деди Пайгамбар - сипаҳдори ғаюб:¹
Ло шажоа ё фато қаблал ҳуруб.²

Лоф уриб, кўпик сочарлар барчаси,
Жангда кўпикдек учарлар барчаси.

Лоф урар чоғида шамшири дароз,
Жангга кирса, тиги бужмайган пиёз.

Сўзда гар мардоналикдир маҳрами,
Игна санчилса, адо бўлгай дами.

Унга ҳайронменки, истайдир сафо,
Лек қочар, сайқални сурганда жафо.

4010 Ишқи даъводир, жафо чекмак - гувоҳ.
Гар гувоҳ йўқ эрса, даъвойинг табоҳ.³

Гар гувоҳинг сўрса қози, чекма ранж,
Ўп илонни, сенга бўлгай кони ганж.

Ул жафолар сенга эрмас, эй жигар,
Ул ёмон феълингга оташдир магар.

Чўп уриб, шолни таёқлайдир киши,
Шолнимас, чангини қоққайдир киши.

Ниқтаса отни суворий, жаҳл эмас,
Дерки, кўп силкитма, йўлни майда бос.

4015 Йўрғалаб йўл босса от, ўнгай бўлур,
Хумга сол шарбатни, беркит, май бўлур.

Сўрдиким, урдинг етимни жаҳлидин,
Қўрқмадингму сен Худонинг қаҳридин?

¹ Сипоҳдори ғаюб - ғойиб қўшинлар қўмондони

² Эй йигит, жангга кирмай, мардоналик кўрсатиб бўлмайдди

³ Табоҳ - пуч, хароб.

Дедиким, урдим етимни мен қачон?
Урганим шайтон эди ул, беомон.

Гар онанг дерса: ўлим берсин сенга,
Дер ёмон феълингни, жаҳл айлар анга.

Ул гуруҳдирким, адабдин қочдилар,
Эр бўлиб, обрўни сувга сочдилар.

4020 Таъна этганларни йўлдан урдилар,
Бўйла шум ҳезу муханнас эрдилар.

Лофу ёлгонларга кўнгил бермагил,
Бўлма сафбаста, савашга юрмагил.

Чунки, зодикум хаёлан, деди Ҳақ,¹
Турма танбал дўст ила, ағдар варақ.

Сизга йўлдош бўлсалар эрди баса,
Мағзи пуч ғозий бўлурди барчаси.

Ёндошиб, сиз бирла саф тузгайдилар,
Тирқираб сафларни ҳам бузгайдилар.

4025 Бас, сипоҳ бўлсин мунофиқдан йироқ,
Ўйла кўпдин бўйла камлик яхшироқ.

Бир бодом борким, бодомлар нақшидир,
Бир талай аччиқ бодомдин яхшидир.

Аччиғу ширинда гарчи айни сас,
Мағзи айру, диллари дилдош эмас.

Габр қўрқоқдир, магар айлар гумон,
Шубҳага солгай уни ҳоли жаҳон.

¹ Улар орангизда фитна-фасод қўзғатурлар... Қуръони карим.
Тавба сураси, 47-оятга ишорат.

Йўл босар, билмас вале манзилни ул,
Кўр кишидек ожизу қўрқоқ бўлур.

4030 Гар мусофир йўлни билмас, чун эмиш,
Кўнгли заҳматлар чекиб, пурхун эмиш.

Гар биров, йўл йўқ у ёққа, деса, бас,
Тош бўлиб йўл узра қотгай шул нафас.

Йўлни билган кимса ул ғамдин йироқ,
Ҳар нечук ҳой-ҳуйга солгайму қулоқ?

Бас, қуён дилларга ҳамроҳ бўлмагил,
Қоч улардин, эътимоде қилмагил.

Чун улар ташлаб қочурлар ҳар тараф,
Соҳири Бобулда ёлғиз-лофу гап.

4035 Сен заифдан кутма кўп азму қарор,
Сен товусдин кўзлама сайду шикор.

Бас, табиат ҳам товусдир, бил ани,
Васваса солгай-да, юлгайдир сени.

**ШАЙТОН ҚУРАЙШНИ АҲМАДГА ҚАРШИ
ЖАНГГА УНДАГАНИ, МЕН СЕНГА
ЁРДАМЛАШАМАН, ҚАВМИМНИ ҲАМ ЁРДАМГА
ЧАҚИРАМАН, ДЕГАНИ, ЛЕКИН ИККИ САФ
ТЎҚНАШАРКАН, МАЙДОННИ ТАШЛАБ
ҚОЧГАНИ**

Юз биринчи бўлди сафда кекса шум,
Ўқиди афсун: анап жориакум.¹

Ул қурайшни йўлга солди далдалаб,
Юзма-юз майдонга тушди икки саф.

¹ Мен чиндан ҳам сизнинг қўшнингизман.

Кўрди Шайтон сафда мўминлар келур,
Кўрди боз юз бир малойикларни ул.

4040 Бир кўринмас ўрду кўрди ул ҳамон,
Жонига ўтлар туташди шул замон.

Мен буюк қўшин кўрармен ушбу дам,
Деб Азозил ортига қўйди қадам.

Эй ахофуллох мало манҳу увн,
Азҳабу инна аро мо лотурун.¹

Сўрди Ҳорис: не эмиш бул айтганинг?
Бўйладир деб кеча бизга айтмадинг.

Деди: бизни янчадир бул ҳарбу зарб,
Деди Ҳорис: кўрганинг уч-тўрт араб.

4045 Жумла аҳволинг кўриб, ҳайронидир,
Кеча лоф эрди, бугун жанг онидир.

Кеча лоф урган эдинг сен беадад,
Фатҳу нусрат сизга бўлгай деб фақат.

Кеча чин саркарда эрдинг, эй лаин,
Бир аянч қочқоғу қўрқоқсен бугун.

Сен ўзинг майдонга бизни бошладинг,
Биз ўтин бўлдик, оловга ташладинг.

Сўзлади Ҳорис баса дашномни бул,
Тинглади Шайтон, ғазабга келди ул.

4050 Илkini чекди у Ҳорис илкидан,
Нафси огриб, кўнглига чўкди алам.

¹ Мен Оллоҳдан кўрқаман, у менга ёрдам этмайди, кетинг,
тарқалинг, сиз кўрмаганни мен кўрмоқдаман.

Кўксига бир мушт туширди, қочди ул,
Ўзгалар қонини сувдек сочди ул.

Неча бор оламини бузмиш ул, бироқ,
Сўнг демиш: мен сизнинг эрмасмен, йироқ.

Мушт туширди, қочди-кетди ул лаин.
Бўйла бир бедодлик этди ул лаин.

Нафс ила Шайтон амалда бир бадан,
Гар кўрингай айру суврат, икки тан.

4055 Чун ақл бирлан малак ҳам бир эрур,
Гар улар сувратда айру-айрудир.

Душманинг бордир ичингда бегумон,
Ақлу идрокингга моне, хасми жон.

Ҳамла айлаб жонга андоқ ниш урар,
Сўнгра сусмардек¹ кавакка беркинар.

Кўнгил ичра бор кавакларким чунон,
Ҳар кавақдин бош чиқаргай ҳар замон.

Деву шайтон кўрсатиб бир лаҳза юз,
Сўнг кавакка беркиниб, бўлгай хунус.²

4060 Ўйлаким кирпитикандек бир тана,
Бош чиқаргай, сўнгра тортгайдир яна.

Айтди ул шайтонни, ханнос³, деб Худо,
Боши, чун кирпитикандир, бедаво.

Кирпи ҳам пойлайди сайёд тошини,
Ичкари тортар дамо-дам бошни.

¹ Сусмар - калтакесак.

² Хунус - ўз-ўзига ўралмоқ.

³ Ханнос - бадкирдор.

Фурсатин топса, чиқаргай бошни зуд,
Макр ила солгай илонларга човут.

Тўсмасайди ичда ул йўлингни нафс,
Йўлтўсарлар чекмас эрди сенга даст.

4065 Деву шайтон амри ул шаҳват эрур,
Дил асири ҳирс эрур, офат эрур.

Ул сабаб сен ўғри бўлдинг, нобакор,
Эл аро қаҳру газабларга дучор.

Сен ҳадисни тингла, ҳикмат сенга шу:
Байна жанбайкум лакум аъдо адув.¹

Ул адуддан қоч, қадрдон этмагин,
Чунки саркашликда иблис у, лаин.

Чунки у дунёга йўллайдир сени,
Етса заҳмат, дер, писанд этма ани.

4070 Ул ўлимни ҳам магар осон тутар,
Бўйла ишларни неча чандон тутар.

Сеҳр улким, тоғни ҳам хас айлагай,
Хасни тоғдек бору барваст айлагай.

Ул ёмонни яхши дер, макр айлабон,
Макр этиб сўнг яхшини айлар ёмон.

Сеҳр улким, ҳар нафасда бонг урар,
Ул ҳақойиқни дағи ўзгартирар.

Гоҳида одамни ҳам эшшак қилур,
Гоҳида эшшакни ҳам одам билур.

¹ Душманларнинг энг ёмони - ичингиздадир, яъни нафс.

4075 Ул сеҳргардир ичингда, яхши бил,
Ин фили - васвос сеҳран мустатир.¹

Бас, жаҳонда сеҳру жоду бир талай,
Бор сеҳргарким, уни йўқ айлагай.

Бул азим саҳрода битгайдир заҳар,
Лек унинг ёнида тарёқ ҳам ўсар.

Чорлабон тарёқ дейди: кел менга,
Ул заҳардин мен яқинроқмен сенга.

Бул сўзиким, сеҳрига олгай сени,
Мен-да сеҳр айлаб, адо этгум уни.

МЕҲМОНКУШ, ЯЪНИ МЕҲМОН ЎЛДИРУВЧИ МАСЖИДГА КИРМА, ДЕБ ОШИҚҚА ТАКРОР АЙТИШГАНИ

4080 Деди Пайгамбарки, сўзда сеҳр бор,
Чин демиш бу сўзни соҳиб иқтидор.

Бор, йўлингдан қолма, эй соҳиб карам,
Бизни ҳам масжидни этма муттаҳам.

Ўйлаким, душман у душманлик қилур,
Бизга отгай беомон оташни ул.

Дерки ул, меҳмонни бўғди золиме,
Айбни сўнг масжидга қўйди солиме.

Тўнкади масжидга айбни ул ҳамон,
Чунки масжид номи чиқмишдир ёмон.

4085 Бизни сен тухматга қўйма, муҳтарам,
Чунки душман макри қўймас бизни ҳам.

¹ Ул давомли васвасаларда сеҳр бор.

Этма бу савдони, тарк эт бир йўла,
Кўкда Кайвон ўлчама газ чўп ила.

Сенга ўхшаб нечалар лоф урдилар,
Сўнг пушаймонликда сочни юлдилар.

Бор, жўна, ортиқча чўзма қилу қол,
Бизни тинч қўй, ортма бошларга вубол.

**МЕҲМОННИНГ УЛАРГА ЖАВОБ БЕРГАНИ,
СУЛТОН МАҲМУД НОҒОРАСИНИ ТАШИГАН
ТЕВАНИ ҚАНДАЙ ҚИЛИБ ЭКИНЗОРДАН
ҲАЙДАГАНИНИ МИСОЛ ҚИЛИБ
КЕЛТИРГАНИ**

Дедиким, шайтон эмасмен, унча шум,
Биргина ло ҳавла бирла қочмагум.

4090 Бир бола экин қўрирди жом чалиб,
Жумла қушлар қалбига қўрқув солиб.

Жом садосидан қочарди қушчалар,
Йўқ эди пайкалга чун хавфу хатар.

Ул буюк султон, у Маҳмуди карим,
Етди шу манзилга, тикди чодирин.

Кўкда юлдуздек қалин лашкар ила,
Неча минглаб паҳлавон аскар ила.

Теваси борди, ташир эрди довул,
Доимо қўшинга пешрав эрди ул.

4095 Кеча-кундуз унда гумбур сас эди,
Йўл бўйи бонгу садо тинмас эди.

Тева ул пайкалга кирди бир замон,
Болакай ҳам жомини чалди ҳамон.

Деди оқил: чалма довул унга эш,
Ул довул олдида жоминг не эмиш.

Бўйла довулдирки, жоминг чўт эмас,
Ки йигирма карра ортиқ унда сас.

Бўйла ошиқманки, бас, қурбони ло,
Қоқилур жонимда юз табли бало.

4100 Айламанг жонимга чун таҳдидлар,
Кўрганим олдида не эрмиш улар?

Эй ёронлар, мен эмас ул кимсаким,
Бир хаёл бирлан бу йўлга кирмадим.

Исмоилийман, хатар эрмас писанд,
Тикдим Исмоилга ўхшаб бошни мен.

Менга ётдир тумтароқлик ҳам риё,
Қул таолу жонга дер: кел марҳабо,

Деди Пайгамбарки, жода фис-салаф,
Бил-аттайя мин таяққан бил халаф.¹

4105 Кимки кўргай бир атога юз эваз,
Ўзни ургай ул ўйинга, тўхтамас.

Мол бериб, бир манфаат келгаймикан,
Деб ҳама шу каттакон бозорга банд.

Сийму зар ҳам халталарда мунтазир,
Фойда келгай, ҳады бўлгай деб ахир.

Фойда кўрса молидин газмолчи ул,
Тез сотар, газмолдин кўнгли совур.

¹ Саховатта саховат келишини билганлар бу дунёда саховатли, жўмард бўлурлар.

Фойда кўрмас эрса, унга бойланар,
Бошидин парвона янглиғ айланар.

- 4110 Ким учун илму ҳунарга йўқ тараф,
Бас, уни дер, ундан ортиқ йўқ шараф.

Жондин ортиқ келмагунча, жон азиз,
Жондин ортиқ келса, жон ҳам кимсасиз.

Қиз бола ўйнар ўйинчоқ, кўр уни,
Етмагунча то балоғат мавсуми.

То тасаввур, бу тахайюл рағбати,
Сен гўдак эрканда бўлгай ҳожати.

Жонга чун юз очса айёми висол,
Ҳеч бўлур ҳиссу тасаввур хуёл.

- 4115 Маҳрагим йўқ, токи айтсам бенифоқ,
Лолмен, валлоҳу аълам билвифоқ.

Могу тан филжумла топгайдир фано,
Ҳақ харидор унга, Оллоҳ уштуро.

Бўлмагур фойда -зиёнлар ичрасен,
Чунки сидқинг йўқ, гумонлар ичрасен.

Не ажаб эрмиш гумонинг, эй фалон,
Ул инонч гулбоғига учмас ҳамон.

Ташна эрмиш ул инончга, эй жигар,
Силкитур етмоққа ҳар дам болу пар.

- 4120 Гар илмга етса ўзни ташлагай,
Гул очиб, илми, ишончи яшнагай.

Сен синов йўлида топдинг илму фан,
Ул инончдин паст, гумонлардин баланд.

Илм инонч истайди ҳар дам, ҳар замон,
Истагай етмоғу қўрмоқни аён.

«Машғул этди» бандида айтмиш чунун,
Сен ўқи «калло» сўнг «лав-таъламуни».¹

Ҳар билишнинг бир татиб кўрмоғи бор,
Гар инончинг бўлса, дўзах ошкор.

4125 Гар инончинг бўлса, кўргайсан ҳалол,
Лек турилгай шубҳаю шакдин хаёл.

«Алҳакум» да айтилибдур, ўйлагин,
Бўлгай ул илмул яқин - айнал яқин.

Мен бу гаплардан баланддирмен магар,
Айламам парво, маломат этсалар.

Мен татиб боқдим магар ҳалвосини,
Кўзларим кўрди унинг сиймосини.

Гоҳ қадамни чакки боссам, бок эмас,
Уйга қайтаркан, оёгим титрамас.

4130 Гулга бир сўз айтди, хандон айлади,
Дилга бир сўз айтди, чандон айлади.

Боқди, сарвнинг қаддини рост этди ул,
Наргизу насринни ҳамроз этди ул.

Найга эҳсон этди ширин жону дил,
Чекди тупроқдин гўзал нақши чигил.

Қошни чизди эгмаю таррор этиб,
Юзни чекди гулгуну гулнор этиб.

¹ Машғул этди - Алҳакум... Қуръони карим. Тақосур сураси, 1-3 оятларга ишорат... Чунончи, эй инсонлар, сиз ўлиб, қабрга киргунингизгача мол-дунё тўплаб, кўпайтириш ила машғулсиз. Сиз яқинда бу қилмишингиз оқибатини кўрасиз.

Тилни этди шул жаҳон афсунгари,
Конга инъом этди зарри жаъфари.

4135 Аслаҳахона эшиги очилиб,
Ғамзалардин кўзи тийрандоз бўлиб.

Узди ўқ кўнглимга савдо айлади,
Бир ажиб ошиги шайдо айлади.

Унга ошиқменки, олам жонидир,
Ақлу жон ҳамрози бир маржонидир.

Лоф деманг, лоф урса сувдек гар тилим,
Сўндираармен ўтни, йўқдир мушкуллим.

Бус-бутун маҳзан, суянчим ул ўзи,
Бети қаттиқмен, таянчим ул ўзи.

4140 Елкасига тегса офтоб кимсанинг,
Тикка боққай, қўрқуви бўлмас унинг.

Беҳадик ул, офтобдин беҳазар,
Нури сиймоси ғанимларни ёқар.

Ҳар пайамбар эрди бўйла паҳлавон,
От суриб, шоҳларни таслим айлабон.

Бурмади юз, келса гар қўрқув ва ғам,
Солди от оламга, ёлғиз бўлса ҳам.

Тош қаттиқ бетлидирким, шўху-шай,
Ғишт ила тўлган жаҳондин қўрқмагай.

4145 Ғишт деганни ғиштчи лойдан шайламиш,
Тошни Тангри санъати тош айламиш.

Қўй кўпайса, бўлса беҳад, бешумор,
Бунга қассобнинг нечук парвоси бор?

Куллуким роъин, деди Пайғамбар ул.¹
Халқ-сурув эрса, нигоҳбон, раҳбар ул.

Қўрқмагай чўпон, сурувни ҳайдагай,
Лек уни иссиқ-совуқдин асрагай.

Гоҳида қичқирса, эрмас қаҳридин,
Қичқирур қўйларга гоҳо меҳридин.

4150 Ҳар замон дейди шивирлаб бахтим ул;
Келса ғам бошингга, ғамгин бўлмагил.

Мен сени ғамгину гирён айлагум,
Ҳар ёмон кўздан-да пинҳон айлагум.

Сен томонга токи суқлар оқмагай,
То ёмон кўзлар юзингга боқмагай.

Менга доим интизор сенмасмисен?
Хоҳишимга банда, ёр сенмасмисен?

Менга етмоққа тузарсен ҳийла юз,
Мендин айру, менга етмай, кимсасиз.

4155 Тингладим дардингни, дилхоҳингни мен,
Тингладим тунлар аро оҳингни мен.

Истасам, бир лаҳза этмай интизор,
Йўл очармен сенга, этгайсен гузор.

Покланиб гирдоби даврондин у дам,
Ганжи васлим сори қўйгайсен қадам.

Сенга этгувчи насиб роҳат магар,
Чекканинг йўлларда ул заҳмат қадар.

¹ Ҳаммангиз чўпондирсиз.

Шаҳр аро роҳат топарсен унчалик,
Сен сафардан чекканинг заҳматчалик.

**МЎМИННИНГ БАЛОЛАРГА ДУЧОР БЎЛИБ,
БЕСАБРЛИК ИЛА ҚОЧГАНИ ҚОЗОНГА
ТУШГАН НЎХАТ ҚАЙНАРКАН, САКРАБ
ЧИҚМОҚЧИ БЎЛГАНИГА ЎХШАР**

4160 Сен нўхатга боқ қозонга кўз солиб,
Сакрабон қочгай оловдин енгилиб.

Ҳар қачон ўтдин қозонга тушса жўш.
Дод солиб, сув узра бошлайди хуруш:

Не учун оташга солгайсен мени?
Бул машаққатларга қоргайсен мени?

Бошима ойбону ургай капкирин.
Сакрама, дер менга, силлиқ қайнагин.

Сени қайнатсам, аламданмас ўша,
Токи киргай сенга бир тоту маза.

4165 Сен таом бўлгил, бағишла менга жон,
Камситиш, таҳқир эмас бул,имтиҳон.

Сув ичиб,боғда тароватли эдинг,
Ул учундир бул оловга тушганинг.

Қаҳридин олдинда юргай раҳмати,
Имтиҳон этмоғи - меҳру шафқати.

Раҳмати олдинда юргай йўл босиб,
Токи сармоянг сенга этгай насиб.

Билки, белаззат етишмас лаҳму пўст,¹
Эрса белаззат, не эрмиш ишқи дўст?

¹ Лаҳму пўст - гўшту тери.

- 4170 Сенга бахш этмоқ учун сармойани,
Солса гар қаҳру итобларга сени.
- Лутфи келгай ортидан, чун узри бор,
Сув ичиб не карра ёзгансен хумор.
- Эй нўхат, ўсдинг баҳорда, яшнадинг,
Келди ранж- меҳмон, сўзингни хуш дегин.
- Токи қайтиб шоду шукрон ҳолида,
Сўйласин лутфингни ул шоҳ олдида.
- Соҳиби неъматдин ўлгай марҳамат,
Жумла неъматлар сенга этгай ҳасад.
- 4175 Мен Халилмен, сен ўгил, келтирма шак,
Бошни қўй, инни аройи аз баҳак.¹
- Тут пичоққа бошни, бу дил матлаби,
То кесай бўғзингни Исмоил каби.
- Бош кесармен, бул ва лекин бош эмас,
Сўлмоғу ўлмоқни асло ўйламас.
- Лек азал мақсуди - таслим ўлмоғинг,
Эй мусулмон, изла таслим бўлмоғинг.
- Эй нўхат, қайна, ёгилсин юз бало,
Борлигиндан қолмасин ҳеч бир вақо.
- 4180 Гарчи ул бўстон аро кулмиш юзинг,
Жону дил бўстонида гулсен ўзинг.
- Гар видо айтдинг гулистонларга сен,
Луқма бўлдинг, сингидинг жонларга сен.

¹ Мен сени бўғизлайман.

Сен гизо бұл, қуввати анидиша бұл,
Шир-сут бұл, сўнгра шери беша¹ бұл.

Ҳақ сифоти бирла келдинг аввалан,
Ҳақ сифоти бирла қайт ортингга сен.

Сен-булут, офтоб, самодин қўрмана,
Бўлдинг авсоф, кўкка қайтарсен яна.

- 4185 Тушган эрдинг ерга ёмғир, нур бўлиб,
Қайтасен энди сифотга эврилиб.

Эрдинг офтобу булутлар қатраси,
Бўлдинг энди феълу фикрат зарраси.

Бўлди ҳайвонга ҳаёт марги набот,
Рост дейилмиш: уқтилу ни ё сифот.²

Бас, ҳаёт келгай яна етгач мамот,
Рост дейилмиш: инна фи қатли ҳаёт.³

Феълу қавлу сидқ бўлиб ризқи малак,
Қўйди ул нарвонни то сўйи фалак.

- 4190 Бўйлаким бўлди емиш, ризқи башар,
Жонсиз эрди, жонли бўлди, жонвар.

Сўйладик бул сўзни, айтурмиз яна,
Бошқа бир манзилда қайтурмиз яна.

Ҳар замон келгай фалақдин карвон,
Ортига қайтур тижорат айлабон.

Сен-да қайт ортингга ширин, бахтиёр,
Ўғридек бўлма аламли, беқарор.

¹ Шери беша - ўрмон арслони.

² Эй муҳтарам зотлар, мени ўлдилинг.

³ Чиндан ҳам ўлимсиз ҳаёт бор.

Таъна этма, аччиқ айтур, деб мени,
Жумла аччиқдин халос этгум сени.

- 4195 Сувга чайганда узум тортар тирик,
Тўкилур ҳар неки бор эрса чирик.

Гоҳи аччиқ этса хун кўнглинг сенинг,
Жумла аччиқдин қутулгайдир танинг.

БАЛОНИ ШАРРУ ХАЙРИДАН ВОҚИФ БЎЛГАН МЎМИННИНГ САБР ЭТИБ, СОБИР БЎЛГАНИ

Овчимас итнинг бўлурми тасмаси?
Пишмаган хомнинг не бўлгай маззаси?

Деди нўхат: гапки бундоқдир аё,
Қайнайин андоқ, мадад бер, эй Худо.

Жону жисмимга солибсен бўйла жўш,
Ур менга капкирни, ургонинг на хуш.

- 4200 Мисли филмен, сол бошимга захму доғ,
То кўрай уйқумда Ҳиндистону бог.

Ўзни солгаймен жўшиб, қайнашга мен,
Йўл топай то ул азиз оғушга мен.

Ортса инсон давлати, тоғий¹ бўлур.
Туш кўриб фил ҳам гаҳи ёғий бўлур.

Тушда Ҳиндистонни бир бор кўрса, бас,
Ҳайқирар, филбонни асло тингламас.

¹ Тоғий - қайсар, саркаш.

ОЙБОНУ НҶХАТДАН УЗР СҶРАГАНИ ВА УНИНГ НҶХАТНИ ҚАЙНАТИШДАГИ ҲИҚМАТИ

Деди Ойбону: не давронлар бурун,
Мен-да сендек эрдим азжои замин.

4205 Не замонлар қайнадим оташ аро,
Сўнг қуйилдим - тотли-тузли бир вақо.

Бир замон ер узра андоқ қайнадим,
Бир замон тан ичра андоқ ўинадим.

Бас, етишдим, ҳисларим гўё бўлиб,
Руҳ бўлиб, комил бўлиб, усто бўлиб.

Жонсиз эркан, қоч, дедим, андин, қавий,
Токи бўл илму сифоти маънавий.

Жонга етдим, руҳ очди менга рўй,
Мен дедим: боз қайна, ҳайвонликни қўй .

4210 Илтижо айла Худодин, сирга ет,
То оёгинг тоймайин, охирга ет.

Билмайин Қуръонни, гумроҳ бўлдилар,
Ипни кўрмай, тутқини чоҳ бўлдилар.¹

Ипда не айб, кимсага даъвоси йўқ,
Сенда ул чоҳдин чиқиш савдоси йўқ.

МЕҲМОНКУШ МАСЖИД ҚИССАСИНИНГ ДАВОМИ, МЕҲМОННИНГ СИДҚУ САБОТИ

Улки йўлчи бир ғариб ошиқ эди,
Шу кеча масжидда ухлайман, деди.

¹ «Мен сизга икки халифа қолдирмоқдамен : еру кўкни ту-
таштирувчи ип-арқон бўлмиш Қуръон ва аҳли байтим» (Ҳадис).

Масжидо, гар Карбалоим сен ўзинг,
Каъбайи ҳожатравойим ўзинг.

4215 Ол мени багрингга, эй сайланма дор,
Ўйнайн арқон-ла мен мансурвор.

Сен агар эрсанг ўгитда Жабраил,
Оташ ичра истамас ёрдам Халил.

Жабраил, бор, менга қолсин бу ёниш,
Уду анбардек ёнишлик менга хуш.

Жабраил, мен бунда тургаймен ёниб,
Сен биродардек турарсен саргайиб.

Эй биродар, ўтга бергаймен чидам,
Бўйла бир жонманки, бўлмам бешу кам.

4220 Ортирур ҳайвонда жонни ўт - алаф,
Ул ўтиндирким, олов солгай талаф.

Йўқса, мева шохида зоҳир эди,
То абад маъмур эди, омир эди.

Ел ёқар оташни, чун мастдир ўзи,
Партави оташ у, эрмасдир ўзи.

Айни ўт - оташ ўзи тутқиндадир,
Соя янглиг шуъласи ер узрадир.

Ложарам, йўқ шуъласига сабру тоб,
Бир дам ўйнар, ортига қайтар шитоб.

4225 Қоматинг гар эрса бирдек уззу кун,
Соянг ул гоҳ қисқа тортар, гоҳ узун.

Союю партавда ким кўрмиш сабот,
Қайтадур келган ўшал манзилга бот.

Юм даҳонинг, фитна қўзғолди кушод,
Бас, етар, валлоҳу аълам бир-рашод.

ҚИСҚА ҲАЁЛЛОВЧИ КИМСАЛАРНИНГ ЁМОН ХАЁЛЛАРГА ТОЛИБ, ЁМОН ФИКРЛАРГА БОРИШГАНИ

Бул ҳикоя элга етмасдан бурун,
Бурқираб чиқди ҳасаддин бир тутун.

Ранжимасмен, ул тутун келмиш, ўтар,
Соддадилларни ва лекин ранжитар.

4230 Хуш демишдир ул Ҳакими Ғазнавий,
Неча бир нуқта - мисоли маънавий.

Ки ўқиб Қуръон, ғайри ҳарфу қол,
Кўрмаса, тонг эрмас, асҳоби залол.

Шуълалар, нурлар қуёшдин ёгилур,
Тафтини сезгай, вале кўргайму кўр?

Бош чиқарди бир эшак молхонадин,
Таъналар отди ўшал вайронадин.

Деди: юксак сўз эмасдир Маснавий,
Анбиёнинг қиссаси ул, пайрави.

4235 Унда йўқдир баҳси асрори баланд,
Авлиё қайларга сурмишлар саман.

Ул мақомоти табатдин то фано,
Поя-поя то мулоқоти Худо -

Ҳар мақом шарҳини ифшо айламас,
Ул сабаб дилларни ўзга бойламас.

Ул Китобуллоҳни ҳам сотмишдилар,
Таъна тошин унга ҳам отмишдилар.

Ки асотир ул, қадим афсоналар,
Йўқ баланд таъмиқу таҳқиқдин асар.

4240 Ёш гўдаклар ҳам тушунгай даъфатан,
Унда жамдир ҳар писанду нописанд.

Зикри Юсуф унда, зулфи пурхами,
Зикри Яъқубу Зулайҳонинг гами.

Барчаси маълум ва такрордир фақат,
Қайда ул сўздирки, лол қолсин хирад.

Ҳақ деди: гар сенга осон бўлса, қайт,
Кел, мисол келтир, шу янглиғ сура айт.

Жинмидир, одам, тамомий аҳли кор,
Айласин бир жумла оят ошкор.

**МУСТАФО АЛАЙҲИССАЛОМ «ҚУРЪОННИНГ
ТАШҚИ МАЪНОСИ БОР, ИЧКИ МАЪНОСИ
БОР... ИЧКИ МАЪНОСИНИНГ ЎЗИ ЕТТИ
ҚАВАТ» ДЕГАН ЭДИ, АНА ШУ СЎЗНИНГ
ТАФСИРИ**

4245 Боқки, Қуръон ичра сўз зоҳир эрур,
Остида маъноси бор, қоҳир¹ эрур.

Боз унинг остида қўш маъноий ҳол,
Унга етганда ақл ҳайрону лол.

Бор яна тўртинчи маъно, бўйла сир,
Воқиф ул ёлғиз Худойи беназир.

Боқма Қуръон зоҳирига, бу - ғалат,
Дев боқур одамга тупроқ деб фақат.

Ўйлаким, Қуръон-да бир одамсимон,
Жисми зоҳир, жони кўзлардин ниҳон.

¹ Қоҳир - кучли, қудратли.

- 4250 Ибрат ол юз ёшли амманг фолидин,
Қилча воқиф эрмас ул ўз ҳолидин.

**ПАЙҒАМБАРЛАР ВА АВЛИЁЛАРНИНГ
ТОҒЛАРГА, ҒОРЛАРГА КЕТИШЛАРИ ЭЛДАН
ЯШИРИНМОҚ ЁКИ ХАЛҚДАН ЕТАДИГАН
ТАШВИШУ ХАТАРЛАРДАН ҚОЧИШ УЧУН
ЭМАС, БАЛКИ ХАЛҚҚА ТЎҒРИ ЙЎЛ
КЎРСАТИШ, МУМКИН ҚАДАР ДУНЁДАН
ҒОРИҒ БЎЛИШ УЧУНДИР**

Авлиё, дерларки, тоғларга кетар,
Ўзни мардум кўзидин пинҳон этар.

Ҳолбуки халқ олдида турганда ҳам,
Етти қат чарх узра қўймишдир қадам.

Баски шундоқ, тоққа қочгайму улар,
Неча дарё, неча тоғни ошдилар.

Тоққа чиқмоққа магар не эҳтиёж,
Кўк улар ортида қолди ноилож.

- 4255 Топмади жон гардини, айланди кўк,
Кийди мотам тўнини, ўртанди кўк.

Гарчи зоҳирда пари пинҳон эрур,
Одамий бу ишда юз чандон эрур.

Гар пари зоҳирда пинҳон ҳар дами,
Ундан ҳам юз карра пинҳон одамий.

Одамий оқил кўзида шунчадир,
Ғайбни сайр этгувчи инсон қанчадир?

**АВЛИЁЛАР ВА УЛАРНИНГ СЎЗЛАРИНИ МУСО
АЛАЙҲИССАЛЛОМ АСОСИ ВА ИСО
АЛАЙҲИССАЛЛОМ НАФАСИГА ЎХШАТИШ**

Одамийдир чун Мусонинг ҳассаси,
Одамий - мисли Исо мўъжизаси.”

4260 Икки бармоқ ичра мўмин қалби ул,
Лутфи Ҳақ бирлан адолатлиг бўлур.

Гарчи зоҳирда асо ул, ўйлаким,
Оғзини гар очса, дунё бир ютум.

Кўрма Исо сеҳрида ҳарфу амал,
Кўр, Исони кўрса, қочгайдир ажал.

Сўзлари афсунига сен боқмагил,
Боқ анга, турди, ўтирди мурда ул.

Сен асога боқма калтак деб нуқул,
Кўр уни, денгизни қандоқ ёрди ул.

4265 Гар узоқдин сенга чодирдир, сиёҳ,
Бир қадам боссанг, кўрингайдир сипоҳ.

Чангу тўзон кўзга ташлангай тайин,
Чанг аро одамни кўргайсен кейин.

Гарди чун кўзларни равшан айлагай,
Мардлиги тоғларни парканд айлагай.

Ул Мусо келди чиқиб дашт бағридин,
Тушди Тур тоғи ўйинга завқидин.

**«ЭЙ ТОҒЛАР ВА ҚУШЛАР, ДОВУДГА ЖЎР
БЎЛИБ ТАСБИҲ АЙТИНГЛАР»¹ ОЯТИНИНГ
ТАФСИРИ**

Шуъладан Довуд юзи тобон бўлиб,
Олдида тоғлар ҳама нолон бўлиб.

4070 Тоғ ила Довуд тарона машқида,
Икки мутриб маст эди шоҳ ишқида.

«Ё жиболу»² амри андоқ зўр эди,
Икки мутриб бир-бирига жўр эди.

Ҳақ дедиким, келди чун ҳижрат сенга,
Довудо, йўқ ҳамдаму улфат сенга.

Бўйла танҳоликда қолдинг сен, ғариб,
Оташи шавқинг дилингда барқ уриб.

Мутриб истарсен ва қаволлу надим,
Боқ баланд тоғларга, мен амр айлагум.

4275 Мутрибу ҳофиз бўлиб, сурнай чалиб,
Ул бари қаршингдадурлар, турланиб.

Нола чекмоқ асли тоғларга раво,
Унсиз-унсиз нола чеккай авлиё.

Узв-узви банд бўлиб чолғусига,
Чолғуси чун амр этиб туйғусига.

Ҳамнишинлар тингламас, ул тинглагай,
Бахтлидир ул кимса, кўрмас, англагай.

Жонида ҳар лаҳза юз сўзу самар,
Ҳамнишинлар ўлтирурлар беҳабар.

¹ Қуръони карим. Сабо сураси, 10-оятга ишорат.

² Ё жиболу - эй тоғлар.

4280 Не ажаб, сўзлар дилингда етгуси,
Ломакондин манзилингда етгуси.

Ҳамнишинлар лек эшитмас зарра ҳам,
Гар қулоқларни яқинроқ тутса ҳам.

Карқулоқ, майли, етишмас сенга ун,
Ибратин кўрдинг, ишонмайсен нечун?

ЎЗИНИНГ АҚЛИ ҚОСИРЛИГИ ТУФАЙЛИ МАСНАВИЙГА ТОШ ОТУВЧИЛАРГА ЖАВОБ

Бас, етар, кўппак, ҳа деб вовуллама,
Отма тош Қуръонга, бундоқ увлама.

Бўйла шердин топмагай жонинг омон,
Панжасидин - дину иймонинг омон.

4285 То қиёмат солгай ул Қуръон нидо:
Эй жаҳлга жонни этганлар фидо!

Сиз мени афсона, эртак билдингиз,
Мунча куфру мунча иғво қилдингиз.

Таъналардин балки ҳосил бўлди шул:
Сиз эмишсиз фонию афсона ул.

Ҳақ сўзидирманки, бошим узра зот,
Жонга жоннинг озиғи, қути закот.

Мен - қуёшнинг нуридирмен, тоза, нек,
Ул қуёшдин айру тушмасмен валек.

4290 Баски, мен битмас, буюк оби ҳаёт,
Мендин ичганларга не эрмиш мамот?

Ёнмасангиз ҳирс ила нетгай эди,
Қатрайи Ҳақ сизга ҳам етгай эди.

Ҳар нафас ёдимдадир панди Ҳаким,
Таъналарга зарра парво этмагум.

ОТБОҚАРНИНГ ҲУШТАГИДАН ҲУРКИБ, ТОЙЧОҚНИНГ СУВ ИЧМАГАНИ

Ул ҳикоят мазмуни шундоқ эди,
Сув ичар от, ёнида тойчоқ эди.

Отбоқарлар отни шайлар эрдилар.
Сув ичишга даъват айлар эрдилар.

4295 Ҳар сафар ҳуштакни тинглаб, ҳойнаҳой,
Ҳуркар эрди, бош кўтаргай эрди той.

Онаси сўрди:нечун, жоним болам,
Сув ичаркан, бош узарсен дам-бадам?

Той дедиким, ҳуркитар ҳуштак мени,
Ногаҳон чуриллагай, кўргил ани.

Ҳар сафар жонимга солгай ларза ул,
Не ёмон хавфу хатарли лаҳза ул.

Онаси дедики, дунёда туриб,
Кимсалар борким, юрар иш орттириб.

4300 Сен ишингдин қолмагил, эй аржуманд,
Ки улар қолгай надоматлар билан.

Вақт тигиз, вақтида сувни ич тўйиб,
Йўқса, сувсоқликда қолгайсан куйиб.

Бир ажиб ирмоққи бул оби-ҳаёт,
Сен симирсанг, яшнагай сабзу набот.

Бўйла сувдир бизга нутқи авлиё,
Ташнайи рофил, ичайлик, кел, аё.

Кўрмасанг сувни, тасаввур эт ани,
Кўрга ўхшаб сен ботиргил кўзани.

- 4305 Баски, сувнинг борлигига бор ишонч,
Кўрга монанд сен ишингга бер ривож.

Кўзани ирмоққа солдингму, ҳамон,
Кўза огир тортгани бўлгай аён.

Кўза сувга тўлганин билдингми, бил,
Шул замон тақлидни тарк айлар кўнгил .

Кўр киши оби зилолни кўрмагай,
Кўзанинг огирлигини англагай.

Сувга тўлди кўза, ҳозир бўлди, дер,
Енгил эрди, энди огир бўлди, дер.

- 4310 Ҳар шамолнинг менга тушгайди ўчи,
Энди юк елкамда, етмайди кучи.

Вазни енгилни учиргайдир ҳаво,
Бўлмаса салмоғи - шўрлик, бедаво.

Лангари йўқ кема эрмиш марди шар.¹
Қилмагай қингир шамоллардин ҳазар.

Ақли лангар эрса, оқилдир омон,
Лангар изла ақли оқилдин чунон.

Ул хираманд, оқилу доно бўлур,
Марҳамат дарёсидин дур терса ул.

- 4315 Этса имдод, боғу гулшан айлагай,
Дилни осмон, кўзни равшан айлагай.

¹ Марди шар - безори, бетайин.

Чунки кўнгилдан келур кўзларга нур,
Дилки кўрмас бўлса, кўз ботил бўлур.

Дил ақлдан нурга тўлгай дамба-дам,
Етгуси дилдан насиба кўзга ҳам.

Ўйла, ул ёмғирки, сочмиш осмон,
Дилга илҳомдир магар, сидқи баён.

Худди тойдек сув ичармиз қонмайин,
Васваса солгувчиларга боқмайин.

4320 Анбиёга пайрав эрсанг, йўлга туш,
Таъна-дашномларга боқма, не эмиш.

Боқ, эранлар йўлда собит эрдилар,
Айт, қачон итларга парво қилдилар?

МЕҲМОНКУШ МАСЖИД ҲИКОЯСИНИНГ ДАВОМИ

Сўйла боз, ул шеримардким найлади,
Нени кўрди унда, нелар айлади.

Келди, масжидга кириб ётди шу кеч,
Сувга гарқ бўлган киши ухларму ҳеч?

Ботса ғамга ошиқ ул, не қилгуси?
Уйқуси-қушлар, балиқлар уйқуси.

4325 Тун ярим етди овоз, қўрқинч эди,
Ки ҳамон бошингга етгайман, деди.

Тун аро беш карра учди шул нидо,
Қинидин чиқди юрак, бўлди адо.

**«УЛАРНИНГ УСТИГА ОТЛИҚ ВА ПИЁДА
ЛАШКАРИНГНИ ТОРТ...» ОЯТИНИНГ
ТАФСИРИ¹**

Дин йўлида бошлагайсен ижтиҳод,
Сасланур шайтон ичингдин шул Заҳот:

Бормагил, дер, ул тарафга, шубҳа бор,
Бўлгасен ранжу машаққатга дучор.

Ёру дўстдин айрилурсен бир йўла,
Ўртаниб хорлиг, пушаймонлиг ила.

4330 Бонг ураркан бўйла ул деви лаин,
Сен залолат сори бормоғинг тайин.

Эрта бор, дейсан ва индин, ҳар қалай,
Дин йўлин тутмоққа вақтим бор талай.

Ўнгу сўлда гоҳи кўргайсен ажал,
Ўнгу сўлдин гоҳи фарёд юксалар.

Динга бошлайди сени боз ваҳми жон,
Ўзни одамдек тутарсен бир замон.

Энди юргум деб шу йўлдин доимо,
Касб этарсен ҳикмату илму салоҳ.

4335 Боз урар шайтон, азозил бонгини,
Ул фақирлик бирла қўрқитгай сени.

Тўғри йўлдин боз ўтарсен чеккага,
Илму ҳикматни отарсен чеккага.

Неча йилларким ўшанга бандасен,
Тентираб зулмат аро, шармандасен.

¹ Қуръони карим. Ал-Исро сураси, 64-оятга ишорат.

Бонг учар ҳар дам шаётин оғзидин,
Қўрқитиб, тутмиш у одам бўғзидин .

Ноумидлар топмагай жонларга нур,
Йўқ,тирилмас, дерлар ул аҳли қубур¹.

4340 Баски,малъун наъраси бундоқ эмиш,
Бонги Ҳақнинг ҳайбати қандоқ эмиш?

Қарчиғай какликка солгайдир ваҳим,
Пашшага ундан не қўрқув, не ваҳим?

Улки лочин, пашшани ов айламас,
Лекин ўргамчакка пашша бўлса, бас.

Пашша овлайдир у ўргимчак - лаин
Бургуту какликни ҳеч овлармикин?

Бонги шайтондир ёмонга раҳнамо,
Бонги султон - посбони авлиё.

4345 Икки овоз ул ҳамиша айридур,
Баҳри ширинга қўшилмас баҳри шўр.

ТУН ЯРМИДА МЕҲМОНГА ТИЛСИМ ОВОЗИНИНГ ЕТГАНИ

Келди овоз тун ярим бўлганда вақт,
Жойидин қўзғолмади ул некбахт.

Деди: байрамда чалингайдир довул,
Шатгани довул егайким, қўрқсин ул.

Эй довуллар, сизки бўм-бўш, беқулуб,
Қисматингиз ийди жонда - заҳми чўп.

¹ Аҳли қубур - қабр аҳли, ўликлар.

Ул қиёмат-ийду бединлар - довул,
Биз эса байрамда хандон, мисли гул.

4350 Тингла,ул довул чалинди тун маҳал,
Энди боқ, қисмат қозонда не пишар?

Етди чун ошиққа ул бонги довул,
Деди:қўрқай нега, байрам бонги бул.

Эй кўнгил, бардам, тетик бўл, титрама,
Беимонлардир - у ўлганлар ҳама.

Етди ул фурсатки, ҳайдарвор ман,
Мулк олурмен ё фидо этгум бадан.

Сакрабон турди-да, бонг урди; аё,
Шай турибмен, мард эсанг, кел, марҳабо.

4355 Шул замон тилсим ёрилди сарбасар,
Ҳар тарафдин оқди бир дарёи зар.

Оқди олтин, босди ўнгу сўлини,
Қўрқди ошиқ, тўсмагай деб йўлини.

Кирди бир ҳайбатли шер ичқорига,
Бўлди банд,олтин ташиб ташқорига.

Элтибон,зарни кўмарди тезгина,
Қоп ила ортига қайтарди яна.

Бўлмади ошиқ у қўрқоқлар каби,
Шул сабабдин бўлди ул ганж соҳиби.

4360 Зар деганда зар келур, олтин келур,
Ақли ноқис, зарпараст кўнглига ул.

Болакайлар тош, сополни синдириб,
Сўнг этакларга солурлар тўлдириб.

Сўнгра ўйнарлар, ўйиннинг номи - зар,
Зар, деса, хотирга шул эрмак келар.

Бор ҳақиқий зар - Худонинг неъматини,
Тушмагай, юксак ҳамиша қиймати.

Олди шу олтин ўшандин нуру тоб,
Гавҳари қимматбаҳодир, моҳитоб.

4365 Бўйла зарким, дилни этгайдир гани,
Кўкда ойни ҳам ёритгай равшани.

Шам эди - масжид, магар парвона - ул,
Айланиб, ўргилди ёна-ёна ул.

Гар қаноти куйдию кул бўлди бот,
Лек оловдин тақди ўзга бир қанот.

Ул Мусодек эрди маъсуд, нек бахт,
Ул-да кўрмишди оловли бир дарахт.

Унга ҳам Ҳақдин иноят зўр эди,
Кўргани оташ эмасди, нур эди.

4370 Марди Ҳақни гар кўрарсен, эй ўгил,
Демаким, ўт ичра, оташ ичра ул.

Сен қиёс олгунг ўзингдин ҳар замон,
Ул сабабдин сенда андоқ бир гумон.

Улки ул Мусо дарахти - пурзиё,
Нор эмас, оташ эмас, нуру зиё.

Қай биров тарки жаҳонни нор демиш,
Кўрдилар тарки жаҳонни, нур эмиш.

Шамъи дин ҳам ҳар қадамда юксалар,
Одатий оташли шам эрмас улар.

4375 Нур кўрингай, ўт бағишлар ёрга ул,
Нор кўрингай, гул тутар завворга¹ бул.

Ул чу созанда, вале сўзандадир,
Бул висол айёми ичра хандадир.

Шуъладир ул, бўйла поку бегубор,
Бизга нур, лекин йироқ турганга нор.

ОШИҚНИНГ САДРИ ЖАҲОН ИЛА МУЛОҚОТИ

Ул Бухорий ўтда ёнди, бўлди кул,
Ишқ аро куймоқни афзал билди ул.

Оҳу воҳи сўйи гардунга тўлиб,
Садри дунё меҳру шафқатга келиб.

4380 Бир саҳарлаб деди: эй Ҳақ, эй Буюк,
Ошиғи оворамиз ҳоли нечук?

Ул гуноҳ қилди ва биз кўрдик, бали,
Бизда не ҳиммат эмиш, билмас вале.

Хотири мужримки, қўрқув ичрадир,
Неча уммид ҳам ўшал қўрқувдадир.

Қўрқитармен баски қўрқмас кимсани,
Улки қўрқар, нега қўрқитгум ани?

Ул қозонким, ўтга бардоши етар,
Қайнаса, ўтга нечук бардош этар?

4385 Баъзиларни қўрқитармен илм ила,
Баъзиларни ҳурқитармен ҳилм ила.

Бўйладир асли ямоқчи санъати,
Ҳар кишига - ўз муносиб шарбати.

¹ Заввор - зиёратчи.

Сирри одам ҳам ажаб илдиз магар,
Сирли илдиздин оғоч япроқ ёзар.

Барг ёзур илдизга монанд англагил,
Ҳам оғоч ул, ҳамда инсону ақл.

Бир дарахтдирким, унинг исми вафо,
Аслиҳо побату фуръа фиссамо¹.

4390 Ишқ қанот эрмиш, қаёнга етмагай?
Ул нечун Садри жаҳонга битмагай?

Авф этишга ҳозир эрди шул ора,
Бор кўнгилдин то кўнгилга панжара.

То кўнгил бирлан кўнгил пайваст экан,
Ўртада манзил, масофа не писанд.

Айру-айру нур тарайдир қўш чироқ,
Нурлари лекин туташир, ярқироқ.

Изламас ошиқ нигори васлини,
Гар нигори изламас эрса уни.

4395 Ишқ агар ошиқни мумдек эритур,
Лекин ул маъшуқни гулраёно этур.

Барқи ишқ кўнгилда эрса ошкор,
Баски, ул кўнгилда дўстнинг ишқи бор.

Меҳри Ҳақ кўнглингда эрса, бил ҳамон,
Сенга Ҳақнинг меҳри бордир бегумон.

Икки қўл лозим чапакка, борму шак,
Битта қўл бирлан магар чиқмас чапак.

¹ Илдизи ер остида, булоқлари осмондадир... Қуръони карим. Иброҳим сураси, 24-25-оятларига ишорат.

Ташна йиглар, қайда деб оби зилол,
Сув-да йиглар, қайдасен, эй тапнаҳол?

4400 Жазби сувдир, гар ёнаркан жонимиз,
Ул бизимдир, биз унинг ҳайронимиз.

Ҳикмати Ҳақдирки, бизни сайлади,
Бир-бирова мунча ошиқ айлади.

Бу жаҳонда неки бор, Ҳақ буйруғи;
Жуфт-жуфтдир, бир-бирининг ошиғи.

Ҳар не борким, жуфтани излар мудом,
Каҳрабога талпинур барги сомон.

Осмон дейди Заминга: марҳабо,
Мен - темирдирманки, сен - оҳанрабо.

4405 Осмон - эрдир, замин чун хотини,
Ҳар не экса, ер етиштиргай уни.

Гар совуқ қотса, ҳарорат бергай ул,
Чанқаса, намлик, тароват бергай ул.

Улки тупроқ буржидир - ерга мадад,
Улки сув буржи, берар намлик фақат.

Улки ер буржи, булутларни сураар,
Буг, уфунатларни ҳайдаб улгурар.

Улки ўт буржи, бўларкан бошу қош,
Товадек яллиғланиб ёнгай қуёш.

4410 Ерга парвона ҳамиша осмон,
Эр киши хотиндин айлангансимон.

Ер-да ойбону мақомига ўтар,
Неча бир фарзанд туғиб, кўкрак тутар.

Еру кўкни сен етук бил, ҳушманд,
Иш қилурлар чунки ҳушмандлик билан.

Бир-бирини севмасайди иккиси,
Бўлмас эрди ўртада жуфтлик ҳиси.

Йўқса ер, ўсгайму эрди аргувон?
Ер туғар эрдиму йўқса осмон.

4415 Бир-бирига талпинур урғочи, нар,
Бир-бирин аъмолини такмил этар.

Эр-аёл ишқига Ҳақ бермиш сабот,
То жаҳонни асрагай ул иттиҳод.

Жузв жузвга интигур,имдод келиб,
Иккисидин даҳр аро авлод келиб.

Кечаю кундузда бўйла иштиёқ,
Мухталиф сувратда, аммо иттифоқ.

Кун ва тун зоҳирда душмандир магар,
Аслида яхлит ҳақиқат, бир самар.

4420 Бир-бирига талпинурлар доимо,
Бирлашиб, ишларни этгайлар адо.

Тун керак инсонга соғлом табъ учун,
Табъи солим йўқ эса, кундуз нечун?

ИНСОН ТАНАСИДАГИ УНСУРЛАРНИ УЙҚАШ УНСУРЛАР ЖАЗБ ЭТАР

Дейди тупроқ тандаги тупроққа:ҳайт,
Тарки жон қил, қўй баданни, бизга қайт.

Бизга ҳамдам бўлганинг авло эрур,
Танни қўй, ул сувли бир маъво эрур.

Тўғри, дер тупроқ, ва лекин бастамен,
Мен-да ҳижронинг чекармен, хастамен.

4425 Тандаги сувларга сувлар арз этар:
Бўлди, бас, гурбатда ётгонинг, етар.

Тандаги оташни чорлайдир қуёш:
Уйга қайт, бегоналарга эгма бош.

Тўртта унсурнинг бу янглиғ баҳсидан,
Етмиш икки дардга маскандир бадан.

Дард келиб, буткул баданни бойлагай,
То аносир бир-бирин тарк айлагай.

Тўрт аносир тўртта тутқун қуш эрур,
Дард, ажал эрса-тугун ечгувчидир.

4430 Чун тугунларни ечар ул, боз этар,
Тўрт тарафга тўртта қуш парвоз этар.

Тортишувлардин бўлингай жисмимиз
Хасталикларга чалингай жисмимиз.

Баски тушгай ул бари тан қасдига,
Қушчалар қайтмоқни истар аслига.

Ҳикмати Ҳақ моне бўлгай ҳар сафар,
Жам этиб, сиҳҳатда тутгай то ажал.

Дерки, эй ажзо, ҳали мавруд эмас,
Чун ажалдин олдин учмоқ суд эмас.

4435 Жузв-жузвким айрилиқдин ўртанур,
Не эмиш жони ғарибнинг ҳоли ул?

**ЖОННИҢ ҲАМ ЖОНЛАР ОЛАМИГА
ТАЛПИНИШИ, ЎЗ МАКОНИГА ҚАЙТИШНИ
ИСТАБ, ОЁГИДАГИ БАДАН ТУГУНЛАРИДАН
ХАЛОС БЎЛИШНИ ИСТАШИ**

Жон дегай: ажзо, ерингиз фарш эрур,
Менга огир, чунки жойим арш эрур.

Тан тилар ул сабзаву оби равон,
Сабзаву оби равондин ул ҳамон.

Майли жон эрса ҳаёту ҳайдадир,
Ломакон отлиғ муборак жойдадир.

Жон тилар дунёда ҳикмат ҳам улум,
Тан тилар лек боғу бўстону узум.

4440 Жон тилар доим тараққий ҳам шараф,
Тан тилар ул касбу асбобу алаф.

Англагил, чун майли ишқ ҳам жон демиш,
Ул “Юҳуборо юҳуббун”¹ не эмиш.

Гар киши бир нарса истар ҳар куни,
Истаган ул нарса ҳам истар уни.

Шарҳини айтсам, узун дoston бўлур,
Маснавий жузви ошиб саксон бўлур.

Одамий, ҳайвон, набототу жамод,
Ошиқ эрса, унга етгайдир мурод.

4445 Бемуродларким муродга ташнадир,
Бас, мурод ҳам бемуродга ошнадир.

¹ Севар, севарлар... Қуръони карим. Моида сураси, 54-оятга ишорат.

Ишқи гар ошиқни гирён айлагай,
Лекин ул маъшуқни жонон айлагай.

Кулдиарар маъшуқни ишқи ҳар замон,
Куйдиарар ошиқни ишқи беомон.

Каҳрабо ошиқ эмишдир, бениёз,
Ул сомончўп эрса йўл босгай дароз.

Қўй уни, бу ташнадилким, беқарор,
Солди ул Садри жаҳонга ҳам шарор.

4450 Ғам чекарда балки ортиқ бўлди ул,
Бўйла мунис бўлди, мушфиқ бўлди ул.

Тортинарди, гарчи куйгай эрди, бас,
Изламоқдин ўзни тийгай эрди, бас.

Гарчи муштоқликка ул қоне эди,
Лутфига подшолиги моне эди.

Ақлу идрок лолу ҳайрондир, ажаб,
Ул тараф келгайму устун, бул тараф?

Баски сен бул шеванинг новоқифи,
Сўзлама, валлоҳу аълам бил-хафи¹.

4455 Бул суханни мен тугатгум ҳар қалай,
Ул мени қўймайди судраб, не қилай?

Судраган кимдир ўшал, эй мўътани?²
Кимдир ул сўзлашга қўймайдир сени?

Неча юз бор айладинг азми сафар,
Ул сени чалгитди йўлдин ҳар сафар.

¹ Сирли нарсаларни Оллоҳ яхшироқ билур.

² Мўътани - бир ишга машғул кимса.

Гар суворий ҳар тараф тортгай жилов,
Устида ким эрканин билгай асов.

От агар зийрак эса, билгай уни,
Билгай, ҳатто кўзга ҳам илгай уни.

4460 Неча савдоларга кўнглинг бойлади,
Оқибат синдирди, вайрон айлади.

Улки синдирди қанотингни чунин,
Борлигига бовар этмассен нечун?

Бас қазоси этди тадбирингни сушт,
Ул қазоси сенга эрмасму дуруст?

**ТАНГРИ КУЧ-ҚУДРАТИ ЎЗИДА ЭКАНИНИ
КЎРСАТМОҚ УЧУН ИНСОННИНГ ҚАРОРИНИ
БУЗАР, ТАДБИРИНИ ТЕСКАРИ БУРАР,
ГОҲИДА ЭСА ҚУРГАН НАРСАСИНИ ЙЎҚҚА
ЧИҚАРАР... БУ ТАНБЕҲ УСТИГА ТАНБЕҲ
БЎЛУР**

Азму жазм ичра кечаркан турмушинг,
Гоҳ-гоҳи ўнгидин келгай ишинг.

Қўл урарсен янги бир ниятга, бас,
Ниятинга Ҳақ вале бергай шикаст.

4465 Бермаса мутлақ муродингни магар,
Ноумид қолгай эдинг сен, беамал.

Берса бахтингни нуқул, билгаймидинг,
Қудрати Ҳаққа назар қилгаймидинг?

Баски ошиқлар тилакда ўлдилар,
Қудрати Ҳақдин хабардор бўлдилар.

Бемуродлик бўлди ошиққа биҳишт,
“Хуффатил-жанна” эшит, эй хушсиришт.

Айру туш жумла муродингдин, аё,
Ҳар муродинг сенга бўлгайдир раво.

4470 Синди содиқлар бу йўлда печ-печ,
Лекин ошиқларни синдиргайму ҳеч?

Баски, содиқларда эрди изтирор¹,
Лекин ошиқларда эрку ихтиёр.

Аҳли содиқ бандаларга бандадир,
Аҳли ошиқда шакарлаб хандадир.

“Эътиё карҳан”² бу - оқиллар йўли,
“Эътиё тавъан”³ бу - ошиқлар йўли.

**ПАЙҒАМБАР АЛАЙҲИССАЛОМ АСИРЛАРГА
БОҒИБ, ТАБАССУМ ҚИЛГАНИ ВА АЖАБО, БУ
ГУРУҲНИ ЗАНЖИРБАНД ҚИЛИБ, ҲАЙДАБ -
СУРИБ, ЖАННАТГА ЭЛИТМОҚДАЛАР, ДЕГАНИ**

Элтишар эрди баса ҳайдаб - суриб,
Йиглашар эрди асирлар, оҳ уриб.

4475 Бандиларни кўрди ул огоҳ шер,
Боқди зимдан: ул паришонлар не дер?

Ҳар бири тиш қайрар эрди, гўлдираб,
Ки Расулиллоҳга айларди газаб.

Дам уролмасди вале, ночор эди,
Устида занжир, кишанлар бор эди.

Ҳайдашарди бандиларни ушбу дам
Кофиристондин - шаҳарга куч билан.

¹ Изтирор - эрксизлик, ихтиёрсизлик.

² Эътиё карҳан - истамасдан келинг.

³ Эътиё тавъан - тилакка, истакка келинг.

Илтижо бор, лек ижобат йўқ эди,
Ё бирор зотдин шафоат йўқ эди.

- 4480 Раҳмати олам, дея сўйлаб уни,
Дердилар: кесгай у олам бўгзини.

Куфру инкор бирла бундоқ дердилар,
Таъналарни унга отгай эрдилар.

Чоралар кўрмоқчи бўлдик, чора йўқ,
Энди биздек мазлуму бечора йўқ.

Биз бу ёнда - неча минг Алпарслон¹,
Унда эрса икки - уч қиврилма жон.

Мағлуб ўлдик, бул, қазо бедодидир,
Ёки юлдузлар иши, ё жодудир.

- 4485 Бахтимиз чилпора бўлди бахтидин,
Тахтимиз чўкди, йиқилди тахтидин.

Жодудин эрса агарда омади,
Биз сеҳр этдик, нечун кор этмади?

**“ҒАЛАБА ИСТАСАНГИЗ, МАНА, СИЗГА
ҒАЛАБА...” ОЯТИНИНГ ТАФСИРИ. ЭЙ
БАДБАХТЛАР, БИЗ ҲАҚЛИМИЗ, ДЕДИНГИЗ,
МУҲАМАД АЛАЙҲИССАЛОМ ҲАМ ЎЗИНИ
ҲАҚЛИ, ДЕРДИ... ҚАЙ БИРИМИЗ ҲАҚЛИ ЭСАК,
ЎШАНГА ЗАФАР БЕР, ДЕДИНГИЗ... БИЗ
МУҲАММАДНИ ҚЎЛЛАДИК, ҲАҚЛИ КИМ
ЭКАНЛИГИНИ КЎРИБ ҚЎЙИНГ ЭНДИ²**

Биз санамлардин, Худодин истадик,
Ҳақсиз эрсак, кўкимиздин уз, дедик.

¹ Алпарслон - ўн биринчи асрда Эронда ҳукмронлик қилган салжуқ султонларидан, буюк лашкарбоши.

² Қуръони карим. Анфол сураси, 19-оятга ишорат.

Ҳақли кимдир жангда, бизму ёки ул?
Ё Худойим, эт муқаррар, қўллагил.

Бул дуони айлабон этдик салот,
Саждагоҳ бўлди Изу Лоту Манот.

- 4490 Ҳақли эрса, бизга голиб қил, дедик,
Ҳақсиз эрса, бизга мағлуб қил, дедик.

Энди кўрдик, бизга мансуб эрмиш ул,
Биз магар зулмат эсак, нур эрмиш ул.

Биз тилак қилдик, жавоби келди, бас,
Бўлди маълум: ҳақли улдир, биз эмас.

Бўйла бир андишани айтардилар,
Бир нафас ўтгач, яна қайтардилар.

Дердиларким, бизга омад боқмади,
Бул сафар келди рақибнинг омади.

- 4495 Не эмиш гар голиб эрса неча бор,
Ҳар кишини голиб этгай рўзгор.

Бизни ҳам айём кўтармиш, сийламиш,
Неча бор душманга голиб айламиш.

Дердилар боз: гарчи топди ул шикаст,
Ул шикасти бизга етганча эмас.

Бахти борди ул шикасти ичра ҳам,
Унга юз очмишди юз лутфу карам.

Йўқ эди баски шикастдин бир асар,
Не алам бор эрди унда, не кадар.

- 4500 Кимки мўмин эрса, ул мағлуб эрур,
Гар шикаста эрса мўмин, хуб эрур.

Мушк ила анбарни эзсанг, ул нетар,
Ҳаммаёқни атри гулрайҳон тутар.

Боссалар эшшак тезакни ногаҳон,
Ҳаммаёқ бадбўйга тўлгайдир ҳамон.

Боқки, Ҳудайбиядан қайтар замон,
Давлати “Инна Фатаҳна” урди бонг.¹

**ПАЙҒАМБАР АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ
ҲУДАЙБИЯДАН БЕМУРОД ҚАЙТГАНИ СИРИ.
КЎРИНИШДА ЙЎЛ БЕРК, АММО АСЛИДА БУ
ЙЎЛНИНГ ОЧИЛИШИ ЭДИ, ЧУНКИ АДОСИГА
ЕТКАЗИШ УЧУН МУШКНИ ҲАМ УРИБ
МАЙДАЛАЙДИЛАР**

Етди пайғом: берганимни кам дема,
Бўлмаса нусрат муяссар, ғам ема.

4505 Ушбу хорликда зафар бор, эсда тут,
Сенга бўлгай неча қалъа, неча юрт.

Кўз очиб, кўр энди ишнинг фолини,
Ул Қурайза бирла Нодир ҳолини.

Икки қалъа бўлди таслим, не ажаб,
Қўлга кирди қанча бойлик, қанча наф.

Сен гуруҳингга назар сол, қанчалар,
Ранжу ғамлар босса, ҳам ошиқ улар.

Зорлигу хорлик уларга мевадек,
Ғам тиконини егайлар тевадек.

¹ Муҳаммад алайҳиссаломнинг умра учун саҳобалари ила йўлга чиқиб, Макка яқинидаги Ҳудайбия деган жойда мушриклар билан сулҳ тузиб ортга қайтишга мажбур бўлгани ҳақидаги вақеалар назардга тутилмоқда. Қуръони карим. Фатҳ сураси.

4510 Ұйлаким, хоҳиш уларда ғам эмиш,
Бул машаққатлар уларга - юксалиш.

Бўйла хушдирким уларга қаъри чоҳ,
Ончунон кўрқинч магар тахту кулоҳ.

Қайда дилбар эрса сенга ҳамнишин,
Гумбази кўкдир ўшал зери замин.¹

МУСТАФО АЛАЙҲИССАЛОМНИНГ, МЕНИ МАТТО ЎГЛИ ЮНУСДАН УСТУН ТУТМАНГ ДЕГАНИ

Деди: меърожимки берди менга даст,
Ул Юнус меърожидин устун эмас.

Мен чиқиб кўк узра, ул сув остига,
Лутфи Ҳақ бирдек баланду пастига.

4515 Қурби Ҳақ билмас баланду пастни ул,
Қурби Ҳақ - ўздин халос бўлмақ эрур.

Йўқ эса, унга баланду паст нечун?
Бўлмагай зудлик, йироқлик йўқ учун.

Ганжу Ҳақнинг маскани - йўқлик, демиш,
Не билурсен, бор эсанг, ул не эмиш?

Хулласи сўзким, улар кўрган шикаст,
Бизга юз очган шикастга ўхшамас.

Биз кулармиз, етса иқболу шараф,
Лек уларнинг шодлиги - зиллу талаф.

4520 Борлиги - йўқлик деган дунёсидур,
Камбағаллик - фахридир, улёсидир.

¹ Зери замин - ер ости.

Бир асир дердики, ундоқ бўлса хўп,
Нега кулди бизни занжирбанд кўриб?

Бул жаҳон зиндони эрмас шодлиги,
Ушбу зиндондин эмас озодлиги.

Қаҳр этиб душманга, шод бўлгайми ул?
Ё қучиб фатҳу-зафар, кулгайму ул?

Шодланур жони шу онда бўйла, ҳай,
Нарра арслонларни енгдим деб қуллай.

4525 Баски, маълум бўлди, ул озод эмас,
Бу жаҳондин ўзгасига шод эмас.

Йўқса, кулмас эрди, ул аҳли жаҳон -
Ўзгадир, яхши-ёмонга меҳрибон.

Ул асирлар сўйлашарди бўйла деб,
Сўйлашарди, ўйлашарди бўйла деб.

Дердилар, ҳай, соқчи бор, эшитмагай,
Бу сухан султонга ногоҳ етмагай.

ПАЙГАМБАР АЛАЙҲИССАЛОМ АСИРЛАРНИНГ ТАЪНА ОТИШГАНИДАН ОГОҲ БЎЛГАНИ

Етмади соқчи, муаккилга бу гап,
Етди Пайгамбарга лекин, вожаб.

4530 Кўйлагин келтирмиш эрди ўзгалар,
Чекди Юсуф бўйини Яъқуб магар.

Гар шаётин кўкда эрмиш дамба-дам,
Лавҳи гайб сиррин билолмас зарра ҳам.

Ул Муҳаммад ухлар эрди бош қўйиб,
Бошидин сирлар учарди айланиб.

Ҳолвани Ҳақдин буюрганлар олур,
Ҳолва деб лекин югурганлар қолур.

Ул учар юлдуз чекур жинларга сад,
Ўрганинг, деб, сирни Аҳмаддин фақат.

4535 Кўзни сен дўконга тикмишсан, аё,
Тур-да, бор масжидга, сўр ризқи илоҳ.

Таъна сўзлар етди Пайгамбарга, бас,
Кулганим боиси, деди, жанг эмас.

Бас, улар мурда, фано эрмиш иши,
Ўлдирурму қайта ўлгани киши?

Ул асирлар ким эмишлар, истасам,
Дарз тушар ҳаттоки кўкда ойга ҳам.

Ёр эканда сизга бахт - иқболингиз,
Кўрган эрдим мен бу тушкун ҳолингиз.

4540 Дема мулку хонадаонга эгасен,
Новадон устида турган тева сен.

Тос тушар томдин, шу фурсат ичра мен,
Неки келгай сенга, яққол кўргамен.

Ёўрада мен майни кўргаймен аён,
Йўқда мавжуд, шайни кўргаймен аён.

Сирри оламни, кўрармен,эй фати,
Одаму Ҳавводин олдин не эди.

Кўрган эрдим сизни аёми аласт,
Бўйла бир алпозда, мискин, пойбаст.

4545 Кўк ҳали барпо этилмасдин бурун,
Неки билсам, мендадир, эрмас фузун.

Бир асир дердики, ундоқ бўлса хўп,
Нега кулди бизни занжирбанд кўриб?

Бул жаҳон зиндони эрмас шодлиги,
Ушбу зиндондин эмас озодлиги.

Қаҳр этиб душманга, шод бўлгайми ул?
Ё қучиб фатҳу-зафар, кулгайму ул?

Шодланур жони шу онда бўйла, ҳай,
Нарра арслонларни енгдим деб қуллай.

4525 Баски, маълум бўлди, ул озод эмас,
Бу жаҳондин ўзгасига шод эмас.

Йўқса, кулмас эрди, ул аҳли жаҳон -
Ўзгадир, яхши-ёмонга меҳрибон.

Ул асирлар сўйлашарди бўйла деб,
Сўйлашарди, ўйлашарди бўйла деб.

Дердилар, ҳай, соқчи бор, эшитмагай,
Бу сухан султонга ногоҳ етмагай.

ПАЙҒАМБАР АЛАЙҲИССАЛОМ АСИРЛАРНИНГ ТАЪНА ОТИШГАНИДАН ОГОҲ БЎЛГАНИ

Етмади соқчи, муаккилга бу гап,
Етди Пайгамбарга лекин, вожаб.

4530 Кўйлагин келтирмиш эрди ўзгалар,
Чекди Юсуф бўйини Яъқуб магар.

Гар шаётин кўкда эрмиш дамба-дам,
Лавҳи гайб сиррин билолмас зарра ҳам.

Ул Муҳаммад ухлар эрди бош қўйиб,
Бошидин сирлар учарди айланиб.

Ҳолвани Ҳақдин буюрганлар олур,
Ҳолва деб лекин югурганлар қолур.

Ул учар юлдуз чекур жинларга сад,
Ўрганинг, деб, сирни Аҳмаддин фақат.

4535 Кўзни сен дўконга тикмишсан, аё,
Тур-да, бор масжидга, сўр ризқи илоҳ.

Таъна сўзлар етди Пайгамбарга, бас,
Кулганим боиси, деди, жанг эмас.

Бас, улар мурда, фано эрмиш иши,
Ўлдирурму қайта ўлганни киши?

Ул асирлар ким эмишлар, истасам,
Дарз тушар ҳаттоки кўкда ойга ҳам.

Ёр эканда сизга бахт - иқболингиз,
Кўрган эрдим мен бу тушкун ҳолингиз.

4540 Дема мулку хонадаонга эгасен,
Новадон устида турган тева сен.

Тос тушар томдин, шу фурсат ичра мен,
Неки келгай сенга, яққол кўргамен.

Ёўрада мен майни кўргаймен аён,
Йўқда мавжуд, шайни кўргаймен аён.

Сирри оламини, кўрармен,эй фати,
Одаму Ҳавводин олдин не эди.

Кўрган эрдим сизни аёми аласт,
Бўйла бир алпозда, мискин, пойбаст.

4545 Кўк ҳали барпо этилмасдин бурун,
Неки билсам, мендадир, эрмас фузун.

Сизни билган чоғда мен кўпроқ эдим,
Одам эрмас, сув эдим, тупроқ эдим.

Шодмен, такрор кўраркан ушбу дам,
Кўрган эрдим давлату иқболда ҳам.

Бойланиб андоқки сирли қаҳр ила,
Ердингиз шаккарни ҳар дам заҳр ила.

Ул заҳаролуд шакарни гар адув,
Ичса, хушдир, шунга лойиқ кимса у.

4550 Сиз-да нўш айлардингиз хурсанду шод,
Бас, ажал ҳам домига торгмишди бот.

Мен жаҳонга кўз тикиб, жанг қилмадим,
Ки жаҳонгирлик эмасдир мақсадим.

Бул жаҳон лошдир, ўлимтик печ-печ,
Бўйла мурдорни киши истарму ҳеч?

Ит эмасмен, мурдани титгувчи, бас,
Мен Исомен, унга бергувчи нафас.

Жанг аро сафларни ёрдим беомон,
Сизни қутқаргум ҳалокатдин, дебон.

4555 Жанг қиларкан, тўкмадим хуни башар,
Кутмадим жангдин ўзимга карру фар.

Неча бор бошларни кесдим мен атай,
Истадим, ундан жаҳонни қутқарай.

Сиз эса парвонадек бефикру бийм,
Ўзни оташга урарсиз бетиним.

Дод солармен сизга, келманг деб бери,
Икки қўллаб сизни ҳайдармен нари.

Ўзни чун фотиҳ, музаффар билдингиз,
Ўзни лек бадбахту манҳус қилдингиз.

4560 Бир-бирингизни дамо-дам чорлабон,
Сурдингиз отларни аждарҳо томон.

Қаҳр этардингиз агарчи, заҳру қаҳр,
Домига тортмишди сизни шери даҳр.¹

ҚАҲРУ ҒАЗАБ ОТИГА МИНГАН ҚАЙСАР ОДАМНИНГ ЖАЗОГА МУСТАҲИҚ БЎЛИШИ ҲАҚИДА

Ўғри олтинни ўмарди қаҳр этиб,
Келди лекин бошига волий этиб.

Этмасайди ҳўжага бул кирдикор,
Бўлмас эрди балки волийга дучор.

Қаҳри этди ўғрини бундоқ адо,
Ўғри бўлди оқибат бошдин жудо.

4565 Хўжанинг молига тикди кўзни ул,
Урди шул дому тузоққа ўзни ул.

Эйки сен мардумга зўрлик айладинг,
Ўзни чун ғолиб, музаффар ўйладинг.

Ҳақ уларни бўйла мағлуб этди ҳай,
То сени ҳам бўйла мағлуб айлагай.

Сен эсингни бошга йиг ҳар сония,
Қувма қочгани, йиқилгани ая.

Балки ул қочган қураб йўлингда дом,
Ҳамла этгай чун балойи ногаҳон.

¹ Шери даҳр - дунё арслони.

4570 Бўлмагай оқил у голибликда шод,
Чунки голибликда у кўргай фасод.

Оқил улким, эртани кўргай кўзи,
Бўйла кўзга сурма чекмиш Ҳақ ўзи.

Деди Пайгамбар бу мавзуда чунин:
Аҳли жаннат - жангда бўлганлар забун.

Бул забунлик - бир аломат эрди, бас.
Ҳар нечук нуқсу заифликдин эмас.

Худди шул асно қулоққа етди ун:
Ҳикмати Мавло - рижоли мўминун.¹

4575 Етмади ул аҳли кофирга шикаст,
Чунки мўминларни асраш бўлди фарз.

Қиссайи аҳди Ҳудайбийя ўқи,
“Қаффа айдикум тамомат”ни ўқи.²

Ғолиб эркан чоғда ҳосил бўлди шул,
Ўзни устунликка мағлуб кўрди ул.

Дедиким, борманг хаёлга бўйлаким,
Сизни занжирбанд кўраркан, кулмадим.

Унга кулдимки, уриб занжиру гул,
Элтишар сизни у сўйи боғу гул.

4580 Бул ажабким, сизни судраб дамба-дам,
Ўт оловдин сабззорга элтаман.

Судрашар занжир, кишанлар бойлабон,
Ўтли дўзахдин сулув жаннат томон.

¹ Рижоли мўминун - “Улар орасида мўминлар бўлмасайди...”
Қуръони карим. Фатҳ сураси, 25-оятга ишорат.

² Кофирларнинг қўлларини сиздан тўсиб қўйди.” Қуръони
карим. Фатҳ сураси, 20-оятга ишорат.

Яхшидир ёки ёмон, бойлаб атай,
Айлаган яхши-ёмони судрагай.

Занжири-занжири бийму ибтило,
Бўйла бормаслар ва лекин авлиё.

Судрашар даргоҳи Ҳаққа элтгани,
Воқифи асрордин ўзга барчани.

4585 Жаҳд қил, нурингни рахшон айлагил,
Хизматинг бу йўлда осон айлагил.

Ёш бола мактабни асло истамас,
Фойдасидин чунки ул огоҳ эмас.

Баски, огоҳ бўлса, боргай талпиниб,
Жони бу йўлда очилгай гул бўлиб.

Унгача саркашлик айлар, найласин,
Кўрмагандир чунки мактаб баҳрасин.

Баҳрасин кўрганда истаб боргуси,
Ўғридек тунларда қочгай уйқуси.

4590 Жаҳд қил, тоатни билгил тожу тахт,
Унда мутеларга этгайсен ҳасад.

“Иътиё карҳан” - муқаллид хайлига,
Иътиё тавъан - сафолар аҳлига.

Ул муҳибби Ҳақ эрур талъат учун,
Бул-да, Ҳақ, дейди, вале хилъат учун.

Ул муҳибби доядир сут эмгали,
Бул эса илҳақ уни бир кўргали.

Ул гўдак ой ҳуснидин огоҳ эмас,
Сут тилайдир, ўзгага дилхоҳ эмас.

4595 Бул эса севгай юракдин дояни,
Еру кўкка ҳам ишонмайдир ани.

Гар муҳибби Ҳақ тилар эҳсони Ҳақ,
Дафтари тақлиддин олмишдир сабақ.

Ҳақни севсанг Ҳақ учун, бу ўзгача,
Унга эш бўлмас гаразлар заррача.

Гар чуниндир, гар чунон, толиб эрур,
Жазб этар Ҳақ, чунки ул жозиб эрур.

Бир муҳибби Ҳақ карамга кўз тутиб,
Ҳақни севгай хайридин уммид этиб.

4600 Бир муҳиб бордирки эрмас бўйла, чун,
Ҳақни севгай жону дилдан Ҳақ учун.

Унга ҳам боис ўшалдир, бунга ҳам,
Айламиш кўнгилни шайдо ул санам.

**ОШИҚНИ МАЪШУҚ КУТМАГАНДА ЖАЗБ
ЭТАР, БУНДАЙ ПАЙТДА ОШИҚ ҚАЛБИДА
ХОҲИШ ИЛА БАРОБАР УМИДСИЗЛИК
АРАЛАШ ҚЎРҚУВДАН БОШҚА НАРСА
БЎЛМАС**

Энди келдик унгаким, Садри жаҳон,
Тортмасайди телба ошиқни ниҳон,

Бўлмас эрди унда мунча иштиёқ,
Йўлга тушмасди, чекиб ҳажру фиरोқ.

Ишқни сир тутмоқ чу маъшуқ майлидир,
Ошиқ ишқи карнаю, сурнайлидир.

4605 Бор ҳикоят бунда, шоён эътибор,
Ул бухорий чекди андоқ интизор.

Айтмадик, бас, чекди ошиқ қанча хун,
Токи кўргай дўстни ўлмасдан бурун.

То ажалга чап бериб, топгай нажот,
Чунки дўст дийдоридир - оби ҳаёт.

Гар ажал кўксига отмас эрса ўқ,
Дўст эмас ул, меваси, япроги йўқ.

Эй биродар, иш анингдек иш эрур,
Гар ажал келганда банда хуш эрур.

4610 Эй йигит, сидқу имонга ул нишон,
Қаршилар эрсанг ажални шодумон.

Эй жигар, йўқ эрса иймонинг чунин,
Бор-да, изла, касб эт икмоли дин.

Қайси ишда гар ажал мағлуб сенга,
Бас, ўшал ишдир баса маҳубуб сенга.

Кетса нафрат ўртадин, қолмас ажал,
Ул ажал эрмас, кўчиб кетмоқ магар.

Баски нафрат кетди, ўлмоқ бўлди наф,
Шул йўсинда балки ўлмоқ бўлди даф.

4615 Дўст Ҳақдир, Ҳақ дўсти бўйлаким,
Мен сенингмен, сен менимсен, деса ким.

Тингла энди, ул куйик ошиқ келур,
Ишқ ила жонбаставу танбаста ул.

Кўрди чун ул чехраи Садри жаҳон,
Жисмидин гўёки учди мурғи жон.

Ул йиқилди ерга чун ҳушсиз бўлиб,
Бошидин-тирноғи, гўё муз бўлиб.

Юзларига сепдилар атру гулоб,
Ул ётарди чекмайин ун, бехитоб.

4620 Термулиб шоҳ боқди кўзу қошига,
Тушди оддин, сўнг эгилди бошига.

Деди: ошиқ излагай дўсту жигар,
Келса маъшуқ, ўзидин ошиқ кечар.

Ҳаққа ошиқсен, ул эрса Ҳаққу Ҳай,
Келса, сендин бир нишоне қолмагай.

Йўқ этар юзларни, этса бир назар,
Эй хўжам, йўқликка ошиқсен магар?

Соядирсен, маҳбубингдир офтоб,
Келса офтоб, соя ло бўлгай шитоб.

ПАШША СУЛАЙМОН АЛАЙҲИССАЛОМ ҲУЗУРИГА КЕЛИБ, ЕЛДАН ШИКОЯТ ЭТГАНИ

4625 Пашша ул боғларда учди, яйради,
Келди сўнг, елдин шикоят айлади.

Эй Сулаймон, деди, амринг ҳозири,
Ҳам шаётин, ҳамда инсону пари,

Қуш, балиқларга паноҳ, ҳамдам ўзинг,
Ким йўқолган эрса, топган ҳам ўзинг.

Тутма лутфингни дариг биз, зордин,
Бенасибмиз боғ ила гулзордин.

Ҳар заифлик мушкулоти сен-ла ҳал,
Пашша эрмиш чун заифликда масал.

4630 Биз - заифлик ҳам синиқпарлик ила,
Сен - ҳамият, бандапарварлик ила.

Сен кучу қудратда якто, беназир,
Биз эса кулфатда танҳо, беназир.

Эт ҳамият, бизга ҳожат қил раво.
Илкимиз тут, илкинг эй илки Худо.

Бас, Сулаймон сўрдиким, эй нотовон,
Ким сенга жабр этди, бизга эт баён.

Мунчалар зулм этди қайси золим ул?
Ҳаддидин ошган у кимса ким эрур?

4635 Эй, бизим давронда золим борму бас,
Бўлса гар золим нечун зиндондамас?

Биз турилган кунда зулм ўлмишди чун,
Биз-ки шоҳ эрсак, у амр айлар нечун?

Йўқ бўлур нур бирла зулмат барчаси,
Чунки зулматдир зулмнинг чашмаси.

Боқ, шаётин биз учун хизматдадир,
Этса саркашлик, кишанда, ўтдадир.

Зулми золим асли шайтондин келур,
Эрса занжирбанд, зулм айларму ул?

4640 Бизга мулк бермиш Яратган, Ҳаққу Ҳай,
Токи осмонларга халқ юзланмагай.

То тутундан киймасин осмон қаро,
Изтиробга тушмасин чарху Шуҳо.

То етимлар аршга ларза солмагай,
Жон ситамлардин паришон бўлмагай.

Мамлакат ичра тайиндир чораси,
Учмагай то кўкка «ё Раб!» ноласи.

Боқма осмонларгаким, аршингдадир,
Осмоний шоҳ магар қаршингдадир.

- 4645 Деди: елдин дод этармен, додлар,
Бизга ел айлар баса бедодлар.

Зулм аро зулмин кутармен дам-бадам,
Лаб юмиб, қонлар ютармен дам-бадам.

**СУЛАЙМОН АЛАЙҲИССАЛОМ
ЗУЛМ КЎРГАН ПАШША ҲУЗУРИГА УНИНГ
РАҚИБНИ ЧАҚИРГАНИ**

Бас, Сулаймон деди: эй ғам тутқуни,
Тинглагил жон бирла Ҳақнинг ҳукмини.

Ҳақ буюрмиш менга: бундоқ айлама,
Сен рақибларни рақибсиз тинглама.

Тингламоқ икки тарафни - эътибор,
Шунда бўлгайдир ҳақиқат ошкор.

- 4650 Бир тараф не сўйлар эрса, тинглагил,
Тинглагил, аммо ижобат қилмагил.

Бул менга Ҳақ амридиким шул замон,
Бор-да бошлаб кел рақибни бул томон.

Пашша айтдиким, рақибим ел эрур,
Эй Сулаймон, ул сенинг амрингдадир.

Шунда бонг урди Сулаймон: тонг ели,
Пашшага зулм айламишсен, кел бери.

Кел, рақибинг олдида тургил шу тоб,
Улки даъво айлагай, бергил жавоб.

- 4655 Ел етиб келди шу онда гулдираб,
Пашшахон қочмоққа тушди дилдираб.

Шоҳ Сулаймон деди: эй пашша қаён?
Қил таҳаммул токи ҳукм айлай баён.

Пашша деди: ел мени айлар адо,
Рўзгорим ул сабаб киймиш қаро.

Ел эса теграмда, менда йўқ қарор,
Ул мени айлар шу онда тору мор.

Бўйлаким, ҳар кимки истайдир Худо,
Ҳақ агар келса, бўлур олдида ло.

4660 Гарчи ул вуслат - бақо ичра бақо,
Лек бақодин илгари келгай фано.

Соялар истайди гарчи шуъла, нур,
Йўқ бўлурлар нур агар этса зуҳур.

Ақли қолгайму чу бошин берса у,
Куллу шайъин ҳолик илло важҳуху.¹

Олдида борлигу йўқлик мавҳ ўлур,
Йўқлик ичра борлик эрса, турфадир.

Олдида бўлгай ақллар хору хас,
Шунга етганда қалам топгай шикаст.

ҲУШДАН КЕТГАН ОШИҚНИ ҲУШИГА КЕЛТИРИШ УЧУН МАЪШУҚ МЕҲРИБОНЧИЛИК КЎРСАТГАНИ

4665 Ҳушга келтирмоққа жаҳд этди чунон,
Андак-андак лутф этиб Садри жаҳон.

Боши узра урди бонг: эй сен гадо,
Зар сочармен, оч этакни, марҳабо.

¹ Ҳамма ўлади, ёлғиз Унинг зоти, Унинг ўзи қолади.

Ҳар нафасда жонинг истарди мани,
Мен бу дам бошингдамен, жонинг қани?

Қанчалар чекдинг фироқим, келди пайт,
Қайт ҳушингга, ақлу идрокингга қайт.

Бир товуқ бор эрди, бундоқ ўйлади,
Тевани меҳмонга даъват айлади.

4670) Келди ул, остонага қўйди қадам,
Уй бузилди, дув тўкилди шифти ҳам.

Ақлимиз чун ул товуқнинг хонаси,
Ақли солиҳдир - Худонинг теваси.

Бош суқар бўлса мабодо тева ул,
Қолмагай уй, қолмагай жону кўнгил.

Фазли ишқ бирлан киши фозил бўлур,
Бундан ортиқ истаган жоҳил бўлур.

Бўйла жоҳилдирки, жаҳл айлар аён,
Бўйлаким, арслонни босгайдир қуён.

4675) Билса эрди, бўйла иш бошлармиди?
Ўзни арслон устига ташлармиди?

Жону танга бўйла золимдир киши,
Зулм эрур этган адолатлиғ иши.

Жаҳли гар илмига эрмиш устод,
Зулмидир адлу адолатга ришод.

Садр чун ошиқни кўрди бенафас,
Дедиким, мен унга бахш этгум нафас.

Зинда бўлгай мен ила ул мурда тан,
Мен анга жоним бағишлай даъфатан.

4680 Мен уни жон бирла этгум муҳташам,
Кўрсин ул жонимни, эҳсонимни ҳам.

Дўст юзин бегона жонлар кўрмаюр,
Дўст юзин кўргай у ёқдин бўлса ул.

Дам урай қассобга ўхшаб, дўстни,
Мағзидин токи айиргай пўстни.

Деди: эй жони балога мубтало,
Васлимиз қаршингда очдик, ас-сало.

Эйки ҳар дам бизни деб беҳушу маст,
Борлиги борлигимиздир, ўзгамас.

4685 Лабсизу тилсиз сенга айлаб ўгит,
Кўҳна сир-асрорни сўзлармиз, эшит.

Чунки лаблар турмагай, қочгай улар,
Сирли сув бўйида гул очгай улар.

Жон қулогини қўйиб, тингла, аё,
Ҳақ демишким: яфъалуллоҳ мо яшо.¹

Васл сўзин мурда илгай бошлади,
Секин-аста ул қимирлай бошлади.

Кам эмас тупроқдин ул, кийгай қабо,
Ер яшил топгай, ўпиб, эсса сабо.

4690 Кам эмас эрлик сувидин ҳам магар,
Неча Юсуфларга боисдир ўшал.

Кам эмас елдин, чу тинглаб амри «кун»,
Қуш бўлур қуш ичра сайроқ, хушсуқун.

¹ Оллоҳ истаган ишини қилур.. Қуръони карим. Ол-и Имрон сураси, 40-оятга ишорат.

Кам эмасди қоятошдин, кўр ани,
Тева бўлди, туғди ўзга тевани.

Қўй буларни, боқ, у дунёи адам,
Туғди шу оламни, туққай дамба-дам.

Сачради, чарх урди ошиқ шод-шод,
Саждага бош қуйди сунгра шул заҳот.

ОШИҚ ҲУШИГА КЕЛГАНИ, ҲАҚҚА ҲАМДУ ШУКРОНАЛАР АЙТИБ, МАЪШУҚҚА ЮЗЛАНГАНИ

4695 Деди: эй анқойи Ҳақ, жонимга нур,
Қўҳи Қофдин соғ-омон қайтдинг, шукр.

Эй Сирофили қиёматгоҳи ишқ,
Эйки ишқим, ишқи, эй дилхоҳи ишқ.

Менга сен тўнлар тутрасен, тонг эмас,
Тут даричамга қулоғинг бир нафас.

Гар билурсен шу ҳазин ҳолимни сен,
Бандапарвар, тингла аҳволимни сен.

Неча юз минг карра, эй Садри фарид,
Сўйламоқни сенга мен этдим умид.

4700 Истадим бир бора арзим тингласанг,
Тинглабон арзим, табассум айласанг.

Тингласанг кўнгилда борин ҳаммасин,
Анғласанг шу телба жоним ишвасин.

Сўзларимки сенга маълум эрди, сушт,
Сенга маъқул келса, сен десанг: дуруст.

Мен сенга густоҳлик этдим қанчалар,
Сен менга ҳилму ҳимоят - шунчалар.

Аввало топганда қармоқдин нажот,
Аввало охир кўзимдин кечди бот.

- 4705 Сўнгра эрса, тингла, эй Садри вудуд,
Сента монанд топмадим жону вужуд.

Солисан¹, токи сени тарк айладим,
Балки солиси салоса² сўйладим.

Робеан³, тушди экинзоримга ўт,
Билмайин қолдим не эрмиш бешу тўрт.

Қайдаким ер узра кўрсанг қатра қон,
Ул менинг оқмиш кўзимдан бегумон.

Сўзларим кўк ичра гурросдир магар,
Гулдираб, ер узра ёмғир ёгдираб

- 4710 Сўзу фарёд ичра қолмишмен атай,
Ёки сўйлар, ёки йиғлармен, нетай.

Сўйласам гар, оҳу фарёдим фано,
Сўйламас эрсам, нечук айтгум сано?

Ёш эмас оққан кўзимдин, дил хуни,
Подшоҳим, боқ яқиндин, кўр уни.

Сўнгра ошиқ чекди андоқ бир фиғон,
Йиғлади ҳолига яхши ҳам ёмон.

Нолаю фарёди кўкдан ўтдилар,
Теграсин аҳли Бухоро тутдилар.

- 4715 Бир ажиб ҳол, бир ажиб суврат эди,
Катта- кичик барчада ҳайрат эди.

¹ Солисан - учинчидан

² Солиси салоса - христианларнинг эътиқодича, айрилмас
учлик: ота, ўғил ва Рухул қуддус.

³ Робеан - тўртинчидан.

Бошига тўпланди мардум, чекди хун,
Эр-аёл йиғлаб, қиёмат қўпди чун.

Осмон дерди Заминга ул замон:
Кўрмагансен гар қиёмат, кўр ҳамон.

Аҳлу ҳуш ҳайрон: не ишқдир бу, не ҳол,
Ҳажр эрмишму ажаброқ ё висол?

Чарх ўқиб гуё қиёматномани,
Чок этиб эғнида мовий жомани.

4720 Ишққа икки даҳр аро бегоналик,
Унда ишқдин бўйла бир девоналик.

Қанча пинҳон эрса, пайдо ҳайрати,
Боқки, султон жони ичра ҳасрати.

Етмиш икки қавмдин ўзга барчаси,
Подшолар тахти-тахти парчаси.

Мутриби ишқ чалгай ул вақти самоъ:
Бандалик-банддир, худовандлик - судоъ.¹

Не эмишдир ишқ? Дарёи адам,
Ақлу идрок ул сари қўймас қадам.

4725 Бандалик не, салтанат не, маълум ул,
Ишқ уларнинг иккисидин сирлидир.

Кошки дейман, бўлса шу борлиқда тил,
Кошки борлиқ пардасин йиртсайди ул.

Эйки, борлиқ, не дегайсен жаврабон,
Парда узра парда тортгайсен ҳамон.

¹ Судоъ - бошоғриқ, даҳмаза.

Офати идрок эмишдир қолу ҳол,
Қонни қон бирлан магар ювмоқ маҳол.

Мен унинг савдосига маҳрам ҳануз,
Бул қафас ичра урармен дам ҳануз.

4730 Эйки жон, ошуфтаҳолдирсен неча,
Қайси ёнбошинг била ётдинг кеча?

Йиғ ҳушингни, мунча дам урмоқ - бало,
Бошқа маҳрам топ ўзингга аввало.

Ошиқи мастсенки, бундоқ шевасен,
Новадон устига чиққан тевасен.

Розу нозин тил этар бўлса баён,
«Ё жамилул сатр»¹ дейдир осмон.

Сир не эрмиш, пахта ичра оташ ул,
Қанча пинҳон тутмагил, пайдо бўлур.

4735 Беркитай деб мен уриндим неча дам,
Лекин ул байроқ кўтаргай дамба-дам.

Ул тутиб икки қулоғимдин мани,
Дер: қўлингдин келса, беркитгил, қани.

Мен дегаймен: ошма ҳаддингдин ёмон,
Жон каби пайдо эурсен ҳам ниҳон.

Ул дегай: хум ичра маҳбусдир танам,
Хумда майдек базми жамшид айларам.

Мен дегаймен: кет бу ердин, чекма ун,
Офати мастлик етишмасдин бурун.

¹Эй сирларни гўзал бир йўсинда яширган Танграм.

4740 Ул дегай, жомим симиргаймен неча,
Кун буйи, токи намози шомгача.

Шом келиб, олгай латиф жомим менинг,
Бер, дегаймен, келмади шомим менинг.

Майнинг отини араб қўймиш: мудом,
Қайси майхўр май ичиб, тўймиш мудом?

Ишқ оловдир бодайи таҳқиққа ул,
Сунг ниҳон соқий бўлур сиддиққа ул.

Истасанг даҳр ичра тавфиқи ҳасан:
Жон суви бўлгай шаробинг, кўза - тан.

4745 Қайнаса тавфиқ шароби тинмайин,
Дош беролмай, кўза синмоғи тайин.

Сув бўлур соқий ила сархуш шу тоб,
Чун, дема, валлоҳу аълам бис-савоб.

Партави соқий шаробга урди, ҳай,
Қайнади, рақс этди шарбат, бўлди май.

Баъзилар ҳайрат аро тинглар буни,
Сен сўраб кўргил, қачон кўрмиш уни?

Бас, билурлар барча, ўтчи, сувчи бор,
Қайнаган бор эрса, қайнатгувчи бор.

УЗОҚ АЙРИЛИҚ ВА ОФИР МАШАҚҚАТЛАРГА ТУШГАН ОШИҚ ҲИКОЯСИ

4750 Бир аёл деб бир йигит мажнун эди,
Лек унинг имкони васли бўлмади.

Ўртади ишқ, забтига олди чунин,
Ишқ нечун ошиққа айлар қаҳру кин?

Ишқ нечун бошдин бу янглиғ ўртагай?
Чунки содиқ эрмаса, қочсин, дегай.

Совчиликдан бошланур ишнинг ками,
Ишни бузгай ул юборган одами.

Йўлласа гар ёрига мактуб битиб,
Ким ўқир эрса, ўқир вайрон этиб.

4755 Гар сабодин йўлласа арзи вафо,
Чангу тўзонларга тўлгайдир сабо.

Қушга бойлаб, йўлласа хатни киши,
Қуш қанотин куйдирар хат оташи.

Рашк, ҳасадлар келди, йўлни бойлади,
Фикру ўйловларни мағлуб айлади.

Эрди аввал муниси гам интизор,
Сўнгра синдирди уни ҳам интизор.

Гоҳи дейди: бул-балойи бедаво,
Гоҳида дейди: ҳаёт бу, жонфизо.

4760 Гоҳида бирликдин ўзни кўрсатар,
Гоҳида йўқликда кўргайдир самар.

Гоҳи келгай қаҳратонлар палласи,
Жўш уриб, қайнайди бирлик чашмаси.

Гоҳи гурбатларга кечгай субҳу шом,
Барги бебарглик гаҳи бўлгай таом.

Фикри пишди, тоза бугдой бўлди ул,
Йўлчиларга тун аро ой бўлди ул.

Дилда сўйлар тўтийи гўёлари,
Ҳам хаёл ичра ширин рўёлари.

4765 Бор-да қабристонга, бир пас жим ўтир,
Сўйламас сўйловчиларни унда кўр.

Гар сенга якранг кўрингай хоклари,
Бирдек эрмас ҳолати чолоклари.

Гар тирикларда вужуд яксон¹ эрур,
Лек бири гамгин, бири шодон эрур.

Етмагунча сенга сўзу қоллари,
Маълум ўлмас ҳоллари, аҳволлари.

Сўзидан балки билингай рағбати,
Лек аён бўлгайму юз бир ҳолати? '

4770 Шаклимиз бир, унда алвон зиддият,
Битта тупроқ ичра чандон зиддият.

Гарчи бирдекдир магар овозлар,
Ҳар овозда неча дарду нозлар.

Кишнашар жангоҳда отлар пишқириб,
Чулдирар кўкларда қушлар чарх уриб.

Унда рашк бор, бунда эрку иртибот,
Унда ранж бор, бунда хурсандлик, нишот.

Ҳолидин огоҳ эмассен, беҳабар,
Ул овозлар сенга бир хилдир магар.

4775 Ул оғочни болта этмишдир дуто,
Бул дарахтни чайқатур боди сабо.

Ул қозоннинг ҳоли эрмас ошкор,
Балки қайнар, устида қопқоғи бор.

¹ Яксон - бир хил.

Чорлагай, кел, марҳабо, деб дам-бадам,
Қайнаган ҳам, қайнамас, алдоқчи ҳам.

Гар йироқдир сенга жони рўшунос,
Бор, думоғ касб айла сезгир, бўшунос.

Ул думоғ гулшанда кезгайдир узун,
Равшан этгай хаста Яъқубнинг кўзин.

4780 Сўйлагил, не бўлди шўрлик ошиқ ул,
Беҳабар қолдик бухорийдан, ўрил.

**ОШИҚНИНГ МАЪШУҚ ВАСЛИГА ЕТГАНИ,
ЗЕРО ИЗЛАГАН ТОПАДИ, КИШИ БИР ЗАРРА
ЯХШИЛИК ЭТГАЙ, МУҚАРРАКИМ УНГА ҲАМ
ЯХШИЛИК ЕТГАЙ**

Етти йил кўз тутди илҳақ, хастаҳол,
Ул хаёлдин бўлди андоқким хаёл.

Сояйи Ҳақ бизга етгай оқибат,
Излаган ҳар кимса топгай оқибат.

Деди: Пайғамбар: эшикни муттасил,
Қоқ эринмасдан, очилгай сенга ул.

Бир киши кўйида юргайсен магар,
Дуч келур ул сенга, кўргайсен магар.

4785 Ҳар куни қазсанг қудуқни ташнаҳол,
Оқибат этгай насиб оби зилол.

Барча билгайларки, сен ҳам бил шуни,
Не экарсен ерга, олгайсен уни.

Ур темирни тошга, учқун сачрагай,
Акси бўлмас, бўлса ҳам оз учрагай.

Гар кишида бўлмаса бахту нажот,
Бўйла бир ишларни айлар хотирот.

Дер: анов дон экди, ҳеч бўлди бари,
Гар садаф бор бунда, йўқдир гавҳари.

4790 Балъамий бирлан Азозил қанчалар,
Этдилар тоат, ва лекин бесамар.

Неча юз минг анбиёни шул замон,
Олмагай хотирга лекин бадгумон.

Иккисин хотирга олгай ул фақат,
Дилни зулматларга солгай ул фақат.

Ҳар куни нон ейди инсонлар нуқул,
Бир куни лекин томоқдан ўтмас ул.

Нон ема, бечора руҳим, бўлма кам,
Ўзни кулфатларга солма мунча ҳам.

4795 Неча юз минглаб халойиқ нон егай,
Нон егай, жон парваришлаб, жон дегай.

Эрмасанг маҳрум ва аблаҳзода сен,
Кўз очиб боқ, қанчалар афтодасен.

Гар жаҳонда ой тўлиб, порлар қуёш,
Сен эсанг ҳар дам эгарсен чоҳга бош.

Бўлса ҳақ, дерсан, ёруғлик, нур қани?
Сен кўтар бошингни бир дам, кўр ани.

Жумла олам, шарқу ғарбни нур босиб,
Сен эсанг чоҳ ичра, андин бенасиб.

4800 Чоҳни қўй, сайр айла боғу бўстон,
Телба, саркаш бўлма, саркашлик ёмон.

Дема: бир кимса экин экиш эди,
Лек чигиртка дастидин битмиш эди.

Хавф-хатарга йўлни очгаймен нечун?
Қўлдаги донимни сочгаймен нечун?

Лекин улким этди киштикориани,
Галлага тўлдирди ўз омборини.

Бир йигит чун ўтга парвона бўлиб,
Қоқди ёри эшигин, хилват қилиб.

4805 Соқчи чиқди, қўрқди қочди боғ томон,
Ёрини боғ ичра учратди ҳамон.

Деди, юз шукроналар айлаб адо:
Соқчиларни раҳмат этгил, эй Худо.

Ўртага бундоқ сабабни ташладинг,
Бизни дўзахдин беҳиштга бошладинг.

Бир сабабдин бўйла этдинг корни,
Токи хор тутмай тиконни, хорни.

Гар оёгинг синса, бергай ул қанот,
Сенга чоқ қаърида бахш айлар нажот.

4810 Мен дарахт узра ва ё чоқ ичрамен,
Қайда бўлмай, сенга йўл очгувчимен,

Сўнгра нелар бўлди, қандоқ кечди сир,
Эй ахий, тўртинчи дафтардин қидир.

**«Маснавийи маънавий»нинг
учинчи китоби тугади.**

МУНДАРИЖА

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳим	4
Дебеча	7
Насиҳатчининг насиҳатига қулоқ осмай, очликдан фил боласини еганлар қиссаси	12
Йўлда фил болаларига учраганлар қиссасининг давоми	15
Фил қиссасига қайтиш	18
Муҳиблар хатоси маҳбуб наздида бегоналар савобидан афзалдир.....	21
Ҳақ таоло Мусо алайҳиссаломга, менга гуноҳсиз оғиз ила илтижо айла, деб амр этгани	22
Ниёзманднинг «Аллоҳ» демиши ҳақнинг «Лаббайк!» демишининг айна ўзидир	23
Бир қишлоқи шаҳарликни меҳмонга чақириб, алдагани.....	27
Сабо аҳли қиссаси, уларнинг неъматга ношукурлик қилиб, исён этишгани.....	30
Ҳар эрталаб беморлар шифо тилаб. Исо алайҳиссалом ибодатхонаси эшигига боришгани.....	32
Сабо аҳли қиссасининг давоми.....	37
Қишлоқининг даъвати ила қишлоққа борган Хўжа қиссасининг давоми.....	41
Лочивнинг ўрдакларни саҳрога чақиргани	43
Зарвон аҳли қиссаси, уларнинг ҳийла билан дарвешларга текинга мева тердиришгани	46
Хўжанинг қишлоққа томон йўл олгани	48
Хўжанинг бола-чақаси ила қишлоққа боргани	52
Мажнун Лайли кўйида юрган итни ўпиб, эркалагани	55
Хўжа ва аҳлининг қишлоққа етиб келишгани, қишлоқи уларни кўриб, ўзини танимаганга олгани	57
Бир шақал бўёқчининг хумига тушиб, бўялгани ва шақаллар орасида товуслик даъво қилгани	68
Бир лофчи ҳар эрталаб мўйловига пўстдумба суриб, ул-фатлари олдиди, уни едим, буни едим, деб мақтангани.....	69
Бальами Боурнинг, Ҳазрати Ҳақ синовларидан ёруғ юз ила чиқаман, деб ишонгани	70
Бўёқчининг хумига тушган шақалнинг товуслик даъво этгани	72
Тангрилик даъво қилган Фиръавни товуслик даъво этган шақалга ўхшар	73
«Вал таърифаннаухум фи лаҳнил-қавл» тафсири	74
Ҳорут ва Морут қиссаси, уларнинг Ҳақ таоло синовида	

дадиллик кўрсатишгани	75
Фиръавн Мусо алайҳиссалом туғилишини тушида кўриб, унга қарши чоралар кўргани	78
Мусо алайҳиссаломнинг туғилишига монелик этмоқ учун Исроил ўғилларини майдонга чақиритилари	80
Ҳикоят	80
Мусо онаси қорнида бўладиган кеча Исроил ўғилларини хотинларидан айирдим, деб Фиръавннинг шод-хуррам шаҳарга қайтиши	81
Имрон хотини билан ётгани ва хотин Мусога ҳомиладор бўлгани	82
Имрон хотинига, мен билан бу кеча кўришганингни ҳеч кимга айтма, деб тайинлагани	83
Фиръавннинг ул ҳайқириқлардан қўриши	83
Кўкда Мусо алайҳиссалом юлдузи пайдо бўлиб, майдон- да мунажжимларнинг шовқин-сурон солишгани	84
Фиръавн яна макр айлаб, янги туққан аёлларни майдонга тўлагани	87
Мусонинг туғилгани, подшо маъмурларининг Имрон уйига келишгани, Мусонинг онасига Мусони оловга ташла, деб ваҳий етгани	88
Мусони сувга от, деб Мусо онасига ваҳий келгани	89
Бир илончи совуқда музлаган аждаҳони ўлган деб ўйлаб, Бағдодга келтиргани	90
Фиръавннинг Мусо алайҳиссаломга таҳдид етгани	98
Фиръавн таҳдидига Мусонинг жавоб бергани	99
Фиръавннинг Мусо алайҳиссаломга жавоб бергани	99
Мусо алайҳиссаломнинг Фиръавнга жавоб бергани	100
Фиръавннинг жавоб бергани, Мусо алайҳиссаломга ваҳий келгани	100
Мусо алайҳиссалом Фиръавнга сеҳргарларни шаҳарлар- дан йиғиш учун муҳлат берилгани	101
Фиръавннинг сеҳргарларни чорлаб, шаҳарларга одам қўргани	106
У икки сеҳргарнинг қабр бошига бориб, ота арвоқидан Мусо ҳақиқатини сўраганлари	107
Марҳум сеҳргарнинг фарзанлари саволига жавоб бергани...	108
Қуръони мажидни Мусо ҳассасига, Мустафо алайҳисса- лом вафотини Мусо уйқусига, Қуръонни ўзгартирмоқчи бўлганларни Мусони уйқуда кўриб, унинг ҳассасини ўғирламоқчи бўлганларга ўхшатиш.....	109
Сеҳргарларнинг шаҳарлардан келиб, Фиръавн ҳузурида йиғилишгани, кўкракларига уриб, душманнын таъзирини биз берамиз, деб аюҳаннос солишгани.....	113

Филнинг шаклу шамойили устида ихтилоф этишгани	114
«Кофирликка рози бўлмоқ - кофирликдир» ҳадиси ила «Қазою қадаримга рози бўлмаганлар ўзига бошқа Тангри изласин» ҳадисини бир-бирита боғлаш	123
Ҳайратнинг баҳсу фикратга мене эканлиги баёнида	124
Ҳикоят	125
Бир ошиқнинг севгилиси қаршисида ўлтириб, ишқнома ўқигани, маъшуқа буни ёқтирмагани. Зеро, далолат этил- ган нарсага эришилгандан сўнг ҳам далил изламоқ ноў- рин, билинган нарсага яна вақт сарфламоқ нодонликдир....	127
Довуд алайҳиссалом замонида менга ҳалол ва ранжу заҳ- матсиз ризқ бер, деб кеча-кундуз илтижо этган одам ҳикояти	131
Бир ҳўкизнинг дуоғўй уйига кириб келгани, Пайгамбар алайҳиссаломнинг, Аллоҳ дуода собит бўлганларни севар, чунки унинг саботи Аллоҳдан сўраган нарсасидан яхшидир, дегани.....	134
Назм этгувчининг уэр талаб, мадад сўрагани	134
Илму дониш жуфт қанотлидир, шубҳа-гумон бир қанотли ноқис, шубҳа-гумон парвозга яроқсиз. Билимда эса шубҳа ва ҳақиқатга мисол мавжуд	136
Бир кимса кўпчиликнинг эътиборидан қўрқувга тушиб, касалга чалинган. Бир муаллим ҳикояси	137
Инсонларга берилган ақллар азалдан фарқлидир. Муъта- зила ақидасига кўра эса, ақллар тенгдир, фақат илму дониш туфайли ўртада тафовут пайдо бўлур.....	139
Болакайлар муаллимни ваҳимага солишгани	139
Фиръавн халқнинг унга сажда қилишидан қўрқиб, касал- ланиб, ётиб қолгани	140
Муаллимнинг қўрқув туфайли бемор бўлгани	141
Муаллимнинг тўшакка ётиб, хасталик ваҳмига тушиб, оҳ- воҳ чеккани	142
Болакайлар Қуръон ўқиб, муаллимни иккинчи бор қўрқитишгани.....	143
Болакайлар ҳийла билан мактабдан халос бўлишгани.....	143
Оналар муаллимнинг аҳволини сўраб, унинг ҳузурига боришгани	144
Ул ҳақдаким, тан-руҳнинг либоси, қўл-руҳ қўлининг енги, оёқ-руҳ оёгининг этигидир	145
Тоғда хилват тутган дарвиш ҳикояти. «Мени йўқлаганини йўқлармен, мени ёқлаганини ёқлармен» ҳадисини англатиш	145
Заргар ишнинг оқибатини кўргани, ундан тарозу сўраган кишига танбеҳ бергани.....	146
Тоғлардаги дарахтлардан мева емай, бирор кишига ош- кор ёки ниҳон, шу дарахтларни силкитгин, демай, ша- мол тўккан меваларнигина еб, қаноат қилмоқчи бўлган	

зоҳид ҳикояти	147
Қазо ва қадар тузоғининг белгиси аён, ўзи пинҳон бир нарсага ўхшашлиги баёнида	149
Фақирнинг дарахтдан нок узиб ейишга мажбур бўлгани ва шу ондаёқ Ҳақнинг жазосига учрагани	151
Шайхни ўғрилари билан кўриб, гуноҳкор этишгани ва қўлини кесишгани	151
Қўли кесилган шайхнинг кароматлари, унинг икки қўллаб сават тўқигани	153
Фиръавн сеҳргарларининг қўл-оёқлари кесилишига эътиборсиз боққанлари сабаби	155
Ҳачирнинг туяга сен йўлда оз қоқинасан, мен эсам кўп қоқинаман, деб шикоят қилгани	157
Ҳазрат Узайр эшагининг унинг кўз ўнгида тирилгани	158
Бир шайхнинг ўғиллари ўлимига қайғу чекмагани	159
Шайхнинг ўғиллари ўлимига йигламагани сабабини сўйлаб, узр айтгани	161
Кўзи кўр шайх қўлига Мусҳаф олиб ўқигани, ўқиркан, кўзларининг очилгани	164
Довуд алайҳиссаломнинг халқалар ясаганини кўрган Луқмоннинг сабр этиб, савол сўрамагани	165
Кўр дарвеш ва Мусҳаф ҳикоятининг давоми	166
Бўйла авлиёлар бордирким, ҳукмга розидирлар, ё Раб-бий, ҳукмингни қайтар, деб илтижо этмаслар	168
Баҳдулнинг дарвешдан савол сўрагани	168
Дақуқий қиссаси ва кароматлари	172
Дақуқий қиссасига қайтиш	173
Мусо алайҳиссаломнинг пайғамбарлик ва Ҳаққа яқинлик камоли ила ҳазрат Хизрдан сир сўрагани	175
Яна Дақуқий қиссасига қайтиш	176
Соҳилда етти шам кўрингани	177
Ул етти шамнинг бир шамга айланиши	178
Ул шамларнинг етти дарахтга айлангани	179
Ул дарахтларнинг халқ кўзидан яширин эканлиги	179
Етти дарахтнинг бир дарахтга айлангани	182
Етти дарахтнинг етти одамга айлангани	183
Дақуқийнинг имомлик этмоқ учун олдинга ўтгани.....	185
Дақуқийнинг имомлик этмоқ учун ул қавмнинг олдига ўтгани	189
Ул қавмнинг Дақуқий ортида туриб, уяга иқтидо этганлари	190
Ўнг тарафга салом бермоқ қиёматда Ҳақ ҳисобдан қўр-	

қиб, пайгамбарлардан ёрдам ва шафоат сўрамоққа ишоратдир.....	193
Дақуқий намоз ўқиркан, чўкаётган кема аҳли фарёдини эшитгани	193
Эҳтиёткор кишининг тасаввурлари	196
Кемани қутқариш учун Дақуқийнинг дуо ва шафоати	196
Ул жамоат Дақуқий дуо ва шафоатини рад этиб, гайб пардаси ортида гойиб бўлишгани. Дақуқий улар кўкка учдиларми ёки ерга кирдиларми, деб ҳайрон қолгани.....	202
Довуд алайҳиссалом замонида яшаб, Худодан ранж-заҳматсиз, ҳалол ризқ сўраган кимса ҳикояТига қайтиш....	204
Икки рақибнинг Довуд алайҳиссалом ҳузурига боришгани.	205
Довуд алайҳиссалом рақибларни тинглаб, улардан савол сўрагани.....	210
Ул бечоранинг Довуд ҳукмини эшитиб, кўз ёши тўккани....	212
Довуднинг ҳақиқатга етиш учун хилватта киргани	213
Довуд алайҳиссаломнинг ҳўкиз эгасига ҳўкиздан воз кеч, дегани, ҳўкиз эгасининг Довуд алайҳиссаломга қаҳру ғазаб сочгани	214
Довуд алайҳиссаломнинг бутун мол-бисотингни шу одамга бер, деб ҳукм этгани	214
Довуд алайҳиссалом сирни очмоқ, далилларни кўрсатмоқ учун халқни далага бошлагани	216
Золимнинг қўл-оёғи тилга кириб, шу дунёда ҳам унга қарши гувоҳлик бериши.....	217
Халқнинг далага чиқиб, ул дарахт ёнига боргани	219
Довуд алайҳиссалом қотилни ўлимга буюргани	220
Инсоннинг нафси ҳўкизни даъво қилган хунхорга ўхшар, ҳўкизнинг бошини кесган эса ақлдир. Довуд - Ҳақдир ёки Ҳақ ноиб бўлмиш шайхдир, инсон унинг ёрдами ила золимни ўлдирар, қудрат касб этиб, ризқу рўз соҳиби бўлар	221
Исо алайҳиссаломнинг аҳмоқдан қутулиш учун тоққа қочгани	227
Сабо аҳли қиссаси, уларнинг ҳамоқати, анбиё насиҳатига қулоқ осишмагани	229
Ул узоқни кўргувчи кўр, сезгир кар ва узун тўнли ялангоч шарҳи	232
Сабо аҳлининг севинчлари ва ношукурликлари	234
Сабо аҳлига насиҳатлар айланиш учун Тангридан пайгамбарлар келишгани	235
Ул қавмнинг пайгамбарлардан мўъжиза талаб этишгани.....	239
Ул гуруҳнинг пайгамбарларга бўҳтон қилишгани	241
Калила китобида айтилганидек қуёнлар бир қуённи фил	

ҳузурига юборишгани, қуён, мен ой элчисидирмен, ана- ви булоқдан сув ичмагил, деб филни огоҳлантиргани.....	241
Пайгамбарлар уларнинг таъналарига жавоб бериб, мисол- лар келтиришгани	243
Тангри ишида ҳар кимса ҳам мисол келтира олмаслиги баёнида	245
Нух кема ясаганда қавми мисоллар келтириб, уни масха- ра этишгани	246
Ўғридан тун ярмида девор тагида нима қиляпсан, деб сў- рашгани, ўғрининг довул қоқаяпман, деб жавоб бергани.....	247
Қуён осмондаги ойдан элчи бўлиб филга хабар келтирға- нини инкор этишгани, шу ҳақдаги масалга жавоб	247
Эҳтиёт ва эҳтиёткор киши баёнида	250
Эҳтиётни унутиб, ҳирсу ҳаво кўйига кирган қушнинг аҳволи	252
Ҳар қишда итларнинг ёзда ўзимизга албатта уй қурамыз деб аҳд этишгани ҳикояти	254
Анбиё алайҳиссаломларнинг насиҳат этишларини мункир- лар ман қилишгани ва уларнинг жабриёна далиллар кел- тиришгани	255
Анбиё алайҳиссаломларнинг жабрийларга жавоб бериш- гани	256
Кофирларнинг жабриёна далилларни такрор этишгани.....	257
Анбиё алайҳиссаломларнинг яна жавоб беришгани.....	257
Анбиё алайҳиссаломлар тилагига ул қавмнинг такрор эътироз этгани	260
Анбиё алайҳиссаломларнинг уларга яна жавоб беришгани....	260
У дунёда жаҳанам, бу дунёда зиндон яратилиши ҳикмати. Дўзах ва зиндон мутакабирлар ибодаттоҳи эканлиги, “Менинг амру фармоямга истасанг ихтиёрий, истасанг мажбурий, мутлақо келинг” дейилгани	263
Тангри таоло Ҳаққа бош эгмаганларни бош эгдириш учун подошоларни яратгани, шу туфайли Мусо алайҳиссалом “Дарвозадан бош, эгиб кириш, бу ерни юрт билиш” амрига кўра Қуддус шаҳри дарвозасини паст қилиб қур- диргани	264
Сўфийининг қуп-қуруқ дастурхонга муҳаббати	266
Яъқуб алайҳиссаломга Юсуф юзидан Ҳақнинг шаробини ичиб, Юсуф атру бўйидан Ҳақнинг атру бўйини олиш насиб этгани. Огалари ва бошқалар ҳар иккисидан-да маҳрум эдилар	267
Бир амирнинг намозни севгувчи, намозда Тангрига илти- жолар этгувчи қули ҳақида ҳикоят	269
“Пайгамбарлар ноумид қолганда...” амрида айтилганидек, улар сўзларининг мункирлар томонидан қабул этмасли- гини кўриб, умидсизликка тушишгани	271

Муқаллиднинг иймони хавф ва ражо жонлиги баёнида	273
Пайгамбар алайҳиссалом, Ҳақ таолонинг махфий валий- лари бор, дегани	274
Анас разиллоҳу анҳу дастурхонни олов тўла тандирга отгани, ва дастурхоннинг ёймагаки	274
Пайгамбар алайҳиссаломнинг чўлда сувсизликдан дармо- ни қуриб, тиллари осилган араб карвони фарёдига етгани.	276
Мўъжиза ила ул машкнинг сувга тўлдирилгани ва Тангри таоло хоҳиши ила қулнинг қора юзи оққа айлангани	279
Хўжа ўз қулини оқ юзли кўриб, танимагани, сен менинг қулимни ўлдиргансен, унинг қони тутиб, сени бу ёққа келтирмиш, дегани	280
Ҳақ таоло осмонларда ва ерда кўзга кўринган ва кўрин- маган не яратган бўлса, ҳаммасини эҳтиёжга яраша ярат- ди; бир нарсани Худо бермоги учун унга эҳтиёж бўлмоги лозим; эҳтиёж - бир нарсага эришмоқнинг далилидир.....	282
Бир кофир аёлнинг эмизикли боласи билан Мустафо алайҳиссалом ҳузурига келгани ва боланинг ҳазрати Исога ўхшаб сўз қотгани.....	284
Мустафо алайҳиссалом этигини бургут олиб учгани ва уни ҳавода тўнкарганда ичидан қора илон тушгани.....	285
Бу ҳикоятдан ибрат олиш ва “Ҳар бир машаққат ила ба- робар бир енгиллик-да бордир” амрини обдон тушувиш....	287
Бир киши Мусо алайҳиссаломдан қушлар ва ҳайвонлар тилини ўрганмоқчи бўлгани	288
Ҳақ таолодан Мусога, истаганини ўргат, деб ваҳий кел- гани	290
Ул одамнинг товуқлар ила итлар тилини билсам, бас, де- гани. Мусо алайҳиссалом унинг тилагини ижобат этгани.....	291
Хўрознинг итга жавоб бергани	292
Хўрознинг уч марта берган ваъдаси устидан чиқмагани учун ит олдида хижолат чеккани	293
Хўрознинг Хўжа ўлиmidан хабар бергани	295
Хўроздан ўз ўлими хабарини эшитган кишининг Мусо ҳузурига югургани	297
Мусо ул кимсанинг дунёдан иймон ила кетишини тилаб, Ҳаққа илтижо этгани	298
Ҳақ таоло Мусо алайҳиссалом дуосини ижобат этгани.....	299
Болалари тирик турмаган аёлнинг йиғлагани, бу - чеккан риъзатларнинг жавобидир мақоминг - мужоҳиддинлар мақоми бўлур, деб унга ғойибдан овоз келгани	300
Ҳамза разиаллоҳу анҳунинг жангга совутсиз киргани.....	301
Ҳамзанинг ул жамоатга жавоб бергани	302
Олди-соттида алданиб қолмаслик чораси	307
Билал разиаллоҳу анҳу севиниб, дунёдан кўз юмгани	309

Тан уйининг ўлим воситасида вайрон этилиши ҳикмати.....	311
Дунёнинг зоҳирда кенглиги, аслида торлиги тушунчаси, уйқу - бу тавгликдан қутулиш, демакдир	312
Ғафлат, гам, талбаллик ва қоронғулик барчаси ер ва ту- банлик маҳсули бўлмиш бадандандир.....	313
Нас ва қиёс ўхшатмаси	315
Шайх тилидан ҳикмат тўлқинлари оқаркан муридлар * одоб сақлаб, тингламоқлари даркор	317
Ҳар ҳайвон ўз душманини ҳидидан билар ва ундан ўзини эҳтиёт айлар. Чекиниш, қочиш, қарши туриш мумкин бўлмаган вазиятда биров билан душманлик қилган кимса ўзини машаққату маҳрумийатларга дучор этгай	318
Бир нарсани мисол ва тақлид воситасида билиш ила унинг асл моҳиятига етиш ўртасидаги тафовут	320
Нисбат ва ихтилоф жиҳатидан бир нарсада инқору исбот- нинг мавжудлиги	322
Дарвешнинг фано ва бақоси масаласи	323
Садри жаҳон вакилининг тухматга учраб, жонини ҳовуч- лаб, Бухородан қочгани лекин ишқи уни судраб, яна Бу- хорога бошлаб келгани, зеро, ошиқнинг кўзига жони кў- ринмас	324
Марям яланғоч бўлиб, чўмиларкан, Руҳул Қуддуснинг бир одам сувратида унга кўрингани. Марямнинг Ҳақ тао- лодан мадад сўрагани	325
Руҳул Қуддуснинг Марямга, мен - Ҳақнинг элчисиман, мендан чўчима, тортинма, бу - Тангрининг буйругидир, дегани	331
Вакилнинг ишқ савдоси бошидан ошиб, Бухорога боришга қарор қилгани	333
Бир маъшуқанинг гариб ошиқдан, қайси бир шаҳар энг ғўзал энг гавжум, энг муҳташам, нозу неъматларга тўла, кўнгилларга хушдир, деб савол сўрагани	335
Дўстлари унга, Бухорога борма ва бу янглиғ ўйламай сўйлама, дейишгани	335
Ошиқнинг насиҳатчига оғзига келганини айтиб, жавоб бергани	337
Ул ошиқ кимсанинг Бухорога томон йўл олгани	339
Ошиқнинг ўйламай-нетмай Бухорога киргани, дўстлари- нинг подшога зинҳор кўриниш берма, деб уни огоҳ этиш- гани	339 341
Ошиқнинг қўрқитувчиларга жавоб бергани	342
Жонидан кечган ошиқнинг ёрига етишгани	345
Ошиқларни ўлдиргувчи масжид қиссаси ва ўз ўлимини истаган ошиқнинг ул масжидда меҳмон бўлгани	345
Ул масжидга бир меҳмон келгани	346

Масжид аҳлининг, бу ерда ухлама, деб ошиқ меҳмонни қўрқитмоқчи бўлишгани	347
Ошиқнинг уларга жавоб бергани	347
Жолинус ишқи бу ҳаётини дунёда эди, ҳунари шу ерда иш берар, анави бозор учун яроқли эмасди, шу боисдан нариги дунёда ўзини оддий кишилар қаторида кўрарди.....	349
Масжид аҳли, бу ерда тунама, деб меҳмонни иккинчи бор қўрқитишгани.....	352
Шайтон Қурайшни Аҳмадга қарши жангга ундагани, мен сенга ёрдамлашаман, қавмимни ҳам ёрдамга чақираман, дегани, лекин икки саф тўқнашаркан, майдонни ташлаб қочгани	355
Меҳмонкуш, яъни меҳмон ўлдирувчи масжидга кирма, деб ошиққа такрор айтишгани	359
Меҳмоннинг уларга жавоб бергани, Султон Маҳмуд ноғорасини ташиган тевани қандай қилиб экинзордан ҳайдаганини мисол қилиб келтиргани	360
Мўминнинг балоларга дучор бўлиб, бесабрлик ила қочгани қозонга тушган нўхот қайнаркан, сачраб чиқмоқчи бўлганига ўхшар	366
Балони шарру хайридан асроридан воқиф бўлган мўминнинг сабр этиб, собир бўлгани	369
Ойбону нўхатдан узр сўрагани ва унинг нўхатни қайнатилгандаги ҳикмати	370
Меҳмонкуш масжид қиссасининг давоми, меҳмоннинг сидқу саботи	370
Қисқа ўйловчи кимсаларнинг ёмон хаёлларга толиб, ёмон фикрларга боришгани	372
Мустафо алайҳиссалом “Қуръоннинг ташқи маъноси бор, ички маъноси бор... Ички маъносининг ўзи етти қават” деган эди, ана шу сўзнинг тафсири	373
Пайғамбарлар ва авлиёларнинг тоғларга, горларга кетишлари элдан яширинмоқ ёки халқдан етадиган ташвишу хатарлардан қочиш учун эмас, балки халққа тўғри йўл кўрсатиш, мумкин қадар дунёдан фориғ бўлиш учундир..	374
Авлиёлар ва уларнинг сўзларини Мусо алайҳиссалом асоси ва Исо алайҳиссалом нафасига ўхшатиш	375
“Эй тоғлар ва қушлар, Довудга жўр бўлиб, тасбиҳ айтинглар...” оятининг тафсири.....	376
Ўзининг ақли қосирлиги туфайли Маснавийга тош отувчиларга жавоб	377
Отбоқарларнинг ҳуштагидан ҳуркиб, тойчоқнинг сув ичмагани	378
Меҳмонкуш масжид ҳикоясининг давоми	380
“Уларнинг устига отлиқ ва пиёда лашкарингни торт...” оятининг тафсири	381
Тун ярмида меҳмонга тилсим овозининг етгани	382

Ошиқнинг Садри Жаҳон ила мулоқоти	385
Инсон танасидаги унсурларни уйқаш унсурлар жазб этар.	388
Жоннинг ҳам жонлар оламига талпиниши, ўз маконига қайтишни истаб, оёғидаги бадан тугунларидан халос бўлишни исташи	390
Тангри куч-қудрати ўзида эканини кўрсатмоқ учун инсоннинг қарорини бузар, тадбирини тескари бурар, гоҳида эса қурган нарсасини йўққа чиқарар.. Бу танбеҳ устига танбеҳ бўлур	392
Пайгамбар алайҳиссалом асирларга боқиб, табассум қилгани ва ажабо, зубт гуруҳни занжирбанд қилиб, ҳайдаб-суриб, жаннатга элитмоқдалар, дегани	393
“Галаба истасангиз, мана, сизга галаба...” оятининг тафсири. Эй бадбахтлар, биз ҳақлимиз, дедингиз, Муҳаммад алайҳиссалом ҳам ўзини ҳақли, дерди.. Қай биримиз ҳақли эсак, ўшанга зафар бер, дедингиз.. Биз Муҳаммадни қўлладик, ҳақли ким эканлигини кўриб қўйинг энди	394
Пайгамбар алайҳиссаломнинг Худайбиядан бемурод қайтгани сири. Қўринишда йўл берк, аммо аслида бу йўлнинг очилиши эди, чунки адосига етказиш учун мушкни ҳам уриб майдалайдилар	396
Мустафо алайҳиссаломнинг мени Матто ўгли Юнусдан устун тутманг дегани	397
Пайгамбар алайҳиссалом асирларнинг таъна отишгандан огоҳ бўлгани	398
Қаҳру ғазаб отига минган қайсар одамнинг жазога мустаҳиқ бўлиши ҳақида	401
Ошиқни маъшуқ кутилмаганда жазб этар, бундай пайтда ошиқ қалбида хоҳиш ила баробар умидсизлик аралаш қўрқувдан бошқа нарса бўлмас	404
Пашша Сулаймон алайҳиссалом ҳузурига келиб, елдан шикоят этгани	406
Сулаймон алайҳиссалом зулм кўрган пашша ҳузурига унинг рақибини чақиргани	408
Ҳушидан кётган ошиқни ҳушига келтириш учун маъшуқ меҳрибончилик кўрсатгани	409
Ошиқ ҳушига келгани, Ҳаққа ҳамду шукроналар айтиб, маъшуққа юзлангани	412
Узоқ айрилиқ ва оғир машаққатларга тушган ошиқ ҳикояси	416
Ошиқнинг маъшуқ васлига етгани, зеро излаган топади, киши бир зарра яхшилик этгай, муқаррарким унга ҳам яхшилик етгай	419

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
МАХПИРАТ НОМИДАГИ ЎРТА ОСИЁ ХАЛҚЛАРИ
ТАРИХИ ИНСТИТУТИ
ЭРОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДАГИ
ЭЛЧИХОНАСИ МАДАНИЯТ ВАКОЛАТХОНАСИ**

**МАВЛОНО ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ
МАСНАВИЙИ МАЪНАВИЙ**

Учинчи китоб

**Форсийдан Жамол Камол таржимаси
Ўзбекистон Республикаси Фанлар
академияси «Фан» нашриёти.**

**Эрон Ислоҳ Республикаси
«АЛ-ҲУДО» халқаро нашриёти**

Тошкент–2003–Техрон

Чоп этиш учун масъул: Ҳайдарбек Бобобеков

Муҳаррир: Мавлуда Саидова

Мусаҳҳиҳ: Нигора Холбоева

Компьютер оператори: Зайнаб Комилбекова

**Теришга берилди 2003. 5.09. Босишга рухсат этилди
2003.17.10. Қоғоз бичими 60 х 84 ¹/₃₂. Офсет қоғози. Шартли
босма табағи 15,5. Нашр босма табағи 27,0. Адади 1000.
Баҳоси келишилган нарҳда.**

**Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси «Фан» нашриёти.
Тошкент. Я.Ғуломов кўчаси, 70.**

**Махпират номидаги Ўрта Осиё халқлари тарихи институти.
Тошкент. 700114. Юнусобод 18–14–17.**

Тел.: 23–87–59.

**Кибернетика институти босмаҳонасида чоп этилди.
Буюртма № 107.**

**Китоб Махпират номидаги Ўрта Осиё халқлари тарихи инсти-
тутининг компьютер марказида тайёрланган оригинал макет
асосида босилди.**